

JAMES JOYCE

Dublini emberek

(novellák)

Fordította: Papp Zoltán
A verseket fordította: Gergely Ágnes

TARTALOM

NŐVÉREK
TALÁLKOZÁS
ARÁBIA
EVELINE
VERSENY UTÁN
KÉT ÚRFIAK
KOSZT ÉS KVÁRTÉLY
FUTÓ ÁRNYÉK
ELLENFELEK
AGYAG
SAJNÁLATOS ESET
BOROSTYÁN-NAP AZ ÜLÉSTEREMBEN
ANYA
KEGYELEM
A HOLTAK
FÜGGELÉK

NŐVÉREK

Semmi sem menthette már meg: a harmadik szélütés érte. Éjszakáról éjszakára a ház előtt kódorogtam (szünidő volt), és az ablak világos négyszögét lestem, és éjszakáról éjszakára ugyanolyan volt a világítás: egyenletes és erőtlen. Ha már meghalt volna, gondoltam, látnám a sötét redőnyön átszűrődő gyertyafényeket, mert annyit már tudtam, hogy a holttest fejéhez két gyertyát szoktak állítani. Gyakran hallottam tőle ilyesmit: - Nem sokáig leszek vendég ezen a világon -, de szavait akkor nem vettem komolyra. Ma már tudom, hogy igazat mondott. Éjjelente, amint felnéztem az ablakra, ezt a szót ismétелgettem suttogva: paralízis. Különös hangzású szó, akár a gnómon Euklidészben vagy a simónia a katekizmusban. Most pedig éppenséggel valami gonosz és bűnös lény nevét jelentette. Félelemmel töltött el, mégis vágytam rá, hogy a közelébe férközzem, és szemügyre vegyem halálos munkáját.

Cotter apó a tűz mellett ült, és fújta a füstöt, mikor lejöttem a vacsorához. És míg nagynéném a zabkását merte a tányéromba, ő, mintha előbbi gondolatait fűzné tovább, így beszélt:

- Nem, hát azért nem mondanám, hogy éppenséggel... de mégis: volt valami furcsa benne... valami hátborzongatóan furcsa... Véleményem szerint...

Hatalmas füstfelhőt fújt ki pipájából, kétségkívül azért, hogy közben megfogalmazza véleményét. Fárasztó vén bolond! Mikor megismerkedtünk vele, még nagyon szórakoztatónak tartottam, hogy szeszgőzökről meg hűtőcsövekről beszél; de aztán hamar meguntam szeszfőzdekről szóló végtelen történeteit.

- Én, kérem alássan, másképp látom - folytatta. - Azt hiszem, egyike volt a... különleges eseteknek... De hát nehéz erről beszélni...

Újabb füstfelhők jöttek a pipából, anélkül, hogy részletesebben kifejtette volna, hogy látja. Nagybátyám, látva bámész mozdulatlanságomat, így szólt hozzám:

- Nos, öreg barátod itt hagyott. Szomorú, mi?

- Kicsoda? - kérdeztem.

- Flynn atya.

- Meghalt?

- Éppen most mondta Mr. Cotter. Arra járt.

Tudtam, hogy most figyelnek, s ezért nyugodtan ettem tovább, mintha a hír egyáltalán nem érdekelne. Nagybátyám Cotter apóhoz fordult.

- A kölyök igen jó barátságban volt vele. Tudja, sokat tanult az öregtől; azt mondják, még a végén is nagyon látni akarta.

- Isten legyen irgalmas lelkének - mondta nagynéném ájtatosan.

Cotter apó egy darabig rajtam pihentette a szemét. Éreztem, hogy apró, mozgékony madárszeme valamit fürkészhöz bennem, de azért sem szereztem meg neki azt az örömet, hogy tányéromról föltekintsek. Visszatért pipájához, és végül nagyot köpött a rostélyra.

- Nem örülnék, ha az én gyerekeim nagyon összezelegnének egy ilyen emberrel.

- Hogy érti ezt, Cotter úr? - kérdezte nagynéném.

- Úgy értem - mondta Cotter apó -, hogy ez nem tesz jót a gyereknek. Az én elvem az: fiatal gyerkőc rohangáljon és játsszon hasonló korú fiatal gyerkőcökkel, ne pedig... Igazam van, Jack?

- Nekem is ez az elképzelésem - bólogatott a nagybátyám. - Tanulja meg, hogy az élet küzdelem! Mindig ezt hajtom ennek a rózsakeresztesnek: verekedj! Kérem, amikor én siheder voltam, minden áldott reggel hideg vízben fürödtem, télen-nyáron. Meg is látszik rajtam, még a mai napig is! A művelődés nagyon szép, nagyon komoly dolog... Talán egy falatot Mr. Cotternek abból az ürücombból - szólt oda nagynénémnek.

- Nem, köszönöm, nem kérek - mondta Cotter apó.

Nagynéném levette a tálat az ételszekrényről, és az asztalra tette.

- De miért gondolja, hogy nem tesz jót a gyereknek, Mr. Cotter? - kérdezte.

- Nem tesz jót - hangzott a válasz -, mert a gyermekagy nagyon fogékony. Ha a gyermekek olyasmit látnak... tudja... feltétlenül hatással van...

Teletömtem a számat zabkásával, mert attól féltem, kitör belőlem a düh. Unalmas, vén, vörös orrú hülye!

Nagyon későn aludtam el. Habár dühös voltam Cotter apóra, amiért gyereknek címzett, mégis törtem a fejem, hogy befejezetlen mondataiból némi értelmet hámozzak ki. Szobám sötétjében megjelent előttem a paralitikus ember elkínzott, szürke arca. Fejemre húztam a takarót, és karácsonyra próbáltam gondolni. De a szürke arc újra megjelent. Mormogott valamit; s én megértettem, hogy vallani akar. Úgy éreztem, a lelkem borzongva süllyed alá egy kellemes és bűnös világba; és ott újra megtaláltam az arcot: rám várt. Mormogó hangján gyönni kezdett, és én csodálkoztam, miért mosolyog folyton, és ajka miért oly nedves a nyáltól. De aztán eszembe jutott, hogy paralízisben halt meg, s éreztem, én is gyengén mosolygok, jeléül annak, hogy feloldozom a simónia bűne alól.

Másnap reggeli után elindultam, hogy megnézzem a kicsi házat a Great Britain utcában. Az igénytelen kis üzlet felett most is kint lógott a jellegtelen felírás: Szövetbolt. A szövetboltban főként gyerekcipőt és esernyőt árultak, és hétköznapiak az ablakra függesztett táblácska ezt hirdette: Esernyők javítása vállaltatik. Most fatáblák fedték az ablakot, a feliratot is eltakarták. Az ajtóköppantóra valaki művirágcsokrot erősített, fekete gyászszalaggal átkötve. Két szegényesen öltözött asszony és egy kis sürgőnypostás ácsorgott előtte, és betűzték a szalagra gombostűzött kártya szövegét. Én is odamentem. Ez állt rajta:

1895. július 1. James Flynn Tisztelendő Úr (korábban a Meath utcai Szent Katalin-templom plébánosa), élt hatvanöt évet. NYUGODJÉK BÉKÉBEN!
--

Ezek a szavak végre elhitették velem, hogy meghalt. Felkavart ez a hír. Ha nem halt volna meg, most bemehetnék az üzlet mögötti sötét kis szobába, és megint ott találnám, mint rendszeren, a tűz mellett üldögélve karosszékében, szinte beléfúlva nagykabátjába. Talán nagynéném egy csomag finom tubákot küldött volna, s ez az ajándék felserkentené őt bamba szendergéséből. Mindig én öntöttem a csomag tartalmát a fekete burnótos szelencébe, mert az ő keze túlságosan reszketett, és a tubák felét a padlóra szórta volna. Amikor nagy, reszkető kezét az orrához emelte, apró porfelhők röppentek szét ujjai közül, le a kabátjára. Valószínűleg az

állandó tubák-zuhatagok alatt zöldült meg végleg ódon papi köntöse, hogy örökösen piszkos, vörös zsebkendőjével is hiába próbálgatta a hulló dohányport lesöpörni.

Szerettem volna bemenni és megnézni őt, de nem volt bátorságom kopogtatni. Lassan végigsétáltam hát az utca napsütötte oldalán, és elolvastam minden cirkalmas hirdetést a kirakatokban, ahány csak eléem került. Furcsállottam, hogy nincs gyászhangulat sem bennem, sem a világban, sőt, bosszankodva fedeztem fel magamban a szabadságnak egy bizonyos érzését, mintha a halála valami alól felszabadított volna. Csodálkoztam ezen, mert, mint nagybátyám is megállapította előző este, nagyon sokat tanultam tőle. A Római Ír Kollégiumban végzett, és megtanított engem a helyes latin kiejtésre. Történeteket tudott a katakombákról, Bonaparte Napóleonnól, megmagyarázta a különböző miseszertartások és miseruhák jelentőségét. Néha azzal szórakozott, hogy nehéz kérdéseket tett fel, hogy például mit kell az embernek tennie ilyen és ilyen körülmények közt, vagy hogy ez és ez a bűn halálos, esetleg bocsánatos véteknek tekintendő-e, vagy csupán tökéletlenségnek. Kérdései megmutatták, milyen szövevényesek és titokzatosak az egyház bizonyos intézményei, melyeket én azelőtt olyan egyszerűeknek gondoltam. Az oltáriszentség és a gyónási titok papi kötelezettségei nekem olyan súlyosaknak tűntek, hogy csodálkoznom kellett: honnan veszi hozzá a bátorságot az öreg? Az pedig már meg sem lepett, hogy - az ő szavai szerint - az egyházatyák majd olyan vaskos könyveket írtak össze, mint a *Postahivatal Címtára*, s hogy ezekben a sorok olyan sűrűn sorakoztak egymás alá, mint a lapokban a törvényszéki közlemények, megvilágosítva mindezeket a bonyolult kérdéseket. Ha ilyesmi jutott az eszembe, legtöbbször nem is tudtam felelni, vagy ha igen, csak nagyon bután és akadozva, ő pedig csupán mosolygott és bólintott kétszer-háromszor. Néha vizsgáztatott a katekizmusból, és megkövetelte, hogy soronként bevágjam, magoló mormogásomat pedig töprengő mosolyokkal és fejbólintásokkal kísérte, újra meg újra hatalmas tubák-csipeteket nyomva hol az egyik, hol a másik orrrlyukába. Mikor mosolygott, előmeredtek nagy, megsárgult fogai, és nyelve az alsó ajkára csüngött. Ismeret-ségünk elején, míg nem szoktam hozzá, ez a mosoly mindig kényelmetlen érzéseket ébresztett bennem.

Ahogy baktattam a napfényben, eszembe jutottak Cotter apó szavai, és megpróbáltam felidézni, mi is történt azután az álomban. Emlékeztem, hogy hosszú bársonyfüggönyöket láttam és egy ódivatú függőlámpát. Valahol nagyon messze voltam, ezt világosan éreztem, különös szokások távoli országában - talán Perzsiában... De az álom végére nem emlékeztem.

Este nagynéném elvitt magával a gyászoló házba. A nap már lement, de a házak nyugatra néző ablaktábláin még ott villódzott egy nagy csapat felhő homokszín aranya. A hallban Nannie fogadott bennünket; és nagynéném, mint aki a hangos beszédet itt nem találja helyénvalónak, szótlanul kezét fogott vele. Az öreg hölgy kérdően mutatott fölfelé, aztán nagynéném bólintására megindult a lépcsőn, és fölvenszolta magát előttünk; lehajtott feje alig ért feljebb a lépcsőkarfánál. Az első fordulónál megállt, és szemével bátorítóan intett a halottas szoba nyitott ajtaja felé. Nagynéném belépett, és az öreg hölgy, látva, hogy tévovázom, biztató kézmozdulattal intett ismét az ajtó felé.

Lábujjhegyen léptem be. A redőny töredezett résein át a szobát elöntötte a bágyadt aranyfény, amelyben a gyertyák nyúlánk, halvány lángokként magasodtak. Már a koporsóban volt. Nannie után mindketten letérdeltünk az ágy lábánál. Imádkozást színleltem, de nem tudtam összpontosítani gondolataimat, mert az öreg hölgy morgása zavart. Azt figyeltem, hátul milyen esetlenül kap fel a szoknyája, és posztómanusza milyen letaposott. Úgy láttam, mintha az öreg pap mosolyogna, amint ott fekszik a koporsóban.

De nem. Mikor felálltunk és az ágy fejéhez léptünk, láttam, hogy nem mosolyog. Ott feküdt, sokatmondón és ünnepélyesen, miseruhában, kezében lazán tartva egy kelyhet. Arca szinte

kiáltott, szürke volt és erőteljes, orrlyukai fekete üregekként tátongtak, fehér pihével szegve. Nehéz illat ült meg a szobát - a virágoké.

Keresztet vetettünk, és kifordultunk a szobából. Odalent a kis szobában Elizát pillantottuk meg, amint az ő tekintélyes karosszékében ült. Ösztönösen szokott székem felé tapogatóztam, a sarok felé, míg Nannie a tálalóhoz ment, és egy üveg sherryvel meg néhány borospohárral tért vissza. Az üvegeket az asztalra tette, és biztatott, kóstoljuk meg az italt. Aztán, nővére parancsára, a poharakba töltötte a sherryt, és végigkínált bennünket. Erőnek erejével belém akart tömni néhány puszedlit is, de szabadkoztam, mert tartottam tőle, hogy a rágással nagy zajt találok csapni. Visszautasításom láthatólag kiábrándította, csöndesen a díványhoz surrant, és leült a nővére háta mögött. Senki sem beszélt: mindnyájan az üres kandallót bámultuk.

Nagynéném megvárta, amíg Eliza felsóhajt. Akkor így szólt:

- Hát igen, elment tőlünk egy jobb világba. - Eliza megint sóhajtott, és megadóan hajtotta le fejét. Nagynéném kissé megpöckölte borospohara talpát, mielőtt kortyintott.

- És... hogy is mondjam... békésen...?

- Ó, nagyon békésen, asszonyom - mondta Eliza. - Észre sem vettük, mikor lehelte ki a lelkét. Gyönyörű halála volt, Istennek hála.

- És minden...?

- O'Rourke atya volt nála kedden, feladta az utolsó kenetet, előkészítette, meg miegyéb.

- Szóval már tudta?

- Teljesen belenyugodott.

- Teljesen nyugodtnak is látszik - mondta nagynéném.

- Ugyanezt mondta az asszony is, akit a lemosáshoz fogadtunk. Egészen olyan, mondta, mintha aludna, olyan nyugodt és békés. Senki sem hitte volna, hogy ilyen szép halott lesz belőle.

- Valóban - helyeselt nagynéném.

Még egy kicsit kortyintott poharából, aztán így szólt:

- Nos, Flynn kisasszony, mindenesetre önnek tiszta lehet a lelkiismerete, ön mindent megtett érte, ami egyáltalán lehetséges. Önök mindketten nagyon gyengédek voltak hozzá, meg kell mondanom.

Eliza lesimította a térdén ruháját.

- Ó, szegény James! - susogta. - Isten az tanúnk, hogy megtettünk minden tőlünk telhetőt, szegénységünkhöz képest - sosem látott szükséglet mellettünk ezekben a nehéz időkben.

Nannie fejét a díványpárnára ejtette, s bóbiskolni látszott.

- Itt van ez a szegény Nannie - folytatta Eliza, rápillantva -, teljesen kimerült. Mindent mi csináltunk, az asszonyt elhívtuk, hogy lemossa, kiterítse... és azután a koporsó, meg elintézni a misét a kápolnában. Nem is tudom, mit csináltunk volna O'Rourke atya nélkül. Ő hozta az összes virágot és a két gyertyát a kápolnából, ő írta meg a közleményt a *Freeman's General*nak, elintézte a temetési irományokat és szegény James biztosítását.

- Hát nem szép tőle? - mondta a nagynéném.

Eliza behunyta szemét, és fejét rázogatta.

- Ó, nincsenek olyan barátok, mint a régi barátok - mondta -, ha minden bevégeztetett, nincs barát, akiben az ember megbízhatna.

- Valóban így van - felelte nagynéném -, és biztosan tudom, most, hogy elköltözött az örök üdvösség országába, nem feledkezik meg önökről és az iránta tanúsított nagy-nagy gyengédségről.

- Ó, szegény James! - sóhajtott Eliza. - Nem jelentett terhet a számunkra. Azelőtt sem lehetett több hangját hallani, mint most. Az ember tudja, hogy eltávozott... ennyi az egész.

- Majd ha az egészen túl lesznek, akkor fog hiányozni - mondta nagynéném.

- Tudom - felelte Eliza. Nem fogom többé behozni neki az erőlevest, és ön, asszonyom, nem fog neki tubákot küldeni. Ó, szegény James!

Megállt, mintha a múlttal vitázna, aztán felcsattant a hangja:

- Tudja, megfigyeltem az utóbbi időben rajta valami különöset. Valahányszor a levesét behoztam, hátraesve találtam őt a székén, nyitott szájjal, breviáriuma a padlón.

Ujját végighúzta az orrán, szemöldökét összemorcolta, aztán tovább beszélt.

- De folyton-folyvást csak azt hajtotta, hogy mielőtt elmúlik a nyár, egy szép napon kocsiba ül, csak hogy megnézzé a vén házat újra, Irishtownban, ahol mindnyájan születünk, és hogy Nannie-t meg engem is magával visz. Ha szert tudnánk tenni egy olyan újmódi, zajtalan kocsira, mint amilyenről O'Rourke atya is beszélt, egy olyan gumikerekűre, amelyik még olcsó is lenne - ezt mondta - odaát, Johnny Rush-nál, akkor kihajtanánk együtt hárman, egy vasárnap este. Mindig ezen járt az esze... Szegény James!

- Az Úr legyen irgalmas lelkének! - mondta nagynéném.

Eliza elővette a zsebkendőjét, és megtörölgette a szemét. Aztán visszatette zsebébe a zsebkendőt, és egy darabig szótlánul bámulta a kandallórácsot.

- Mindig aggályoskodott - szólalt meg. - A papi kötelmek... ez sok volt neki. Meg aztán az élete... mondhatnám... derékba tört.

- Igen - tűnődött nagynéném -, kiábrándult ember volt. Ez lerítt róla.

Csönd borult a kis szobára. Leple alatt az asztalhoz léptem, megízleltem sherryt, és halkan visszamentem székemhez, a sarokba. Eliza mélységes álmodozásba hullott. Tiszteletteljesen vártuk, hogy megtörje a csendet: hosszú hallgatás után lassan indultak meg szavai:

- Amikor összetörte a kelyhet... Ezzel kezdődött minden. Persze, azt mondják, nem számít, úgy értem, nem volt benne semmi. De mégis... Azt mondják, a fiú volt a hibás. De szegény James olyan ideges volt, Isten legyen irgalmas hozzá!

- Hát az volt? - kérdezte nagynéném. - Hallottam valamit...

Eliza bólintott.

- Ez aztán ráment az agyára. Csak búslakodott magában, senkihez nem szólt egy árva szót sem, és magában bolyongott. Egy este keresték, valakihez ki kellett volna mennie, és nem találták sehol sem. Keresték égre-földre, de nyomát sem lették sehol. Akkor a sekrestyésnek eszébe jutott a kápolna. Fogták a kulcsokat, kinyitották, és a sekrestyés, O'Rourke atya meg egy másik pap, aki még ott volt, bevilágítottak... És ehhez tessék szólni, ott volt, ott ült magában a sötétben, ült a gyóntatószékben, és halkan nevetgélt, saját magának...!

Hirtelen elhallgatott, mintha fülelne. Én is füleltem; de egyetlen hang sem hallatszott a házban: és én tudtam, hogy az öreg pap nyugodtan fekszik a koporsójában, ahogy láttuk, ünnepélyesen és halálba-durvultan, mellén az ásitó kehellyel.

- És halkán nevetgélt, magában. - folytatta Eliza révetegen. - Így aztán persze, mikor ezt meglátták, mind arra gondoltak, hogy valami nincs nála rendben...

TALÁLKOZÁS

Joe Dillon hozta közénk a Vadnyugatot. Volt egy kis könyvtára a *Brit Oroszlán*, a *Bátorság* és a *Félpennys Csoda* régi számaiból. Iskola után, esténként házuk mögött találkoztunk, a kertben, és minden este indiáncsatát rendeztünk. Joe málé öccsével, a dagadt Leóval, megszállta az istállópadlást, mi pedig megpróbáltuk rohammal elfoglalni; vagy közelharcot vívtunk a réten. De bármilyen ügyesen harcoltunk is, sem ostromot, sem ütközetet soha meg nem nyertünk, és minden összecsapás Joe Dillon győzelmi haditáncával ért véget. Szülei minden reggel eljártak a nyolcórás misére, a Gardiner utcai templomba. Házukban szelíd illat lengett, amely Dillonné lényéből áradt. Joe azonban tomboló vadsággal vetette magát a játékba, ellenünk, akik fiatalabbak és szelídebbek voltunk. Volt benne valami igazi indián, ahogy ócska teababa-fejdiszével körülzárguldozott a kertben és rikoltzott, öklével döngetve egy lyukas fazekat:

- Ya! Yaka, yaka, yaka!

Amikor elterjedt a híre, hogy hivatást érez a papi pálya iránt, senki sem hitte el. Pedig ez volt az igazság.

Az engedetlenség szelleme szivárgott közénk, és elmosta a műveltségi és rangkülönbségeket. Csapatokat alakítottunk; ki vakmerőségből, ki a játék kedvéért csatlakozott, és voltak, akik gyávaságból, félelmükben, hogy strébernek vagy nyamvadtnak tarthatják őket: ez utóbbiakhoz, a botcsinálta indiánokhoz tartoztam én is. Természetemtől távol estek a Vadnyugat irodalmának mesés kalandjai, de legalább kaput nyitottak elvágyódásomnak. Jobban szerettem az amerikai detektívtörténeteket, amelyekben kócos, szeszélyes, gyönyörű lányok időnként összekuszálják az eseményeket. Semmi rossz nem volt ezekben a történetekben, és némi irodalmi szándékot is észre lehetett venni rajtuk, mégis titokban keringtek az iskolában. Egyik nap, amikor Butler atya éppen a római történelem szokásos négy passzusát kérdezte ki, annál az ostoba Leo Dillonnál megtalált egy *Félpennys Csodát*.

- Hol is tartunk? Hányadik oldalon? Itt? Na, Dillon, gyere ki! „Alighogy felvirradt...” - Folytasd! Mi virradt fel? „Alighogy felvirradt a regg...” - Készültél? Mi az ott a zsebedben?

Szívünk beleremegett, amikor Leo Dillon felmutatta a könyvet, és mindnyájan ártatlan képet vágunk. Butler atya vészjósló tekintettel lapozott bele.

- Mi ez? Ponyva? Az *apacsok főnöke*! Úgy! Hát ezt olvassátok *Róma története* helyett? Meg ne lássak még egyszer ilyen szemetet itt a kollégiumban! Írója biztosan valami felelőtlen elem, aki azért írja ezeket, hogy legyen miből leinnia magát. Meg vagyok döbbenve, hogy ti, jól nevelt gyerekek, ilyesmit olvastok. Meg tudnám érteni, ha mondjuk... állami iskolába járnátok. Hanem, Dillon, erősen a figyelmedbe ajánlom, láss munkához, mert...

Ez a rendreutasítás, az iskola józan légkörében, alaposan megsápasztotta a Vadnyugat glóriáját, és Leo Dillon zavart, pufók arca lelkiismeretemet ébresztgette. De amikor az iskola erkölcsi befolyásától bizonyos távolságra kerültem, ismét feltámadt bennem a szomjúság a vad szenvedélyek, az elvágyódás izgalma után, amelyet, úgy látszik, a zűrzavar e krónikái tudtak csak kielégíteni. Az esti jelképes csaták végül éppoly terhesek lettek számomra, mint délelőtt a megszokott iskolai unalom, mert valódi kalandokra éheztem, amelyeknek én vagyok a hőse. De valódi kalandokban, gondoltam, nem lehet része annak, aki otthon ül: a kalandokat valahol messze kell keresni.

A nyári vakáció szinte elérhető közelségben volt már, amikor rászántam magam, hogy legalább egy napot kiszakítok az iskolai élet sivárságából. Leo Dillonnal és egy Mahony nevű fiúval kiterveltünk egy napi lógást. Fejenként hat pennyt takarítottunk meg erre a célra. Délelőtt tíz órára tüztük ki a találkozót a Canal Bridge-nél. Úgy beszéltük meg, hogy Mahonynek a nővére ír majd igazolást, Leo Dillont pedig bátyja fogja kimenteni azzal, hogy beteg. A Wharf Roadon akartunk lemenni a kikötőig, utána át a kompon, ki a Galambházhoz. Leo Dillon aggályoskodott, hogy esetleg találkozhatunk Butler atyával vagy a kollégiumból valakivel; mire Mahony nagyon okosan, megkérdezte, mit keresne Butler atya kinn a Galambháznál. Megnyugodtunk, és az összeesküvés első szakaszát lezártam azzal, hogy beszédtem tőlük a hatpennyket, ugyanakkor felmutattam a magamét. Azon az estén, amikor a végső előkészületeket megtettük, bizonytalan izgalomban váltunk el. Kezet ráztunk, neveltünk, és Mahony azt mondta:

- Viszlát, cimborák!

Akkor éjjel rosszul aludtam. Reggel, minthogy legközelebb laktam, elsőnek értem a hídra. Könyveimet a szeméttartály melletti magas fűbe dugtam, a kert végében, ahol senki sem szokott mászkálni, és végigrohantam a csatornaparton. Lágy, napsugaras reggel volt, június első hete. Felültem a hídkarfára, és megcsodáltam vékony vászoncipőmet, amelyet előző este szorgalmasan bekrétáztam, és figyeltem a bölcs lovakat, amint az üzletemberekkel zsúfolt omnibuszokat felvontatják a dombra.

Az utat sudár fák szegélyezték, ágaikon, mint az életkedv zöld zászlói, lengtek a könnyű levelek, és napfény nyilallt át rajtuk a vízbe. A híd gránitpillére melegedni kezdett, paskolni kezdtem tenyeremmel egy dallam ütemére, amely agyamban zsongott. Nagyon boldog voltam.

Öt vagy tíz percig ültem ott, amikor megláttam Mahony közeledő szürke öltönyét. Feljött a dombra, mosolygott, és felkapaszkodott mellém a hídra. Csúzlíját, mely kiágaskodott belső zsebéből, előhúzta, és elmagyarázott néhány újítást, amellyel legutóbb tökéletesítette. Érdeklődésemre, hogy miért hozta magával, azt válaszolta, hogy a madarak között akar egy kis zrit csapni. Mahony természetes könnyedséggel használt csibész szavakat, és Butler atyát megejtő közvetlenséggel Bütyöknek hívta. Várokztunk még egy negyedóraig, de Leo Dillonnak nyoma sem volt. Végül Mahony leugrott és kijelentette:

- Tudtam, hogy a Dagi bemajrézik! Gyerünk!

- És a hat pennyje...? - aggályoskodtam.

- Ez a bánatpénz - mondta Mahony. - Különben is, annál több jut nekünk. Egy shilling helyett egy shilling és hat penny.

A North Strand Roadon baktattunk egészen a kénsavgyárig, aztán jobbra tértünk a Wharf Road mentén. Mihelyt kikerültünk a nyilvánosság látóköréből, Mahony elkezdett indiánosdit játszani. Feje fölött csóválva üres csúzlíját, rárontott egy csapat szakadt ruhájú kislányra, és amikor két rongyos kisfiú lovagiasan a védelmükre kelt, és közáport zúdított ránk, azt indítványozta, hogy ütközzünk meg velük. Kijelentettem, hogy a két kis fickó fél fogunkra sem lenne elég, erre továbbálltunk, a rongyos csapat üvöltözéseitől kísérvé: - Nyakasok! Nyakasok! - nyilván azt gondolták, hogy protestánsok vagyunk, mert Mahony sötét bőrű volt, és sapkáján egy krikettklub ezüstjelvényét hordta. Mikor a Vasaló-sziklához értünk, rendeztünk egy ostromot; de nem sikerült, mert legalább három kell hozzá. Leo Dillonon töltöttük ki a bosszúnkat azzal, hogy mindenféle majrésnak lehordtuk, és azt találgattuk, hányast kap vajon Ryan úrtól három órakor.

Aztán a folyó közelébe értünk. Jó ideig lődörögtünk a magas kőfalakkal szegélyezett lármás utcákon, bámultuk a daruk és a gépek munkáját, és a kocsisok sűrűn lekiabáltak ránk nyöszörgő járműveikről. Dél lett, mire a rakparthoz értünk, és mivel láttuk, hogy a munkások mind ebédelnek, vettünk két nagy ribizlis lepényt, és leültünk enni a folyóparton szerteszórt vasdarabokra. Dublin nyüzsgő életének látványával szórakoztatott bennünket - a vontatók, amelyeket messziről jelzett gyapjas füsthajuk, a barna halászbárkák Ringsenden túl, a nagy fehér vitorlás, amelyet a szemközti rakparton éppen kirakodtak. Mahony megjegyezte, hogy jó kis cirkusz lenne, ha kiszöknénk a tengerre az egyik nagy hajóval, és még én is, ahogy a karcsú árbocokra néztem, láttam vagy elképzeltem, hogy a földrajz, amelyet hézagosan belém adagoltak az iskolában, fokozatosan alakot ölt szemeim előtt. Iskola és otthon messzire tűntek, hatásuk lehullott rólunk.

Megváltottuk a jegyet a kompra, és átkeltünk a Lifleyn két munkás és egy kis batyus zsidó társaságában. Az ünnepélyességig komolyak voltunk, de amikor a rövid utunkon egyszer összevillant a szemünk, kitört belőlünk a nevetés. Amikor partra értünk, megnéztük, hogyan rakják ki azt a kecses háromárbcost, amelyet már a túlpartról észrevettünk. Egy ögyelgő megjegyezte, hogy norvég hajó. Hátramentem a farához, és megpróbáltam kibetűzni a felíratot, de nem sikerült; visszamentem tehát, és szemügyre vettem az idegen matrózokat, azt vizsgálgatva, melyiknek van zöld szeme, mert valamit zavarosan elképzeltem. A matróz-szemek kékek, szürkék, sőt feketék voltak. Egy hosszú matróz, az egyetlen, akire rá lehetett volna fogni, hogy zöld szeme van, azzal szórakoztatta a rakparton ácsorgókat, hogy valahányszor lezuhantak a deszkák, vidáman felkiáltott:

- Csak apróra!

Mikor ezt is meguntuk, lassan Ringsend felé bandukoltunk. Fülledtté vált a levegő, és a szatócsboltok kirakataiban fakón heverték a penészes kétszersültek. Kétszersültet és csokoládét vettünk, és kitartoan rágszáltuk, amíg a mocskos utcákon bolyongtunk, ahol a halászcsaládok élnek. Nem találtunk tejcsarnokot, bementünk tehát egy bazárba, és vettünk egy-egy üveg málnaszörpöt. Mahony ettől ismét felélénkült, és végighajszolt egy macskát az egyik utcán, de a macska kimenekült a tág mezőre. Mindketten alaposan elfáradtunk, és amint elértük a mezőt, azonnal felrohantunk egy lejtős partra, amelynek taréjáról látni lehetett a Doddert.

Túl késő volt, és túl fáradtak voltunk ahhoz, hogy ellátogassunk a Galambházhoz. Négy óra előtt otthon kell lennünk, különben kiderül a kaland. Mahony bánatosan nézegette csúzlíját, és még mielőtt visszanyerte volna virgoncságát, javasoltam, hogy hazafelé vonattal menjünk. A nap felhők mögé bújt, és magunkra hagyott bágyadt gondolatainkkal és élelmünk utolsó morzsáival.

Rajtunk kívül senki sem volt a réten. Jó ideje hevertünk már a partoldalon némán, amikor észrevettem, hogy a rét távoli szélén feltűnik egy ember. Lustán bámultam, és egy gyökeret rágszáltam, amelyből a lányok jövendőlni szoktak. A part mentén jött, lassan. Egyik keze a csípőjén, a másikban bot, amellyel könnyedén érintette a fűvényt. Kopott, piszkosszürke ruha volt rajta, és a fején egy olyan széles karimájú kalap, amelyet mi művészkalapnak hívtunk. Jó öreg lehetett, mert bajusza hamuszínű volt. Amikor elhaladt a lábunknál, hirtelen felpillantott, azután folytatta útját. Követtük szemünkkel, és láttuk, hogy amikor úgy körülbelül ötven lépésre jutott tőlünk, megfordult, és visszafelé irányította lépteit. Nagyon lassan ballagott, botjával minden lépésnél a földet érintve, oly lassan, hogy azt hittem, valamit keres a fűben. Mikor egy irányba jutott velünk, köszönt. Visszaköszöntünk, és ő leült mellénk a hajlatra, lassan, nagy elővigyázattal. Beszélni kezdett az időjárásról, forró nyár várható, vélte, és hozzátette, hogy gyerekkora óta - rég volt - nagyon megváltoztak az évszakok. Az ember

legboldogabb évei kétségtelenül az iskolaévek, mondta, és mindent odaadna, ha még egyszer fiatal lehetne. Kissé untatott bennünket, hallgattunk. Aztán iskoláról és könyvekről kezdett beszélni. Érdeklődött, hogy olvastuk-e Thomas Moore verseit és Lord Lytton és Sir Walter Scott műveit. Úgy tettem, mintha minden könyvet, amelyet említett, olvastam volna, úgyhogy a végén azt mondta:

- Látom, te is olyan könyvmoly vagy, akárcsak én. De - tette hozzá Mahonyra mutatva, ki kerekre nyílt szemmel hallgatott bennünket - ő másféle; az ő eleme a játék.

Mahony megjegyezte, hogy neki megvannak otthon Sir Walter Scott és Lord Lytton összes művei, és hogy soha meg sem próbálta elolvasni őket. - Persze - mondta az ember - van Lord Lyttonnak néhány műve, amely nem gyerek kezébe való. Mahony megkérdezte, miért nem való gyerek kezébe - a kérdés felingerelt, szinte fájt, mert attól féltem, hogy az ember azt gondolja, én is olyan ostoba vagyok, mint Mahony. Ő azonban csak mosolygott, sárga fogai közt nagy rések sötétlettek. Aztán azt kérdezte, melyikünknek van több szerelme. Mahony könnyedén megemlítette, hogy neki három szeretője van. Az ember most hozzám fordult. Azt feleltem, hogy egy sincs. Nem hitte el, és erősítette, hogy egy biztosan van. Hallgattam.

- Mondja csak - kérdezte Mahony szemtelenül az embertől -, hát magának hány van?

Az ember, mint előbb, csak mosolygott, és azt mondta, mikor ő annyi idős volt, mint mi, neki rengeteg szerelme volt.

- Minden fiúnak van egy szerelme.

Ez a megállapítás meglepett, mert különösnek találtam ezt a méltányosságot egy ilyen idős embertől. Szívem mélyén igazat adtam neki abban, amit a fiúkról és szerelmeikről mondott. De a szavak utálatosan fordultak ki a szájából, és azon tűnődtem, miért rázkódik össze időnként, mintha félne valamitől, vagy a hideg rázná. Ahogy folytatta, észrevettem, hogy jó kiejtéssel beszél. A lányokról kezdett el beszélni, hogy milyen szép és lágy a hajuk, milyen lágy a szemük, és mennyivel rosszabbak mindahányan, mint amilyeneknek látszanak - csak ismerni kell őket. Semmit sem szeret úgy, mint a fiatal lányokat nézni, nézni szép fehér kezüket, gyönyörű, lágy hajukat. Olyan benyomást tett rám, mintha felmondana valamit, amit betanult könyv nélkül, vagy mintha beszédének egyes szavai mágneses erővel kényszerítenék gondolatait egyazon pályán keringeni. Időnként úgy beszélt, mintha csupán ismert tényt állapítana meg, máskor hangja rejtélyessé mélyült, mint aki titkot mond el nekünk, és nem szeretné, ha mások is hallanák. Újra és újra elismételte szólamait, variálta és aláfestette monoton hangjával. Makacsul lefelé bámultam a lejtőn és hallgattam.

Nagysokára monológja megszakadt. Lassan felállt, pár percre magunkra hagy, mondta, pár percre csak, és láttam, anélkül, hogy pillantásom elvettem volna előbbi tárgyáról, hogy lassan a rét közeli széle felé megy. Csendben maradtunk, amikor elment. Pár percnyi csend után Mahony felkiáltott:

- Odanézz! Nézd, mit csinál!

Nem válaszoltam, szemem se rebbent, és Mahony újra fölkiáltott:

- Odanézz... A mocskos vén hülye!

- Ha a nevünket kérdezi - mondtam -, légy te Murphy, én meg Smith.

Semmi mást nem mondtunk egymásnak. Még akkor is azt fontolgattam, menjek-e vagy maradjak, amikor visszajött és megint leült mellénk. Alighogy leült, Mahony megpillantotta azt a macskát, amely az imént elmenekült tőle, felugrott, és üldözőbe vette a réten át. Az ember meg én figyeltük a vadászatot. A macska ezúttal is megmenekült, és Mahony kövekkel

dobálta meg a falat, amely mögé a macska elbástyázta magát. Abbahagyta, aztán céltalanul baktatott a rét távoli széle felé.

Kis szünet után az ember ismét megszólalt. Azt mondta, hogy a barátom nagyon durva fickó, és megkérdezte, megvesszőzik-e az iskolában. Méltatlankodni akartam, hogy nem vagyunk mi állami iskolások, hogy megvesszőzzenek bennünket, ahogy ő kifejezte magát, de hallgattam. A gyerekek megfenyítéséről kezdett el beszélni. Gondolatai, mintha ismét szavai mágneses körébe kerültek volna, lassan, keringeni kezdtek új központjuk körül. Az ilyenfajta gyereket, mondta, meg kellene vesszőzni, de jó alaposan. Ha a gyerek durva és nyakas, semmi más nem használ neki, csak a jó, egészséges vesszőzés. A paksi vagy a pofon nem jó: ami ilyenkor kell neki, az egy finom, meleg kis vesszőzés. Ez a felfogás megdöbbenett, és önkéntelenül az arcába pillantottam. Szemem találkozott egy palackzöld szempár pillantásával, amely egy rángatózó homlok alól meredt rám. Ismét elfordítottam szemem.

Az ember folytatta monológját. Mintha elfelejtette volna iménti méltányosságát. Ha valaha meglát egy fiút lánnyal beszélgetni, vagy megtudja, hogy szerelme van, megvesszőzi, de úgy megvesszőzi, és megtanítja, hogy máskor ne merjen lányokkal szóba állni. És ha van szerelme, és mindenfélét összehazudozik róla, akkor olyan verést kap tőle, amilyent még nem kapott gyerek a földön. Nincs a világon semmi, amit ennyire szeretne. Mintha egy bonyolult rejtélyt tárna fel előttem, úgy részletezte, hogy hogyan vesszőzne meg egy ilyen fiút. Nagyon szeretné, mondta, jobban, mint akármit ezen a földön; és hangja, ahogy monoton zenéjével beavatott a rejtélybe, csaknem szenvedélyessé forrósodott, mintha arra akart volna rávenni, hogy én is úgy érezzek, mint ő.

Vártam, amíg monológja ismét megszakad, akkor váratlanul talpra ugrottam. Nehogy izgatottságomat eláruljam, pár pillanatig késlekedtem, úgy tettem, mintha a cipőmön lenne valami igazítani való, aztán - mennem kell - mondtam és elköszöntem. Nyugodtan elindultam felfelé a lejtőn, de szívem gyorsan vert a félelemtől, hogy hátha bokáimnál fogva megragad. Mikor felértem a part szélére, rá sem pillantottam, csak hangosan átkiáltottam a réten:

- Murphy!

Hangomban erőszakolt bátorság reszketett, és szégyelltem átlátszó hadicseletemet. Mahony csak második kiáltásomra figyelt fel, és akkor kurjantott vissza. Hogy vert a szívem, amint rohanva jött felém, át a réten! Úgy rohant, mintha segítséget hozna. Én pedig bűnbánatot éreztem, mert szívem mélyén mindig megvettem egy kicsit.

ARÁBIA

Azoknak az óráknak a kivételével, amikor a szomszédos Ír Keresztény Testvérek iskolájából kiszabadultak a gyerekek, a North Richmond zsákutcában csend szunyókált. Négyszögletes térség közepén, szomszédaitól külön rekesztve egy lakatlan, kétemeletes ház zárta le az utca végét. Az utca többi háza rendületlen, barna arccal nézett egymásra, abban a tudatban, hogy falaik közt tisztességes élet folyik.

Házunk előző bérlője, egy pap, a hátsó nappaliban halt meg. A sokáig zárva tartott szobákat doh ülte meg, a konyhából nyíló üres szoba padlóján ócska, lim-lom papírok heverték. Találtam ott egy-két fűzött könyvet, gyűrött, penészes lapokkal: Walter Scott műveit: *Az apátot*, *A jámbor áldozót*, és *Vidocq emlékiratait*. Ez utóbbit szerettem legjobban, elsárgult lapjai miatt. A ház mögött elvadult park: közepén egy almafa, körülötte ritkás bokrok; az egyik alatt megtaláltam a néhai bérlő rozsdátt biciklipumpáját. Ez a lakó nagyon jótékony szívű pap volt: végrendeletében minden vagyonát intézményekre hagyta, nővérére a ház bútortatát.

Mikor beköszöntöttek a rövid téli napok, jóformán meg sem vacsoráltunk, máris leszállt a homály. A házakra már árnyék borult, mire talákoztunk az utcán. Fölöttünk az ég mezője nyugtalan violafényben vibrált, feléje emelték fejüket a homályos utcalámpák. A hideg levegő belénk mart. Addig játszottunk, amíg átizzott a testünk. Kiabálásunktól visszhangzott az utca. Futkározás közben elsodródtunk a házak mögött húzódo sáros utcácskába, és ott a kis házikók goromba népe alaposan megkergetett minket, egészen a nedvességtől csepegő, homályba olvadt kertek hátsó ajtajáig, ahol mindenféle szagok gomolyogtak a szemégtödrökből, a nehéz szagú istállóig, ahol kocsisok kefélték a lovak szőrét, és dallamba csendültek a hámok csatjai. Mikor visszakerültünk az utcára, a konyhaablakból fények rácsozták az előudvart. Ha nagybátyám felbukkant az utcasarkon, árnyékba húzódtunk, míg meg nem győződünk róla, hogy bement a házba. Vagy ha Mangan után kiabálva nővére megjelent a küszöbön, az árnyék mélyéről figyeltük, ahogy föl-le jártatja szemét az utcán. Vártunk, vajon ott marad-e vagy bemegy, és ha kinn maradt, előbújunk a sötétből, és rezignáltan Manganék küszöbéhez vonultunk. A lány a félig nyitott konyhaajtóban várt ránk, alakja a fénybe metszve. Öccse, mielőtt bement, mindig bosszantotta még egy ideig, és addig én a kerítés mellől bámultam. Ruhája ringott, ha mozdult a teste, puha copfja röpködött.

Minden reggel az első szoba padlóján hasaltam, ajtaját figyelve. A redőny le volt húzva, és csak egy ujjnyi rés maradt alul, úgyhogy láthatatlan voltam. Amikor kilépett a ház elé, szívem nagyot dobbant. Berohantam a könyveimért és nyomába szegődtem. Szemem el sem rebbent barna alakjáról, és mielőtt odaértünk, ahol utunk szétválik, meggyorsítottam léptemet, s elmentem mellette. Nap mint nap így ismétlődött. Sohasem beszélgettem vele, csak egy-két tétova szót, mégis, bolondul, nevét csobogta minden cseppnyi vérem.

Képe kísértett a legköznapiabb helyeken is. Szombat délutánokon, amikor nagynéném vásárolni ment, a csomagokat nekem kellett hazavinnem. Jártuk a tarka utcákat; részeg emberek, alkudozó asszonyok lökdöstek bennünket káromkodó munkások és kifutófiúk fülhasogató kántálása közt, akik malacfejekkel teli hordó mellett örködtek, utcai énekesek orrhangú danája közt, akik O'Donovan Rossáról énekeltek egy „gyertek-ide-mindahányan”-t, vagy éppen balladát hazánk szomorú napjaiból. Ezek a zajok egyetlen életérzéssé futottak össze bennem: úgy éreztem, emelt fővel vágok át az ellenség falán. Furcsa imák és litániák, amelyeket magam sem értettem, minduntalan nevét sodorták ajkamra. Szememet gyakran fátyolozta könny (nem tudtam okát adni, miért), szívem annyira tele volt, hogy sokszor úgy

éreztem, mellembe zubog a tartalma. A jövőre keveset gondoltam, arra sem, hogy beszéljek-e vele valaha, és ha igen, hogy tudom majd szavakba szedni kusza imádatomat. Hárfa zengett bennem, amelynek húrjait, mint könnyű ujjak, mozdulatai, szavai borzolták.

Egyik este a hátsó nappaliban voltam, ahol a pap meghalt. Borongós, esős este volt, néma a ház. A törött ablakon át hallottam a vízcseppek kopogását, és amint az eső vékony, végtelen tűi a nedves ágyásokba fűrődnek. Egy távoli lámpa, talán kivilágított ablak, villant csak fel. Hálát adtam, hogy ilyen keveset látok. Minden érzésem fátyolba burkolózni vágyott, mintha érezték volna, hogy menekülni akarok tőlük. Összeszorítottam tenyeremet, olyan erővel, hogy beleremegtem, és „Szerelem! Ó, szerelem!” suttogtam nagyon sokszor.

Végre mégis szólt hozzám. Amikor először megszólított, annyira zavarban voltam, hogy nem tudtam mit válaszolni. Azt kérdezte, nem megyek-e Arábiába. Azt sem tudom, igennel vagy nemmel feleltem-e. Pedig csodálatos bazár lesz, mondta, ő nagyon szeretne elmenni.

- Akkor miért nem mész? - kérdeztem.

Beszélgetésünk alatt egy ezüst karperecet forgatott a csuklóján. Nem mehet el - mondta -, mert éppen azon a héten lesz lelkigyakorlat a zárdában, ahová iskolába jár. Öccse meg két másik gyerek éppen sapkáikon veszekedtek, így egyedül voltunk a kerítésnél. Az egyik kerítéslécre támaszkodott, fejét felém hajtotta. Az ajtónkkal szemben levő lámpa fénye rátapadt nyakának ívére, megvilágította rajta a lágy pihéket, és lehullt a kezére. Ráesett ruhája egyik felére, és megcsillantotta alsószoknyája fehér szegélyét, ahogy könnyedén odatámaszkodott.

- Jó neked - mondta.

- Ha elmegyek - feleltem -, hozok neked valamit.

Mennyi megszámlálhatatlan ostobaság mardosott ettől kezdve ébren és álmaimban! Szerettem volna semmivé tenni a közbeeső unott napokat. Az iskolai munka idegesített. Este a hálószobában és nappal az iskolában az ő képe jelent meg a könyv lapjain, amelyet kínlódva olvastam. Arábia! E szó zenéjét visszhangozta a csend, amelyben lelkem fürdött, és Kelet varázsát zengette bennem. Engedélyt kértem, hogy szombat este elmehessek a bazárba. Nagynéném meglepődött, és azt mondta, reméli, nem valami szabadkőműves história. Az iskolában, ha kérdeztek, legtöbbször hallgattam. Tanítóm arcán a szeretetreméltóság egyre inkább szigorúsággá borult; megjegyezte, hogy remélhetőleg nem fogok teljesen ellustulni. Kószáló gondolataimat nem tudtam összeszedni. Alig volt türelmem megbirkózni az élet komoly munkájával. Most, hogy közém és vágyaim közé állt, számomra nem volt más, mint gyerekjáték, csúf, egyhangú gyerekjáték.

Szombat délelőtt emlékeztettem nagybátyámat, hogy estére a bazárba szeretnék menni. A ruhafogasnál motozott, a ruhakefét kereste, és röviden csak ennyit mondott:

- Igen, fiam, tudom.

Minthogy ott volt az előszobában, nem juthattam be az utcai szobába, hogy az ablakhoz feküdjek. Éreztem, hogy otthon rossz a hangulat, és lassan elballagtam az iskolába. Kegyetlenül csípős idő volt, és szívemet balsejtelem fogta el.

Mikor vacsorára hazamentem, nagybátyám még nem volt otthon. Még korán is lett volna. Egy darabig az órát bámultam, de mikor tiktakolása idegesíteni kezdett, kimentem. Nekivágtam a lépcsőnek, és felmentem az emeletre. Megkönnyebbülten, énekelve bolyongtam összevissza a hideg, bús szobákban. Az utcai ablakból láttam pajtásaimat, lent játszottak. Kiáltásaik érthetetlenül tompulva értek fel hozzám. Homlokomat a hűs üvegnek nyomva, a sötét házat

bámultam, ahol ő lakik. Talán egy órát álltam ott, mégsem láttam mást, csak azt a barna ruhás alakot, akit a képzelet vetített elém, gyengéd fénnel a nyaka ívén, a kerítésen pihenő kezén, a ruhája alól kivillanó fehér szegélyen.

Mikor lejöttem, a kandalló mellett Mercernét pillantottam meg. Egy zálogháztulajdonos özvegye, öreg, bőbeszédű asszony, és bélyeget gyűjt valami kegyes célra. A teánál el kellett viselnem a pletykálást. Az étkezés jó egy óráig nyúlt, nagybátyám még mindig nem jött. Mercerné felállt, hogy ő megy, sajnos nem várakozhat tovább, nyolc óra elmúlt, és ő nem maradhat későig, mert az éjszakai levegő nem tesz jót neki. Amikor elment, fel-alá kezdtem sétálni a szobában, ökölbe szorított kézzel:

- Attól tartok, le kell tenned a bazárlátogatásról Urunknak ezen a szent estéjén - jegyezte meg nagynéném.

Kilenc órakor meghallottam, hogy nagybátyám kulcsaival csörömpöl az előszobában. Behallatszott, ahogy morog magában, és recsen a ruhafogas télikabátjának súlya alatt. Ezekből a jelekből mindent megértettem. Mikor vacsorája közepén tartott, megkértem, adja ide a pénzt, hogy elmehessek a bazárba. Már elfelejtette.

- Mások ilyenkor ágyban vannak, és már a másik oldalukra is fordultak - válaszolta.

Komorán hallgattam. Nagynéném erélyesen rászólt:

- Talán odaadnád neki a pénzt, nem? Már így is jól megvárakoztattad, amint látod.

Nagybátyám nagyon sajnálta, de megfélelkezett róla. Azt mondta, ő hisz a régi mondásban: „Semmi játék, csupa bifla, így lesz szegény Jackből mafla.” Megkérdezte: hová akarok menni, és mikor másodszor is közöltem vele utam célját, az iránt érdeklődött, ismerem-e azt a verset: „*Az arab istenhozzádodt mond lovának*”. Amikor kiléptem a konyhából, éppen szavalni kezdte a vers kezdő sorait. Egy ezüst kétshillingest szorongattam a markomban, és a Buckingham Streeten az állomás felé törtettem. A bevásárlók nyüzsgő tömege és a gázlámpák fénye eszembe idézte utam célját. Beültem egy vigasztalanul üres vonat harmadosztályú fülkéjébe. Elviselhetetlen várakozás után a vonat végre kicammogott az állomásról. Lassan végigdöcögött a düledező házak során, át a hunyorgó folyón. A Westland Row állomáson hatalmas tömeg rohanta meg az ajtókat, de a kalauz visszaterelte őket, mert ez a bazárhoz indított különvonat volt. Magamra maradtam rideg vasúti kocsimban. Néhány perc múlva a vonat megállt egy fából rögtönzött peron mellett. Kiszálltam, és egy óra kivilágított számlapján láttam, hogy tíz perc múlva tíz. Elöttem állt egy terjedelmes épület, homlokzatán a varázslatos név.

Nem találtam semmiféle hatpennys bejáratot, és attól félván, hogy a bazárt becsukják, egy shillinget nyomtam a fáradt arcú jegyszedő markába, és gyorsan besiklottam a forgóajtón. Egy nagy csarnokba jutottam, amelyen félmagasságban karzat futott körül. Már majdnem minden elárusítóhely zárva volt, és a csarnok jórészt sötétben állt. A csend ismerős volt: szertartás után a templomokban áradt szét így a csend. Félenken a csarnok közepe felé mentem. A még nyitott elárusítóhelyeknél kis csoportok álldogáltak. Egy függöny előtt, amely felett színes lámpákból ez a két szó: *Café Chantant* volt kirakva, két ember pénzt számolt egy tálcán. Hallottam a pénzdarabok csörrenését.

Nagy nehezen eszembe jutott, miért jöttem; odamentem az egyik elárusítóhelyhez, és szemügyre vettem a virágos teáskészleteket és a porcelán vázákat. Az elárusítóhely ajtajában egy fiatal hölgy nevetgélt két fiatal úriemberrel. Felfigyeltem angolos kiejtésükre, és gondolatlannul hallgattam beszédjüket.

- Ó, soha ilyesmit nem mondtam!

- De igenis mondott!
- De igenis nem mondtam!
- Ugye, hogy mondta?
- Bizony mondta, hallottam.
- Nahát, maga... lódít!

A fiatal hölgy észrevett, odajött, és megkérdezte, mit parancsolok. Hangja cseppet sem volt bátorító, úgy vettem észre, csak kötelességből állt velem szóba. Alázatosan néztem a két hatalmas vázát, amelyek mint asszír testőrök álltak a sötét bejárat két oldalán.

- Köszönöm szépen, semmit.

Az ifjú hölgy megigazította az egyik vázát, aztán visszatért a fiatalembereihez. Folytatták a beszélgetést, ahol abbahagyták. A fiatal lány egyszer-kétszer a válla fölött rám pillantott.

Elárusítóhelye előtt szemlélődtem, noha tudtam, hogy hiába igyekszem olyan látszatot kelteni, mintha árui iránt olthatatlan érdeklődést éreznék. Aztán elfordultam, és megindultam a csarnok közepe felé. Összecsördítettem zsebemben a két egypennyst a hatpennyssel. Az erkélyről valaki lekiabált, hogy eloltja a lámpákat. A csarnok felső része teljesen sötétségbe borult.

Felbámultam a sötétbe, és láttam szegény kis magam, akit a hiúság ide űzött, aztán kinevetett. Szememben szegény égett és bánat.

EVELINE

Ült az ablaknál, és figyelte, mint árasztja el az este az utcát. Fejét a függönyre hajtotta, orrában érezte a poros kreton illatát. Fáradt volt.

Alig jártak az utcán. A férfi, az utolsó házból, hazafelé tartott, Eveline hallotta, amint léptei végigkopognak a betonjárdán, és csikorognak később a salakúton, az új vörös házak előtt. Valamikor rét terült el ott, megszokott játszóhelye a környékbeli gyerekeknek. Aztán megvette a rétet egy belfasti ember, és házakat épített rá - nem olyanokat, mint az ő kicsi, barna házaik, hanem csillogó tetejű, ragyogó téglaházakat. Az utcabeli gyerekek együtt szoktak játszani azon a réten - a Devine-, a Water-, a Dunn-gyerekek, a kicsi Keogh, a béna, ő maga és testvérei. Ernest persze sohasem játszott: rég kinőtt már abból. Apja gyakran zavarta haza őket a rétről kökényfa botjával, de a kicsi Keogh rendszerint résen állt, és elkiáltotta magát, ha jönni látta Eveline apját. Mégis, akkoriban milyen boldogok voltak! Akkoriban apja sem volt olyan nagyon rossz, és még az anyja is élt. Elmúlt. Azóta ő is, testvérei is felnőttek, anyja meghalt. Tizzie Dunn is halott már, és Waterék visszamentek Angliába. Minden változik. És most ő is elmegy innen, mint a többiek, elhagyja az otthont.

Otthon! Körülnézett a szobában. Szemügyre vette az ismerős tárgyakat, amelyeket hosszú évek óta hetente leporol és tűnődik közben, honnan az ördögből jön ez a sok por. Talán sosem fogja még egyszer viszontlátni ezeket az ismerős tárgyakat, pedig még csak nem is álmodta, hogy valaha is megválik tőlük. És a hosszú évek során sem tudta meg annak a papnak a nevét, akinek sárguló fényképe ott függ a törött harmónium fölött a falon, a színes nyomású fogadalmak mellett, amelyeket Alacoque Boldog Mária-Margitnak tettek valamikor. A pap apjának volt valaha iskolatársa. Ha látogatónak mutatta a fényképet, csak futólag megjegyezte:

- Jelenleg Melbourne-ben van.

Belenyugodott, hogy elmegy, elhagyja otthonát. Jól teszi vajon? Megpróbálta minden oldalról mérlegelni a kérdést. Otthon, akárhogy is, tető van a feje fölött, és van mit ennie; körülötte azok, akiket egész életében maga körül tudott. Persze, keményen kellett dolgoznia a ház körül és az üzletben is. Mit szólnak az áruházban, ha megtudják, hogy megszökött egy fiúval? Bolond volt, mondják talán; és helyét hirdetés útján betöltik. Gavon kisasszony boldog lesz. Gavon kisasszony mindig szúrt rajta egyet, ha csak tudott, különösképp mások előtt.

- Hill kisasszony, nem látja, hogy magára várnak a hölgyek?

- Vidámabban, Hill kisasszony, kérem.

Az biztos, hogy nem sok könnye fog kihullni az áruház után.

Új otthonában, a távoli, ismeretlen országban majd másként lesz. Férjhez megy - ő, Eveline. Tisztelettel bánnak vele az emberek. Nem úgy, mint régen az anyjával. Néha még most is megijedt attól, hogy az apja gorombáskodni talál vele, bár már betöltötte a tizenkilencet. A remegést és a szívdobogást is ettől kapta. Amikor idősebbek lettek, apja sohasem bántotta, mint Ernestet és Harryt, mert ő lány volt; de később fenyegetőzni kezdett, és azt mondogatta, hogy amit érte tett, azt csupán halott anyja kedvéért tette. És most nincs senki oltalmazója. Ernest halott, és Harry, aki templomdíszítésben utazik, alig van otthon, járja az országot. Aztán meg a szombat esti egyhangú civódások a pénzért mondhatatlanul megviselték. Mindig hazaadta egész fizetését, hét shillinget, és Harry is mindig hazaküldött, amennyit csak tudott, de apjától keserves volt pénzt kicsikarni. Hogy elherdálja a pénzt, hogy nem tud beosztással élni, hogy esze ágában sincs keservesen keresett pénzét azért odaadni, hogy ő kiszórja az

ablakon, hajtogatta egyre, és még más is, mert szombat esténként nagyon gonoszul bánt vele. A végén aztán mégis oda szokta adni a pénzt, de megkérdi, vajon nincs-e szándékában megvásárolni a vasárnapi ebédhez valót. Akkor rohanni kell, ahogy csak bír, hogy be tudjon vásárolni. Fekete bőrtárcáját szorosan ölébe szorítja, úgy könyököl utat magának a tömegben, és későn ér haza, élelemmel megrakodva. Keményen kell dolgoznia, hogy a házat rendben tudja tartani, hogy a két gyerek, aki a gondjaira maradt, időben iskolába menjen és időben étkezzen. Nehéz munka volt - de most, hogy válni készül tőle, majdnem vonzónak találta.

Új életet kezd majd Frankkal. Frank nagyon kedves, férfias, nyíltszívű. Elmegy majd vele az éjszakai hajón, felesége lesz, együtt fognak élni Buenos Airesben, a férfi otthonában, amely őrá vár. Milyen jól emlékezett első találkozásukra! Frank egy főutcai házban bérelt lakást, ő is gyakran ellátogatott oda, mintha csak egy-két héttel ezelőtt lett volna. Frank a kapuban állt, csúcsos sapkája tarkójára lökve, haja bronz-arcába hullott. Aztán összeismerkedtek. Az áruház előtt szokta várni minden este, és hazakísérte. Megnézték együtt a „Cigánylány”-t, és ő mámorosan ült Frank mellett a színház egy eddig ismeretlen részén. Frank borzasztóan szerette a zenét, és valami kicsit énekelni is tudott. Mindenki tudta már, hogy Frank udvarol neki, és amikor azt a nótát énekelte, amelyben a lány egy tengerészt szeret, Eveline mindig jóleső zavart érzett. Frank tréfából Babukának hívta. Először csak izgalmas volt, hogy van egy fiúja, de aztán megszerette. Messzi országokról tudott meséket. Mint hajósinas kezdte, havi egy fontért, az Allan Társaság egyik hajóján, amely Kanadába járt. Elmondta neki a hajók neveit, amelyeken szolgált, és különböző beosztásait. Áthajózott a Magellán szoroson, és szörnyű történeteket mesélt a patagionokról. Végül Buenos Airesben telepedett meg, mondta, és most átruccant az óhazába, egy kis szabadságra. Természetesen apa rájött a dologra, és megtiltotta, hogy szóba álljon vele.

- Ismerem én ezeket a tengeri patkányokat - mondotta. Egyik nap apa összeveszett Frankkal, és ezután titokban kellett találkozniok.

Sűrűsödött az utcán az este. Az ölében tartott két levél fehér foltja elmosódott. Az egyik Harrynak szólt, a másik apjának. Ernest volt a kedvence, de Harryt is szerette: észrevette, mennyire megöregedett apja az utóbbi időben; biztosan hiányozni fog majd neki. Néha nagyon kedves tud lenni. Nem is olyan régen, amikor egy napra ágyban kellett maradnia, apja felolvasott egy rémregényt, és piritózt is csinált neki a tűzhelyen. Máskor meg, amikor még anyja is élt, mindnyájan kirándultak a Howth-hegyre. Eszébe jutott, hogy apa fölvette anya kalapját, hogy a gyerekeket megnevettesse.

Már nem futotta volna idejéből, de fejét a függönyre hajtva továbbra is ott ült az ablaknál, és beszívta a poros kreton illatát. Messze, lenn az utcán, verkli szólt. Különös, hogy eljön az éjszaka is, amikor emlékeznie kell majd anyjának tett ígéretére, hogy rendben fogja tartani a házat, amíg csak erejéből futja. Anyja utolsó éjszakája jutott eszébe; ismét a szűk, sötét szobában volt, és aztán a szomorú olasz dallam szűrődött be. A verklist elküldték, és adtak neki hat pennyt. Emlékezett apjára, hogy merev léptekkel visszajött a betegszobába, és így szólt:

- Átkozott olaszok! Hova el nem jönnek!

Elmerengett anyja életének szálnalmas képein, és rátelepedett a végső tébolyban záruló elnyűtt önfeláldozások bűvölete. Megremegett, és újra hallotta halott anyja hangját, amint tébolyult kitartással mondogatja szüntelen:

- Derevaun Szeráun! Derevaun Szeráun!

Hirtelen rátört a rémület. Talpra ugrott. Menekülni! Menekülni kell! Frank talán megmentheti. Életet kap tőle, szerelmet is talán. Élni akar. Miért legyen boldogtalan? Joga van a boldogsághoz. Frank a karjaiba fogja majd, szorosan a karjaiba. Meg fogja menteni.

A North Wall-i hajóállomáson ácsorogtak a hullámozó tömegben. Frank fogta a karját, és ő tudta, hogy hozzá beszél, újra meg újra mond valamit az átkelésről. Az állomás tele volt barna poggyászos katonákkal. A váróterem tárt ajtaján át szemébe villant a hajó fekete tömege, amint kivilágított ablakaival a rakpart mellett tornyosult. Nem válaszolt. Érezte, hogy arca sápadt, hideg, és Istenhez imádkozott: vezesse ki nyomorúsága útvesztőiből, mutassa meg neki, mi a kötelessége. A hajó hosszú, bánatos füttyöt fűjt a ködbe. Ha elmegy, holnap már a tengeren lesz Frankkal, Buenos Aires felé hajózik. Jegyük már megvan. Visszaléphet azok után, amit a férfi érte tett? Nyomorúságában egész teste émelygett, ajka néma, forró imában remegett.

A csengő hangja szívébe jajdult. Érezte, hogy Frank megragadja a kezét.

- Gyere!

A világ minden tengere ostromolta azt a talpalatnyi helyet, ahol állt. Frank egyenest nekiviszi a mélynek. Belefojtja. Mindkét kezével megragadta a vaskorlátot.

- Gyere!

Nem! Nem! Nem! Lehetetlen. Keze örülten szorította a korlátot. A tengerek közt vergődő sikolya szállt.

- Eveline! Evvy!

Frank a korlát mögé sodródott és szölongatta. Rákiáltottak, hogy menjen tovább, de ő csak hívta, egyre hívta. Eveline feléje fordította fehér arcát, megadón, mint egy tehetetlen állat. Szemében jele se villant szerelemnek, búcsúnak, felismerésnek.

VERSENY UTÁN

Az autók viharosan közeledtek Dublin felé, nyílegyenesen gördülve, mint apró golyóbisok a Naas út vájában. Inchicore-nál, a dombtaréjon a nézők csoportokba verődve figyelték a hazafelé száguldó autókat. A szegénységnek és tétlenségnek ezen a csatornáján át robog a kontinens ipara és gazdagsága. A tömeg újra meg újra meglobogtatta a hálás elnyomottak éljenét. Rokonszenvük azonban a kék autók mellett tüntetett - barátaik, a franciák autói mellett.

Igen, a franciák győzteseknek születtek. Fölényes biztonsággal futottak be a második és harmadik helyre, s a győztes német kocsisofőrjéről is mindenki tudta, hogy belga. Ezért a kék autókra kétszeres erővel zuhogott az éljen, amint a dombtaréjon áthaladtak, s a lelkes ünneplésnek minden egyes kitörését mosolyokkal és fejbiccentésekkel nyugtázták a kocsikban ülők. Az egyik karcsú testű autóban négy tagú társaság ült, csupa fiatalember. Jelenlegi hangulatuk jóval túlhaladta a franciás diadalmamort: a négy fiatalembert majdhogynem szétvetette az öröm. Az egyik Charles Ségouin, a kocsis tulajdonosa, mellette André Rivière, a kanadai születésű fiatal villanyszerelő; mögöttük egy Villona nevű szálas magyar s egy jól öltözött fiatalember, akit Doyle-nak hívtak. Ségouin nagyon jó hangulatban volt, mivel váratlanul kapott néhány előzetes megrendelést (most készült autógyárat alapítani Párizsban), és Rivière is nagyon jó hangulatban volt, mint a vállalat leendő ügyvezetője; és ez a két fiatalember (két unokatestvér) azért is nagyon jó hangulatban volt, mert szépen szerepeltek a francia kocsik. Villona pedig azért volt nagyon jó hangulatban, mert alaposan beebédelt, s emellett természettől fogva is derűs színben látta a világot. A társaság negyedik tagjának örömét azonban elnyomta az izgalom.

Huszonhatodik évében járt, puha, világosbarna bajusza és ártatlan tekintetű szürke szeme volt. Apja annak idején haladó nacionalistaként kezdte, de aztán hamarosan megváltoztatta nézeteit. Kingstowni mészárszékéből egy kis pénzt szedett össze, s mikor üzletei Dublinban és a peremvárosokban megnyíltak, ez a kis pénz tetemes vagyonná növekedett. Vevőkörébe a rendőrséget is sikerrel beszervezte, s végtére olyan gazdag lett, hogy a dublini lapok reklámjai csak mint „a kolbászkirály”-t emlegették. Fiát Angliába küldte tanulni, egy híres katolikus kollégiumba, ezután pedig Dublinba, hogy az egyetemen jogot hallgasson. Jimmy a tanulást nemigen vette szívére, és egy darabig csakugyan eljárt az egyetem mellé. Pénzes volt és népszerű; idejét sajátos módon a zene- és autókedvelők között osztotta meg. Aztán Cambridge-be küldték egy szemeszterre, hogy egy kis életet lásson. Apja méltatlankodva, de titokban büszkén a kicsapongásokra, fizette számláit, majd hazavitte a fiút. Cambridge-ben ismerkedett meg Ségouinnal. Nem volt ez több közömbös ismeretségnél, de Jimmy nagy gyönyörűségét lelte benne, hiszen Ségouin annyi mindent látott a világból, s az hírlett róla, hogy övé az egyik legnagyobb franciaországi szálloda. Ilyen embert pedig (e tekintetben egyetértettek apjával) érdemes ismerni, még akkor is, ha történetesen nem lenne az az angyali jópajtás, aki valójában. Villona is szórakoztató gyerek volt - ragyogó zongorista -, de sajnos nagyon szegény.

A kocsis jókedvűen robogott vidám ifjú terhével. Az unokatestvérek elöl, Jimmy magyar barátjával a hátsó ülésen. Villona magas kedvében volt; mérföldeken át zümmögött egy dallamot mély basszus hangján. A franciák válluk fölött dobták hátra a nevetést a könnyű szókkal, és Jimmynek sokszor kellett erőlködve előrebuknia, hogy a gyors kis mondatokat fülöncsípje. Ez nem volt valami kellemes, mivel majdnem mindig hallatlan fürgeséggel kellett

lecsapnia a szavak jelentésére, s a megfelelő választ visszaordítani, szemben az erős széllel. Emellett Villona zümmögése zavarta és a kocsizaj is.

A sebes mozgás fellelkesít, a hírhedség ugyancsak, pénz birtoklása nem kevésbé. Igen, ma sok barátja láthatta őt ezeknek a kontinenslakóknak a társaságában. Az ellenőrzésnél Ségouin bemutatta az egyik francia versenyzőnek, és válaszképpen zavart-udvarias mormogására, az autós feléje villantotta barna arcából fehér fogsorát. Kellemes dolog volt ekkora megtiszteltetés után visszatérni a nézősereg profán világába, az avatatlanok közé, akik egymást könyékkel döfködve, jelentőségteljes pillantásokkal böktek öfeljük. Aztán ami a pénzt illeti - szép kis összeg lapult a zsebében. Ségouin talán nem tartaná olyan nagy összegnek, de Jimmy, aki - időnkénti tévelygései ellenére - szívében szolid ösztönöket hordott örökségül, nagyon is tudta, milyen nehézségek árán jött össze ez a pénz. Ezek az ösztönök tartották már előzőleg is a számláit a még megengedhető vakmerőség határán belül. Jól ismerte a pénzében fekvő munka nagyságát, mikor a magasabb intelligencia néhány szeszélyéről volt szó csupán, de mennyivel inkább érezte ezt most, mikor vagyonának nagyobb részét akarta kockára tenni! Mert ez nagyon komoly dolog.

Természetesen a befektetés jó, Ségouin pedig úgy állította be a dolgot, hogy csak a barátság kedvéért engedik Írország filléreit a vállalkozás tőkéjéhez járulni. Jimmy mélységesen tisztelte apja agyafűrt üzleti észjárását, és ebben az esetben éppen apja javasolta először a befektetést: autóvállalatba fektetett pénz aranyat fiadzik. Ezenfelül Ségouinból a vagyon félreismerhetetlen levegője áradt. Jimmy megpróbálta a napi munka nyelvére fordítani ezt az isteni kocsit. Hogy suhant! Micsoda stílussal szelték az országutakat! Ez az utazás az élet lüktető pulzusán tartotta varázsujját, s az emberi idegrendszer gépezete nemesen állta a szárnyrakelt kék állat szédületes iramát.

Behajtottak a Dame utcába. Az utcán szokatlan forgalom volt; motorosok túlköltek, villamos-vezetők türelmetlenül csilingeltek. A Bank mellett Ségouin megállította a kocsit, és a fiúk kiszálltak. A gyalogjárón kis embercsoport verődött össze, hogy alázattal adózzék a prüsszögő motornak. Úgy volt, hogy a társaság együtt költi el az estebédet Ségouin szállodájában, s előtte Jimmy és barátja, aki nála lakott, hazamennek átöltözni. Az autó lassan a Grafton utca felé gördült, a két fiatalember pedig keresztültört a bámészkodók csoportján. Észak felé mentek, szájukban a kiábrándultságnak valami furcsa kis íze, míg a város sápadt fénygömbjeit lóbálta fölöttük a nyáresti homályban.

Jimmyék nagy alkalomnak tartották ezt a vacsorát. A szülői reszketés büszkeséggel párosult, bizonyosfajta kíváncsisággal, milyen is az a világfias élet, amely a nagy metropoliszoknak már csak a nevéből is sugárzik. Jimmy maga is remekül festett új ünneplő ruhájában, és amint a hallban, a tükör előtt állva az utolsó ráncokat is elegyengette nyakkendőjén, apja joggal érezhette megtérülni a befektetést, hogy fiát ennyi, gyakran megfizethetetlen értékű holmival látta el. Az apa azért szokatlanul barátságos volt Villonához, modora határozott elismerést fejezett ki a külföldi gazdasági eredmények iránt; a házigazda elmés megjegyzései azonban valószínűleg célt tévesztettek a magyarnál, akiben mind erőteljesebb hangon kezdte jogait követelni az étvágy.

A vacsora kitűnő volt, választékos. Jimmy megállapította, hogy Ségouin ízlése kifinomult. A társaság egy Routh nevű fiatal angollal egészült ki, akit Jimmy még Cambridge-ben látott Ségouinnal. A fiatalember kényelmes szobában vacsoráztak, villamos gyertyák fényénél. A társalgás kedélyesen és gáttalanul folyt. Jimmy felgyúlt fantáziájában az angol fiú modorának izmos vázát szellemes könnyedséggel fonta át a franciák parázsló ifjúsága. Micsoda bájos kép, gondolta, és milyen igaz! Csodálta a házigazda ügyességét, ahogyan a beszélgetést irányította. Az öt fiatalembernek eltérő ízlése volt, és nyelvüket ugyancsak szabadjára engedték. Villona

óriási elismeréssel kezdte felfedni az enyhén ámuldozó angolnak az angol madrigál szépségeit, régi hangszerek kihalását panaszolva. Rivière nem egészen őszinte magyarázatba fogott, hogy Jimmy megérthesse a francia gépészet diadalát. A magyar fiú zengő hangja épp fortissimóba csapott, hogy nevetségessé tegye a romantikus festők hamis mázelműveit, amikor Ségouin a politika felé terelte a társalgást. Itt aztán mindnyájuknak megfelelő terepre bukkantak. Jimmy a sokfelől záporozó új benyomások hatására úgy érezte, apja eltemetett buzgósága támad fel benne: felrázta a zsibbadt elméjű Routh-ot is végül. Szinte forrt a szoba. Ségouin feladata percenként nehezebbé vált. Már-már a személyeskedés veszélye fenyegetett. Az éber házigazda egy alkalmas pillanatban poharát az Emberiségre emelte, s mikor a gégek megpihentek, jelentőségteljesen kitért egy ablakot.

Ezen az éjszakán fővárosi jelmezt öltött a város. Öt fiatalember illatos, könnyű füstfelhőbe burkoltan ballagott át a Stephen's Greenen. Hangosan beszéltek és vidáman, köpenyüket átvetették vállukon. Az emberek utat nyitottak. A Grafton utca sarkán egy alacsony, köpcös ember két csinos hölgyet segített be a kocsiba, egy másik köpcös ember mellé. A kocsit elhajtott, és az alacsony, köpcös ember megpillantotta a társaságot.

- André!

- Nézd csak, Farley!

Beszélgés-zuhatóg következett. Farley amerikai volt. Senki sem tudta pontosan, miről is folyik a társalgás. Villona és Rivière voltak a legnagyobb zajjal, de mindenki kézzel-lábbal beszélt. Kocsit hívtak, és nagy nevetések közt préselődtek össze benne. Tömeg mellett hajtottak el, amely most puha színekké, derűs harangszóvá lényegült. Westland Row-nál vonatra ültek, és néhány másodperc múlva, legalábbis Jimmynek úgy tűnt, már le is szálltak a kingstowni állomáson. Az öreg kalauz üdvözölte Jimmyt:

- Szép jó estét, uram!

Tiszta nyári éjszaka volt; a kikötő mint sötét tükör hevert a lábuk előtt. Kart karba öltve sétáltak feléje, és kórusban énekelték a Cadet Rousselt, lábukkal mindig dobantva, mikor az jött, hogy „*Ho! Ho! Hohé, vraiment!*”

A mólónál csónakba ültek. Siklottak az amerikai jachtja felé. Vacsora várt rájuk, zene, kártya. Villona meggyőződéssel mondta: - Hát ez óriási!

Zongora is volt a kabinban. Villona keringőt játszott Farleynak, és Rivière-nek, Farley lovag volt, Rivière hölgy. Ezután rögtönzött ösztánc következett, s mind egy-egy eredeti figurát alakítottak. Micsoda mulatság! Jimmy teljes szívvel kivette belőle a részét; itt aztán lehet egy kis életet látni! Farley nem bírta tovább szusszal és felkiáltott:

- Elég! - Egy legény könnyű vacsorát hozott be, a fiatalembernek neki is ültek, a forma kedvéért. Inkább ittak azonban: igazi kanmuri! Ittak Írországra, Angliára, Franciaországra, Magyarországra, az Amerikai Egyesült Államokra. Jimmy beszédet tartott, hosszú beszédet, melynek szüneteiben Villona „Halljuk! Halljuk!”-ot kiáltott. A tenyerek hatalmasan összecsatlantak, mikor leült. Bizonyára nagyon jól beszélt, Farley hátba vágta, és hangosan nevetett. Milyen vidám fickók! Micsoda rendes társaság!

- Kártyát! kártyát! - Az asztalt leszedték. Villona nyugodtan visszatért zongorájához, és improvizált a többieknek. Egyik partit a másik után játszották, merészen fejest ugorva a kalandba. Ittak a kör és a káró dáma egészségére. Jimmy homályosan valamiféle hallgatóság hiányát érezte: elméje sziporkázott. Nagy tételekben folyt a játék, és a papír már körbejárt. Jimmy nem tudta pontosan, ki a nyerő, de azt tudta, hogy ő a vesztes. Ám ez saját hibájából történt, mivel gyakran elnézte a kártyát, és a többieknek kellett helyette kiszámolniuk,

mennyivel tartozik. Ördögös fickók voltak, de Jimmy szerette volna, ha már abbahagyják: későre járt. Valaki pohárköszöntőt mondott a *The Belle of Newport* jacht tiszteletére; aztán valaki nagy, döntő kártyacsatát javasolt.

A zongora elhallgatott; Villona biztosan felment a fedélzetre. Rettenetes játék volt. Az utolsó pillanatban megálltak, hogy igyanak a szerencsére. Jimmy megértette, hogy a játék tulajdonképpen Routh és Ségouin között folyik. Micsoda izgalom! Jimmy is izgatott volt; ő nyilvánvalóan veszíteni fog. Mennyit is írtak? Most mindenki felemelkedett, az utolsó ütések állva dobták az asztalra, kiáltoztak, hadonásztak. Routh nyert. A kabin rázkódott a fiatalemberek éljenezésétől, és a kártyákat egymás tetejére hajigálták. Aztán mindenki összeszámolta, mennyit nyert. Farley és Jimmy vesztett a legtöbbet.

Tudta, hogy reggelre megbánja, de most együtt örült a többiekkel az örültségét jótékonyan elfedő sötét kábulatnak. Az asztalra könyökölt, és fejét tenyerébe hajtva számolta, hányat lüktet halántékán az ér. A kabinajtó kinyílt. Láta a magyart, alakja szürke fényoszlopba ékelődött:

- Megvirradt, uraim!

KÉT ÚRFIAK

A városra rászakadt a szürke augusztusi este. A nyár még meglengette messziről esti fátylait - langyos szellő suhant az utcákon. Zárt redőnyök partjai közt, derűsen színes népével a vasárnap békéjében úszott minden. Mint kivilágított gyöngyszemek, nyurga póznák csúcsáról szórták fényüket a lámpák, alá az elven szőnyegre, amely színeit, alakját szüntelen cserélve, egyhangúan zsongott az ég szürke sátra alatt.

Két fiatalember ereszkedett le a Rutland Square dombjáról. Egyikük éppen egy hosszú monológ végkifejleténél tartott. A másik, aki a járdaszegélyen egyensúlyozta magát, és kísé-rőjének gorombasága miatt időnként az úttestre billent, elbűvölt arccal hallgatta. Ez a fiatalember zömök volt, élveteg arcú, fejbúbján tengerészsapka. Arcán a történet fordula-tainál a beleélés valóságos tornádói kavargtak, amelynek hullámai orra, szeme, szája sarkaiból viharzottak elő. Meg-megújuló nevetőgörcsök asztmatikus rohamai rázkódtak végig rajta. Számító örvendezésben hunyorgó szeme pillanatról pillanatra kísérője arcára akaszkodott. Meg-megigazította esőkabátját, amely torreádori könnyedséggel lengedezett egyik vállán. Golfnadrágja, fehér gumicipője és az esőkabát ifjúságról tanúskodott. De alakja a dereka táján már gömbölyded formákba rogyant, haja fakó volt és gyér, és amikor az arcjáték hullámtorlataiból vonásai kiemelkedtek, egy kifosztott arc meredt a világra.

Mikor egészen biztosan meggyőződött róla, hogy a történet véget ért, teljes félpercnyi hangtalan nevetéssel adózott. Aztán megszólalt:

- Igen... Hát ez nagy fogás volt!

Hangja duzzadt az életerőtől, és hogy szavait még súlyosabbá tegye, kedélyesen hozzátette:

- Igen, ez páratlan, és ha szabad magam így kifejezni, *recherche* fogás volt!

Mikor ezt ellelkendezte, komoly hallgatásba hervadt. Nyelve fáradt volt, egész délután beszélt egy Dorset utcai kocsmában. Bár legtöbbször szilárdan hitték, hogy Lenehan egy pióca, mégis, e hírhedsége ellenére is, ékesszólással és ügyeskedéssel mindig visszatartotta barátait attól, hogy egységesen védekezzenek ellene. Vakmerőn rajtaütött egy-egy mulatóhely társaságán, és addig portyázott körülötte, míg valamelyik körbe be nem vették. Kóbor lovag volt, felfegy-verkezve történetek, faviccek és találós kérdések kimeríthetetlen tárával. Az udvariatlanságok ellen rinocéroszbőr pajzsot viselt. Senki nem tudta, miképpen oldja meg a megélhetés szigorú feladatát, nevét azonban, kideríthetetlen okokból, a lóversenyzéssel hozták kapcsolatba.

- Mondd, Corley, végeredményben hol szedted fel? - kérdezte.

Corley nyelve tüneményes gyorsasággal futott végig felsőajkán.

- Egyik este a Dáma utcában csavarogtam, öregem, mikor a Waterhouse órája alatt egy csoda kis dögöt vettem észre. Persze rögtön leszólítottam. El is jött velem, a csatorna környékén kódorogtunk, közben elmesélte, hogy egy Baggot utcai házban szolgál. Átfogtam a derekát, és jól meg is szorongattam akkor este. Öregem, a következő vasárnap már megbeszélte helyen találkoztunk. Kimentünk a Donnybrookra, van ott egy rét, tudod, hát odavittem. Elmesélte, hogy eddig egy tejeskocsissal járt... Öregem, mi volt ott megfizetve! Minden este cigarettát hozott, és a villamost is ő fizette, oda-vissza. Egyik este aztán hozott két olyan marha jó szivart - tudod, azt az igazit, amit az öregem valaha szívott... Attól félek, apám, hogy felcsináltam. De el van szánva mindenre.

- Lehet, hogy azt hiszi, elveszed feleségül - vélte Lenehan.

- Megmondtam neki, hogy nincs állásom. Azt is mondtam, hogy azelőtt Pimnél dolgoztam. A nevem persze nem tudja. Vagyok annyira dörzsölt gyerek, hogy ne áruljam el. De azt hiszi, vagyok valaki, érted.

Lenehan megint hangtalanul nevetett:

- Mindazon nyalánkságok közül, amiket eddig hallottam, ez a legédesebb.

Corley méltóságteljes léptei jelezték, hogy tudomásul vette a bókot. Duzzadt testének imbolygására barátja kecses szökdécseléssel válaszolt, le a járdáról, fel a járdára. Egy rendőrfelügyelő fia volt Corley, és apjának természetével együtt úgy látszik a járásmódját is örökölte. Meredten járt, karjait oldalához szorítva, fejét jobbra-balra vetette. Nagy feje volt, gömbalakú és olajos; függetlenül a hőmérséklettől állandó izzadságban úszott. Félrevágott, nagy kerek kalapja azt a benyomást keltette, mintha még egy dudor nőtt volna a másikra. Mindig előre nézett, meredten, mintegy örökös díszszemlére idomítottan, és ha utána nézett valakinek, csípőből elfordította egész felsőtestét. Mostanában magánzóként működött, de ha megüresedett egy állás valahol, mindig akadt egy barát, aki leadta neki a drótot. Gyakran látták detektívek társaságában, komoly beszélgetésbe merülten. Nem történhetett a városban olyan esemény, melynek ne tudta volna kulisszatitkait, és szívesen hozott ezekről fellebbezhetetlen ítéleteket. Beszéd közben mások mondanivalóját meg sem hallgatta. Főként önmagáról beszélt; mit mondott ennek meg ennek, mit válaszolt erre ez és ez, végül pedig hogy döntötte ő el az egészet. Amikor ezeket a drámai dialógusokat előadta, firenzei kiejtéssel mondta nevének első betűjét.

Lenehan cigarettával kínálta barátját. Miközben utat vágtak maguknak a tömegben, Corley időnként csípőből elfordulva utána mosolygott egy-egy tovatűnő lányalaknak, Lenehan pedig állhatatosan a kettős glóriájú, sápadt holdra szegezte pillantását. Tűnődve szemlélte a félhomály szürke fátolyát, amint elvonul a roppant arc előtt. Végül megszólalt:

- Igen... mondd csak, Corley, biztos vagy abban, hogy tető alá tudod hozni ezt a dolgot?

Felelet helyett Corley sokat jelentőn behunyta egyik szemét.

- Az a kérdés, beszáll-e - kétségeskedett Lenehan. - Az ember sohase bízzon egészen a nőben.

- Vele nincs baj - jelentette ki Corley. - Különb is tudom a módját, hogyan kell megpuhítani. Belém van esve a kicsi.

- Te pontosan az vagy, akit én vidor Don Juannak szeretek hívni. Egy valódi, hamisítatlan Don Juan.

Szolgai modorát az irónia halvány árnyalata enyhítette. Szokás szerint lehetőséget adott arra, hogy a törleszkedését ugratásnak is magyarázhassák. Az ilyen finomságokhoz azonban Corleynek nem volt esze.

- Nincs jobb egy jó szolgálnál - nyilatkozott Corley. - Hidd el nekem.

- Neked, aki minden fajtát végigpróbáltál.

- Először, tudod, én is lányokkal jártam - öntötte ki szívét Corley -, a South Circular körüli lányokkal. Vittem őket, öregem, mindenfelé, és csak fizettem a villamost. Elvittem őket hangversenyre, színházba, csokoládét vettem nekik, édességet, és így tovább. Pénzt költöttem rájuk, méghozzá sokat - tette hozzá meggyőző hangon, mintha tudná, hogy úgysem hiszik el, amit mond.

De Lenehan mindent elhitt, és komolyan bólintott hozzá.

- Ismerem ezt a figurát, és mondhatom, link figura - felelte.

- És rém kevés kárpótlást kaptam érte.

- Dettó.

- Kivéve egyszer.

Nyelvének egy gyors csapásával megnedvesítette felsőajkát. Az emlékezés felgyújtotta szemét. Felbámult ő is a hold sápadt korongjára, amely már csaknem egészen beburkolózott fátylaiba, és úgy tett, mintha elmélkednék.

- Az a lány... micsoda falat volt - sajnálkozott. Megint hallgatott egy sort. Aztán hozzátette:

- Most nagyon fut. Valamelyik este láttam az Earl utcában, két pofával kocsikázott.

- Ez a te műved - gyanúsította Lenehan.

- Volt már neki előttem is valakije - legyintett Corley lemondón.

Lenehan ezúttal kétkedésre hajlott. Jobbra-balra ingatta fejét és mosolygott:

- Tudod, hogy engem nem lehet hintába tenni, Corley.

- Bizonyisten - erősködött Corley -, ő maga mondta nekem.

- Aljas áruló - mondta Lenehan tragikus mozdulattal. Amikor a Trinity College kerítése elé értek, Lenehan az úttest közepére szökött, és felnézett az órára.

- Húsz perccel múlt - közölte.

- Van még idő - mondta Corley. - Ott lesz. Egy kicsit mindig megvárakoztatom.

Lenehan nyugodtan nevetett.

- Corley, te azután tudsz velük bánni.

- Minden fogással tisztában vagyok - vallotta meg Corley.

- Te - kérdezte megint Lenehan -, biztos, hogy meg bírod faggyúzni ezt az ügyet? Tudod, hogy ilyesmiben piszok kemények tudnak lenni. Mi?... Na?

Csillogó gombszemei mohón kutatták kísérője arcát a bizonyosságért. Corley idegesen meglóbálta fejét, mintha egy tolakodó legyet akarna elzavarni, és összemorcolta szemöldökét:

- Persze, majd megfaggyúzzuk. Bízd csak rám, jó?

Lenehan nem is firtatta tovább. Esze ágában sem volt barátja kedélyét felborzolni, mert még a végén elküldik azzal, hogy senki sem kíváncsi tanácsaira. Észnél kell lenni. De Corley szemöldöke már elsimult. Az ő gondolatai más úton nyargaltak.

- Oltári egy bestia - mondta elismerően -, ezt igazán rá lehet mondani.

Végigmentek a Nassau utcán, és befordultak a Kildare utcába. Nem messze a klub oszlop-csarnokától egy hárfás állt, hallgatói sovány gyűrűjében, és játszott. Közömbösen tépdeste a húrokat, gyors pillantásokat vetett minden újonnan jött arcába, és időnként ugyancsak fásultan, az égre fel. Hárfája is fásultnak tűnt, akárcsak az idegenek szemei, vagy mesterének keze. Az egyik kéz, a *Silent, O Moyle* dallamának basszusát játszotta, a másik minden dallamegység után végigszaladt a húrokon. Dúsan, mélyen ömlöttek a dal hangjai. A két fiatalember némán ment végig az utcán, nyomukban a gyászos muzsikával. Amikor a Stephen's Green-hez értek, átvágtak az úttesten. Itt a villamosok lármája, a fények és a nyüzsgés feloldotta hallgatásukat.

- Na, ott van! - mondta Corley.

A Hume utca sarkán egy fiatal nő ácsorgott. Kék ruha és fehér tengerészsapka volt rajta. A járdaszélen állt, és napernyőt lóbált az egyik kezében. Lenehan felélénkült:

- Hadd nézzem csak, Corley.

Corley oldalvást barátjára sandított, és kellemetlen grimasz jelent meg arcán.

- Bele akarsz köpni a levesembe? - kérdezte.

- A fenét! - válaszolta Lenehan vakmerően. - Nem kell, hogy bemutass neki. Mindössze meg szeretném nézni egy pillanatra. Nem eszem meg, ne félj.

- Aha... megnézni? - mondta Corley enyhültebben.

- Na... Mondok valamit. Átmegyek hozzá, és beszélgetek ott vele, te meg elmész mellettünk.

- Rendben.

Corley már átvette egyik lábát a láncon, amikor Lenehan utána szólt:

- És utána? Hol találkozunk?

- Fél tizenegykor - válaszolt Corley, átemelve a másik lábát is.

- Hol?

- Merrión utca sarok. Arra jövünk vissza.

- Akkor hát jó munkát - búcsúzott Lenehan. Corley nem válaszolt. Fejét jobbra-balra vetve imbolygott át az úttesten. Tömegében, könnyed lépteiben, cipőjének magabiztos kopogásában volt valami hódító. Odalépett a nőhöz, és köszönés nélkül azonnal csevegni kezdett. A lány még gyorsabban kezdte lóbálni az ernyőt és megfordult. Időnként, amikor Corley közvetlenül a füléhez hajolva beszélt, a lány lehajtotta fejét és nevetett.

Lenehan pár pillanatig nézte őket. Egy darabig a lánc mentén sietett tovább, majd ferdén átszelte az úttestet. A Hume utca sarkán nehéz illat csapta meg. Riadtan kezdte vizslatni a nő külsejét. A lány ünneplő ruhájában pompázott. Kék szövetszoknyáját fekete bőrv szorította a derekához. Az őv óriási ezüst csatja testének középpontjába fúródott, és egyben brossként is szolgált, amely fehér blúzának könnyű anyagát markolta össze. Volt még rajta egy gyöngyház gombos fekete kabátka, és egy nyitott fekete boa. Tüllgallérjának szárnyai gondos rendetlenséggel nyiladoztak, és egy óriási csokor piros virág volt keblére tűzve, szárával fölfelé. Nyílt, durva egészség izzott zsíros, vörös képén és szégyentelen kék szemében. Vonásain tompa ostobaság honolt. Tág orrlyukai voltak, bambult szája, amely kéjes elégedettséggel elnyílt, és két kiálló metszőfoga. Amint elhaladt mellettük, Lenehan megemelte sapkáját. Tíz másodperc múlva Corley vizsgozta az üdvözlést, a levegőbe. Ezt úgy csinálta, hogy karját bizonytalan mozdulattal megemelte, és tépelődve változtatott egyet kalapjának fejéhez viszonyított szögén.

Lenehan elment a Shelbourne hotelig, ott megállt és várakozott. Kis idő után megpillantotta a közeledőket, és amikor azok letértek jobbra, nyomukba szegődött a Merrión tér egyik oldalán, gumicipős, halk léptekkel. Lassú sétája közben, lépéseit az övékhöz igazítva, Corley fejét csodálta, amely pillanatonként fordult a nő arca felé, mint egy óriási gömb, amely valami központ körül kering. Szemmel tartotta a párt, amíg meg nem győződött róla, hogy felszálltak a donnybrook-i villamosra; akkor megfordult, és ugyanazon az úton, amelyiken jött, visszafelé indult.

Most, hogy egyedül volt, arca öregebbnek látszott. Vidámsága, úgy tűnt, elhagyta, és ahogy a Duke's Lawn kerítése mentén haladt, kezével szórakozottan kerepelt a léceken. A dallam, amit a hárfás játszott, hatalmába kerítette lépteit ütemét. Halkan klappogó lába a főmotívumokat játszotta, míg ujjai variációkat kerestek a léceken.

Kedvetlenül sétálta körül a Stephen's Greent, aztán nekivágott a Grafton utcának. Az utcai népség egy-egy figuráján megakadt mogorva tekintete. Mindent hallatlanul közönségesnek talált, még azt is, aminek pedig az lett volna a célja, hogy elbűvölje. Nem válaszolt a rávillanó bátorító pillantásokra. Tudta, hogy rögtönöznie kellene, beszélni, mulattatni, de agya is, torka is, mintha kiszáradt volna. Fogalma sem volt, hogy üsse agyon az időt, míg Corley visszatér. Nem jutott más az eszébe, mint hogy tovább folytassa sétáját. A Ruthland Square sarkán jobbra fordult, és felszabadultabban lélegzett az elhagyott sötét utcácskában, amelynek bús külseje inkább megfelelt az ő pillanatnyi hangulatának. Megállt egy nyomorult külsejű üzlet előtt, amelynek homlokzatán fehér betűkkel ez állt: *Büfé*. A kirakatüvegen két tömör mondat hirdette: *Barna gyömbérsör* és *Világos gyömbérsör*. Nagy kék tálon szeletelt sonka, mellette egy vékony szelet pudding volt közszemlére téve. Egy darabig a tál áhítatos szemléletébe merült, majd miután óvatos pillantása mindkét irányban végigseper az utcán, gyorsan besurrant az üzletbe.

Éhes volt, mert reggeli óta nem evett mást, csak azt a kis kekszet, amit két morgós kocsmárostól sikerült kiügyeskednie.

Leült az egyik terítetlen-gyalulatlan asztalhoz, szembe két munkáslánnyal és egy szerelővel. Lompos lány jelentkezett, hogy kiszolgálja.

- Mennyibe kerül egy tál borsó? - kérdezte tőle.

- Másfél penny, kérem.

- Hozzon egy tál borsót meg egy üveg gyömbérsört.

Durván beszélt, hogy meghazudtolja úri külsejét, mert belépését zajos csend követte. Arca tüzelt. Hogy természetesnek tűnjön, sapkáját hátracsapta, és könyökével az asztalra dőlt. A szerelő és a két munkáslány először részletes szemlét tartottak fölötte, aztán újra kezdték a beszélgetést. A lány meghozta a forró zöldborsót, borssal, ecettel fűszerezve, villát és gyömbérsört. Mohón nekiesett az ételnek, és olyan ízletesnek találta, hogy gondolatban megjegyezte az üzletet. Mikor végzett a borsóval, felhajtotta sörét, hátradőlt, és egy ideig Corley kalandján mélázott. Képzeletében megjelent a szerelmespár képe, valahol egy sötét utcában sétálnak; hallotta Corley mély, erélyes hangját, ostoba bókjait, és látta a lány bamba száját. Ez a látomás zsebének és szellemének kongó ürességét juttatta eszébe. Belefáradt a csavargásba, hogy üldözze a jószerencsét, hogy ravaszkodjon, hogy cselezzon. Novemberben lesz harmincegy éves. Soha nem lesz hát egy jó állása? Soha nem lesz igazi otthona? A meleg kandalló gyönyörére gondolt, és a dús ebédek örömeire gondolt, ha lenne! Régóta rója már az utcákat, barátokkal, nőkkel. Tudta, mire jók a barátok; tudta azt is, mire a nők. Tapasztalatai a világ ellen keserítették szívét. Minden remény azonban mégsem hagyta el. Most, hogy evett, jobban érezte magát, mint előbb, kevésbé élettől-nyúttnek, kevésbé tiprottnak a szellemét. Talán még mindig van lehetőség, hogy letelepedjen, és boldogan éljen valahol egy kellemes zugban, ha horogra akadna valami együgyű lány némi készpénzzel.

Lefizette a két és fél pennyt a lompos lánynak, és kiment az üzletből, hogy újra kezdje kóborlását. Befordult a Capel utcába, és a City Hall felé tartott. Aztán a Dame utcához ért. A George utca sarkán két barátjával találkozott, és megállt velük beszélgetni. Örült, hogy most legalább pihen egyet. Barátai Corley és a legfrissebb hírek után érdeklődtek. Azt felelte, hogy Corleyvel töltötte a napot. Barátai meglehetősen szűkszavúak voltak. Tunyán megbámultak

egy-két alakot a tömegből, és néhány bíráló megjegyzést hallattak. Egyikük megjegyezte, hogy látta Macet a Westmoreland utcában, egy órája. Lenehan rávágta, hogy a tegnap estét együtt töltötte Mackel Egannél. Az a fiú, aki látta Macet a Westmoreland utcában, arra volt kíváncsi, vajon igaz-e, hogy Mac csinos összeget nyert egy billiárdpartin. Lenehan erről nem tudott: ő csak annyit tud, hogy Egannél Holohan fizette az italt.

Háromnegyed tízkor elvált barátaitól, és kiment a George utca sarkára. A Várospiacnál balra fordult, és a Grafton utcán haladt tovább. A fiatal emberek és lányok tömege gyérült, és amint célja felé tartott, csoportokat és párokat hallott búcsúzni egymástól. A Sebészeti Klinika órájához ment: pontosan tizet mutatott. Sietősen nekieredt a Green északi oldalán, rohant már, attól félt, Corley hamarabb végez. Amikor a Merriion utca sarkára ért, bevette magát a lámpa árnyékába, előhúzott egy cigarettát azok közül, amelyeket erre a célra tartogatott, és rágyújtott. Nekitámaszkodott a lámpaoszlopnak, és állhatatosan abba az irányba nézett, amerről Corleyt és a lányt várta.

Agya ismét dolgozni kezdett. Azon tűnődött, vajon sikerült-e Corleynek, megkérdezte-e már a lányt, vagy pedig az utolsó pillanatra hagyja. Végigszenvedte barátja minden izgalmát és gyötrelmét, mintha maga lenne ott a tragikus pillanatban. De emlékezvén Corley megfontoltan keringő fejére, valamiképp megnyugodott; most már biztosan tudta, hogy Corley tető alá hozza az ügyet. Ebben a pillanatban irtózatossá gyanú ragadta torkon: hátha Corley egy más úton kísérte haza a nőt, aztán meglépett. Szeme az utcát kutatta: nyomuk sincs. Már biztosan van félórája, hogy a Sebészeti Klinikánál megnézte az órát. Képes lenne erre Corley? Szemét meresztgette minden villamosra, amely a tér távoli sarkán megállt. Most már semmi kétség, más úton mentek haza. Cigarettáján fölrepedt a papír; káromkodva vágta az úttestre.

Váratlanul megpillantotta őket, közeledtek. Gyönyörben úszott, és a lámpaoszlophoz lapulva lépteikből próbálta kiolvasni, mi lehet az eredmény. Sietve jöttek, a nő rövid, gyors lépekkel, mellette Corley hosszú ügetéssel. Nemigen látszott, hogy beszélgetnek. Mint valami hegyes tárgy, szűrődött szívébe a kétség. Előre tudta, hogy Corley lebukik, ő tudta. Nem megy ez neki.

Mikor lefordultak a Baggot utcán, azonnal a nyomukba eredt, átvágva a másik oldalra. Mikor megálltak, ő is megállt. Pár pillanatig beszéltek valamit, aztán a nő lement az egyik ház alagsorának lépcsőin. Corley megállt a járda szélén, szemben a lépcsővel. Pár perc telt el. Aztán lassan, óvatosan kinyílt a hallajtó, egy nő szaladt le a főlépcsőhöz és köhintett. Corley megfordult és odalépett. Széles termete eltakarta a nőt egy pillanatra, aztán csak annyit lehetett látni, hogy a nő rohan föl a lépcsőn. Ajtó csapódott, és Corley sietősen megindult a Stephen's Green felé.

Lenehan ugyanabba az irányba sietett. Néhány könnyű esőcsepp csapódott a földre. Ez gyors cselekvésre ösztökélte. Hátrapillantott a házra és meggyőződött, nem figyeli-e a nő, aztán átrohant az úttesten. Zihált az aggodalomtól és a gyors futástól.

- Halló, Corley! - kiáltott.

Corley hátrafordult, hogy ki szólítja, aztán újra csak törtetett előre. Lenehan utána, esőkabátját szorongatva a vállán.

- Halló, Corley! - rikoltotta még egyszer. Barátja mellé ért, és mohón az arcába bámult. Nem volt azon az arcon semmi.

- Na? - kérdezte. - Sikerült?

Már az Ely Place sarkán jártak. Még mindig némán. Corley balra fordult, be egy mellék-utcába. Rideg nyugalom dermedt vonásain. Lenehan mellette ügetett, izgatottan lihegve. Ideges volt, hangjából fenyegető figyelmeztetés sívított:

- Nem volnál szíves nyilatkozni mégis? Sikerült?

Corley az első lámpánál megállt, és zordan maga elé bámult. Aztán a fény felé nyújtotta öklét. Lassan nyitotta ki, hogy módja legyen learatni tanítványa bámulatát. Tenyerében egy kis aranypénz csillogott.

KOSZT ÉS KVÁRTÉLY

Hentes lánya volt. Amit egyszer elhatározott, azt tűzön-vízen át keresztül is vitte: Mrs. Mooney eltökélt nő hírében állt. Hozzáment apja első segédjéhez, és hentesüzletet nyitottak a Spring Gardens közelében. Mr. Mooney azonban, alighogy apósa meghalt, eszeveszetten zúlleni kezdett. Ivott, fosztogatta a kasszát, hanyatt-homlok rohant az adósságba. Hiába is fogadkozott: pár nap múlva úgymint megszegte. Vevők jelenlétében veszekedett feleségével, romlott húst mért, és az üzletet hamarosan tönkretette. Egyik este hentesbárddal támadt a feleségére, és az asszony a szomszédban töltötte az éjszakát.

Ezután különváltak. Mrs. Mooney elment a paphoz, aki a gyerekekre való tekintettel megengedte a különélést. Mr. Mooney ezzel kívülrekedt a házasság pénzt, lakást és kosztot gyümölcsöző paradicsomából, kénytelen volt tehát feliratkozni a városbíró lajstromába. Kopott kis korhely lett, fehér arcú, fehér bajuszú. Fehér szemöldökét mintha krétával húzta volna rózsaszín erekkel átszőtt, semmitmondó szemei fölé. Naphosszat üldögélt a törvényszolga kuckójában, és arra várt, hogy valahová kiközvetítsék. Mrs. Mooney kivette maradék pénzét a hentesüzletből, és panziót nyitott a Hardwicke utcában. Panziójának átmenő vendégei liverpooli meg Man szigeti turistákból és esetenként bárművészekből verődtek össze, állandó lakói belvárosi tisztviselőkből. Céltudatosan és ravaszul kormányozta a panzió életét; tudta, mikor bízhatik, mikor legyen hajthatatlan, mikor kell hagyni mindent a maga útjára. A törzslakók tisztelettel beszéltek róla: a *Nagysága*.

Mrs. Mooney ifjú lakói tizenöt shillinget fizettek hetente koszt és kvártélyért (ebéd utáni sör vagy bor külön számla). Az életmód és ízlés közös aklában bizalmas baráti viszony alakult ki közöttük. Megvitatták a kegyeltek és a kívülállók esélyeit. Jack Mooney, a Nagysága fia, aki egy Fleet Street-i bizományi ügynökségen tisztviselősködött, némi hírnévre tett szert közöttük: ő volt a nehéz eset. Beszédében bakadisználtságokat használt, és rendszeresen a kora hajnali órákban járt haza. Ha barátaival találkozott, mindig akadt számukra egy-egy remek történetkéje, és töretlenül bízott abban, hogy egy remek tippje egyszer csak befut - ló vagy művész. Murikon ő volt a legjobb pofa: pajzán dalokat énekelt. Vasárnap esténként gyakran összejött a kompánia Mrs. Mooney nappalijában. A bárművészek ilyenkor örömen adtak; Sheridan valcert játszott és polkát, és kíséretet rögtönzött. Polly Mooney, a Nagysága lánya gyakran énekelt:

*Én... huncut lány vagyok,
Rég nem titok:
Te is tudod.*

Polly karcsú volt és tizenkilenc éves; a haja lágy, telt szája pici. Szürke szemében zöld lángok cikáztak, és alulról fölfelé nézett arra, akivel beszélt; arca ilyenkor olyan volt, mint egy perverz kis madonnáé. Mrs. Mooney először egy gabonakereskedő hivatalában helyezte el, hogy gépírni tanuljon, de minthogy a városbíró listáján szereplő rossz hírű egyén minden vasárnap megjelent a hivatalban, és egy szót szeretett volna szólni lányával, újra hazavitte, és a háztartás titkaiba avatta be. Polly hallatlanul élénk természet volt, látszott, hogy a fiatalember majd felkapják. Polly flörtölt is velük, de a csalhatatlan szemű Mrs. Mooney tudta, hogy csak időtöltés kedvéért foglalkoznak vele: komoly szándékot egyiknél sem fedezett fel. Így álltak a dolgok már jó ideje, és Mrs. Mooney már-már arra gondolt, visszaküldi a lányát gépírni, amikor észrevette, hogy van valami a lánya és az egyik fiatalember között. Nem szólt semmit tehát és figyelt.

Polly tudta, hogy állandóan szemmel tartják, de anyja állhatatos hallgatását mégsem érthette félre. Szó sincs róla, mintha nyílt egyetértés vagy bűntársi viszony alakult volna ki anya és lánya között, de tény és való, hogy Mooneyné nem lépett közbe, pedig a házban már suttogni kezdtek az ügyről. Polly kissé különösen kezdett viselkedni, és a fiatalemberen is a nyilvánvaló nyugtalanság jelei mutatkoztak. Mrs. Mooney, mikor elérkezettnek látta a pillanatot, végre közbelépett. Erkölcsi problémákkal is úgy foglalkozott, mint hajdan a hússal: hentesbárddal a kezében. És ebben az ügyben már döntött.

Déli hőség ígéretében ragyogott a kora nyári vasárnap, csak épp egy könnyű szellő fújdogált. A panzió kitárt ablakain, mint vidám vitorlák, duzzadoztak a fehér függönyök. A György templom tornyai alól szüntelen harangzúgás és hívek serege ömlött a térre, ez utóbbiak kegyes célját nemcsak önmegtartóztató magaviseletük, de a kesztyűs kezükhöz olyan jól illő imakönyv is jelezte. A panzióban már túl voltak a reggelin, az asztalon tányérok heverték szerteszéjjel, rajtuk sárgásan nyúló tojásfoszlányok, szalonnabőrök és zsírcafatok. Mrs. Mooney egy szalmaszékekben ült, és Maryre, a szolgálólányra ügyelt, aki a reggeli maradványait takarította el az asztalról. A Nagysága mindig összeszedette a kenyérhéjakat és maradék kenyérdarabokat a keddi máglyarakáshoz. Mary eltakarította az asztalról a tányérok, összeszedte a legkisebb kenyérdarabkákat is, Mrs. Mooney pedig hét lakat alá tette a vaját és cukrot, aztán nekilátott összegezni a Pollyval folytatott előző esti beszélgetés tanulságait. A dolgok úgy álltak, ahogy eleve gyanította: egyenes kérdéseire Polly egyenes válaszokat adott. Persze, azért egy kicsit mindketten feszélyezettek voltak. Mrs. Mooneyt határozottan feszélyezte az erőlködés, hogy a hírt se túl könnyedén ne fogadja, se azt a látszatot ne keltse, mintha titokban egyetértene azzal, ami történt. Polly nemcsak azért érezte magát feszélyezve, mert a hasonló célzások mindig feszélyezték, hanem azért is, mert nem akarta, hogy úgy látsszon, mintha bölcs ártatlanságában megsejtette volna az anyja engedékenysége mögött rejlő szándékot.

Mikor tervezgetéseinek ködfátylán át tudatáig szűrődött, hogy a György-templom harangjai már elnémultak, Mrs. Mooney rápillantott a kandallópárkányon ketyegő kis aranyórára. Tizenhét perccel múlt tizenegy, úgyhogy még van ideje lebonyolítani az ügyet Doran úrral, és tizenkettőre még a Marlborough utcába is eljut. Egy pillanatig sem kételkedett, hogy csak ő lehet a győztes. Először is, a közvélemény teljes súlyával az ő oldalán van: ő a meggyalázott anya. Házába fogadta a férfit, bízva abban, hogy jelleme feddhetetlen, és az visszaélt vendégszeretetével. Harmincnégy vagy harmincöt éves, tehát fiatalságát sem hozhatja fel mentségül. Tapasztalatlanságára sem hivatkozhat, mert olyan ember, aki látott már egyet-mást a világban. Egyszerűen kihasználta Polly fiatalságát és tapasztalatlanságát: ez nyilvánvaló. Az a kérdés, hogyan akarja a lány becsületét helyreállítani?

Mert ilyenkor igenis helyre kell állítani a lány becsületét. A férfinak mindegy: kielégítette pillanatnyi vágyait, folytathatja életét, mintha mi sem történt volna, a lánynak azonban viselni kell a következményeket. Vannak anyák, akik megelégednek azzal, hogy egy nagyobb pénzösszeggel megfoltózzák lányuk becsületét: nem egy ilyen esetről hallott. De neki ez nem felel meg. Őt más nem kárpótolhatja lánya elrabolt becsületéért, mint a házasság.

Mielőtt felküldte volna Maryt Mr. Doran szobájába azzal az üzenettel, hogy beszélni szeretne vele, újra számbavette ütökártyáit. Győzelme biztos. Nem afféle léha, hangoskodó fiatalemberrel van szó: Mr. Doran komoly, megbízható. Ha Mr. Sheridanról, Mr. Meade-ről vagy Bantam Lyonsról volna szó, az természetesen egész más. Mrs. Mooney tudta, hogy a férfi nem mer szembeszállni a nyilvánossággal. A ház minden lakója tud az ügyről, néhányan részleteket is beszélnek róla. És nem utolsósorban, a férfi tizenhárom éve alkalmazottja egy neves katolikus borkereskedő cégnek, nyílt botránnyal esetleg állását kockáztatná. Ha azonban

beleegyezik, minden jóra fordul. Mrs. Mooney tudta, hogy a férfi fölötte szűkmarkú, és gyanította, hogy van félretéve valamije.

Mindjárt fél tizenkettő! Felállt, és végignézte magát a nagy álló tükörben. A határozott vonás széles, pirosposzgás arcán megnyugtatta; azokra az anyákra gondolt, akik képtelenek túladni lányaikon.

Ezen a vasárnap délelőttön Mr. Doran határozottan nyugtalan volt. Kétszer is kísérletezett már a borotválkozással, de keze annyira reszketett, hogy végül is letett szándékáról. Háromnapos vöröses borosta tuskéllett az állán, és szemüvege három percenként párásodott be; mindannyiszor levette, megtörölte. Előző esti gyónásának kínja immár idültté vált: a pap kihúzta belőle a történetet minden kis nevetséges részletével, és a végén annyira felnagyította vétkét, hogy csaknem hálás volt, hogy a jóvátétel vészkijáratán megmenekülhet. A baj megtörtént. Mi mást tehet most már, mint hogy jóváteszi, vagy elmenekül? Nem állhat odébb arcátlanul. Az ügyről feltétlenül beszélni fognak, és egészen bizonyos, hogy a főnökének is a fülébe jut. Dublin olyan kicsi: mindenki mindent tud mindenkiről. Szíve forrón a torkában lüktetett, ahogy fölizgatott képzeletében hallani vélte az öreg Leonard urat, amint kiszól reszelős hangján: „Küldjék be Mr. Dorant, kérem.”

Semmivé lesznek a hosszú szolgálati évek! Szorgalma és törekvése hiábavaló volt! Fiatal korában, persze, hozott vadhajrást is eleget: vendéglői társaságban sokszor dicsekedett azzal, hogy szabadgondolkodó, és tagadja Isten létét. De mindez a múlté, rég lenyeste mindet... majdnem. Még mindig megveszi a *Reynolds Newspaper* heti számait, de vallási kötelességeinek már eleget tesz, és az év kilenczized részében önmegtartóztató életet él. Pénze elég ahhoz, hogy családot alapítson, nem erről van szó. Hanem a család le fogja nézni a lányt. Mindenekelőtt itt van a hírhedt apa, és a mama panziójának is van már némi rossz híre. Homályosan úgy érezte, hogy befönták. Elképzelte barátait, hogy beszélnek az esetről, és hogy nevetnek rajta. A lány is közönséges egy kicsit. Sokszor beszél így: „Aggyá” meg „becsukhassa azt az ajtót”. De mit számít a nyelvtan, ha őszintén szereti? Képtelen volt dönteni, megvesse-e vagy szeresse azért, amit tett. Persze ő, Doran is részes benne. Ösztönei a házasság ellen tiltakoztak, védték szabadságát. Ha egyszer megnősülsz, véged, sugdosták.

Ahogy tanácstalanul üldögélt az ágy szélén, ingujjban, a lány nyitott be. Mindent elmondott, hogy kiöntötte a szívét anyjának, hogy anyja ma délelőtt le fogja hívatni. Zokogva kulcsolta karjait a férfi nyaka köré.

- Ó Bob! Bob! Mit tegyek? Mit tegyek hát, mondjad! - És kijelentette, hogy végez magával.

A férfi csüggedten csitította, könyörgött, hogy ne sírjon, majd csak rendbe jön minden, nem kell félni. Ingén érezte a lány mellének izgatott remegését.

Nem egyedül az ő hibája, hogy megtörtént. Jól emlékezett, a nőtlenség különös, háborítatlan emlékeivel, hogyan pezsdült meg vére a lány ruhájának, kezének, leheletének első véletlen simogatásaira. Azután egy késő éjszakán, már éppen vetkezett, a lány bekopogott hozzá. A léghuzat kioltotta gyertyáját, és az övénel akarta meggyújtani, mondta. Bő, nyitott fürdőköpeny volt rajta, festett flanelből. Fehér lábfeje kivillant prêmes papucsá nyílásán, és parfümös bőre alatt melegen lüktetett a vére. Ahogy gyertyáját meggyújtotta, kezéről is szállt a bágyadt parfümillat.

Ha késő éjjel jött haza, vacsoráját a lány melegítette föl. Alig érezte, mit eszik, a lány közelsége megzavarta, egyedül éjjel, az alvó házban. És gondoskodásai! Ha kicsit is hideg, nedves vagy szeles volt az éjszaka, egészen biztos, hogy egy kis pohár puncs várta. Talán boldogok is lennének...

Együtt szoktak felmenni a lépcsőn, gyertyával a kezükben, és a harmadik emeleten váltak el, kelletlenül. Meg szokták csókolni egymást. Világosan emlékezett szemeire, kezének érintésére, és a lázra...

De a láz elmúlik. A lány kérdését visszhangozta, magára alkalmazva: „Mit tegyek?” A nőtlenség ösztöne figyelmeztette, hogy ne hagyja magát. De itt a bűn; becsületérzése azt követelte, hogy az ilyen bűnt jóvá kell tenni.

Az ágy szélén ültek, mikor Mary beszólt az ajtón, hogy a Nagysága kéreti az urat a társalgóba. Felállt, mellényét és kabátját gyámoltalanul magára cibálta. Mikor felöltözött, Pollyhoz lépett, hogy megvigasztalja. Minden rendbejön, nem kell félni. Mikor kiment, a lány az ágyra borulva sírdogált, és fojtottan nyögdécselte: - Istenem, Istenem.

A lépcsőn lefelé szemüvege annyira bepárázódott valamitől, hogy le kellett venni és megtörölgetni. Bárcsak megnyílna a tető, és repülni tudna, el, más tájakra, ahol örökre elfelejtené szerencsétlenségét! Ehelyett azonban valami kíméletlenül taszigálta lefelé, lépcsőfokról lépcsőfokra. Megaláztatása fölött a munkaadója és a Nagysága kíméletlen arca örködött. Az utolsó lépcsőfoknál Jack Mooneyvel találkozott, aki két üveg világost dajkálva jött fel a konyhából. Hidegen üdvözölték egymást; a szerencsétlen csábító egy pillanatig ráborzadt a szalonnás bulldog-arcra és a kurta, vastag karokra. A lépcső aljáról visszanézett, és látta, hogy Jack a szobája ajtajából figyeli.

Hirtelen eszébe villant az az este, amikor az egyik szőke londoni bárművész meglehetősen szabadszájú célzást tett Pollyra. Jack annyira megvadult, hogy a kompánia csaknem szétszaladt. Mindenki őt csitította. A bárművész kissé sápadtabban, mint rendesen, de elszántan mosolygott, és kijelentette, hogy nem akart senkit megbántani: Jack azonban az arcába ordította, hogy akárki is az illető, ha a nővére rovására viccelni próbál, átharapja a torkát.

Egy ideig még sírdogált Polly az ágy szélén. Aztán megtörölte a szemét, és a tükör elé állt. A törülköző sarkát megmártotta a vizeskancsóban, és lehűtötte vele égő szemeit. Profilból is megnézte magát, és megigazított egy hajfürtöt a füle mellett. Visszament az ágyhoz, és leült a láb felőli részre. Szeme hosszan elidőzött a párnákon, és borzongó titkos emlékek ébredtek benne. Tarkóját az ágy hűvös vasára hajtotta, és álmodozásba merült. Felindultságának már nyoma sem látszott az arcán.

Türelmesen, csaknem derűsen várakozott, és az emlékeket lassan elsodorták a jövő reményteli képei. Ezek a remények olyan bonyolultak voltak, hogy nem látta már a párnákat, amelyekre szeme rámeredt, azt is elfelejtette, hogy vár.

Anyja kiáltása rebtentette föl. Talpra ugrott, és a lépcsőkorláthoz rohant.

- Polly! Polly!

- Tessék, mama!

- Gyere le, drágám, Mr. Doran kíván egy-két szót szólani veled.

Most jutott eszébe, hogy erre várt.

FUTÓ ÁRNYÉK

Nyolc évvel ezelőtt kísért ki barátját a North Wall hajóállomásra, hogy búcsút intsen neki. Gallaher azóta befutott. Nagyvilági modora, jól szabott tweed öltönye, magabiztos hangja tanúskodott erről már első pillantásra is. Ilyen tehetséges fiú nem sok akad, és még kevesebb, akit nem ront el a siker. Gallaher szíve helyén van, annyi bizonyos, és rászolgált a győzelemre. Ilyen emberrel kell barátkozni.

A Gallaherrel való találkozás, Gallaher meghívása, London, a nagyváros, ahol Gallaher él; dél óta csak ezek körül keringtek a kis Chandler gondolatai. Mindenki így hívta: a kis Chandler, holott termete alig maradt alatta az átlagosnak, mégis, megjelenésében volt valami, ami a kis méretek érzését keltette az emberben. Keze kis fehér kéz, alakja törékeny, hangja megfontolt, modora elegáns. Szőke selyemhaját és bajuszát hallatlan gonddal ápolta, zsebkendőjének diszkrét parfümillata elfelejtette e ruhadarab eredeti célját. Körmein a félholdak mindig tökéletes félholdak, és ha mosolyog, gyermekien fehér fogsort villant a világra.

Íróasztala mellett a Királyi Ügyészségen most azon merengett, mennyi változást is hozott ez a nyolc év. Barátja, akit ő mindig a szükség kopottas álcájában látott, most a londoni újságíróvilág csillogó alakja lett. Mostanában gyakran elfordította szemét fárasztó irományairól, és kibámult az irodaablakon. A késő őszi napnyugta halovány sugarai csikozták a sétányt, a pázsitot. Fénye bágyadt aranyporral hintette meg a zilált ruhás dadákat és a padokon szunyókáló roskatag véneket; rácsillámlott minden járóelőre - gyerekekre, akik rikoltva cikáztak a homokos járdán, és mindenkire, aki csak áthaladt a parkon. Szemlélte a látványt, és az életre gondolt, és (mint mindig, ha az életre gondolt) elszomorodott. Szelíd mélabú ömlött el egész valóján. Érezte, mennyire haszontalan hadakozni a szerencsével, de azt is érezte, hogy ez az érzés a bölcsesség terhe, amelyet a kor rakott vállaira.

Eszébe jutottak a verskötetek, otthon, a könyvespolcon. Legénykorának lelkes napjaiból valók, és üldögélvén a kis hátsó szobában, számtalan estén rátört a kísértés, hogy leemeljen egyet, és felolvasson belőle valamit a feleségének. De szemérme mindig visszatartotta; és a könyvek csak maradtak, fenn, a polcokon. Időnként elmorzsolt néhány sort magában, és ez megvigasztalta.

Pontban, mikor az óra ütött, felállt, otthagya íróasztalát és tisztviselő társait. A Királyi Ügyészség középkori árkádja mélyéből felmerült kellemes, szerény alakja, és lesietett a Henrietta utcán. Haldoklott az arany napest, metszőre hűlt a levegő. Maszatos gyerekek hordája népesítette be az utcát. Álltak az úttesten, rohangáltak, nyüzsögtek a kapuk torkába ömlő lépcsőkön, vagy zsugorodtak, mint az egerek a küszöbökön. A kis Chandler nem gondolt velük. Fürgén cikázott át e parányi, féregszerű életek zsongásán, a kísérteties, ösztövért paloták árnyékában, ahol Dublin ősi nemessége aszalódott. A múltak emléke nem ragadta meg, mert lelke a jelen örömeiben lubickolt.

Sohasem járt még a *Corlessban*, holott tisztában volt e név értékével. Tudta, hogy vannak, akik színház után ide járnak osztrigát enni és likőrt inni; hallott arról is, hogy az ottani pincérek franciául és németül is beszélnek. Sietős esti útjain fogatokat látott a bejárat elé gördülni, pazar öltözetű hölgyek szálltak ki a fogatokból, és lovagok karéjában besuhantak az ajtón. Hölgyek, feltűnő ruhákban, sokrétű sálakban. Arcukon púder, és amikor lábukkal a földet érintették, felkapták ruháikat, riadt Atalanták. Mindig tovább sietett anélkül, hogy fejét feléjük fordította volna. Az utcákon mindig sietős léptekkel közlekedett, még nappal is, és ha a városban érte utol az éjszaka, riadt izgalommal rohant hazafelé. Néha mégis kereste a

félelmet. Ilyenkor a legsötétebb, legszűkebb utcát választotta, és amint bátran törtetett előre, borzongott a léptei nyomán úszó csendtől, borzongott az imbolygó, néma árnyak láttán, és távoli, rebbenő tompa nevetések hangjára megremegett, mint a nyárfalevél.

Jobbra fordult, a Capel utca felé. Ignatius Gallaher, a *London Press* munkatársa! Ki gondolt volna erre nyolc évvel ezelőtt? Most, ahogy a múltat kutatta a kis Chandler, barátja jövőendő nagyságának számtalan jegyére visszaemlékezett. Akkoriban Ignatius Gallaherről úgy vélekedtek, hogy vad. Persze, akkor valóban elkeveredett egy kicsapongó társasággal, vadul ivott, és mindenfelé adósságot csinált. Végül valami zavaros ügybe is belekeverték, valami valuta-ügyletbe, legalábbis eltűnését egyesek ezzel magyarázták. De tehetségét senki sem tagadhatta. Ignatius Gallaherben mindig volt egy bizonyos... valami, ami akarata ellenére megfogta az embert. Még lyukas nadrágjához, üres zsebeihez is jó arcot vágott. A kis Chandlernek eszébe jutott (és az emlékezés a büszkeség halvány pírjával festette meg arcát) Ignatius Gallaher egyik mondása, amikor nagyon szorult nyaka körül a hurok.

- Na, fiúk, félidő - szokta mondani könnyű szívvel -, adjátok csak ide a gondolkodó sapkámát! Ez volt ő, Ignatius Gallaher, és csak csodálni lehetett érte.

A kis Chandler kihúzta magát. Innen magasról nézte most az embereket, életében először. Lelkében lázadások gyúltak a Cape utca ostoba póriassága ellen, életében először. Igazság, nagy igazság: ha a siker ájulatára vágysz, hagyd el Dublint. Dublin a fagyok városa. A Grattan hídra ért, lenézett a hunyorgó folyóra, a távoli rakpartokra, és lenézett szánsalommal a szegény, satnya házakra. Öreg csavargók tépett hada, ide sodorva a folyó partjára, avitt rongyaikon por és korom, bambultan a naplemente panorámájától, az éjszaka első dermesztő leheletét várják, amely majd felrugdalja őket, és megrázkódnak és tovább loholnak - ilyeneknek érezte most a házakat. Arra gondolt, talán tudna írni verset erről. Talán Gallaher el is tudná helyezni valamelyik londoni lapban. Valami egészen eredetit tudna-e írni vajon? Hogy miféle gondolatot írna versbe, pontosan nem tudta, de hogy egy pillanatra költőnek érezte magát, zsenge remény éledezett benne. Ruganyos léptekkel haladt tovább.

Minden lépésre London közeledett, és minden lépésre sivár, művészet nélküli élete tűnt távolabbra. Apróka fény kezdett remegni lelkének látóhatárán. Korántsem öreg még - harminckét éves. Érzelemlilága, lehet mondani, épp most jut el az érettség nyugvópontjára. Impressziók és hangulatok számtalan változata várja, hogy verssé legyen. Belül, valahol érezte őket. Lelkét mérlegelte, vajon költő lelke-e. Lelkivilágának uralkodó jegye kétségkívül a mélabú, e mélabút azonban vissza-visszatérő hitek, lemondások és egyszerű örömek enyhítik. Ha mindezt ki tudná fejezni egy kötetnyi versben, talán felfigyelnének rá. Népszerű sohasem lenne, ezzel tisztában volt. Költészete nem mozgatná meg a tömeget, de igenis szólhatna rokon lelkek szűk köréhez. Az angol kritika talán felismerné a kelta iskolát költészetének méla zengésében; melleleg erre talán célozni is kellene. Mondatokat, jelzőket kezdett kitalálni, amelyekkel könyvét üdvözlőné a kritika. „A könnyed, hajlékony verselés adománya jellemző Chandler költészetére. Sívárgó szomorúság ömlik el poézisén”... „A kelta bárd...” Sajnálatos, hogy neve nem írebb. Bizonyosan hatásosabb lenne, ha vezeték- és keresztnéve közé anyja vezetéknevét is közbeiktatná: Thomas Malone Chandler, vagy még jobb: T. Malone Chandler. Feltétlenül beszél erről Gallaherrel.

Oly buzgalommal üzte álmoképeit, hogy túlment a célján, és vissza kellett gyalogolnia. Ahogy közeledett a *Corless*hez, korábbi félelmei újból rátörtek, csak állt az ajtóban határozatlanul. Kínlódva nyitott be.

A fények és zajok egy pillanatig az ajtóhoz szegezték. Körül próbált tekinteni, de a számtalan vörös és fehér borospohár villogása befátyolozta tekintetét. A bár tömve volt, és úgy érezte,

mindenki őt bámulja kíváncsian. Riadtan pillogott jobbra-balra, enyhén összevont szemöldökkel, hogy tétova megjelenését némiképp komollyá tegye, de mikor látása megtisztult, észrevette, hogy senki sem fordul feléje kíváncsian: és íme, a párákból kiemelkedve, háttal a pultnak, széles terpeszben odacövekelve, íme Ignatius Gallaher.

- Halló, Tommy, vén csataló, csakhogy! Mit igyunk? Mit parancsolsz? Én whiskyt iszogatok. Összehasonlíthatatlanul jobb minőség, mint odaát minálunk. Szóda? Ásványvíz se? Akárcsak én. Tönkreteszi a zamatját... Kérem, garçon, két fél whiskyt, legyen szíves... Na és hogy megy a sorod, mióta nem láttalak? Irgalmas Isten, hogy öregszünk! Látod valami jelét az öregedésnek rajtam - na, mi? Szürkül kissé, és kopik a tetején, mi?

Ignatius Gallaher leemelte kalapját, leleplezve dicstelenül letarolt, óriási koponyáját. Arca duzzadt, szürke, fényesre borotvált. Szeme, palakék szeme kiemelte arcának sápadtságát, és kifejezéstelenül világolt narancsszínű nyakkendője fölött. E tusakodó színek közül menekült, előugorván szintelenül és alaktalanul az ajka. Előrehajtotta fejét, és két ujjá a csúcs ritkás növényzetébe túrt. A kis Chandler tagadóan rázta a fejét. Ignatius Gallaher elfödte koponyáját.

- Megnyúzza az embert - mondta. - Ilyen a sajtó. Lótsz-futsz, kéziratok után nyomozol, és néha nem találsz; és mindig valami újat kell kitalálnod. Napokig átkozhatod a szedőket, a kefelevonatokat. Annyit mondhatok, isteni boldogság hazaugrani az óhazába. Jót tesz egy kis szabadság. Egy oktávval magasabb a kedvem, mióta kikötöttem e drága dohos Dublinban... Parancsolj, Tommy, szólj, ha kell valami. Vízet?

A kis Chandler fel-felhígíttatta a whiskyjét.

- Fogalmad sincs, mi a jó, gyermekem - mondta Ignatius Gallaher. - Én tisztán iszom.

- Általában igen keveset iszom - válaszolta a kis Chandler szerényen. - Egy felet, ritkán kettőt, ha találkozom valakivel a régi bandából, ez minden.

- Na igen - vidámkodott Ignatius Gallaher. - Ezt hát az egészségünkre, a régi szép időkre, a régi ismerősökre.

Összekoccintották a poharakat, és áldomást ittak.

- Találkoztam tegnap egypárral a régi brancsból - mondta Ignatius Gallaher. - Ahogy észrevettem, O'Hara alaposan lecsúszott. Mit csinál mostanában?

- Semmit. Züllik.

- Hogannak persze jó helye van, nem?

- Igen. A Telekkönyvnél van.

- Találkoztam vele Londonban egy este. Úgy vettem észre, nagyon vastag. Szegény O'Hara! Iszik, ugye?

- Van ott más baj is - felelte a kis Chandler röviden. Ignatius Gallaher nevetett.

- Amint látom, Tommy, te egy szikrányit sem változtál. Ugyanaz a kétségbeejtően komoly alak vagy, aki engem vasárnap reggeleken, másnaposan, a fájó fejemmel leckéztetni szoktál. Bele kellene szagolnod egy kicsit a nagyvilágba. Kirándulni sem szoktál?

- Voltam a Man szigeten - válaszolta a kis Chandler. Ignatius Gallaher megint nevetett.

- A Man szigeten! Londonba vagy Párizsba menj: Párizsba, ha választhatsz. Jót tenne neked.

- Te láttad Párizst?

- De még mennyire, hogy láttam! Körülszaglászta ott egy kicsit.

- És csakugyan olyan gyönyörűsége, amint mondják? - kérdezte a kis Chandler. Belekóstolt italába, míg Ignatius Gallaher rettenthetetlenül végzett a magáéval.

- Gyönyörűsége? - időzött el Ignatius Gallaher a szón és az ital zamatán. - Tudod, nem olyan gyönyörűsége. Persze, szép, szép... Az élet Párizsban, az élet; az igen. Nincs a világon még egy város, amely hasonló lenne Párizshoz... vidámság, mozgalmasság, izgalom...

A kis Chandler végzett whiskyjével, és egypár sikertelen próbálkozás után végre elkapta a pincér pillantását. Rendelt, még egyszer ugyanazt.

- Voltam a Moulin Rouge-ban - folytatta Ignatius Gallaher, miután a pincér elszedte a poharaikat - és a többi bohém helyen. Forró talaj! Nem a magadfajta szenteknek találták ki, Tommy.

A kis Chandler hallgatásba borult, míg a pincér vissza nem tért a két pohárral: akkor könnyedén barátja poharához koccintotta a magáét, és visszamondta az előbbi áldomást. Valamiféle kiábrándultság ömlött el rajta. Gallaher beszédmodora, kifejezésmódja kezdett nem tetszeni neki. Volt barátjában valami közönséges, amit eddig nem vett észre még sohasem. De talán csak a londoni élet tette ezt, a sajtó körüli hajsza és tolongás következménye. A régi, egyéni báj ott lappang még valahol e rikító színek alatt. És mindenek fölött Gallaher nagy életet él, megismerte a világot. A kis Chandler irigykedve nézett barátjára.

- Párizs csupa báj - mondta Ignatius Gallaher újólág. - Hisznek az élet örömeiben, és nem tudom, ne nekik van-e igazuk? Ha igazán élvezni akarod az életet, menj Párizsba. És nem feledd el, meleg rokonszenvvel vannak ott irántunk, írek iránt. Mikor megtudták, hogy Írországból jöttem, csaknem felfaltak, öregem.

A kis Chandler kortyintott hármát-négyet a poharából.

- Mondd csak - kérdezte -, igaz az, hogy Párizs olyan... erkölcstelen, mint a híre?

Gallaher keresztet vetett.

- Minden város erkölcstelen. Persze, hogy akadsz ott pikáns kis csemegére, Párizsban. Menj el egy diákbálra például. Angyali tabló, ha éppen úgy tetszik, amikor a cocotte-ok belemelegszenek a mulatságba. Remélem, tudod, kikről van szó?

- Hallottam felőlük - felelte a kis Chandler.

Ignatius Gallaher kiitta whiskyjét, és a fejét rázta.

- Ugyan, mondhat, amit akarsz, olyan nőt nem találsz sehol, mint a *Parisienne*... báj, szédület.

- Akkor hát mégis egy erkölcstelen város - mondta a kis Chandler jámbor konoksággal. - Úgy értem, Londonhoz vagy Dublinhoz viszonyítva.

- London! - kiáltott Ignatius Gallaher. - Az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz. Képzeld csak meg Hogant, gyermekem. Egy kicsit megmutogattam neki Londont, mikor fenn volt. Ő majd kinyitná a szemcskédet... Hanem, Tommy, ne pancsolj azzal a whiskyvel: idd meg.

- Nem, hidd el...

- Na gyerünk csak, még egy nem fog ártani. Mi legyen? Még egyszer ugyanaz, nem?

- Hát... jó.

- François, ugyanezt... Rágyújtasz, Tommy?

Ignatius Gallaher szivartárcáját nyújtotta. A két barát rágyújtott, és némán fújták a füstöt egymás orra alá, míg az italt ki nem hozták.

- Ha a véleményemre vagy kíváncsi - mondta Ignatius Gallaher, miután előbukkant a füstfelhőből, amely mögé kis időre visszavonult - bizzarr egy világot élünk. Erkölcstelenségről beszélni! Hallottam eseteket - mit mondok? Ismerem egy-két példáját az... erkölcstelenségnek...

Ignatius Gallaher gondterhelten pőfékelt, aztán egy történelemtudor szenvtelen modorában belevágott, hogy felvázolja a külföldön hovatovább általánossá váló erkölcsi romlás képét. Számos főváros bűnét összegezve, úgy látszott, afelé hajlik, hogy Berlinnek nyújtsa a pálmát. Néhány adatért nem állhat jót (barátaitól hallotta), másokat viszont személyesen tapasztalt. Nem kímélt sem rangot, sem kasztot. A kontinens vallásos családi tűzhelyeinek számtalan titkát leplezte le, módszerekről beszélt, amelyek magasabb körökben igen divatosak, majd erkölcsrajzát egy angol hercegnő kalandjával fejezte be, amelyről biztosan állíthatja, hogy igaz. A kis Chandler ámuldozott.

- Na és - tette hozzá Ignatius Gallaher -, itt van a jó öreg döcögő Dublin, ahol minderről fogalmuk sincs az embereknek.

- Valószínűleg nagyon unalmasnak is találod - mondta a kis Chandler -, azok után a helyek után, amelyeket láttál!

- Tudod, remek kikapcsolódás, ha az ember átugrik ide. És mindenek fölött ez itt a szülőföldem, ahogy mondani szokás, nem? Az embert ide kötik érzései, nem tehet másképp... De mondj valamit magadról. Hogan elmondta, hogy... te már a házastársi boldogság gyönyöreit kóstolgatod. Két éve, igen?

A kis Chandler elpirult.

- Igen, májusban múlt egy éve, hogy megnősültem.

- Remélem, nem késtem túl sokat legjobb kívánságaimmal - vélte Ignatius Gallaher. - Ha a címedet tudom, idejében elhalmoztalak volna jókívánságaimmal.

A kis Chandler megragadta a kinyújtott jobbot.

- Igen, Tommy, kívánom neked és tieidnek az élet minden örömét, egy vagon pénzt, és kívánom, hogy addig ne tudj meghalni, míg én le nem lölek. Egy hű barát kívánsága ez, egy régi baráté... Jusson eszedbe.

- Igen - válaszolta a kis Chandler.

- Gyerekek?

A kis Chandler ismét elpirult:

- Van egy.

- Fiú, lány?

- Kisfiú.

Ignatius Gallaher megdöngette barátja hátát:

- Bravó, Tommy, nem csalódtam benned.

A kis Chandler mosolygott, feldúltan nézett poharába, és alsóajkát harapdálta három gyermekien fehér metszőfogával.

- Remélem, velünk töltesz egy estét - mondta -, mielőtt visszautaznál. Feleségem végtelenül örülne, ha megismerhetne. Hallgatnánk egy kis zenét, aztán...

- Borzasztóan köszönöm, öreg fiú. Sajnálom, hogy nem korábban találkoztunk. Holnap éjjel már utazom.

- Ma este talán?...

- Borzasztóan sajnálom, öregem. Tudod, együtt jöttem valakivel, okos, fiatal fickó az is, és már megbeszéltük, hogy egy kis kártyapartira megyünk valahová. Csupán ezért...

- Ez esetben persze...

- Ám ki tudja? - kérdezte Ignatius Gallaher fontolón. - Jövőre talán átugrom ide, most, hogy megtörtem a jeget. Addigra halasztom a megtiszteltetést.

- Rendben van - mondta a kis Chandler. - Legközelebb együtt töltünk egy estét. Megbeszéltük, helyes?

- Helyes. Jövőre, ha jövök, *parole d'honneur*.

- És hogy áldomással pecsételjük - mondta a kis Chandler -, iszunk még egyet.

Ignatius Gallaher tekintélyes aranyórát húzott elő és megnézte.

- De az utolsó lesz? Mert tudod, még egy korrektúrám is van.

- Feltétlenül, igen.

- Na jó, akkor legyen még egy, legyen ez a János áldás... édes anyanyelvünk így emlegeti a fél whiskyt, ha jól hiszem.

Chandler megrendelte az italokat. A pír, mely pár perce arcába szökkent, már állandóra vált. Már egy stampedlitől mindig elpirult, és most forróság és izgalom ömlött el rajta. A három fél whisky a fejébe szállt, és Gallaher maró szivarja elködösítette agyát, mert gyenge testű volt, és az italtól mindig tartózkodott. A Gallaherrel való találkozás nyolc év után, hogy ismét együtt lehetett vele a *Corless*ben, fények és zajok ködében, kalandosan, hallgatván Gallaher történeteit, és osztozván, szűk területen ugyan, de osztozván Gallaher kőbor és győzelmes életében, ez feldúlta érzékeny természetének egyensúlyát. Sajgó fájdalommal érezte a különbséget barátja élete és az övé között, és igazságtalannak is tartotta. Születés és képzettség tekintetében Gallaher alatta maradt. Biztos volt abban, hogy valami jobbat tudna alkotni, mint amit barátja valaha is csinált, vagy csinálni fog, valami nemesebbet, mint a rikító színekkel dolgozó újságírás, csak lehetősége lenne rá. Mi az, ami útját szegi? Szerencsétlen jámborsága! Szeretett volna valami módon önmagára találni, bebizonyítani férfivoltát. Belelátott Gallaher gondolataiba, amikor meghívását visszautasította. Gallaher szívélyessége éppúgy vállveregető jóindulat, mint ahogy Írországot is vállon veregette látogatásával. A pincér meghozta az italokat. A kis Chandler barátja felé tolta az egyik poharat, és bátran felkapta a másikat.

- Ki tudja? - mondta, amikor fölemelték poharaikat. - Ha jövőre eljössz, talán részem lehet abban az örömben, hogy hosszú életet és boldogságot kívánhatok Ignatius Gallaher úrnak és nejének.

Ignatius Gallaher az ivás aktusa alatt kifejezően lehunyta egyik szemét a pohár karimája felett. Mikor kiitta, eltökélten beharapta ajkait, letette poharát és így szólt:

- Ilyen félelmek ne gyötörjenek, gyermekem. Először még megjátszom a nagy tétet, szétnézek egy kicsit a világban, és csak azután dugom nyakam a járomba, ha egyáltalán dugom valaha.

- Egyszer biztosan - vélte a kis Chandler beletörődően. Ignatius Gallaher palakék szeméit és narancsszínű nyakkendőjét barátja felé fordította.

- Úgy gondolod?

- Bele fogod dugni a nyakad a járomba - ismételte a kis Chandler hatalmasan -, mint mindenki még, ha rátalált az igazira.

Kissé felemelte a hangját, és érezte, hogy elárulta magát; és bár arcán mélyebbek lettek a színek, nem hátrált barátja pillantása elől. Ignatius Gallaher néhány pillanatra ráfeledkezett, aztán megszólalt.

- Ha ez valaha is bekövetkezik, utolsó garasodat rá teheted, hogy nem ábrándos szerelem lesz az oka. Én érdekből házasodom. Vagy lesz jó bankbetétje, vagy ha nem, akkor mégsem ő az igazi.

A kis Chandler a fejét rázta.

- Ember - tört ki Ignatius Gallaher hevesen -, tudod te, miről van szó? Csak egy szavamba kerül, és holnap itt az asszony a pénzzel. Nem hiszed? Hát én tudom. Százak - mit mondok? - ezek, gazdag németek, gazdag zsidók, fuldokolnak a pénzben, akik nagyon boldogok lennének... Várj csak egy kicsit, gyermekem. Ne hidd, hogy nem játszom meg a partit kifogástalanul. Ha én valamire rávetem magam, ott üzlet van. Csak várd ki a végét.

Szájához lökte a poharat, megitta az italt, és hangosan fölnevetett. Aztán elgondolkodva maga elé bámult, és nyugodtabb hangon folytatta:

- De egyáltalán nem sürgős. Ők várhatnak. Eszem ágában sincs, hogy egy asszonyhoz lekössem magam.

Szájával az ízlelést utánozta és elfintorodott.

- Egy kicsit le kell hűlni előbb, azt hiszem - mondta.

A kis Chandler a hátsó szobában ült, karján egy csecsemő. Hogy pénzt takarítsanak meg, cselédet nem tartottak, hanem Annie húga, Monika járt át hozzájuk reggel egy-két órát és este egy-két órát segíteni. De Monika már rég hazament. Háromnegyed kilenc volt. A kis Chandler lekérte a teát, és ami súlyosabb, elfelejtette Annie-nak elhozni Bewleytól a rendelést. Az asszony persze rosszkedvű volt, kurtán felelgetett. Bejelentette, hogy ő tea nélkül is meglesz, mégis, mikor elközelgett az idő, hogy a sarki fűszeres bezárjon, elhatározta, hogy lemegy egy negyed font teáért és két font cukorért. Dacosan férje kezébe adta a gyereket:

- Tessék. Fel ne ébreszd.

Fehér ernyős kis kínai lámpa állt az asztalon. Fénye egy faragott csontkeretbe foglalt fényképre hullott. Annie fényképére. A kis Chandler nézte, pillantása elidőzött a keskeny, szorosra zárt ajkakon. Az a halványkék nyári blúz volt rajta, amelyet a kis Chandler egy szombati napon hozott neki ajándékba. Tíz shilling és tizenegy pennybe került. Igen, és mekkora gyötrelmekbe! Mit szenvedett akkor, azon a napon, hogy várt az üzletajtóban, míg teljesen megtisztul az üzlet mindenféle vásárlótól, hogy állt meg a pult előtt, és próbálta természetes könnyedséggel elviselni, hogy a kiszolgálólány eléje tornyozza a női blúzokat, hogy fizetett a pultnál, és elfelejtette eltenni a visszajáró egy pennyt, és visszahívták, és hogy kínlódott, hogy elrejtse pirulását, mintha a csomagot vizsgálná, elég szorosan van-e bekötve, kifelé jövet. Mikor megmutatta, otthon Annie megcsókolta, és örült, hogy milyen csinos, milyen divatos. Aztán mikor az árát meghallotta, az asztalra vágta a blúzt, és azt mondta, direkt rablás tíz

shilling és tizenegy pennyt kérni érte. Először vissza akarta vitetni, de mikor felpróbálta, megnyugodott. Különösen az ujjak mintái tetszettek, és megcsókolta őt, és nagyon boldog volt, hogy gondolt rá.

Hm...

Hidegen nézett a fénykép szemébe, és az hidegen válaszolt. Szép szem, szép arc. Most mégis valami nemtelent fedezett fel rajta. Miért olyan jellegtelen, és miért olyan gőgös? A szemek alakja kifejezetten ingerelte. Visszautasítóan és dacosan nézett rá: nem volt a szemekben sem szenvedély, sem elragadtatás. Amit Gallaher mondott a gazdag zsidó asszonyokról, az jutott eszébe. Azok a sötét keleti szemek, gondolta, hogy tele vannak szenvedéllyel, érzéki vágygal!... Miért vette feleségül ezeket a szemeket itt a fényképen!?

A kérdésre idegesen összerándult, és körülpillantott a szobában. Valami nemtelen volt a szép bútorokban is, amelyeket részletre vásárolt. Annie maga választotta őket, és most rá emlékeztették. Nagyon is elsőrangú, nagyon is szép. Tompa elutasítás ébredett benne minden ellen, ami a felesége. Nem menekülhet ebből a kis házból? Késő volna már, hogy olyan bátran éljen, mint Gallaher? El tudna jutni Londonba? Csak a bútort kellene még kifizetni. Egyetlen könyvet, ha írna és kiadatna, talán megnyílna előtte az út.

Az asztalon egy Byron kötet feküdt előtte. Óvatosan, a bal kezével nyitotta föl, nehogy a gyerek felébredjen, és az első versbe belekezdett:

*Csitúlt a szél, elült a tompa fény,
A berken át zefír se kóborog,
Margit sírjához visszatérek én,
S a drága porba szirmot hullatok.*

Megállt. A szobában érezte, maga körül érezte a vers ütemét. Miféle mélabú ez, itt a versben! Tudna ilyet írni, meg tudná így zengetni a maga mélabúját? Oly sok mindent akarna elmondani: például a pár órával előbbi érzéseit a Grattan hídon. Ha még egyszer visszaringna abba az érzésbe...

A gyerek felébredt és sírni kezdett. Lapozott egyet a könyvben, és megpróbálta elcsitítani, de nem akart elcsitulni. Ringatni kezdte, de a sírás még élesebb lett. Gyorsabban ringatta, és szeme a második strófára szalad.

*E szűk zárkának dőlt a porhüvely,
A test, mely egykor...*

Hasztalan. Nem olvashat így. Semmit nem csinálhat így. A gyerek nyüsztítése dobhártyáját dúlta. Nem lehet, nem lehet! Karja a dühtől remegett, és hirtelen a gyerek arca fölé hajolt és beleordította:

- Csend!

A gyerek elnémult egy pillanatra, de aztán a félelem görcse feloldódott és visítani kezdett. Felugrott, és fel-alá rohangált, karjában a gyerekekkel. Csendesen zokogott most, négy-öt másodpercre elfűlt a lélegzete, aztán újra kitört. A szoba vékony falai közt visszhangzott a sírás. Nyugtatni próbálta, de még vonaglóbb zokogás bugyborékol belőle. A reszkető, eltorzult arcra nézett, és megijedt. Hét zokogást számolt meg, anélkül, hogy szünet állt volna be köztük, és vad félelmében szorította mellére a gyereket. Ha meghalna!...

Az ajtón berobban a lihegő fiatalasszony.

- Mi az? Mi az? - sikoltotta.

A gyerek a zokogás paroxizmusában tört ki, amint meghallotta az anyja hangját.

- Semmi, Annie... Semmi... Csak elkezdett sírni...

A padlóra dobta a csomagokat, s elragadta tőle a gyereket.

- Mit csináltál vele? - sikoltotta arcába szikrázó szemmel.

A kis Chandler egyetlen pillanatig érezte magán izzó pillantását, és szíve összeszorult az asszony szemében villámló gyűlölettől.

- Semmi... Csak... Csak elkezdett sírni. Nem tudtam... nem csináltam semmit.

Az asszony ügyet sem vetett rá, fel-alá kezdett sétálni a szobában. Szorosan magához ölelte a gyereket, és suttogott neki:

- Kicsi fiam! Kicsi fiam! Megijesztettek, szerelmem?... Istenem, Istenem... Istenem, Istenem, csillagom... Babuka! Mamuka pici báránycájája!... Csicsiss...

A kis Chandler arca izzott a szégyentől, és kilépett a lámpafényből. Hallgatta, hogyan csillapul a gyerek, és szemébe a bűnbánat könnyei gyűltek.

ELLENFELEK

A csengő dühösen felsivított, és amikor Miss Parker a háztelefonhoz lépett, északír akcentussal dühös hang csattant a fülébe:

- Küldje ide Farringtont!

Parker kisasszony visszatért gépjéhez, és odaszólt egy férfinak, aki íróasztalánál írt valamit.

- Alleyne úr hívhatja.

- Vigye el az ördög! - nyelte morogva a szavakat a férfi, s hátralökte székét, hogy fel tudjon állni. Így állva magas, nagydarab ember volt. Vörhenyes, óbor színű lóarcán szőke szemöldök és szőke bajusz; kissé kidülledt szemének fehérje zavaros volt. Föltápáskodott az íróasztal mellől, és az ügyfelek mellett elhaladva nehéz léptekkel elhagyta az irodát.

Kedvetlenül kapaszkodott felfelé a lépcsőn a második emeletig, ahol az egyik ajtón réztáblás felirat hirdette: Mr. Alleyne. Megállt előtte, a testi megerőltetéstől és az aggodalomtól szuszogott néhányat, majd kopogott. Az éles hang kirikoltott:

- Lehet!

A férfi belépett Mr. Alleyne szobájába. Abban a pillanatban Alleyne úr, aranykeretes pápaszemet viselő, simára borotvált arcú, apró emberke, felütötte fejét egy aktahegy csúcsára. A fej maga rózsaszín és szőrtelen volt, s úgy látszott, mintha egy roppant tojás imbolyogna az iratokon. Mr. Alleyne nem vesztegette idejét:

- Farrington? Mi ez már megint? Csak szidásra tud valamit elintézni? Ha szabad érdeklődnöm, miért nem másolta le ezt a Bodley-Kirwan szerződést? Megmondtam, hogy négy órára csinálja meg.

- Mr. Shelley azt mondta, kérem...

- Mr. Shelley azt mondta, kérem... Szíveskedjék arra figyelni, amit én mondok, és nem arra, amit Mr. Shelley mond, kérem. Mindig talál valami kifogást, ha ki akar bújni a munka alól. Vegye tudomásul, ha a szerződés nem lesz kész ma estig, az ügyet Mr. Crosbie elé fogom terjeszteni... Megértette?

- Igen, kérem.

- Megértette?... Ja, és ez a másik kis ügy. De akár a falnak beszéljek, akár magának. Egyszer s mindenkorra értse meg, hogy félóra ebédideje van, és nem másfél. Tulajdonképpen nagyon szeretném tudni, hány fogást szokott enni?... Megértette?

- Igen kérem.

Mr. Alleyne ismét a papírtorony mögé dugta a tojást. A férfi merően bámult a fénylő koponyára, amely a Crosbie és Alleyne cég ügyeit igazgatta, és gondolatban azt méregette, vajon mekkorát bírna ki. Pár pillanatnyi dühroham szorította el a torkát, de elmúlt, szomjúság szűrő érzését hagyva maga után. Az érzés belémart, és felrémlt előtte egy szesztől csepegő éjszaka képe. A hónap közepe már elmúlt, és ha időben tudna végezni a másolással, Mr. Alleyne talán adna egy bont a pénztárhoz. Mozdulatlanul állt, és bámulta a fejet a papírtorony mögött. Alleyne úr hirtelen elkezdett az iratok között turkálni, keresett valamit. Aztán, mintha mind ez ideig nem tudott volna a férfi jelenlétéről, felkapta megint a fejét:

- Na? Egész nap itt akar álldogálni? Szavamra, Farrington, nem veszi maga kissé nagyon is könnyedén a dolgokat!

- Azt gondoltam, hátha...

- Maga ne gondoljon semmit. Menjen a dolgára.

A férfi kellenlenül az ajtó felé indult, és amikor kint volt a szobából, Mr. Alleyne még utána kiabált, hogyha a szerződést nem csinálja meg estéig, Mr. Crosbie feltétlenül hallani fog az ügyről.

Visszatért az íróasztalához, és megszámolta a másolandó íveket. Felkapta a tollat, belemártotta a tintába, de továbbra is csak bután bámulta az utolsó szavakat: *A fentemlített Bernard Bodley tehát kizárólag...* Esteledett. Néhány perc múlva meggyújtják a gázlámpákat: majd akkor ír. Érezte, hogy valamivel oltani kell ezt a torokmaró szomjúságot. Felállt, kimászott az íróasztal mögül, mint előbb, és kiment az irodából. Az irodafőnök kutatóan nézett rá.

- Semmi baj, Mr. Shelley - mondta a férfi, és ujjával mutatta utazásának célját.

Az irodafőnök a ruhafogasra pillantott, és minthogy látta, hogy egy kalap sem hiányzik, nem tett megjegyzést. Alighogy elérte a lépcsőkanyart, a férfi előhúzott egy kockás sapkát a zsebéből, és lesietett az angolköros lépcsőkön. A kaputól kezdve a fal mellett lopózott végig az utcán a sarok felé, s egyszer csak elmerült egy kapualjban. Most már biztonságban volt O'Neil boltjának homályos zugában, s betöltve a sötétbe néző kis ablakot lángoló bor- vagy nyershús-színű arcával, beszólt:

- Egy tisztességes eresztést, Pat.

A csapos egy korsó világos sört tett eléje. A férfi egy hajtásra lenyelte, aztán ánizst kért. Pénzt dobott a pultra, és a csaposra bízta, hogy megtalálja a homályban, aztán lopva, mint ahogy jött, kiosont.

Sűrű köddel tört rá az este a februári homályra, az Eustace utcában már égtek a lámpák. A férfi a házfalak sötétjében siklott az irodaajtóig, és azon mélázott, vajon be tudja-e fejezni időre a másolást. A lépcsőházban nyirkos, szúró parfümillat nyilallt az orrába: nyilvánvaló, megérkezett Miss Delacour, míg ő O'Neillnél volt. Zsebre gyűrte a sapkát, és szórakozott arccal belépett az irodába.

- Mr. Alleyne már többször kereste - szólt szigorúan az irodafőnök -, hol járt?

A férfi sokatmondó pillantást vetett a két ügyfélre, akik az íróasztal előtt álltak, mintegy jelezve, hogy jelenlétük lehetetlenné teszi, hogy nyilatkozzék. Minthogy a két ügyfél hímnemű volt, az irodafőnök elnevette magát.

- Ezt a dörgést én is ismerem - mondta - ötször naponta, ez aztán igen... Alleyne úrnak keresse csak elő a Delacour-ügyben folytatott levelezésünket.

Ez a párbeszéd idegenek előtt, a rohanás föl a lépcsőn, a sebtében felhőrbölt ital kétségbeejtő, tompa kongássá zagyválódot benne, és amint beült asztala mögé, hogy robotjának dőljön, rádöbbsent, mennyire reménytelen feladat befejezni fél hat előtt a szerződés másolását. Nyirkos homályával közelgett az éjjel, és benne ismét felparázslott a vágy, hogy csapszékben mulassa el, baráti italozással, gázlámpák glóriája alatt, pohárcsengés közben. Előszedte a Delacour-levelezést, és kiment az irodából. Talán nem veszi észre Alleyne úr, hogy a két utolsó levél hiányzik.

A szúrós parfümillat felhője vezette Alleyne úr szobájáig. Középkorú, zsidó külsejű hölgy volt Miss Delacour. Úgy tudták, Mr. Alleyne bolondul érte, de az is lehet, hogy a pénzéért. Gyakran megjelent a hivatalban, és ha jött, sokáig maradt. Esernyője fogantyúját simogatva ült Mr. Alleyne íróasztala mellett, parfümjének páncéljában, és bólogatott a kalapjába tűzött bozontos fekete tollal. Hogy szemben legyen vele, Mr. Alleyne feléje fordította székét, mint egy borotvált napraforgó, és jobb lábát vidáman bal térdére vetette. Az ember az asztalra tette a levelezést, és tisztelettel meghajolt, de sem Mr. Alleyne, sem Miss Delacour nem látszott észrevenni a bókolást. Mr. Alleyne mutatóujjával megérintette az iratokat, majd feléje pöccintett, mintha azt mondaná: - *Rendben van, elmehet.*

Visszament az irodába, és az asztala mellé ült. Megfeszített figyelemmel meredt a csonka mondatra: *Kizárólag a fentemlített Bernard Bodley búzakötvényét...* és azon merengett, milyen különös, hogy az utolsó három szó azonos betűvel kezdődik. Az irodavezető Miss Parkert sürgette, legépelje-e valahára a leveleket, mert már postázni kellene. Pár pillanatig az írógép kattogása ragadta el az ember figyelmét, aztán dolgozni kezdett, hogy befejezze a másolást. De fejében zavar dült, képzelete kocsma fényében és zsibongásában kószált. Az este forró puncsok ígéretében fürdött. Tovább gyötrődött a másoláson, de mikor az óra ütött, még tizennégy oldal volt hátra. Vigye el az ördög! Nem tud időre végezni. Hosszan káromkodni szeretett volna, vadul döngetni valamit az öklével. Dühé annyira elragadta, hogy Bodley Bodleyt írt Bernard Bodley helyett, és újra le kellett tisztáznia azt az oldalt.

Olyan erő torlott fel benne, hogy úgy érezte, félkarral ki tudná rámolni az egész irodát. Izmai jajongtak valami tett után, kirohanni talán, kitörni vad lázadásban. Életének minden méltatlansága dühében rángott... Mi lenne, ha nem hivatalosan előleget kérne a pénztárostól? Nem, a pénztáros nem jó, az aztán nem: nem adna előleget... Tudta, hol találna cimborákra. Leonardra, O'Halloranra, Nosey Flynnre. Érzelmeinek feszmérője a lázadás vörös vonalán vibrált.

Képzelete szárnyra kapta, kétszer kellett szólítani, mire meghallotta. Mr. Alleyne és Miss Delacour állt asztala előtt. Minden tisztviselő feléjük fordult, valamire várón. Mr. Alleyne szitok-áriába kezdett, közbeszöve a hiányzó két levelet. Nem tud róluk, válaszolta, és hogy másolata hiteles. Az ária folytatódott, keserűn és sértőn, öklét alig tudta visszatartani, hogy rá ne zuhanjon az előtte ágáló ember koponyájára.

- Semmiféle másik két levélről nem tudok - mondta szerencsétlenül.

- Maga... nem tud... semmit. Persze, hogy nem tud semmit - csikorogta Mr. Alleyne. - Mondja - tette hozzá elismerést várón a hölgyre pillantva -, bolondnak tart maga engem? Azt hiszi, kötni való bolond vagyok én?

Az ember pillantása a hölgy arca és a tojás között ugrált. Aztán, mielőtt tudatára ébredt volna, nyelve rátalált az egyetlen szerencsés fordulatra:

- Nem hiszem, uram, hogy hivatott lennék ezt a kérdést megválaszolni.

A tisztviselőknek elakadt a lélegzetük. Mindenki elámult (a szellemesség szerzője nem kevésbé, mint a többiek), és Miss Delacour egész szeretetre méltó tömegével mosolyra gömbölyült. Mr. Alleyne a vadrózsák színárnyalataiban bíborlott, szája egy gnóm szenvedélyével rángott. Öklét olyan villámgyorsan rázta az ember arca előtt, hogy végül valamiféle elektromos készülék rezgő gombjához lett hasonlatos.

- Arcátlan bandita! Orgyilkos! Majd elintézem én magát! Na várjon csak! Vagy bocsánatot kér szemtelenségéért, vagy kitakarodik innen! Kitakarodik, azt mondom, ha nem kér tőlem bocsánatot!

A hivattal szemben egy kapualjból figyelte, hátha egyedül jön ki a pénztáros. A tisztviselők már mind kiszállingóztak, végül a pénztáros is megjelent, az irodafőnök kíséretében. Semmi értelme akár egy szót is vesztegetni, ha az irodafőnökkel van. Érezte, hogy helyzete alaposan megingott. Kénytelen volt nyomorultul bocsánatot kérni Mr. Alleyne-től, de tudta, hogy a hivatalban ezután forró lesz a talaj a talpa alatt. Jól emlékezett, mi módon marta ki Mr. Alleyne a kis Peaket a hivatalból, hogy helyet csináljon unokaöccsének. Vad, szomjas bosszúvágy marcangolta, izzott benne a düh, önmagával, mindenkivel szemben. Mr. Alleyne egy pillanatig sem fogja nyugton hagyni; életét pokollá teszi. Tisztára bolondot csinált magából ezúttal. Miért nem tudta megfékezni nyelvét? Ő meg Mr. Alleyne attól kezdve utálták egymást, amióta Mr. Alleyne kihallgatta, hogy utánozza beszédét, Higgins és Miss Parker gyönyörűségére; minden ott kezdődött. Próbálkozhatna Higginsnél, de szinte bizonyos, hogy neki nincs pénze. Neki soha sincs pénze, Higginsnek, két felől is hordják tőle, persze, hogy nem tudna...

Ismét végigsajdult egész valóján a kocsmák utáni vágy. A köd borzongatta, és azon tűnődött, el tudná-e kapni Patet O'Neillnél. Egy shillingnél többet úgysem tudna legombolni róla - és egy shillinggel nem tud mit kezdeni. Valahonnan mégis kell szerezni pénzt: utolsó pennyjét a korsóért hagyta ott, és nemsokára túl késő lesz ahhoz, hogy valahol is pénzt tudjon felhajtani. Hirtelen, ahogy óraláncán babrált, Terry Kelly zálogháza jutott eszébe, a Fleet Streeten. Ez aztán az ötlet! Hogy miért nem jutott ez előbb eszébe.

Sietve vágott neki a Temple Bar szűk utcáinak, magában morogva, hogy elvihet mindenkit az ördög, mert neki ugyan jó éjszakája lesz. Terry Kellynél az írnök egy koronát mondott, de a becsüs kitartott a hat shilling mellett, végül a hat shillinget teljes egészében megkapta. Vidáman lépett ki a zálogházból, hüvelyk- és mutatoujja között egy kis henger aprópénzt forgatva. A Westmoreland utcán munka utáni nyüzsgés tarkállott; fiatalemberek, asszonyok; rohangáló rongyos suhancok az esti lapok címeit rikoltozták. Az általános meglegedettség állapotában vetette magát a tömegbe, és némi büszkeséggel szemlélte a látványt, értő szemmel a hivatalnoklányokat. Villamoscsengők lármája zsongott a fejében, trolibuszok sziszegése, orrában már a puncs göndörödő párját érezte. Útközben kigondolta, hogyan fogja elmesélni az esetet a fiúknak.

- Csak ránéztem, tudjátok, így, hűvösen, aztán a nőre. Aztán megint csak őrá, halál nyugodtan persze. „Nem szeretném, ha utólag elfogultsággal vádolna” - mondtam neki.

Davy Byrne-nál a megszokott sarokban ült Nosey Flynn, és amikor végighallgatta a történetet, azonnal hozatott egy féldecit Farringtonnak, mert ez volt a legelmésebb dolog, amit valaha is hallott. Mikor megitták, Farrington természetesen viszonzta. Hamarosan megjött O'Halloran és Paddy Leonard is, és a történet újra előkerült. O'Halloran fizetett egy kör dupla whiskyt, és elmesélte, ő hogyan torolta meg a rajta esett sérelmet az irodavezetőn, amikor Callannél dolgozott, a Fownes utcában; minthogy azonban ez a megtorlás erősen hasonlított az eklogák nemes szívű pásztorainak tetteihez, kénytelen volt kiegészíteni azzal, hogy ez persze korántsem volt olyan szellemes, mint Farringtoné. Lelkesedésében Farrington felkérte a fiúkat, öblögessenek, és hozatott egy másik kört.

Éppen kívánságaikat tolmácsolták a csaposnak, amikor egyszer csak belépett Higgins! Természetesen azonnal csatlakoznia kellett. Felkérték, hogy mesélje el, szerinte hogy történt az eset, és ő élénk mohósággal - amelyet nem kis mértékben szított az öt fél forró whisky látványa - eleget is tett a felhívásnak. Minden torok nevetésre dördült, amikor bemutatta, hogyan rázta öklét Mr. Alleyne Farrington arcába. Aztán Farringtont utánozta, és azzal fejezte be, hogy „És ott állt ez a füles, vérfagyasztó nyugalommal”, mialatt Farrington súlyos, zavaros

pillantással mosolygott a társaságra, és időnként útját tévesztett szeszcsöppeket szívott le bajusza bozontjából alsó ajkának segítségével.

Mikor ez a kör is elfogyott, szünet következett. O'Hallorannak volt pénze, de a másik kettőnek láthatólag nem, ezért a társaság némileg kielégítetlenül felkerekedett. A Duke utca sarkánál Higgins és Nosey Flynn levágtak balra, míg a másik három nekivágott a városnak. Eső permetezte a rideg utcákat, és mikor a Hajózási Hivatalhoz értek, Farrington a Skót Tanyát javasolta. A sötét zsúfolásig telve volt emberekkel, poharak és nyelvek lármájával. Ők hárman, miután lerázták magukról a nyavalygó gyufaárusok hordáját az ajtóban, megtelepedtek a pult egyik sarkánál. A történetmesélés stádiumában voltak. Leonard bemutatott nekik egy Weathers nevű fickót, aki a Tivoliban lép fel, akrobata és vándorszínész. Farrington állta az első kört. Weathers bejelentette, hogy ő inkább egy ír felest inna Apollinarisszal. Farrington, akinek határozott fogalmai voltak, hogy mi illik, mi nem, megkérdezte a fiúkat, nem innának-e inkább ők is Apollinarist, de a fiúk már inkább a grognál maradtak. Egyre érzelmesebb tájakra csatangolt el beszélgetésük. O'Halloran hozatott ki egy kört, Farrington egy másikat, Weathers szabadkozott, a nagylelkű ír vendégszeretetet emlegette. Megígérte nekik, hogy bevezeti őket a kulisszák mögötti világba és egypár csinos lány öltözőjébe. O'Halloran kijelentette, hogy ő és Leonard mehetnek, de Farrington nem, mivelhogy nős; Farrington súlyos, zavaros tekintete végigbandzsított a társaságon, annak zálogául, hogy megértette: ugratni akarják. Weathers rávette őket egy-egy stampedli égetetre, ezúttal a saját költségén, és megígérte, hogy később megkeresi őket a Poolbeg utcában, Mulligannál.

Mikor a Skót Tanya bezárt, átmentek Mulliganhoz. A hátsó kisteremben horgonyoztak le, és O'Halloran egy kör forró speciált hozatott. Mindnyájan kezdtek elgyengülni. Farrington épp újra rendelt, amikor Weathers visszatért. Farrington óriási megkönnyebbülésére ezúttal egy fél keserűt ivott. Tőkéjük aggasztóan zsugorodott, annyi azonban maradt, hogy tartani tudják magukat még egy ideig. Két fiatal nő lépett be óriási kalapban, meg egy kockás fiatalember, és közvetlenül a mellettük levő asztalhoz telepedtek. Weathers üdvözölte őket, aztán elmondta, hogy ezek is a Tivoliból valók. Farrington szeme minduntalan abban az irányban kószált, ahol az egyik nő ült. Volt valami kihívó a megjelenésében. Hatalmas pávakék muszlinál a kalapja körül, álla alatt ökölnyire csomózva, és könyökig érő, villogó sárga kesztyűt viselt. Farrington hódoló pillantással csüggött a húsos karon, amelyet a hölgy igen gyakran és figyelemre méltó bájjal mozgatott; és amikor, nem is olyan sok idő múltán, viszonzta a férfi pillantását, Farrington beleszédült nagy sötétbarna szemébe. A fátyolos, sejtelmes pillantás megigézte. A nő még egyszer-kétszer feléje pillantott, és amikor társaságával kifelé tartott, a székébe ütközött, egy „Oppardon” kíséretében. Tekintete végigkísérte a termen, hátha visszanéz, de csalódnia kellett. Átkozta pénztelenségét; elátkozta magát minden egyes körért, amit eddig kihozatott, és átkozta magát különösképp a whisyk és Apollinarisok miatt, amelyeket Weathersnek fizetett. Ha van a világon valami, amit szívből utál, ház ez a potyás. Olyan méreg fogta el, hogy már azt sem tudta, miről beszélnek a többiek.

Amikor Paddy Leonard megszólította, nehézkesen ismét belevetette magát a beszélgetés zavarosodó vizeibe, amely ezúttal az izommutatványok férfias kalandjai felé hömpölygette őket. Weathers bicepszeit duzzasztotta a társaság elé, és olyan szemérmetlenül hengegett, hogy a nemzeti becsület védelmére Farringtont a sorompóba szólították. Felgyűrte hát inge ujját, és ő is bemutatta izmait a társaságnak. Megvizsgálták és összemérték a két kart, és egyöntetűen az a vélemény alakult ki, hogy itt csak erőpróba dönthet. Lerámolták az asztalt. Egymás kezét szorosra markolva, könyékkel az asztal lapjára támaszkodtak. Amikor majd Paddy Leonard elkiáltja magát, hogy rajta, akkor mindketten megpróbálják a másik karját az asztal lapjára nyomni. Farrington úgy érezte, a nemzet becsülete forog kockán.

A viadal megkezdődött. Alig fél perc múlva Weathers lassan az asztal felé kezdte szorítani ellenfele karját. Farrington óbor színű arca még jobban elsötétült a méregtől és megaláztatástól, hogy ez a tacsó legyűri.

- Nem kell az egész súlyoddal ránehezedni - morogta. - Küzdjünk becsületesen.

- Ki nem küzd becsületesen? - sötétedett el Weathers.

- Lássuk még egyszer. Három közül, aki kettőt megnyer, azé a győzelem.

Újra kezdték. Farrington homlokán felduzzadtak az erek, Weathers sápadt képe bazsarózsaszínre vált. Kezüik, karjuk reszketett az erőfeszítéstől. Hosszú küzdelem után Weathers megint csak leszorította ellenfele karját az asztalra. Helyeslés mordult végig a nézőkön. A csapos, aki közvetlenül az asztal mellett állt, bamba közvetlenséggel billentette vörös fejét a győző felé.

- Aha! Ez volt ám a fogás!

- Ki a fene kérdezett? - ordított Farrington a csaposra. - Ki kíváncsi terád?

- Cssss - csitította O'Halloran a rángó arcú Farringtont. - Szedelőzködjünk, fiúk. Megiszunk még egy felet, aztán itt se vagyunk.

Az O'Connell Bridge sarkán egy nagyon mogorva arcú ember állt. Várta a sandymounti villamost, amellyel majd hazajut. Düh és bosszúvágy parázslott benne. A megaláztatás és kielégületlenség érzése bántotta; még be sem rúgott, és most itt áll két pennyvel a zsebében. Mindent átkozott. Elintézte magát a hivatalban, elzálogosította óráját, elköltötte minden pénzét, és még be sem rúgott. Szomjúság mardosta, és visszavágyott a párázó kocsmába. Becsületét, mint erős ember elvesztette azzal, hogy egy tacsó elbánt vele. Szívében súlyosan csomósodott a méreg, és amikor a nagy kalapú nőre gondolt, aki egy pillanatra „az oppardon”-nal székéhez simult, dühében fuldokolni kezdett.

A Shelbourne Roadnál leszállt, ormótlan testét nagynehezen elkormányozta a bérkaszárnnyák árnyékában. Undorodott hazamenni. Amikor az oldalajtón belépett az üresen ásító konyhába, a tűzhely már alig parázslott. Fölordított a lépcsőház sötétjébe:

- Ada! Ada!

Felesége, kicsi, éles arcú asszony, ha józan volt, zsarnokoskodott fölötte, de ha részegen vetődött haza, eltúrta az ő zsarnokságát. Öt gyerekük volt. Egy kisfiú rohant le a lépcsőn.

- Melyőtök az? - meredt a sötétbe.

- Én, apuka.

- Te vagy az, Charlie?

- Nem, apuka, Tom.

- Anyád hol van?

- Templomba ment.

- Hát ez jó... Arra nem gondolt, hogy nekem vacsora kell!

- De igen, apuka. Én...

- Gyújts lámpát. Miféle szokás ez megint, sötétben tartani a házat. A többiek fekszenek?

Az ember nehézkesen egy székbe vágódott, a gyerek a lámpával bajlódott. Elkezdte utánózni a gyerek szürke hangját. „Templomba ment. A templomba, na tessék!” Mikor a lámpa kigyulladt, öklével az asztalra sújtott:

- Mi van a vacsorámmal?

- Mindjárt... megmelegítem, apuka.

Az ember dühöngve ugrott talpra, és a tűzhelyre mutatott:

- Ezen a tűzön? Hagytátok kialudni a tüzet! De Istenemre, most megtanítlak, mit csinálj máskor!

Az ajtó felé tett egy lépést, és elővette mögüle a sétatálcát.

- Megtanítalak én, hogy engedd máskor kialudni a tüzet!

Felgyúrte inge ujját, hogy karja akadálytalanul mozoghasson.

A kisfiú felsírt. - Apuka, apuka! - és nyüsztve menekült az asztal körül, míg az ember el nem kapta a kabátjánál fogva. A kisfiú szeme vad félelemben forgott, és mikor látta, hogy nincs menekvés, térdre hullott.

- Így hagyd a tüzet legközelebb kialudni - vicsorított az ember, és teljes erejéből verni kezdte a sétatálcával. - Nesze, taknyos kölyök, nesze.

A fájdalom sikolya bugyborékol a kisfiú száján, amikor a pálca a combján csattant. Összekulcsolt kezeit előrenyújtotta, irtózattal reszketett a hangja.

- Apuka, apuka - sírta. - Ne bánts, apuka! Mondok érted egy üdvözlégy Máriát... Egy üdvözlégy Máriát mondok érted, csak ne bánts, apuka... Mondok érted egy üdvözlégy Máriát...

AGYAG

Mária kimenőre készülődött. Engedélyt kapott a felügyelőnőtől, hogy ha az asszonyok megteáznak, kimehet a városba. A konyha csillogott, ragyogott: mondta is a szakács, hogy az ember akár tükörnek is használhatná a nagy rézüstöket. A tűz pompásan lobogott, és az egyik tálalóasztalon négy hatalmas püspökkenyér feküdt. Látszólag felvágatlanok, csak ha az ember közelebb került, vette észre, hogy hosszú, vastag, egyenlő szeletekre vannak darabolva, készen, hogy a teánál kiosztásra kerüljenek. Mária saját kezűleg szeletelte.

Ici-pici kis nőszemély volt Mária, de az álla és az orra bizony nagyon-nagyon hosszúra nőtt. Egy cseppet az orrán át beszélt, mindig csillapítón: „Igen, drágám”, és „Nem, drágám”. Érte küldtek, valahányszor csak az asszonyok összekaptak a dézsák felett, és sikerült is mindig békét teremtenie. A minap is azt mondta neki a felügyelőnő:

- Mária, maga valóságos békeszerző.

S a bókot hallotta a helyettes felügyelőnő, meg a két hölgy a Bizottságból. Ginger Money is mindig mondta, ha Mária nem lenne, nem is tudja, mit csinált volna már a néma lánnyal, aki a vasalókért volt felelős. Máriát mindenki úgy szerette.

Hatkor kapják a teát az asszonyok, tehát hét előtt már meg is tud szabadulni. Ballsbridge-től a Pillarig húsz perc; a Pillartól Drumcondráig húsz perc; és húsz perc, míg bevásárol. Még nyolc előtt ott is lehet. Elővette ezüstcsatos erszényét, és megint csak elolvasta a feliratot: Belfasti Emlék. Nagyon szerette ezt az erszényt, mert Joe-tól kapta öt éve, amikor Joe meg Alphy pünkösdi hétfőn felruccantak Belfastba. Két félkoronás és némi aprópénz volt az erszényben. A villamosköltséget leszámítva marad tisztán öt shillingje. Micsoda pompás estéjük lesz, a gyerekek mind-mind énekelnek. És remélte, hogy Joe nem fog ittasan hazajönni. Olyan nagyon más, ha egy kicsit is iszik.

Joe gyakran beszélt arról, hogy költözzön hozzájuk, legyenek együtt; de úgy érezte, útjukban lenne (bár Joe felesége mindig olyan nagyon kedves hozzá), meg aztán a mosodai életet is megszokta már. Pedig igen jó fiú. Ő dajkálta Joe-t, meg Alphyt is; mondja is Joe sokszor:

„A mama az mama; de csak Mária az igazi anyám.”

Amikor szétszéledtek otthonról, a fiúk szerezték neki ezt a helyet a „Dublini Lámpavilág” mosodában, és meg is szerette. Meglehetősen rossz véleménye volt akkoriban a protestánsokról, de itt azt tapasztalta, hogy nagyon helyes emberek, kissé csendesek, komolyak, de azért nagyon helyes emberek. Aztán meg üvegházi növényei is vannak, és nagy kedvteléssel gondozza őket. Szép páfrányokat meg palántákat is nevel, és aki csak látogatóba jön hozzá, mindig kap tőle egy-két oltványt az üvegházból. De van egy dolog, amit igazán nem szeret: séta közben pletykálgodni; de a felügyelőnő olyan kedves, olyan nyájas.

Mikor a szakács szólt, hogy minden készen van, bement az asszonyok szobájába, és meghúzta a nagycsengőt. Pár perc múlva jönni kezdtek befelé az asszonyok kettesével, hármasával, alsószozoknyájukba törölgetve gőzölgő kezüket, és blúzuk ujjait tűrögetve lefelé vörös, gőzölgő karjaikon. Letelepédtek óriási kancsóik elé, amelyek már meg voltak töltve forró teával. A szakács meg a néma előzőleg hatalmas kannákban már összekeverte a teát cukorral és tejjel. Mária a püspökkenyér kiosztására felügyelt, hogy mindenki megkapja a kijáró négy szeletet. Nagy nevetés és tréfálgatás folyt étkezés közben. Lizzie Flemming kijelentette, hogy biztosan Mária fogja megtalálni a karikagyűrűt, és bár Flemming ezt olyan sok mindenszentek-estén elmondta, Mária csak nevetett, és azt felelte, hogy neki ugyan nem kell sem karikagyűrű, de

férfi sem, és míg nevetett, szürkészöld szemében zavart kiábrándultság villózott, és orra hegye szinte összeért álla hegyével. Aztán Ginger Mooney felemelte teáskancsóját, és Mária egészségére köszöntötte, és miközben a többiek is asztalhoz koccintották teáskancsójukat, azt mondta, nagyon sajnálja, hogy nincs egy korty barnasör, mert igazán lecsúszna most. Mária megint nevetett, és orra hegye majdnem összeért álla hegyével, apró teste csaknem széthullott a nagy nevetésben, mert tudta, hogy Mooney nem gondol semmi rosszra, csak persze, közönséges asszony módjára fejezi ki magát.

De akkor hogy örült Mária, amikor az asszonyok befejezték a teázást, és a szakács meg a kukta kezdte eltakarítani a teásedényeket. Bement kis hálósobájába, és mivel eszébe jutott, hogy reggel mise lesz, az ébresztőóra mutatóját hétről hatra igazította. Aztán levetette munkaruháját, házicipőjét, és legjobb szoknyáját kiterítette az ágyra, apró gálacipőjét pedig az ágy lábához tette. Blúzt is váltott, és ahogy állt a tükör előtt, arra gondolt, hogy hogyan is szokott ő felöltözni vasárnapi misére, amikor még fiatal volt; és furcsa tetszelgéssel nézegette parányi testét, amelyet oly díszesen öltöztetett valaha. Megállapította, hogy évei ellenére csinos, kellemes kis test.

Mikor kiért, az utca esőtől csillogott, és nagyon örült, hogy megvan még jó öreg esőkabátja. A villamos tele volt, és a kis székre kellett ülnie a kocsí végében, szemben az emberekkel. Cipőjének alig csak az orra ért le a padlóra. Gondolatban végigfutott tennivalóin, és eszébe ötlött, hogy mennyivel jobb is az, ha az ember független, és úgy bánhat a pénzével, ahogy akar. Előre örült, milyen kellemes estét fog nekik szerezni. Ebben biztos volt, de önkéntelenül is arra gondolt, milyen kár, hogy Alphy meg Joe nem beszél egymással. Mostanában mindig összevesznek, pedig együtt gyerekeskedtek, és a legjobb barátok voltak. Dehát ilyen az élet. A Pillarnál leszállt, és fürgén utat fűrt a tömegben. Bement a Downes cukrászdába, de az üzlet annyira tömve volt, hogy jó időbe tellett, míg rákerült a sor. Vett egy tucát egypennys süteményt, és végre jókora csomaggal megrakodva került ki az üzletből. Aztán végiggondolta, mi mindent akar még vásárolni: valami igazán kedveset akar még venni. Biztosan tele vannak almával meg dióval. Nem könnyű kitalálni, mit is vegyen az ember, és a süteménynél egyéb sehogy sem akart eszébe jutni. Szilvássütemény mellett döntött, de mivel a Downes-féle szilvássüteményen nincs elég mandulakrém, átment egy Henry utcai üzletbe. Itt hosszú ideig válogatott, és a divatos ifjú hölgy a pult mögött, aki nyilván bosszankodott, azt kérdezte, talán bizony lakodalmi kalácsot akar venni. Erre Mária elpirult, és rámosolygott az ifjú hölgyre; de az ifjú hölgy nagyon is komolyan vette, és végül levágott egy vastag szelet szilvatortát és feldarabolta.

- Két shilling és négy penny, kérem.

Azt hitte, állnia kell majd a drumcondrai villamoson, mert a fiatalemberek mintha észre sem vették volna, de egy idősebb úriember helyet szorított. A testes úrnak öszülő bajsza, szögletes vörös arca és barna keménykalapja volt. Ezredes külsejű úriember, gondolta Mária, és azon tűnődött, mennyivel udvariasabb, mint azok a fiatalemberek, akik csak ülnek, és bámulnak mereven maguk elé. Az úriember mindenszentek estéjéről meg az esős időről kezdett el csevegni. Feltételezte, hogy a csomagban a kicsiknek szánt nyalánkságok vannak, és azt mondta, nagyon helyes, élvezzék csak a fiatalok az életet, amíg fiatalok. Mária egyetértett vele, bátoritan bólogatással és hümmögéssel helyeselt. Az úriember nagyon kedves volt hozzá, és amikor Mária leszállt a csatorna hídjánál, megköszönte neki és meghajolt, és az úriember is meghajolt, és megemelte kalapját és kedvesen mosolygott; és Mária amint pici fejét meghajtva fölfelé haladt a kertek mellett az esőben, arra gondolt, mennyire meglátszik az, ha valaki úriember, még ha be is van csípve egy kicsit.

- Oh, itt van Mária! - kiáltott fel mindenki, amikor Joe-ékhoz megérkezett. Joe is otthon volt, és a gyerekek, mindnyájan ünneplőben. Ott volt a két nagylány is a szomszédból, és folyt a játék. Mária odaadta a süteményes csomagot Alphynak, a legidősebb fiúnak, ossza szét, és Mrs. Donnelly azt mondta, milyen nagyon kedves tőle, hogy hozta ezt a csomagot, és szépen megköszöntette a gyerekekkel:

- Köszönjük szépen, Mária.

De Mária azt mondta, hogy hozott ő a papának meg a mamának valami különlegeset is, amit biztosan szeretnek, és keresni kezdte a szilvássüteményt. Megnézte a Downes-féle csomagban, aztán az esőkabát zsebeiben, aztán az előszoba-fogason, de sehol sem találta. Végül megkérdezte a gyerekeket, nem ette-e meg valamelyikük - tévedésből természetesen -, a gyerekek mind azt mondták, hogy nem, és olyan arcot vágtak, mint akik nem szeretnek süteményt enni, ha közben lopással gyanúsítják őket. Mindenki talált valami megoldást a csodára, és Mrs. Donnelly úgy vélte, nyilvánvaló, hogy Mária fönnfelejtette a villamoson. Máriának eszébe jutott, hogy mennyire megzavarta őt az ősz bajuszú úriember, és a szégyentől, a haragtól és a kiábrándultságtól elpirult. Arra a gondolatra, hogy a kis meglepetés dugába dőlt, és hogy kidobott két shilling és négy pennyt semmiért, csaknem sírva fakadt.

Joe azt mondta, hogy semmi baj, és leültette a tűz mellé. Nagyon kedves volt hozzá. Mesélt hivatali dolgairól, elismételte azt a csípős választ is, amit az igazgatónak adott. Mária nem értette, mit nevet Joe olyan sokat ezen a feleleten, mindenesetre megjegyezte, hogy az igazgató nagyon erőszakos valaki lehet. Joe azt felelte, hogy nem is olyan rossz, csak tudni kell bánni vele, mert egészen rendes, amíg fel nem dühösítik. Mrs. Donnelly zongorázott, a gyerekek táncoltak és énekeltek. Aztán a két szomszédlány kiosztotta a diót. A diótörőt sehol sem találták, és Joe már éppen veszekedni kezdett miatta, és megkérdezte, talán arra várnak, hogy Mária diótörő nélkül törje meg a diót. De Mária azt mondta, hogy ő nem is szereti a diót, és miatta ugyan ne zavartassák magukat. Aztán Joe megkérdezte, nem inna-e egy pohárka barnasört, és Mrs. Donnelly közbevetette, hogy portói is van a háznál, ha Mária azt jobban szeretné. Mária azt felelte, hogy azt szeretné jobban, ha semmivel sem kínálnák, Joe azonban tovább erősködött.

Így hát Mária ráhagyta. Tovább folyt a beszélgetés a régi jó időkről, és Mária alkalmasnak találta a pillanatot, hogy néhány jó szót szóljon Alphy érdekében. De Joe felkiáltott, hogy változtassa Isten sóbálvánnyá, ha valaha is szóbaáll bátyjával, Mária pedig azt mondta, igen sajnálja, hogy említette az ügyet. Mrs. Donnelly azt mondta, szégyen-nyalázat, hogy valaki így beszél tulajdon húsról-véréről, de Joe azt felelte, hogy Alphy ugyan neki nem testvére, és majdnem megint kitört a veszekedés. Joe kijelentette, hogy ő ugyan ki nem jön a sodrából ezen a szent estén, de megkérte feleségét, hozzon még sört. A két szomszédlány valami mindenszentek esti játékba kezdett, és hamarosan minden derűs lett ismét. Mária gyönyörködve nézte a vidám játékot, és örült, hogy Joe és felesége is olyan jó hangulatban vannak. A szomszédlányok kistányérokat tettek ki az asztalra, aztán bekötött szemmel odavezették a gyerekeket. Az egyik az imakönyvet találta meg, a másik három a vizet; és amikor az egyik szomszédlány megtalálta a karikagyűrűt, Mrs. Donnelly megfenyegette a piruló lányt: - Ó, most már mindent tudok. - Aztán azon erősködtek, hogy Máriának is bekötik a szemét, és odavezetik az asztalhoz, mert igen kíváncsiak voltak, mit fog találni vajon; amíg a kendőt kötötték, Mária egyre csak nevetett, és orra hegye majdnem érintette álla hegyét.

Nevetés és tréfálkozás közben az asztalhoz vezették, és ő a levegőt markolászta maga előtt, ahogy mondták neki. Ide-oda tapogatott a levegőben, míg végül leeresztette kezét az egyik kistányérra. Valami meleget és lágyat érzett ujjain. Meglepődve tapasztalta, hogy mindenki elhallgat, és senki sem veszi le szeméről a kötőt. Pár másodpercnyi csönd támadt; aztán nagy

sugdolódzás és csoszogás. Valaki mondott valamit a kertről, aztán Mrs. Donnelly hangját hallotta, amint az egyik szomszédlánynak nagyon mérgesen mond valamit, és hogy azonnal dobja ki: ez már nem játék. Mária megértette, hogy most az egyszer nem jól sikerült a játék. Még egyszer megpróbálta: ezúttal az imakönyvet találta meg.

Azután Mrs. Donnelly eljátszotta a gyerekeknek „McCloud kisasszony táncá”-t, és Joe rávette Máriát, hogy megigyon egy pohár bort. Hamarosan újra derűs lett mindenki, és Mrs. Donnelly úgy vélte, minthogy Mária az imakönyvet találta meg, bizonyára még az idén kolostorba vonul. Mária még sohasem látta Joe-t ilyen kedvesnek, mint ezen az estén. Ömlött belőle a sok kedves emlék. Mária azt mondta, hogy mindnyájan nagyon jók hozzá. Végül a gyerekek elfáradtak, elálmosodtak, és Joe megkérte Máriát, énekeljen nekik valamit, mielőtt elmenne, valami régi dalt. És Mrs. Donnelly is azt mondta: „Igen, Mária, kérlek!”, és így hát Mária felkelt és a zongora mellé állt. Mrs. Donnelly rászólt a gyerekekre, hogy maradjanak nyugton és figyeljenek Mária dalára. Aztán játszani kezdte az előjátékot, és azt mondta: „Most, Mária!” És Mária mélyen elpirulva vékony, remegő hangon énekelni kezdte az „Álmomban márvány várban éltem” kezdetű dalt. De mikor a második versszakhoz ért, újra rákezdte:

*Álmomban márvány várban éltem,
Rabszolgák jöttek elé,
S a hű alattvalók szemében
Én voltam az üdv s a remény.*

*Volt kincsem számtalan, ő s nevemen
Nagy elődök fénye ragyog,
De az volt az álomban legszebb nekem,
Hogy szeretsz és veled vagyok.*

De senki sem szólt egy szót sem arról, hogy hol tévesztett, és amikor végére ért a dalnak, Joe nagyon meghatódott. Azt mondta, hogy azok voltak az igazi jó idők, a régiek, és az volt az igazi jó zene, amelyet a szegény öreg Balfé komponált, bármit mondjanak is az emberek; és szemét annyira ellepték a könnyek, hogy nem találta, amit keresett, és végül feleségétől kellett megkérdeznie, hol van a dugóhúzó.

SAJNÁLATOS ESET

Mr. James Duffy Chapelizodban lakott, mert a lehető legmesszebb óhajtott élni attól a várostól, amelynek pedig szülőtte volt, és mert Dublin többi külvárosát romlottnak, modernnek és harsánynak találta. Egy odvas házban lakott, ablakából az elhagyott pálinkafőzdébe látott, vagy ha nagyobb távlatokra szomjazott, a sekély folyóra, amelynek mentében Dublin épült. Nem tűrt meg képet szobájának festetlen, zord falain. A bútort minden egyes darabját is maga válogatta össze: a fekete vaságyat, a bádogmosdót, négy nádszékét, a ruhafogast, a szeneskannát, a lapátot és pizskavasat, meg a négyszögletes asztalt, két feltámasztható íróállvánnyal. Az alkóvot fehér deszkalapok segítségével könyvszekrénné alakította. Az ágy fehér ágyterítővel volt letakarva, fekete és skarlát szőnyeggel lábainál. A mosdó fölött egy kis kézitükör függött, és napközben a kandallópárkányon árva dísz, fehér ernyős lámpa állt. A fehér deszkaállványon a könyvek nagyság szerint álltak sorban. A legalsó polc egyik végén egy teljes Wordsworth állt, és a *Maynooth* katekizmus egy példánya, jegyzetfüzetek kockás vásznába kötve, a legfelső polc másik végén. Az íróállványra mindig ki voltak készítve az íróeszközök. Ugyancsak ott feküdt Hauptmann *Michael Krammer*jének egy kéziratos fordítása, bíbor tintával írt színpadi utasításokkal, és egy vékony köteg kéziratpapír, réztűvel összetűzve. E lapokra rendszeres időközökben egy-egy mondatot írt, és a legfelső lapra, egy ironikus pillanatában egy epehajtót ajánló hirdetés főcímét ragasztotta. Ha az asztal lapját felemelte, tiszta illat ömlött alóla - friss cédrusfa ceruza illata, mézgaillat, vagy egy túlrejtett almáé, amelyet az asztalra tett, aztán ottfelejtett.

Mr. Duffy iszonyodott mindentől, ami szellemi vagy fizikai ziláltságra mutatható. Egy középkori orvos mélakórság ellen kezelte volna. Arca a dublini utcák barna színéhez kopott, és az évek hiánytalanul rávésték életének történetét. Elnyúlt, nagy fején szikkadt fekete haj csomósodott, és homoksín bajusza sem takarta el szájának keserű árkát. Járomcsontjai is érdes jellemét hangsúlyozták, szemében azonban nyoma sem volt semmi érdekességnek, homoksín szemöldöke alól mohón fürkészte a világot, mintegy kutatva embertársaiban az ígéretesebb szándékokat, bár legtöbbször hiába. Önnön testi mivoltától is némi távolságban élt, kételkedő oldalpillantásokkal mérve tetteit. Az önéletírásnak mindeddig páratlan módszerét fedezte fel: időnként egy-egy tömondatba sűrítette gondolatait önmagáról, mely állt egy harmadik személyű alanyból, és egy állítmányból múlt időben. Koldusoknak alamizsnát nem adott soha, céltudatosan járt-kelt egy vaskos mogyorófa bottal.

Sok-sok évig volt pénztáros egy magánbankban, a Baggot utcában. Villamoson járt be reggeleként Chapelizodból. Déltájban Dan Burke kifőzdéjébe járt villásreggelizni - egy palack világos sört és egy kistányér marantagyóker tápkekszet. Négy órákor szabadult hivatalából. Megebédelt egy George utcai kifőzdében, ahol biztonságban érezte magát Dublin aranyifjúságának társaságától, és ahol egyfajta tisztes szerénység vonult végig az étlapon. Estéit vagy szállasadónője zongorája mellett töltötte, vagy a külvárosokban barangolt. Mozart zenéjének varázsa néha elcsábította egy-egy operaestre, hangversenyre: ritka fényűzések magányos életében. Társasága nem volt, sem barátai, sem vallása, sem hite. Lelki életébe nem avatott be egy teremtetett lelket sem; karácsonytájt meglátogatta rokonait, akik közül ha meghalt valaki, udvariasan elkísérte utolsó útjára, ki a temetőbe. E két társadalmi kötelezettséget leróva, úgy érezte, letudta áldozatát az ősi erények oltárán, és minden más konvenciótól, ami a polgári életet szabályozta, elzárkózott. Néha játszott azzal a gondolattal, hogy ha a körülmények úgy hoznák, saját bankját is kifosztaná; azonban a körülmények nem hozták úgy, minden maradt a régiben. Élete pergett változatlanul - történettelen mese.

Egy estén két hölgy mellé került a Rotundában. Gyér közönségével csüggesztő bukást jósolt a néma nézőtér. A hölgyek közül az, aki közvetlen mellette ült, egyszer-kétszer végigtekintett a sivatagszerű nézőtérre és megjegyezte:

- Milyen kár, hogy ma este ilyen néptelen a színház. Rettenetes lehet üres széksoroknak énekelni.

A megjegyzés beszédre bátorította Mr. Duffyt. Meglepetésére a hölgy csak mérsékelten illetődött meg. Míg beszélgettek, azon erőlködött, hogy maradandó képet vészen róla emlékezetébe. Amikor megtudta, hogy a másik hölgy lánya annak, akivel beszélget, úgy számította, ő maga legfeljebb egy-két évvel lehet idősebb nála. Hajdani szépségről tanúskodó tojásdad arcának éles rajza intelligenciát sugárzott. A szeme nagyon sötétkék volt és nagyon állhatatos. Tükrében először mindig kihívó dac villant meg, szikrája azonban, mélyen érző lelkének pillanatnyi fellobbanása, az írisz kék tavába fűlt. Így helyreállván szembogarában az erkölcsi rend, félig kitárult lelke visszahullott az okosság uralma alá, csak asztrahán kabátkáján a kebeltáji hullámvázok jelezték belső viharzásait.

Pár héttel később ismét találkoztak az Earlsfort Terrace-ben egy koncerten, és mikor a lány figyelme másfelé csatangolt, Mr. Duffy megragadta az alkalmat, hogy bensőségebb kapcsolatokat teremtsen kettejük között. Az asszony egyszer-egyszer felemlítette férjét, de ez nem úgy hangzott, mintha figyelmeztetésnek szánná. Mrs. Sinicónak hívják. Férjének ükapja Leghornból vándorolt ide. Férje kereskedelmi hajóskapitány, Dublin és Hollandia között hajózik; egyetlen gyermekük a lány.

Mivel véletlenül harmadszor is találkoztak, Mr. Duffy, mintegy intő szózatra, találkoztót kért tőle. Az asszony eljött. A találkozások hosszú sorát nyitották meg ezzel, és mindig este, és mindig a város legelhagyatottabb részeit választották az együttlét színteréül. Mr. Duffy azonban, aki iszonyodott a képmutatás minden válfajától, némi tűnődés után rájött, hogy mindig is lopva lesznek kénytelenek találkozni, rábírta az asszonyt, hívja meg otthonába. Sinico kapitány további látogatásokra bátorította, mert azt hitte, lánya kezéről van szó. Hogy felesége bárkinek is felgyújthassa képzeletét, az eszébe sem jutott, annyira tökéletesen és végleg kizárta őt a gyönyörök paradicsomából. Mr. Duffy számtalan alkalommal élvezhette a hölgy társaságát, mert a férj legtöbbször úton volt, a lány pedig eljárt zongoraleckéket adni. Egyiküknek sem volt még hasonló kalandban része, és egyikük sem gyanította, talán nem is helyénvaló. Mr. Duffy lelke fokozatosan megnyílt az asszony előtt. Könyveket adott neki, eszméket, szellemi életének osztályosává tette. Az asszonyt minden érdekelte.

Néha az elméletek viszonzásaként, az asszony feltárta előtte életének néhány mozzanatát. Csaknem anyai gondoskodással ösztökölte, hogy a maga teljességében mutassa meg előtte lelkivilágát: a gyóntatója lett. Mr. Duffy elmondta, hogy egy időben eljárt az Ír Szocialista Párt gyűléseire, ahol, a padlásszobában, egy olajlámpa tétova világánál nagyon-nagyon egyedül érezte magát a józan munkások körében. Amikor a párt három részre szakadt, mindegyik rész külön padlásszobával, külön vezetővel, elmaradt tőlük. A munkások vitái nagyon is bátorítanak voltak, érdeklődésük a bérkérdésben nagyon is mohó. Úgy találta, hogy ezek a munkások nehézkes realisták, akik érzéketlenek az elvont pontosság iránt, ami a számukra elérhetetlen nyugalom terméke. Teljesen valószínűtlen, hogy néhány évszázadon belül társadalmi forradalom fenyegetné Dublint.

Az asszony biztatta, hogy írja meg gondolatait. Minek, szokta kérdezni megfontolt iróniával. Azért, hogy szórágókkal viaskodjon, akik képtelenek hatvan másodpercnyi következetes gondolkodásra? Hogy prédául vesse magát a korlátolt kispolgárságnak, amely erkölcsét rendőrökkel, művészetét impresszáriókkal biztosítja?

Gyakran Dublin melletti nyaralójukban látogatta meg az asszonyt; gyakran töltötték estéiket kettesben. Apránként, ahogy megnyílt egymásnak gondolatviláguk, kevésbé távoli témák is szóba kerültek. Mint a forró égővi növénynek a pálmaházak meleg talaja, ugyanazt jelentette neki az asszony társasága. Mrs. Sinico nemegyszer hagyta, hogy az est sötétje elborítsa őket; nem gyújtott lámpát. A szoba bizalmas homálya, magányuk, a muzsika, amely még idegeikben vibrált, egyesítette őket. Felmagasztalódott ebben az egyesülésben, elmosta jellemének érdességét, érzelmbe oldotta szellemi életét. Néha azon kapta magát, hogy saját hangjának zenéjére figyel. Néha arra gondol, hogy ő az asszony szemében arkangyali magasságokban lebeg, és ahogy társának szenvedélyes lelke mind több gyöngéd szállal kötődött hozzá, úgy erősödött benne egy különös, személytelen hang, amelyben a sajátjára ismert, és amely ki akart tartani a lélek gyógyíthatatlan magánya mellett. Nem adhatjuk át magunkat semminek, mert csak önmagunk határain belül tudunk önmagunk lenni. A találkozások vége az lett, hogy egy este Mrs. Sinico szokatlan izgalom közben hirtelen megragadta Mr. Duffy kezét, és arcához szorította.

Mr. Duffy nagyon meglepődött. Szavainak ilyesfajta magyarázása igen kiábrándítóan hatott rá. Egy hétig nem látogatta meg; akkor írt neki, és arra kérte, találkozzanak valahol. Nem szerette volna, ha utolsó beszélgetésüket a rombadőlt gyóntatószék szükségtelenül zavarta volna, azért a Park Gate melletti kis cukrászdában találkoztak. Komor, őszi este volt, de a zord idő ellenére majd három órán át rótták a park sétányait. Egyetértettek abban, hogy a kapcsolatukat meg kell szüntetni: minden kötelék, mondta Mr. Duffy, a szomorúság köteléke. Kiléptek a parkból, és némán a villamosmegálló felé tartottak; de itt az asszony olyan iszonyúan remegni kezdett, hogy tartva egy újabb összeroppanástól, Mr. Duffy gyorsan jóéjszákát kívánt és elmenekült. Pár nap múlva csomagot kapott, amelyben könyveit és kottáit találta.

Négy év telt el. Mr. Duffy visszatért zavartalan életmódjához. Szobája még mindig szellemének rendszerességéről tanúskodott. Kottatartóját négy új darab súlyosbította, és könyvespolca két új kötettel gazdagodott. Nietzsche *Imígyen szól a Zarathustra* és *A vidám tudomány*. Kéziratpapírjait az íróállványon ritkán háborította. Az egyik mondat, amelyet a Mrs. Sinicóval való szakítás után két hónappal írt, így hangzott: szerelem férfiak között elképzelhetetlen, mert szexuális kapcsolat nem lehet közöttük, barátság férfi és nő között elképzelhetetlen, mert szexuális kapcsolat elkerülhetetlen közöttük. Nehogy találkozhasanak, a hangversenytermeket messze elkerülte. Apja meghalt, a bank fiatalabb társtulajdonosa visszavonult. Mégis bevillamosozott minden reggel a városba, és este gyalog baktatott haza, miután a George utcában megebédelt, és desszert helyett átolvasta az esti lapokat.

Egy este, félúton szája és a tányér között megmeredt a villát tartó jobb keze. Dülledt szemmel bámult egy cikket az esti lapban, amelyet vizeskancsóhoz támasztva olvasott. Visszatette tányérjára a villát, és figyelmes olvasásba mélyedt. Aztán ivott egy pohár vizet, eltolta maga elől a tányért, felébe hajtotta és két könyöke közé gyűrte az újságot, és újra meg újra elolvasta a cikket. A tányérban fehér zsírhártya fagyott a káposztára. A kiszolgálólány odajött, és megkérdezte, csak nincs valami baj az ebéddel. Megnyugtatta, hogy nagyon jó volt, és nagy nehezen leerőszakolt néhány falatot. Fizetett és ment.

Sietősen vágott a novemberi félhomálynak. Vaskos mogyoróbotja szabályosan kopogott a járdán, szűk, kétsoros télikabátjának zsebéből elősárgállott a *Mail* gyűrött sarka. Mikor arra az elhagyott útra ért, amely a Park Gate-től Chapelizodba vezet, léptei megroggyantak. Botja sem kopogott már olyan határozottan, kapkodó, sóhajba fúló lélegzete fehér párazászlóként lobogott a téli ködben. Hazaérve tüstént hálósobájába ment, elővette zsebéből az újságot, és

az ablak gyarló világánál újra átolvasta a cikket. Hangtalanul olvasott, de mozgott a szája, mint a papnak, ha a *Secret*-öt imádkozza. Így szólt a cikk:

HALÁLOS SZERENCSETLENSÉG A SYDNEY PARADE-NÉL SAJNÁLATOS ESET

A Dublini Városi Kórházban ma vizsgálatot tartott a törvényszéki kiküldött halottkém (Mr. Leverett távollétében) a negyvenhárom éves Mrs. Sinico holtteste felett, aki tegnap este a Sydney Parade állomáson szörnyethalt. A tanúvallomások alapján kiderült, hogy az áldozatot, miközben megkísérelt áthaladni a síneken, a tíz óra negyvenes kingstowni személyvonat elütötte. Fején és testének jobb oldalán elszenvedett sérülések halálát okozták.

James Lennon, a mozdonyvezető elmondta, hogy tizenöt éve áll a vasúttársaság szolgálatában. A kalauz füttyjelére mozgásba hozta a mozdonyt; pár másodperc múlva éles sikoltásra lett figyelmes, és azonnal fékezett. A vonat egyébként lassan haladt.

P. Dunne pályáőr elmondotta, hogy a pályatest mellett egy nőt pillantott meg, amint a mozgó vonat előtt megpróbált átjutni a síneken. Rákiáltott, és futni kezdett, de mielőtt még elérhette volna, a lokomotív ütközője elkapta és földre terítette az áldozatot.

Egy esküdt: Láttam, amikor a hölgy elesett?

Tanú: Igen.

Croly rendőrőrmester tanúsította, hogy amikor a színhelyre érkezett, az áldozat holtan feküdt a síneken. A mentőkocsi érkezéig a tetemet a váróterembe szállíttatta.

56E. próbarendőr hasonlóképpen vallott.

A Dublini Városi Kórház sebész-alorvosa elmondotta, hogy az áldozat jobb vállán súlyos zúzódásokat észlelt, valamint az alsó két borda törését megállapította. Továbbá az esés következtében a koponya jobb oldala is megsérült. A sérülések azonban nem látszanak elégségesnek ahhoz, hogy egy átlagos egészségben levő felnőtt ember halálát okozhatták volna. A halált véleménye szerint a megrázkódtatás és a szívműködésben beállott hirtelen zavar okozhatta.

Mr. H. B. Patterson Finlay a vasúttársaság részéről mély sajnálkozását fejezte ki a szerencsétlenséggel kapcsolatban. Hangsúlyozta, hogy a társaság mindig minden lehetséges óvintézkedést megtesz, hogy a síneken - kivéve természetesen a hidakat - megakadályozza az átjárást, mind azzal, hogy figyelmeztető feliratokat helyez el minden állomáson, mind azzal, hogy önműködő sorompókat állítat fel az egyszintű kereszteződéseknel. Az áldozat a késő esti órákban rendszeresen átjárt a sínparókra és tekintettel az ügyben közrejátszó egyéb körülményekre, úgy véli, hogy a vasúti személyzet nem tehető felelőssé.

Sinico kapitány leoville-i születésű Sydney Parade-i lakos, az áldozat hitvestársa szintén vallomást tett. Elmondotta, hogy a megboldogult a felesége volt. A szerencsétlenség idején nem tartózkodott Dublinban, minthogy csak aznap délelőtt kelt át Rotterdamból. Huszonkét éve házasok, és boldog családi életet éltek, mígnem felesége a legutóbbi két évben meglehetősen zabolátlan szokások rabja lett.

Miss Mary Sinico elmondotta, édesanyjának körülbelül két éve állandó szokásává vált, hogy esténként kijár szeszecskék vásárlása céljából. Ő, a tanú, több ízben próbálta édesanyját meggyőzni, és rá is bírta, hogy belépjen a szeszellenes ligába. A tanú nem volt otthon a szerencsétlenség pillanatában, és arról csak egy órával később értesült.

Az esküdtszék az orvosi láttelep alapján döntött és Lennont teljesen ártatlannak minősítette.

A törvényszéki kiküldött halottkém kijelentette, hogy az eset igen sajnálatos, továbbá legmélyebb részvétéről biztosította Sinico kapitányt és árván maradt leányát. Felhívta a vasút-társaság figyelmét, hogy tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy a jövőben elkerüljék a hasonló szerencsétlenséget. Vádat nem emeltek senki ellen.

Mr. Duffy felemelte szemét az újságról, és kinézett az ablakon az örömtelen esti tájra. A folyó szelíden feküdt medrében az elhagyott pálinkafőző mellett, és a Lucan út házaiból egy-egy fényfolt csillant át fölötte. Szörnyű vég! Ez a történet mélyen felzaklatta, és felháborította az a gondolat, hogy valaha is megosztotta vele, amit szentnek tartott. Az elcsépelt frázisok, az ostoba részvétnyilatkozatok, egy senki-riporter köntörfalazása, akit lepénzeltek, hogy elmaszatozza a köznapian nyomorult halál részleteit, a gyomrát kavarta fel. Nem csupán önmagát aljasította le az asszony: őt is bemocskolta. Itt van előtte, a világ elé teregetve bűnének minden ocsmánysága, szennyesen, rosszagúan. Az ő lelke párja! A tántorgó nyomorultakra gondolt, akiket sokszor látott üvegekkel, kancsókkal szörnyű zarándokútjukon az italtult elé.

Micsoda vég, irgalmas Isten! Nyilvánvaló, alkalmatlan volt az életre, erőteljes cél nélkül martaléka lett a szenvedélynek. Ezen az irgalmatlan zátonyon feneklett meg a civilizáció is. De ilyen mélyre süllyedni hogy tudott! Lehetséges, hogy épp vele kapcsolatban mondott csődöt ítélőképessége? Felmerült előtte az az este, az asszony szenvedélyes kitörése, és még sötétebb színekben látta, mint akkor. Semmi kétség, nagyon helyesen tette, hogy szakított vele.

A haldokló fényben feltúrta emlékeit, hogy mit gondolt azon az estén, amikor az asszony megragadta a kezét. A megrázkódtatás, ami a gyomrát kavarta az előbb, most idegeibe mart. Vette télikabátját, kalapját és kiment. A küszöbön arcul vágta a fagyos levegő; bekúszott kabátja ujjain, alattomosan. A Chapelizod Bridge mellett volt egy kocsmá: bement, és forró puncsot rendelt.

A tulajdonos nagy hajlongások között szolgálta ki, de nem merészelte megszólítani. Öt-hat munkásember volt a helyiségben, és egy Kildare megyei földbirtokos uradalmának értékét vitatták. Időnként szájukhoz emelték hatalmas fémkorsóikat, füstöltek, a padlóra köptek, és nehéz bakancsukkal a padló porát kotorták köpéseikre. Mr. Duffy csak ült és nézett, de nem látta, nem hallotta őket. Nemsokára elmentek, és ő újabb puncsot rendelt. Sokáig üldögélt mellette. Kihalt az üzlet. A tulajdonos a pultra terpeszkedett, olvasta a *Herald*-ot, ászította. Behallatszott, ha néha egy-egy villamos nyikorgott el kint az elhagyott úton.

Csak ült, és újra élte kettejük életét, váltakozva azt a két arcot idézve, amelyben az asszony most megjelent előtte. Megértette végre, hogy meghalt, hogy megszűnt létezni, hogy már csak emlék. Könnyű rosszullét fogta el. Mi mást tehetett volna, egyre azt kérdezte önmagától. Nem hurcolhatta végig egy csalás komédiáján; nyíltan nem élhetett volna vele. Azt tette hát, amit jobbnak látott. Hogyan érhetné bármi vád is? Most, hogy eltávozott, most értette meg, milyen magányos is lehetett az asszony élete, egyedül, éjszakáról éjszakára, egyedül abban a szobában. Az ő élete is ilyen lesz, magányos, míg csak meg nem hal, emlékké nem válik - ha ugyan lesz, aki rá emlékezni fog.

Már elmúlt kilenc óra, mikor kifordult az üzletből. Ködös, hideg, ellenséges volt az este. Belépett a park kapuján, az első kapun, és csak ment a tar fák alatt. Botorkált az elhagyott sétányokon, ahol négy éve jártak. A sötétben itt, mintha itt menne mellette. Egy-egy pillanatra mintha hangját is hallaná, mintha kezén érezné kezét. Megállt, figyelt. Miért is fosztotta meg életétől? Miért ítélte halálra? Érezte, hogy hull szét egész erkölcsi világa.

A Magazine Hill taréjára ért, megállt, és visszanézett a folyó mentén Dublinra. Fényei vörösen és hívogatón égtek a hideg éjszakában. Lenézett a völgybe, és lent a mélyen a park falának sötétjében fekvő emberi alakokat látott. Életének mihaszna becsületessége csikorgott fogai között; úgy érezte, kizárták az élet lakomáiból. Egyetlen emberi lény volt, aki szerette is talán, és ezt az egyetlent is letépte az életről, a boldogságról, lelökte a gyalázatba, a szégyenletes halálba. Tudta, hogy ott, a fal tövén fetrengő teremtmények feléje néznek, bár menne, azt kívánják. Senkinek nincs szüksége rá. A szürkén fénylő folyóra bámult, amely Dublin felé kanyargott. A folyó mögül, a kingsbridge-i állomásról egy tehervonat kanyarodott elő. Mint tüzes fejű szörnyű hernyó vonaglott át a sötéten, kínlódva, konokul. Lassan eltűnt a láthatáron. Kínlódó dohogása még a dobhártyáján dobolt, benne lüktetett az asszony neve.

Visszafordult, amerről jött. A mozdony ritmusa fülében vert. Már a valóságát vont a kétségbe annak, amit emlékei dadogtak. Egy fa alatt megállt, míg elhal a ritmus. Már nem érezte maga körül a sötétben az asszonyt, a hangját se hallotta már. Várt, figyelt. Semmi: tökéletes a csend az éjszakában. Figyelt: csend.

Egyedül volt.

BOROSTYÁN-NAP AZ ÜLÉSTEREMBEN

Az öreg Jack összekotorta a parazsat egy keménypapír lemezzel, és egyenletesen elterítette a szén hamvasodó kupoláján. Amikor a vékony parázsréteg elborította a kupolát, arca a sötétségbe veszett, amint azonban nekidőlt, hogy újraélessze a tüzet, görbedt árnyéka lassan a szemközti falra rajzolódott, és arca is megjelent a fényben. Ez az arc öreg volt, nagyon csontos és nagyon szőrös. Nedves kék szemekkel pislogott a tűzbe, nedves szája néha elnyílt, és egy-két gépies rángásra rándult, ahogy becsukta. Mikor a parázs lángra lobbant, a keménypapír lemezt a falhoz támasztotta, sóhajtott és megszólalt: - Na, így már jobb, Mr. O'Connor.

Mr. O'Connor fakó hajú fiatalember, arcán számtalan kelés és pörsenés duzzanata látszott. Éppen cigarettát sodort, formás hengerré pödörve a dohányt, a megszólításra töprengően félbeszakította kézimunkáját. Aztán, újra csak töprengően, tovább pödörte a dohányt, és egy pillanatnyi tűnődés után határozottan végignyalta a papírt.

- Szólt arról Mr. Tierney, hogy mikor jön vissza? - kérdezte rekedt fejhangon.

- Nem szólt.

Mr. O'Connor szájába dugta a cigarettát, és zsebeiben kezdett kotorászni. Egy csomag vékony kartonlapot húzott elő.

- Hozok én tüzet - ajánlotta az öreg.

- Ne fáradjon, ez is megteszi - háritotta el Mr. O'Connor. Kiválasztott egy kartonlapot, és elolvasta a rányomtatott szöveget:

HELYHATÓSÁGI VÁLASZTÁS ROYAL EXCHANGE KÖRZET

Mr. Richard J. Tierney, Sz. T. Ö. tisztelettel kéri önt, hogy szavazatával és tekintélye latbavetésével támogassa a Royal Exchange körzet közelgő helyhatósági választásán.

Tierney ügyvivője felfogadta és azzal bízta meg Mr. O'Connort, hogy a kerület egy részét házalja végig szavazókért, minthogy azonban az idő zordra fordult, és cipőjébe befolyt a víz, Mr. O'Connor a nap tetemes részét a Wicklow Streeten töltötte, a bizottság termében üldögélvén az öreg gondnokkal, Jackkel a tűz mellett. Így üldögéltek Mr. O'Connor és az öreg, amíg csak a rövid napot el nem nyelte a sötétség. Október hatodika volt, nedves és szomorú a kinti világ.

Mr. O'Connor letépett egy csíkot az egyik kartonlapról, és meggyújtotta vele cigarettáját. A lángban egy tompafényű borostyánlevél villant meg kabátja hajtókáján. Az öreg figyelmesen megnézte, aztán felvette a keménypapír lemezt, és megfontoltan a tüzet kezdte élesztgetni, míg társa füstfelhő mögé rejtőzött.

- Na igen - folytatta -, soha nem tudja az ember, mire neveli a gyerekeit. Ezt is kigondolta volna, hogy ilyen lesz! Elküldtem az Ír Keresztény Testvérekhez, megtettem, amit csak ember tehet a fiáért, de ez csak koslat kocsmáról kocsmára. Mindent megpróbáltam, hogy tisztességes ember legyen belőle.

Csüggedten a helyére tette a keménypapír lemezt.

- Csak ne lennék ilyen öreg, más nótát fújnék. Megpörgetném a pálcát a hátán, és verném, ahogy csak bírom - mint régen. Az anyja, tudja, ő még kényezteti, ezzel, azzal...

- Pontosan ez rontja el a gyereket - mondta Mr. O'Connor.

- Az biztos - helyeselt az öreg. - Köszönetet nem nagyon kap tőlük az ember, csak pimaszságot. Mindig nekem ront, ha látja, hogy van bennem egy kicsi. Hova jut a világ, ha a gyerekek így bánnak a szülőapjukkal?

- Hány éves? - kérdezte Mr. O'Connor.

- Tizenkilenc.

- Miért nem adja oda valahová?

- Hát nem azt csinálom a kótyagos disznóval, amióta csak kimaradt az iskolából? „Én el nem tartalak” - mondtam neki. „Keress magadnak valami állást.” De az már biztos, valahányszor munkához jut, még rosszabb; mindenét elissza.

Mr. O'Connor együttérzőn rázta a fejét, az öreg hallgatásba dermedt, és a tűzbe bámult. Valaki kinyitotta az ajtót és bekiáltott:

- Halló! Mi van itt, szabadkőműves-gyűlés?

- Ki az? - kérdezte az öreg.

- Mi az ördögöt műveltek ott a sötétben? - kérdezte a hang.

- Te vagy az, Hynes? - érdeklődött Mr. O'Connor.

- Igen. Mi az ördögöt csináltok ott a sötétben? - firtatta Hynes, és a tűz fényköre felé közeledett.

Magas, karcsú fiatalember lépett a fénybe, csillogó barna bajuszú. A közelgő eső hírnökei, apró cseppek csillogtak kalapja karimáján, kiskabátjának gallérja fel volt gyűrve.

- Na hát, Mat - szólt Mr. O'Connorhoz -, van valami eredmény?

Mr. O'Connor a fejét rázta. Az öreg elment a kandalló mellől, egy darabig botorkált a szobában, majd két gyertyával tért vissza. Egyiket a másik után a lángokba lökte, aztán felállította az asztalra. Sívár, mezítelen szobára hullt a gyertyák lángja, és elszürkültek a tűz derűs színei is. Tarlott falak körös-körül, csak egy választási felhívás kiáltozott az egyiken. A szoba közepén kis asztal, rajta papírhalm. Mr. Hynes a kandallópárkányra támaszkodva mondta:

- Kifizetett már?

- Még nem - válaszolta Mr. O'Connor. - Isten irgalmában bízok, hogy nem hagy bennünket cserben ma este.

Mr. Hynes nevetett:

- Sose félj! Ki fog fizetni.

- Én is azt hiszem, ha nem akar magának rossz reklámot csinálni - mondta Mr. O'Connor.

- Mi a véleménye, Jack? - szólt Hynes gúnyosan az öreghez.

Az öreg visszatért a helyére a tűzhöz.

- Sietni nem fog, de pénze van. Nem úgy, mint a másik hóhárnyónak.

- Miféle másik hóhárnyónak? - kérdezte Mr. Hynes.

- Colgannak - felelte dühösen az öreg.

- Mert Colgan munkásember, azért mondja ezt? Mi különbség van egy rendes, becsületes kőműves és egy kocsmáros között, mi? Nincs talán a munkásembernek legalább annyi joga, mint akárki másnak, hogy bekerüljön a Testületbe - igen, és igazabb joga, mint azoknak a nagyjainknak, akik minden jöttment előtt alázattal görnyedeznek, ha tőlük a hírnév kulcsát remélik? Nem így van, Mat? - fordult Mr. Hynes Mr. O'Connorhoz.

- Azt hiszem, igazad van - vélte Mr. O'Connor.

- Egy ember, aki egyszerűen becsületes ember, minden csinnadratta nélkül. Azért indul, hogy képviselje a dolgozó osztályokat. Ez a fickó, akiért ti handabandáztok, csak a megrendelésekért csinálja az egészet.

- A dolgozó osztályokat persze hogy képviselni kell - szólt közbe az öreg.

- A munkásember - mondta Mr. Hynes - több rúgást kap, mint félpenny. Pedig a munka az, ami mindent létrehoz. A munkásember nem vadászik zsíros állásokra fiainak, unokaöccseinek, rokonainak. A munkásember nem tiporná mocsokba Dublin becsületét csak azért, hogy kedvét keresse egy német uralkodónak.

- Hogy volt ez? - kérdezte az öreg.

- Hát nem tudjátok, hogy ezek üdvözlő szózatot akarják fogadni Edward királyt, ha jövőre idejön? Miért kell nekünk hajbókolni egy idegen király előtt?

- A mi emberünk nem fogja megszavazni a szózatot - mondta Mr. O'Connor. - A Nemzeti Párt listáján indul.

- Nem-e? - kérdezte Mr. Hynes. - Majd elválik, megszavazza-e vagy sem. Ismerem én őt. Nem Trükkös Tierney?

- Istenemre! Igazad lehet, Joe - mondta Mr. O'Connor. - Azért én mindenképpen azt remélem, hogy csak beállít a dohánnyal.

Mind a hárman elhallgattak. Az öreg további parazsak kotrásához látott. Mr. Hynes levette kalapját, lerázta róla a csöppeket, és lehajtotta kabátgallérját, miáltal láthatóvá lett a hajtókán egy borostyánlevél.

- Ha ez az ember élne - mutatott Mr. Hynes a levélre - egy szó sem esnék most holmi üdvözlő szózatokról.

- Az biztos - mondta Mr. O'Connor.

- Isten nyugtassa őket - szólt közbe az öreg. - Azért csak akkor volt igazi élet.

A szobára ismét csend borult. Aztán kicsapódott az ajtó, és egy emberke fontoskodott be, lármás orrcimpákkal, hidegtől halálravált fülekkel. A tűz felé közeledett, közben oly vad szorgalommal dörzsölte kezeit, mintha szikrát remélt volna csiholni belőlük.

- Nincs pénz, gyerekek - közölte.

- Üljön ide, Mr. Henchy - ajánlotta fel székét az öreg.

Kurtán bólíntott Mr. Hyness felé, aztán letelepedett a székre, amelyről az öreg felállt.

- Az Aungier utcában dolgoztál? - kérdezte Mr. O'Connortól.

- Igen - felelte Mr. O'Connor, és zsebeit kezdte dúlni a listáért.

- Grimest meglátogattad?

- Meg.

- Na és? Hogy állsz vele?

- Nem ígért semmit. Azt mondta: „Eszem ágában sincs megmondani, kire szavazok.” De úgy gondolom, vele nem lesz baj.

- És miért gondolod úgy?

- Megkérdezett, kik a jelöltek; és én felsoroltam. Említettem Burke atya nevét. Helyén lesz, ha üt az óra.

Mr. Henchy orrcimpái zajos működésbe jöttek, és a tűz fölött irtózatossággal dörzsölni kezdte kezeit. Aztán megszólalt:

- Az Isten szerelmére, Jack, hozz egy kis szenet. Biztosan van még ott valamennyi.

Az öreg kiment.

- Ez így nem megy - rázta a fejét Mr. Henchy. - Szóltam a kis cipópucolónak, de azt felelte: „Ó igen, Mr. Henchy, amikor úgy látom majd, hogy hibátlanul megy a munka, biztos lehet, nem feledkezem meg magáról”. A piszkos kis cigány! De miért is lenne más?

- Na, mit mondtam, Mat? - diadalmaskodott Mr. Hynes. - Trükkös Tierney.

- Épp olyan ravasz, mint a híre - mondta Mr. Henchy. - Nem semmiért vannak neki azok a kis disznó szemei. A fene enne meg! Ahelyett, hogy fizetne mint egy úr, egyre csak kotkodácsol: „Igen, igen, Mr. Henchy, de meg kell beszélnem Mr. Fanninggel... Máris nagyon sokat költöttem erre.” Nyomorult kis krampusz! Azt hiszem, elfelejti azt az időt, amikor vén, töpörödött papája adok-veszek ócskás volt a Mary's Lane-en.

- Igaz ez? - kérdezte Mr. O'Connor.

- Uramisten, persze - csodálkozott Mr. Henchy. - Most hallod először? Vasárnap reggelenként, mikor a kocsmák még zárva voltak, az urak szépen elsétáltak hozzá nadrágot vagy mellényt venni. De a Trükkös vén töpörödött papája mindig tartott egy trükkös fekete flaskát valahol az egyik zugolyban, úgy ám. Érted most már? Erről van szó. Hát ilyen helyen látta meg először a napvilágot.

Az öreg megtért néhány széngörönggyel, és rátette a tűzre.

- Szép kis születési bizonyítvány - mondta Mr. O'Connor. - Úgy képzelem, hogy mi dolgozunk, ő meg nem szurkolja le a szurkolni valót?

- Mit tehetek! - folytatta Mr. Henchy. - Szinte várom, hogy egyszer hazaérve a végrehajtó üdvözlöl az előszobámban.

Mr. Hynes nevetett. Vállának egy lökésével ellódította magát a kandallópárkányról és távozni készült.

- Minden rendbe jön, ha Eddy őfelsége megérkezik - mondta. - Nos, fiúk, én e pillanattal távoztam. A mielőbbi viszontlátásra. Pá-pá.

Lassan kiment a szobából.

Sem Mr. Henchy, sem az öreg nem szólt, de épp amikor az ajtó becsukódott, Mr. O'Connor, aki kedveszegetten bámult a tűzbe, hirtelen utánakiáltott:

- Viszlát, Joe.

Mr. Henchy várt néhány pillanatig, aztán fejével az ajtó irányába intett.

- Mond csak - szólt át a tűz fölött -, mi hozta ide barátunkat? Miben sántikál?

- Szegény Joe - Mr. O'Connor cigaretta vévét a tűzbe dobta. - tengődik ő is, mint mi többiek.

Mr. Henchy orrcimpái felélénkültek, és olyan hitelest köpött a kályhába, hogy a tűz sistergő tiltakozást hallatva majdnem elaludt.

- Ha az én személyes és pártatlan véleményemre vagy kíváncsi - Mr. Henchy elemében volt -, én azt hiszem, hogy Hynes a másik tábor embere. Colgan spionja, ha megkérdeznél. Eridj át hozzájuk tapogatózni, és tudd meg, hogy állnak. Rád nem fognak gyanakodni. Értesz engem?

- Ugyan, Joe szegény ördög, de becsületes.

- Az apja tisztességes, becsületes ember volt - engedett Mr. Henchy. - Szegény öreg Larry Hynes! Nem egy tisztességes cselekedet fűződik a nevéhez. De én bizony attól tartok, hogy barátunk nem az a makulátlan jellem. Nagyon értem, ha valaki bajjal küszködik, de azt nem, ha semmirekellő. Egy szikrányi férfiasság sem szorult belé?

- Láthatja rajtam, hogy nem nagyon örülök neki, ha jön - mondta az öreg. - Végezze a maga dolgát, ne vizslasson itt körülöttünk.

- Nem tudom - mondta Mr. O'Connor kételkedően, és cigarettapapírt meg dohányt vett elő. - Én azt hiszem, Joe Hynes egyenes ember. Amellett, hogy a tollat is ügyesen forgatja. Emlékszel, mit írt egyszer...?

- Ezek az összeesküvők és forradalmárgörögök kicsit túl okosok, ha éppen tudni akarod a véleményem - vélte Mr. Henchy. - Tudod, mi az én személyes és pártatlan véleményem ezekről a kis pasasokról? Azt hiszem, jó részük a Vár zsoldjában áll.

- Ki tudja - tűnődött az öreg.

- Biztos adataim vannak. A Vár bérencei. Nem mondom, hogy Hynes... Nem, a fenébe is, ő azért egy árnyalattal több azoknál. De van itt egy bizonyos úriember, egy kanccsal... tudjátok, ki az a hazánkfia, akire célzok?

Mr. O'Connor bólintott.

- Itt van nektek Sirr polgármester egyenes leszármazottja, ha parancsoljátok. Ő a nagy hazafi szíve-vére! Eladja hazánkat egy félgarasért - igen -, és roggyant térdére hullva ad hálát a Mindenható Krisztusnak, hogy egy országgal áldotta meg, amit eladhat.

Kopogtak az ajtón.

- Tessék - szólt ki Mr. Henchy.

Az ajtó nyílásában megjelent valaki, aki egyaránt hasonlított egy szerencsétlen egyházi férfiúra és egy szerencsétlen színészre. Kurta törzse feszesre gombolt fekete öltönyben szorongott. Gallérja lehetett éppen egyházi is, világi is, mert nyűtt ferencjózsefjének hajtókáját felgyűrte a nyaka köré. Gombjai megcsillantak a gyertyafényben, mert a selyemhuzatot lemarta róluk az idő. A fekete ruha és a kemény fekete filckalap között esőcseppektől csillogott az arca, nyirkos, kerek sajtok képét idézve, és az egész kerekesség sárga volt, kivéve két vörös foltot kétoldalt, ami a járomcsontokat jelezte. Tespedt szája hirtelen lecsüggedt, valami kiábrándultság kifejezésében, ugyanakkor roppant csillogó kék szeme tágra nyílt a meglepetés és gyönyör kifejezésében.

- Ó, Keon atya - ugrott fel székéről Mr. Henchy -, maga az? Fáradjon be.

- Nem, nem, nem, nem! - mondta Keon atya gyorsan és ajkával csücsörítve, mintha gyerekhez szólna.

- Nem jön be egy kicsit megpihenni?

- Nem, nem, nem! - mondta Keon atya gyengéd, megbocsájto, bársonyos hangon. - A világért se zavartassák magukat miattam. Mr. Fanningot keresem csupán...

- Mr. Fanning a Fekete Sas környékén található - adta meg a felvilágosítást Mr. Henchy. - De nem jönne be egy pillanatra?

- Nem, nem, köszönöm szépen. Csak éppen egy kis elintéznivalóm lenne vele. Igazán nagyon köszönöm.

Visszahúzódott az ajtónyílásból, és Mr. Henchy felragadva az egyik gyertyát az ajtóba rohant, hogy megvilágítsa neki a lépcsőt.

- Ó, ne fáradjon, könyörgöm.

- Szó sincs róla, de a lépcső rettenetesen sötét.

- Dehogy, dehogy... egészen jól látok... Nagyon, nagyon köszönöm...

- Meg tetszett találni az utat?

- Megvan, igen. Köszönöm... igen köszönöm.

Mr. Henchy visszatért a gyertyával, és az asztalra tette. Leült megint a tűz mellé. Pár pillanatig csend volt.

- Mondd csak, John - szólalt meg Mr. O'Connor, cigarettára gyújtva egy másik kartonlappal.

- Hm?

- Ki ez tulajdonképpen?

- Kérdezz könnyebbet.

- Fanning is meg ő is csupa ködös bizonytalanság számomra. Sűrűn látni őket együtt Kavanagh-nál. Pap ez egyáltalán?

- Mmmigen, azt hiszem... Gondolom, afféle fekete bárány. Hála az Úrnak! Nem sok van belőlük, de van egypár... Valami szerencsétlen fickó lehet...

- Kíváncsi lennék, hogyan dobja ez össze a mindennapit - tűnődött Mr. O'Connor.

- Ez a másik rejtély.

- Nem tartozik semmiféle kápolnához, parókiához vagy intézményhez vagy...

- Nem. Azt hiszem, szabad úszó. Isten bocsássa meg nekem - tette hozzá -, azt gondoltam, ő lesz a tucat üveg sör...

- Ami az ivást illeti, semmiféle lehetőség nincs?

- Magam is kiszáradtam - mondta az öreg.

- Háromszor is kértem azt a kis cipőpucolót - panaszkolta Mr. Henchy - küldene egy tucat üveg sört. Most megint kértem, de ott a pulton könyökölve ingujjasan, Cowley képviselő úrral merültek mélységes aljasságokba.

- Miért nem szóltál neki megint? - kérdezte Mr. O'Connor.

- Nem fújhattam a nótám ott, mint egy papagáj, míg ő Cowley képviselő úrral beszél. Végül elkaptam a pillantását, akkor rákezdttem: „Amiatt a kis ügy miatt szeretnék magával beszélni...” „Minden rendben, Mr. H.” - mondta. Lefogadom, hogy az a nyavalyás kis hüvelykmatyi elfelejtette az egészet.

- Valamire nagyon készülődnek arrafelé - mondta Mr. O'Connor gondterhelten. - Tegnap láttam a Suffolk utca sarkán hármójukat, nagyon el voltak merülve valamiben...

- Azt hiszem, tudom, mire megy a játék. Ha manapság polgármester akarsz lenni, némi pénzajándékokkal kell meglepned a városatyákat. Akkor aztán biztos lehetsz a polgármester-ségedben. Úristen! Magam is komolyan arra kezdek gondolni, hogy lehetnék városatya. Mit gondolsz, megfelelnek?

Mr. O'Connor nevetett.

- Ami a pénzajándékokat illeti...

- Kikocsizni a Mansion House kapuján talpig hermelinben, ezzel az öreg Jackkel a hátam mögött, rizsporos parókában - na?

- Tégy meg engem magántitkárodnak, John.

- Jól van. Keon atyát meg kinevezem magánkáplánommá. Ki is van a parti.

- Hitemre, Mr. Henchy - mondta az öreg -, finomabban tudná csinálni, mint sokan ezek közül. Valamelyik nap beszélgettem a vén Keegannel, a portással. „Na és hogy vagy megelégedve az új gazdádval, Pat?” - kérdeztem tőle. „Mostanában nincs nagy vendégeskedés nálatok!” „Vendégeskedés?” - felelte. „A mosogatórongy szagán él ez!” És tudjátok, mit mondott még? Istenemre mondom, máig sem hiszem el neki.

- Mit? - kérdezte Mr. Henchy és Mr. O'Connor egyszerre.

- Azt mondta: „Mit szólnál, ha Dublin polgármestere fél kiló karajért szalajt az ebédjéhez? Ez a nagy élet?” „Ajaj! Ajaj” - mondom én. „Fél kiló karaj, a Mansion House-ban”, mondta. - „Ajaj” - mondom én -, „hogymiféle emberek vannak mostanában!”

Az elmélkedést e ponton kopogás szakította félbe, és egy fiú dugta be a fejét az ajtón.

- Mi az? - kérdezte az öreg.

- A Fekete Sasból - válaszolta a fiú oldalvást bepréslődve, és egy kosarat helyezett a padlóra, összeütődő üvegek sokat ígérő lármájával.

Az öreg segített a fiúnak kirakni az asztalra a kosár tartalmát, és számba vette a küldeményt. A fiú a karjára fűzte az üres kosarat és megkérdezte:

- Üvegek?

- Miféle üvegek? - tudakolta az öreg.

- Előbb kiisszuk, nem? - kérdezte Mr. Henchy.

- Azt mondták, kérdezzem meg, van-e üveg.

- Holnap kérdezd meg - felelte az öreg.

- Ide figyelj, fiú! - mondta Mr. Henchy. - Át ugornál ide O'Farrellhez, és kölcsönkérnél egy dugóhúzó Mr. Henchynek? Mondd meg, hogy egy pillanatra csak. A kosarat itt hagyhatod.

A fiú kifordult a szobából, és Mr. Henchy vidoran dörzsölgette a kezét:

- Na, mégsem olyan átkozottul gonosz, mint gondoltuk. Állta a szavát.

- Nincs poharunk - állapította meg az öreg.
- Sose búsuljon - nyugtatta meg Mr. Henchy -, sok jó ember ivott már üvegből mielőttünk.
- Így is jobb, mint sehogy - vélte Mr. O'Connor.
- Nem lenne ő rossz fiú - bizonygatta Mr. Henchy -, csak Fanning van rá olyan borzasztó hatással. Tulajdonképpen jót akar, az ő szálnalmas módján.

A fiú visszajött a dugóhúzóval. Az öreg kinyitott három palackot, és éppen a dugóhúzót adta vissza a fiúnak, amikor Mr. Henchy megszólalt:

- Nem innál egyet, fiú?
- Ha lenne olyan kedves...

Az öreg morogva nyitott ki még egy palackot, és a fiúnak nyújtotta.

- Hány éves vagy? - kérdezte.
- Tizenhét - felelte a fiú.

Mínt hogy az öreg nem szólt többet, a fiú fölvette az üveget:

- A legmélyebb tisztelettel Mr. Henchy egészségére! - Azzal kiitta. Visszatette az üveget, és megtörölte száját az inge ujjával. Aztán felvette a dugóhúzót, és féloldalvást kipréselődött a szobából, valamiféle morgások közepette, amely köszönésféle lehetett.
- Így kezdődik - jegyezte meg az öreg.
- Kis tűn kezdi, ökrön végzi - kommentálta Mr. Henchy.

Az öreg kiosztotta a három üveget, és mind a hárman egyszerre emelték a szájukhoz. Miután ittak, mindegyikük a kandalló párkányára tette az üvegét, hogy kéznél legyen, és mély sóhajjal adtak kifejezést meglegedettségüknek.

- Igen, ezért a napért nagyon megdolgoztam - törte meg a csendet Mr. Henchy.
- Ne mondd!

- De bizony. Egy-két dolgot biztosra elintéztem neki a Dawson utcában, már mint Crofton és én. Tudjátok, Crofton (persze azért nagyon tisztességes fickó) nem sokat ér kortesnek. Nincs egy szava se senkihez. Csak áll és bámul, míg én gyúrom a népet.

Két ember lépett be a szobába. Egyikük irtózatosan kövér volt, és szövetruhája állandóan abban a veszélyben forgott, hogy lecsúszik minden irányban lejtős alakjáról. Roppant arca feltűnően hasonlított egy tinó pófájához, azzal a kék barom-szemével és deresedő bajuszával. A másik sokkal fiatalabb és karcsúbb volt, arca keskeny, simára borotvált. Hihetetlen magas duplagallért és széles peremű keménykalapot viselt.

- Halló, Crofton - üdvözölte Mr. Henchy a kövért - farkast emlegetnek...
- Honnan jött a tütü? - kérdezte a fiatal. - Megtojta a tyúk az aranytojásokat?
- Persze, mi mást vesz észre Lyons először, mint az itókát - nevetett Mr. O'Connor.
- Így korteskedtek hát, nyavalyások - mondta Mr. Lyons -, míg mi Croftonnal esőben-szélben hajszojuk a szavazókat.
- Hogy a fene egyen meg - ripakodott rá Mr. Henchy -, öt perc alatt több szavazatot hajtok fel, mint ti ketten egy hétig.
- Nyisson ki két palackot, Jack - rendelkezett Mr. O'Connor.

- Hogyan, mikor nincs dugóhúzó?

- Várjatok csak, várjatok csak! - ugrott fel Mr. Henchy fürgén. - Nem ismeritek ezt a trükköt?

Felkapott két palackot az asztalról, a tűzhöz vitte, és a láng fölé a rácsra tette. Aztán leült a tűz mellé, és meghúzta a palackját. Mr. Lyons az asztal végére telepedett, tarkójára lökte a keménykalapot, és lóbálni kezdte a lábát.

- Melyik lesz az enyém? - érdeklődött.

- Ez itt, kölyök - felelte Mr. Henchy.

Mr. Crofton ráfolyt egy ládára, és meredt szemekkel búvólte a másik palackot. Hallgatott, két okból is. Hallgatott először azért - és ez már önmagában elégséges lett volna -, mert nem volt semmi mondanivalója; hallgatott másodszor azért, mert lenézte a társaságot. Eredetileg a konzervatív Wilkinsnek lett volna a kortese, de mikor a Konzervatív Párt visszahívta jelöltjét, és két gonosz közül a kisebbnek látszót választva a Nemzeti Párt jelöltjeit támogatta szavazataival, Mr. Crofton Mr. Tierney szolgálatába állt.

Pár percen belül egy bocsánatkérő „pukk” kíséretében Mr. Lyons palackjából kirepült a dugó, Mr. Lyons talpra ugrott, lekapta palackját a rácsról, és visszatért támaszpontjára.

- Éppen most mesélem, Crofton - folytatta Mr. Henchy -, hogy ma azért megoldoztunk egy-két szavazót.

- Kiket? - kérdezte Mr. Lyons.

- Egynek megszereztem Parkest, megszereztem egy másiknak Atkinsont, és megszereztem a Dawsson utcában Wardot. Csuda öreg fickó - igazi régi úr, vén konzervatív! „De nem Nemzeti Párt-i az ön jelöltje?” - kérdezte. „Az én jelöltem tekintélyes férfi”, feleltem. „Mindent szívügyének tekint, ami csak hazánk jobblétére szolgál. Azonkívül magas adók fizetője, a belvárosban óriási házak tulajdonosa, többek között három üzletházé, és így nemde elsőrendű érdeke, hogy az adót ne emeljék? Tekintélyes és városszerte tisztelt polgártársunk, mondtam tovább, a Szegény Törvény őre, és semmiféle párthoz nem tartozik, legyen az jó vagy rossz, vagy közömbös.” Látjátok, így kell velük beszélni.

- Na és mi van az üdvözlő szózattal - érdeklődött Mr. Lyons, miután ivott, és lenyalta a száját.

- Figyelj ide. Mire van égetően szüksége ennek az országnak? - kérdezte Mr. Henchy. - Tökére, mint ahogy ezt az öreg Wardnak is elmagyaráztam. A király idejövetele hatalmas pénzfolyam előtt fogja megnyitni a zsilipeket. Ömlik az áldás Dublin polgáira. Nézzétek meg lenn a rakparton a gyárakat. Állnak! Nézzétek meg, mi pénz áll itt az országban, ha csak a hagyományos iparunkat vesszük is, a malmokat, a hajóépítő-üzemeket. Tőke, az kell nekünk.

- De idefigyelj, John - vitatkozott Mr. O'Connor. - Miért kell nekünk Edwardot, Anglia királyát üdvözlő szózattal fogadni? Nem Parnell maga...

- Parnell meghalt - állapította meg Mr. Henchy. - Most elmondom, hogyan látom én a dolgokat. Adva van ez a fickó, aki - miután vén mamája addig tartotta távol az uralkodástól, míg beleöszült - végre trónra került. Világfi, és jóindulattal van irányunkban. Ha engem kérdeznél, szerintem rém rendes fickó, és nem csinál semmi marhaságot. Na már most azt mondja magában: „A mamának eszébe sem jutott, hogy meglátogassa ezeket a veszett íreket. Krisztus nevére mondom, magam megyek el, majd én megnézem, kik ezek.” És sértsünk meg egy embert, aki baráti látogatásra jön el hozzánk? Mi? Nem igaz, Crofton?

Mr. Crofton bólintott.

- De azért mégiscsak - érvelt Mr. Lyons - Edward király életében vannak...

- Borítsunk fátlyat a máltra - mondta Mr. Henchy. - Én az embert csodálom benne. Éppen olyan közönséges tökfílkó, mint te vagy én, ő is szereti a mindennapi pohár whiskyket, valószínűleg a női bájak iránt sem érzéketlen, és kitűnő sportember is. A fene egye meg, miért éppen mi írek ne bánhatnánk vele tisztességesen?

- Mindez nagyon szép - így Mr. Lyons. - De nézzük csak meg ezt a Parnell-ügyet.

- Az Isten szent nevére, hát hogy kerül ez a kettő egymás mellé?

- Arra gondolok, hogy nekünk is megvannak a magunk eszményei. Miért üdvözlünk szózáttal mi egy ilyen embert? Gondolod, hogy azután, amit tett, Parnell alkalmas volt rá, hogy a vezetőnk legyen? Akkor miért viselnénk el egy VII. Edwardtól?

- Ma van a Parnell-évforduló - vetette közbe Mr. O'Connor -, és ne kavarjuk fel a sötét emlékeket. Most, hogy halott, és eltávozott közülünk, mindnyájan mély tisztelettel övezzük. Még a konzervatívok is - tette hozzá Mr. Crofton felé fordulva.

Pukk! Mr. Crofton üvegéből kiröppent a mindeddig vonakodó dugó. Mr. Crofton felkelt, és a tűzhöz lépett; amint zsákmányával visszatért, mély hangon nyilatkozott:

- A képviselőház konzervatív szárnya tiszteli, mert úriember volt.

- Nagyon igazad van, Crofton! - mondta Mr. Henchy vadul. - Ő volt az egyetlen, aki ezt a marakodó bandát kordában tudta tartani. „Kuss, kuvasz! Nem ülsz le, átkozott!” Így kezelte őket. Gyere be, Joe! Gyere! - kiáltott ki, megpillantva Mr. Hynest az ajtóban.

Mr. Hynes megfontoltan bejött.

- Nyisson ki egy másik palackot, Jack - rendelkezett Mr. Henchy. - Persze, elfelejtettem, hogy nincs dugóhúzó. Dobjon ide egyet, majd a láng fölé teszem.

Az öreg átnyújtott neki egy palackot, és Mr. Hynes a rácsra tette.

- Ül le, Joe - udvariaskodott Mr. O'Connor -, éppen a Főnökről beszélgetünk.

- Igen, igen! - mondta Mr. Henchy.

Mr. Hynes az asztal szélére ült, Mr. Lyons mellé, de nem szólt egy szót sem.

- Akadt közöttünk valaki mégis - folytatta Mr. Henchy -, aki nem hagyta el őt. Istenemre, rólad van szó, Joe! Nem, te ember vagy, megmaradtál mellette!

- Joe - szólt közbe hirtelen Mr. O'Connor - mutasd meg, amit akkor írtál. Emlékszel? Nálad van?

- Persze! - mondta Mr. Henchy. - Mutasd meg. Nem hallottad még, Crofton? Ezt hallgasd meg. Valami tüneményes.

- Gyerünk - sürgette Mr. O'Connor. - Ki vele, Joe.

Mr. Hynes úgy látszik, nem értette mindjárt, mire célozgatnak a többiek, de egy kis gondolkodás után megszólalt:

- Igen, az az... igaz, most már idejét múlta.

- Ki vele, ember! - heveskedett Mr. O'Connor.

- Csitt! Csitt - csillapította Mr. Henchy. - Na, Joe!

Mr. Hynes habozott. Aztán a csendben levette kalapját, az asztalra tette és felállt. Úgy tűnt, elpróbálja gondolatban. Meglehetősen hosszú szünet után elkezdte:

*Parnell halála
1891. október 6-án.*

Egy-két torokköszörülés után szavalni kezdett:

*Halott a Koronázatlan Király.
Írország, gyászolj és zokogj,
Ő, ki a modern hypokriták
Vad serge megtiport - halott.*

*Megölte pár galád kuvasz,
Kit sárból dicsre ő emelt;
S az ír álom s az ír remény
E szent máglyán ma sírra lelt.*

*Kastélyok és kunyhók során
Sírják a megtört ír szívek:
Elment! pedig hivatva volt
Sorsát fényívként futni meg,*

*S látni zöld zászlónk, mely dicsőn
Kibontva hirdet ír jövőt,
S hős, szónok, költő tündököl
A Világ népei előtt.*

*A Szabadságról álmodott,
De jaj! amint feléje nyúlt
E szép bálványt a hitszegés
Elszedte tőle álnokul.*

*Szégyen a hitvány kézre, mely
Sújtá, vagy csókolá Urát,
Hogy rontson rá a csőcselék
S lakáj papok - egy sem barát.*

*Örök szégyen eméssze el,
Kik mocskolák nemes nevét;
Hiába volt minden maszat:
Göggel felelt rá, míg csak élt.*

*Hullt, ahogy hullnak a nagyok,
Büszkén, rettenthetetlenül.
S multunkká tette a halál:
Holt hőseink közé kerül.*

*Álmát ne űzze harcizaj!
Békén pihen: már földi kín
S becsvágy elől nem nyargalász
A győzelmek csúcsain.*

Csak egyet tudtak: megtiporni.

Figyelj, Írország: szelleme

- Phoenix a lángból - újra kél,

Ha jó a napnak reggele,

Midőn Szabadság lesz az úr;

S ha majd, Írország, telt kupád

Örökre innád, jól vigyázz:

Parnell emléke ürmöt ad.

Mr. Hyness leült az asztalra. Mikor szavalatát befejezte, csend következett, aztán kitörő tapsvihar: még Mr. Lyons is tapsolt. Az ünneplés eltartott egy kis ideig. Mikor minden elcsendesült, a hallgatók némán szájukhoz emelték palackjaikat.

Pukk! Mr. Hynes üvegéből röppent ki a dugó, de Mr. Hynes pirultan, födetlen fővel csak ült az asztalon. Úgy látszott, a kínálást sem hallja.

- Joe, öreg fiú! - mondta Mr. O'Connor, cigarettapapírt halászva zsebében, és igyekezett visszanyelni érzéseit.

- Na, mit szólsz ehhez, Crofton - kiabált Mr. Henchy - nem nagyszerű? Mi?

Mr. Crofton elismerte, hogy igen kitűnő írásmű.

ANYA

Mr. Holohan, az *Eire Abu* Szövetség segédtitkárja hetek óta nyargalászott Dublin utcáin, mocskos irományokkal degeszre tömött zsebekkel, a hangversenysorozat érdekében. Fáradhatatlanul róttá útjait, holott egyik lába béna volt; nem is hívták másképpen baráti körökben, csak Hoppsza Holohannak. Nyargalt és érvelt, órák hosszáig utcasarkokon írta jegyzeteit egyre mocskosabb papírokra, és végül Mrs. Kearney elintézte mindent.

Miss Devlint az emberi rosszindulat hajszolta bele a Mrs. Kearneységbe. Előkelő zárdában nevelkedett, franciát és zenét tanult. Hűvös és hajthatatlan természetével alig lelt barátot az iskolában. Mikor a férjhezadandók sorába lépett, föltűnt a dublini családoknál, ahol elefántcsonttornyos modorát és zongoraművészetét riadt ámulat fogadta. Csak ült a társaságban, és várt az udvarlóra, aki merészen áttörné hibátlanságának dermesztő gyűrűjét, és ragyogó élet lehetőségeit rakná a lábai elé. De körülötte a fiatalemberek annyira mindennapiak voltak, hogy érdemesnek sem tartotta bátorítani őket, és romantikus vágyait titokban habzsolt keleti édességgel csitította. Amikor azonban közeledni kezdett a veszedelmes időhöz, és barátnői már-már szabad folyást engedtek nyelvüknek, befogta a szájukat azzal, hogy férjhez ment Mr. Kearneyhez, aki tisztos cipésmesterséget űzött az Ormond rakparton.

Igaz, sokkal öregebb volt nála, és ha beszélt, Mr. Kearney kizárólag komolyan beszélt, lengő barna szakállának egy meghatározatlan pontján adva hangot gondolatainak. Egy évi házasság után Mrs. Kearney úgy találta, hogy az effajta férfi szívósabb lesz, mint holmi tüzes romantikusok, de vágyait azért nem dobta el. Mr. Kearney józan életű volt, takarékos és istenfélő; minden első pénteken az oltárhoz járult, gyakran nejével, még gyakrabban egyedül. Ez semmiképp sem jelentette Mrs. Kearney hitének lanyhulását, vagy azt, hogy rossz feleség lett volna. Lehetek akárhol látogatóban, ha nejének szemöldei hajszálynit is rándultak, Mr. Kearney már állt, búcsúra készen; de ha őt látogatta meg a gyakori köhögés, neje már sietett meleg takarókkal korhadt lába köré, már sietett forró puncsokkal érdes torka segítségére. Másrészről mint atya, Mr. Kearney minden atyák példaképe lehetett volna. Fáradhatatlan szívóssággal hordott be hetente kis pénzeket egy spóregyletbe, azzal a nagyon apai törekvéssel, hogy mindkét lánya 100-100 font hozománnyal állhasson a világ elé, ha eléri huszonnegyedik évüket. Idősebbik lányát, Kathleent előkelő zárdába küldte, ahol franciát tanult és zenét, és később az Akadémián is fizette a tandíjat.

Mrs. Kearney minden év július havában alkalmat talált, hogy valamelyik barátnőjének odavetve megjegyezze:

- Drága férjem megint elvisz minket néhány hétre Skerriesbe.

Néha Howth, néha Greystones került Skerries helyére.

Mikor az Ír Mozgalom szalonképessé lett, Mrs. Kearney döntő lépésre szánta el magát lánya nevéből, és ír nevelőt hozott a házhoz. Ettől kedve Kathleen és húga ír levelezőlapokkal lepték meg barátnőiket, és a barátnők is ír levelezőlapokkal lepték meg Kathleent és hűgát. Bizonyos vásárnapokon, amikor Mr. Kearney családja körében megjelent az ideiglenes templomban, mise után kis csoport verődött össze rendszeresen a Székesegyház utca sarkán, mind a Kearney család barátai, egyek vagy a zenében, vagy az ír lelkesültségben, és amikor a pletykaadta lehetőségeket a legapróbb morzsákig megőrlték, egyetemleges kézrázásokkal - a sok egymást keresztező kéz újabb alkalmat adott a nevetésre - és ír istenhózzádokkal tértek haza. Miss Kathleen Kearney neve hamarosan ismertté vált városszerte. A hír szertehordta, milyen ügyes zongorista, milyen csinos lány, és ami a legfőbb, milyen lelkes híve az ír

anyanyelvű mozgalomnak. A dolgoknak illetően állása mély meglepedettséggel töltötte el Mrs. Kearneyt. Meg sem lepődött tehát, amikor egy napon Mr. Holohan megjelent náluk, és előállt azzal az ajánlattal, hogy a Szövetség, amely négy előadásból álló nagyszabású hangverseny-sorozattal kívánja szolgálni az Ír Mozgalmat, szívesen látná Miss Kathleent a dobogón.

Mr. Holohant a szalonba vezették, itt zajlott a szíves vendéglátás, amelyet egy ezüst süteményes tál és egy üveg bor ragyogott be ígézetesen. Mrs. Kearney szívvel-lélekkel csatlakozott a vállalkozáshoz, tanácsolt, lebeszél; és mindezek gyümölcseként szerződést írt alá, amelynek értelmében a négy előadásból álló nagyszabású hangversenysorozat estéin Miss Kathleen mint zongorakísérő közreműködik, és ezért nyolc guinea tiszteletdíjban részesül.

Mint hogy Mr. Holohan noviciusi avatatlanságában kinnal örlődött olyasféle kényes ügyek malomkövei között, mint meghívók megfogalmazása, a műsorszámok sorrendjének megállapítása, és Mrs. Kearney segített neki. Volt hozzá érzéke. Tudta, kik azok a művészek, akiket csupa nagybetűvel kell kiírni, s kiket lehet apróval. Azt is tudta, hogy az első tenor rossz néven venné, ha Mr. Meade humoros száma után kellene föllépnie. Hogy a közönség érdeklődése az állandó felcsigázottság állapotában maradjon, a kétséges műsorszámokat belopta a régi kedvencek számai közé. Mr. Holohan naponta járult elé, hogy tanácsait némely pontokat illetően meghallgassa. Tanácsa, türelme, kimeríthetetlen volt - és a szíves vendéglátás sem szegényedett. A borosüveg mindig előkerült, bátorító szózatokkal:

- Tessék, Mr. Holohan, lásson hozzá!

És míg Mr. Holohan hozzálátott, másféle biztatások is elhangzottak:

- Ne féljen, Mr. Holohan! Jut is, marad is, Mr. Holohan!

Minden olajozottan gördült. Mrs. Kearney valami hajnalpiros csodát vett Miss Kathleen ruhájának keblére Brown Thomasnál. Nem fillérekért, igaz, de vannak esetek, amikor nem lehet garaszkodni. Vett a záró előadásra vagy egy tucat két schillinges belépőt, ezeket szétküldte a ház azon barátainak, akikről gyanította, hogy megjelenésük csak ez esetben várható. Semmiről meg nem feledkezett, és hála neki, minden elintézendő elintéztetett.

A hangversenyt szerda-csütörtök-péntek- és szombatra tervezték. Szerda este, amikor Mrs. Kearney lánya kíséretében megjelent az Antient Koncertteremben, a dolgok állása távolról sem nyerte meg tetszését. Néhány fiatalember álldogált az előcsarnokban, kabátjukon világoskék jelvénnel, tétlenül. Egyikük sem öltözött az alkalomhoz illően. Ahogy lánya karján elvonul mellettük, és egy gyors oldalpillantással felmérte a nézőteret, kielégítő feleletet kapott a rendezők tétlenségére. Egy pillanatra remény gyulladt föl benne, hátha eltévesztette az időpontot. De nem, húsz perc múlva nyolc.

A színpad mögötti öltözőben bemutatták neki Mr. Fitzpatrickot, a Szövetség titkárát. Mrs. Kearney rámosolygott, és kezét rázott vele. Mr. Fitzpatrick alacsony emberke volt, holdsápadt, üres arcú. Mrs. Kearney megjegyezte magának, hogy Mr. Fitzpatrick barna puhakalapja hanyagul féloldalra van csapva, és beszédmodora közönséges. Kezében műsort tartott, és míg beszélgettek, az egyik sarkát szórakozottan nedves péppé rágcsálta. Mr. Holohan percenként felbukkant, hozta a friss híreket a pénztár állásáról, aztán eltűnt. A művészek idegesen beszélgettek, a tükrökbe pillantgattak, kottáikat ki-be hajtogatták. Amikor már fél kilenc felé járt az idő, a nézőtérén lézengő néhány ember kezdte kinyilvánítani vágyát, hogy szórakoztatásuk kezdődjék meg. Mr. Fitzpatrick betolta üres mosolyát az öltözőbe:

- Hölgyeim és uraim! úgy vélem, itt az idő, nyissuk meg a murit.

Az utolsó szót Mrs. Kearney gyors, megvető szemmeresztéssel jutalmazta, majd lányához fordult:

- Készen vagy, drágám?

Mihelyt alkalom adódott, félrevonta Mr. Holohant, és megkérdezte tőle, mit jelentsen ez. Mr. Holohan sem tudta, mit jelentsen ez. A Bizottság mindenestre bakot lőtt a négy koncerttel: négy az nagyon sok.

- Na és a művészek! - mondta Mrs. Kearney. - Persze megteszik a tőlük telhetőt, de mi telhetik tőlük, amikor rosszak?

Mr. Holohan is azon a véleményen volt, hogy a művészek nem jók, de a Bizottság úgy döntött, hogy az első három hangverseny lesz amilyen lesz, a talentumokat a szombat esti előadáson vetik be. Mrs. Kearney nem szólt ugyan egy szót sem, de ahogy a közepesnél közepesebb műsorszámok lassan fölmozdították a gyér hallgatóságot, úgy vetett egyre torlódóbb hullámokat lelkifurdalása, amiért költségekbe verte magát ennek a hangversenynek a sikere érdekében. Volt itt valami, ami egyáltalán nem tetszett neki, és Mr. Fitzpatrick üres mosolya hallatlanul ingerelte. Mégis, hallgatott. Röviddel tíz előtt a hangverseny kimúlt, és mindenki hazamenekült.

Csütörtök este jobban megtelt a terem, de Mrs. Kearney az első pillantásra megállapította, hogy a nézőtér tele van szórva papírhulladékkal. A hallgatóság méltatlanul viselkedett, mintha a hangverseny csupán divatbemutatóra lenne jó ürügy. Mr. Fitzpatrick kitűnően szórakozott, boldog tudatlanságban afelől, hogy Mrs. Kearney epés megjegyzésekkel kíséri megnyilvánulásait. A függőnysarokban állt, és időnként a nézőtérre dugva fejét összenevetett két barátjával, akik az erkély egyik sarokpáholyában ültek. Az est folyamán Mrs. Kearney megtudta, hogy a pénteki előadás elmarad, és hogy a Bizottság eget-földet megmozgat a szombati táblás ház biztosítása érdekében. Mikor ezt meghallotta, azonnal előkaparta Mr. Holohant. Galléron ragadta, amint éppen kifelé bicegett volna, sietősen egy pohár limonádéval, valamelyik ifjú hölgy szolgálatában, és megkérdezte tőle, igaz-e. Igaz volt.

- Ez természetesen nem érinti szerződésünket - mondta Mrs. Kearney. - A szerződés továbbra is a négy hangversenyre érvényes.

Mr. Holohan nagyon sietett; azt a tanácsot adta, talán Mr. Fitzpatrickkal kellene beszélnie. Mrs. Kearney anyai szíve most már riadót dobolt. Kiszólította Mr. Fitzpatrickot a függöny mögötti vackából, és előadta, hogy lánya négy hangversenyre szerződött, természetes tehát, hogy a szerződés pontjai szerint azt az összeget kapja, amiben eredetileg megállapodtak, függetlenül attól, hogy a Szövetség négy koncertet ad-e, vagy sem. Mr. Fitzpatrick mérsékelt érdeklődéssel hallgatott, és képtelennek látszott a bonyolult feladvány megoldására, majd kijelentette, hogy az ügyet a Bizottság elé kell vinni. Mrs. Kearney arcán kigyúlt a harag két piros szemaforja, és alig tudta visszagyűrni a kérdést:

- És ki az a Bizottság, könyörgöm?

De úrihölgy volt, hallgatott.

Péntek reggel gyerek-osztagok lepték el Dublin jelentősebb utcáit, hónuk alatt röplapok tömegével. Az összes esti lap feltűnő helyen adta tudtul a zenekedvelő közönségnek, hogy igazi csemegében a következő este részesülhet. Mrs. Kearney, némiképp visszanyerte lelki egyensúlyát, szükségesnek látta azonban, hogy gyanújának egy részét férjével megossza.

Mr. Kearney figyelmesen meghallgatta, és úgy vélekedett, hogy talán jó lenne, ha szombat este ő is velük tartana. Az asszony beleegyezett. Tisztelte férjét, körülbelül úgy, mint a Posta-

hivatal: mint valamit, ami nagy, biztos és elmozdíthatatlan: és noha tisztában volt képességeinek szűk, nagyon szűk határaival, az eszményi férfiúság gyarló földi megtestesülését látta benne. Örült, hogy velük tart. Újra átgondolta terveit.

A nagy hangverseny napja elérkezett. Mrs. Kearney férje és lánya társaságában jó háromnegyed órával a koncert kezdése előtt az Antient Hangversenyterembe érkezett. Vigasztalanul esett az eső. Lánya ruháit férje gondjaira bízva, Mrs. Kearney nekivágott az épületnek, hogy Mr. Holohant vagy Mr. Fitzpatrickot előkerítse. Egyiküket sem találta. Sorra járta a rendezőket, látták-e valamelyik titkárt a teremben, és hosszas kínlódás után, az egyik rendező előhurcolt egy nyűlszerű kis nőt, Miss Beirne-t, akinek Mrs. Kearney elmagyarázta, hogy a titkárokkal szeretne beszélni. Minden percben várja őket, és talán addig is tehetne valamit - így Miss Beirne. Mrs. Kearney belebámult öreges arcába, amelyen kétségbeesett remény és lelkesedés vonaglott, és legyintett:

- Nem, köszönöm, nem!

A nyűlszerű nő remélte, hogy telt ház lesz. Addig nézte a könnyörtelen esőt, amíg az ázott utca mélabúja letörölte gyötrődő arcáról a reményt és a lelkesedést, és röpke sóhajra fakadt.

- Igen, mi mindent megtettünk, de mindnyájan Isten kezében vagyunk.

Mrs. Kearney visszamenekült az öltözőbe.

A művészek gyülekeztek. A basszus és a második tenor már befutott. A basszus, Mr. Duggan, gyér bajszos, karcsú fiatalember volt. Apja portáskodott egy belvárosi hivatalban, ő pedig kisfiú korában a kongó előcsarnokban edzette basszusra a hangját. Ebből a szerény környezetből küzdötte fel magát az elsőrendű művészek sorába. Nagyoperában tűnt föl. Egyik este beteg lett az az operai művész a Queen Színházban, aki a *Maritanában* a király szerepét játszotta. Mr. Duggan beugrott. Hatalmas viharzással énekelte szerepét, és a karzat meleg ünnepléssel jutalmazta; sajnálatos módon azonban a jó benyomást lerombolta azzal, hogy egyszer-kétszer szórakozottan a kesztyűjébe törölte orrát. Nagyon szerény volt, és hallgatag. Olyan lágyan lehelte a kéremeket, hogy azok szinte észrevétlen rebbentek tova, és hangja érdekében tejjel erősebb italt soha nem ivott.

Mr. Bell, a második tenor, egy szőke hajú emberke, évente újraedzett hangszálakkal indult rohamra a *Feis Ceoil* versenydíjaiért. Negyedik próbálkozásán bronzérmével jutalmazták. Rettenetesen ideges volt és rettenetesen féltékeny más tenorokra: ideges féltékenységet áradó szívélyességgel álcázta. Kedvenc játékaik közé tartozott mindenkinek tudomására hozni, hogy milyen istenítélet is számára egy koncert. Most is, amint megpillantotta Mr. Duggant, átment hozzá.

- Maga is?

- Én is - felelte Duggan.

Mr. Bell ránevetett sorstársára és kezét nyújtott:

- Csapjon bele!

Mrs. Kearney ment el mellettük, a függönysarok felé igyekezett, szemlét tartani a nézőtér fölött. A széksorok egymás után teltek meg, és kellemes zsibongás kerengett a teremben. Visszament, és félrehúzta férjét. Beszélgetésük tárgya Kathleen lehetett, aki egyik hazafias barátnőjével, Miss Healyvel, az alttal csevegett, mert gyakran pillantottak arrafelé. Sápadt, ismeretlen nő vonult át a szobán, magányosan. Valaki megjegyezte, hogy ez Madame Glynn, a szoprán.

- Elképesztő, kiket elő nem ásnak - jegyezte meg Kathleen Miss Healynek. - Életemben sem hallottam a nevét.

Miss Healy jót derült ezen. Ebben a pillanatban Mr. Holohan bicegett be az öltözőbe és a lányok azonnal lecsaptak rá, hogy ki az idegen hölgy. Mr. Holohan megerősítette, hogy valóban Madam Glynn, Londonból. Madam Glynn bevette magát a szoba egyik szögletébe, és kottatekercsét keblére szorítva riadtan kapkodta tekintetét ide-oda. Fakó ruháját az árnyék jótékonyan beborította, de kulcsfontjai alatt a kis sőtartókat annál gonoszabban emelte ki. A zaj a teremből egyre hangosabban áradt. Az első tenor és a bariton együtt érkeztek. Mindketten jól öltözöttek, jól ápoltak és magabiztosak voltak, és a jó mód illatát hozták a társaságba.

Mrs. Kearney elébük vezette lányát, és igyekezett elbűvölő társalgást kezdeményezni a majdani jó viszony biztos alapjait megeremlendítő. Miközben kínosan udvariaskodtak, szeme megakadt Mr. Holohanon, aki bicegve keringett zezzugos pályáján az öltöző és a nézőtér között. A lehető legudvariasabban elnézést kért, és a gyanútlan segédtitkár nyomába rugaszkodott.

- Mr. Holohan, egy pillanatra, beszélni szeretnék önnel.

Félrevonultak a folyosó egy nyugalmas szegletébe. Mrs. Kearney feltette a kérdést, mikor szándékozzák lánya járandóságát kifizetni. Mr. Holohan kifejtette, hogy ez Mr. Fitzpatrick kizárólagos hatásköre. Mrs. Kearney kijelentette, hogy neki semmi köze Fitzpatrickhoz. Az ő lánya aláírt egy szerződést nyolc guineáról, és örömmel venné, ha ezt most tüstént kiegyenlítenék. Mr. Holohan újól csak arra hivatkozott, hogy ez nem az ő dolga.

- Miért ne lenne a maga dolga? - kérdezte Mrs. Kearney. - Nem maga hozta a szerződést? Különbösen is, ha nem a maga dolga, akkor az én dolgom, és én elhatároztam, hogy utánajárok.

- Talán Mr. Fitzpatrickkal kellene megbeszélnie - ajánlotta Mr. Holohan révetegen.

- Semmi közöm Mr. Fitzpatrickhoz - válaszolta Mrs. Kearney. - A szerződés a kezemen van, és feltételeinek teljesítéséhez ragaszkodom.

Szederjes arccal tért vissza az öltözőbe. A szoba élénk volt. Két télikabátos férfi szállta meg a kandallót, kedélyes csevegésbe mélyedve Miss Healyvel és a baritonnal. Az újonnan jöttek közül az egyik a *Freeman* embere, a másik Mr. O'Madden Burke volt. A *Freeman* embere azért jött, hogy bejelentse: nincs módjában részt venni a hangversenyen, mert riportra megy a Mansion House-ba, ahol egy amerikai prédikátor tart felolvasást. Az anyagot adják le a szerkesztőségbe, majd lesz rá gondja, hogy lejjön. Fakó hajú férfi volt ez a *Freeman*től, hangja behízsgáló, modora kiművelt. Kialudt szivart tartott ujjai között, és hideg szivarbűz terjengett körülötte. Szó sincs róla, egy pillanatig sem marad tovább, mert a hangverseny, a művészet meglehetősen untatja, de azért maradt, a kandallópárkányra dőlve. Miss Healy előtte állt, és beszélt és kacagott. A *Freeman* embere ahhoz már elég tapasztalt róka volt, hogy gyanítsa Miss Healy tüntető kedvességének rúgóit, mégis fiatalosan kiaknáztatta a pillanat lehetőségét. A lány meleg teste, illata bőrének rózsaszínűsége érzékeit bizsergette. Tudta, könnyű bódulatban, hogy a szeme előtt hullámló mellek most csak őt akarják kápráztatni ringó játékkal, hogy a kacaj, az illat, az ígérő tekintet neki szánt hűbéri ajándék. Mikor már nem maradhatott tovább, sajnálkozva búcsút vett a lánytól.

- Mr. O'Madden Burke fogja megírni a tudósítást - magyarázta Mr. Holohannak -, én meg majd lehozatom.

- Nagyon köszönöm, Mr. Hendrick - köszönte Mr. Holohan. - Le fogja hozatni, értem. Mielőtt azonban elbúcsúzna tőlünk, nem parancsol egy kis itókát?

- Nem bánom.

Nekivágtak egy folyosó szeszélyes kanyargóinak, sötét lépcsőn botladoztak föl, majd egy félreeső kis szobába léptek. Az egyik rendező éppen palackokat nyitott néhány úriembernek, köztük O'Madden Burke-nak, akit ösztönei vezértek ide. Deres, öregedő úr volt már Mr. O'Madden Burke. Szálas természet megejtő eleganciával egyensúlyozta tekintélyes selyemernyőjén, csakúgy, mint törekeny pénzügyeit egy morális esernyőn, ami dús zengésű kelta neve volt. Széltében-hosszában nagy tekintélynek örvendett.

Mialatt Mr. Holohan a *Freeman* emberét mulattatta, Mrs. Kearney olyan felhevülten társalgott férjével, hogy több ízben inteni kellett, halkítsa le a hangját. A többiek elcsigázottan beszélgettek. Mr. Bell, az első szám készen állott, kottáját szorongatta, de a zongorakíséret részéről az igyekezet leghalványabb jele sem mutatkozott. Nyilvánvaló, hogy valami közbejött. Mr. Kearney szakállát simogatva nyílegyenesen bámult maga elé, Mrs. Kearney fojtott indulattal sugdosott Kathleen fülébe. A nézőtérrel bátorító taps és lábdobogás hallatszott. Az első tenor, a bariton és Miss Healy megőrizték nyugalmukat, de Mr. Bell idegeit cafatokra szaggatta az a gondolat, hogy a közönség netán azt hiszi, őmiatta áll a műsor.

Mr. Holohan és Mr. O'Madden Burke lépett a szobába. Mr. Holohan egy pillanat alatt megértette, miről van szó. Mrs. Kearneyhez lépett és rendkívül komoly hangon beszélni kezdett vele. A nézőtérre egyre erősödött a lármák. Mr. Holohan nagyon vörös lett és nagyon izgatott. Epikus áradását Mrs. Kearney pattogó szavai szakították félbe:

- Szó sem lehet róla. Addig nincs kezdés, míg a nyolc fontját meg nem kapja.

Mr. Holohan kétségbeesetten mutatott a nézőtérre, ahonnan taps és lábdobogás hangzott. Mr. Kearneyhez és Miss Kathleenhez föllebbezett. De Mr. Kearney továbbra is szakállát simogatásának szentelte minden figyelmét, Miss Kathleen pedig vadonatúj cipőjének orrával arabeszkket rajzolt a padlóra: ő igazán nem tehet róla. Mrs. Kearney megismételte:

- Pénz nélkül nincs kezdés.

Rövid, de heves vita után Mr. Holohan rohanva elbicegett. Az öltözőre fagyos némaság borult. Amikor a feszült csend már-már kínossá fajult, Miss Healy a baritonhoz fordult:

- Láta Mrs. Pat Campbellt a héten?

A bariton nem látta, de úgy értesült, hogy a szóban forgó hölgy kitűnő egészségnek örvend. A társalgás ezzel le is zárult. Az első tenor a derekán fityegő aranylánc szeméit kezdte számolgatni lesütött szemmel, és találomra egy-egy dallamot zümmögött, hatását vizsgálva a szájüreg különböző nyílásfoka esetén. Időnként mindenki Mrs. Kearneyre pillantott.

A nézőtéri lármák már ordítássá növekedett, amikor Mr. Fitzpatrick robbant be a szobába, mögötte a levegő után kapkodó Mr. Holohannal. A taps és lábdobogás hosszú füttyökbe fűlt a nézőtérre. Mr. Fitzpatrick kezében bankjegyek lobogtak, mint harci zászlók. Négyet Mrs. Kearney tenyerébe számolt azzal, hogy a többit majd szünet után. Mrs. Kearney rászólt:

- Négy shillinggel kevesebb.

De Miss Kathleen már felfogta ruhája alját:

- Tessék, Mr. Bell.

Az első szám remegett, mint a rezgőnyárfa.

Az énekes és kísérelője megjelent a dobogón. A teremben elült a zaj. Pár pillanatnyi csönd után fölcsendült a zongora.

A hangverseny első része elsőprő sikert aratott, kivéve Madam Glynn számát. A szerencsétlen hölgy a *Killarneyt* énekelte, testtelen, fuldokló hangon, a kiejtés és hanglejtés mindama ódivatú mesterkéeltségével, amelyről azt hitte, eleganciát kölcsönöz majd előadásának. Mintha egy ódon színházi kelléktárból támadt volna életre, és az olcsóbb helyek közönsége gúnnal visszhangozta sírós sikoltzásait. Az első tenor és az alt azonban letaglózta a hallgatóságot. Miss Kathleen válogatott ír dalokat adott elő, amit nagylelkű taps fogadott. Az első rész vérforraló hazafias balladával zárult, egy ifjú hölgy előadásában, törölmetszett dilettáns pózokkal. Tomboló siker, a hallgatóság kielégítetten vonult ki szünetre.

Közben az öltöző nyüzsgött, mint egy felbolydult méhkaptár. Mr. Holohan, Mr. Fitzpartick, két rendező, Miss Beirne, a bariton, a basszus és Mr. O'Madden Burke az egyik sarokba gyűltek. Mr. O'Madden Burke kijelentette, hogy ehhez fogható botrányos jelenetnek még nem volt szemtanúja, holott volt már egynéhánynak. Hozzátette még, hogy ezek után Miss Kathleen zenei karrierjének Dublinban befellegzett. A baritonról megkérdezték, mondja meg, mi a véleménye Mrs. Kearney viselkedéséről. A kérdés úgy látszott, nincs ínyére. Fizessék meg a pénzét, és hagyják őt békében, mint ahogy ő is békében kíván maradni mindenkivel. Mindenesetre azt megjegyezte, ha másra nem is, a művészekre tekintettel lehetett volna Mrs. Kearney. A rendezők és a titkárok vörösre vitatkozták a fülüket, mitévők legyenek, ha az első rész véget ér.

- Én Miss Beirne-nel értek egyet - mondta Mr. O'Madden Burke. - Egy vasat se neki.

A másik sarokban Mrs. Kearney rendezte sorait: férje, Mr. Bell, Miss Healy és a fiatal hölgy, a hazafias ballada előadója gyülekezett köréje. Mrs. Kearney kijelentette, hogy a Bizottság botrányosan viselkedett, és hogy ez a hála költséget és fáradságot nem kímélő munkájáért.

Azt hitték persze, hogy mivel egy tapasztalatlan lánnyal állnak szemben, úgy gázolhatnak a jogaiba, ahogy nekik tetszik. De azért van ő itt, az édesanyja, hogy megmutassa: óriási tévedésben vannak. Bezzeg, ha férfi lenne, nem merésznének így viselkedni vele. De majd gondja lesz rá, hogy lánya jogai ne szenvedhessenek csorbát: amíg ő itt van, nem fognak gúnyt űzni belőle. Ha kell, egész Dublint fellármázza, de a pénzt kifizetteti velük az utolsó fityingig. Természetesen végtelenül fájlalja a dolgot, a művészek miatt. De mi mást tehetett volna? A második tenorhoz fordult, aki szerint valóban méltatlanul jártak el. Mrs. Kearney ezután Miss Healyt kérdezte meg. Miss Healy legszívesebben a másik csoporthoz csatlakozott volna, de itt sem akarta fölégetni maga mögött a hidat, mert Kathleenek jó barátnője volt, és gyakran vendégeskedett Kearneyéknél.

Mikor a műsor első része véget ért, Mr. Holohan és Mr. Fitzpatrick átjött hozzá, és közölték vele álláspontjukat: a még fennálló négy guinea tartozást csak a Bizottság keddi ülése után fizetik ki, az esetben pedig, ha lánya nem lép fel a műsor második felében, azt a Bizottság szerződésszegésnek tekint, és minden további fizetéstől elzárkózik.

- Nem ismerek el semmiféle Bizottságot - vágott vissza Mrs. Kearney mérgesen. - Lányomnak szerződése van. Vagy leszámolnak a kezébe négy font nyolc shillinget, vagy a lábát se teszi a színpadra.

- Mrs. Kearney viselkedése mindenkit mélységesen megdöbrent - jelentette ki Mr. Holohan. - Soha nem hittem volna, hogy így bánhat velünk.

- Na és maguk, maguk bánhatnak így velem? - kérdezte Mrs. Kearney.

Arcát előntötték a harag színei, és pár pillanatig úgy látszott, tettelegességre vetemedik.

- A jogaimat követelem - szólt.

- Némi méltányosságot igazán elvárhatnánk öntől - érvelt Mr. Holohan.

- Méltányosságot, igazán? És mikor megkérdeztem mikor szíveskednek kifizetni lányom járandóságát, kaptam én maguktól tisztességes választ?

Fejét fölvetette, és eltúlzott pökhendiséget imitált:

- Beszéljen a titkárral. Ez nem az én dolgom. Tudja, én felette állok az ilyen csip-csup ügyeknek.

- Azt hittem, úrihölgygel van dolgom - mondta Mr. Holohan, és felháborodottan otthagya.

Ezek után Mrs. Kearney viselkedését mindenfelől elítélték, és a Bizottság döntése általános helyesléssel találkozott. Mrs. Kearney csak állt az ajtónál, elfulladt dühében, lányával és férjével vitatkozva, gesztikulálva. Várt addig, míg a második rész meg nem kezdődik, hátha meggondolják magukat a titkárok. De Miss Healy készségesen belement, hogy egy-két számot még kísér. Mrs. Kearneynek félre kellett állnia, hogy a zongorista és kísérője kiléphessenek a színpadra. Egy pillanatig dermedten állt, mint egy haragos kőbálvány, és amikor a kezdő dallamok megütötték a fülét, fölkapta lánya kabátját, és rászólt a férjére:

- Hozass kocsit.

Mr. Kearney tüstént kimenekült. Mrs. Kearney beburkolta lányát a kabátba, és utána eredt. Félig kinn volt már, amikor megállt, s Mr. Holohan arcába meredt:

- Még nem végeztem magával.

- De én végeztem magával - felelte Mr. Holohan.

Kathleen szelíden követte anyját. Mr. Holohan fel-alá rohangált a szobában, hogy lehűtse kedélyét, mert úgy érezte, rögtön lángra lobban.

- Ez aztán úrinő! - kiabálta. - Ó, ez aztán egy úrinő!

- A lehető leghelyesebben járt el, Holohan - jegyezte meg Mr. O'Madden Burke, és elismerően nekidőlt esernyőjének.

KEGYELEM

Az a két úriember, aki épp akkor a mosdóban tartózkodott, megpróbálta felsegíteni, de ernyedte teste minduntalan visszanyaklott. Összekuporodva feküdt a lépcső alján, ahová lezuhant. Végre sikerült megfordítani. Kalapja pár yardnyira elgurult, ruhájára szenny és sár mocskolódott a padlóról, ahol feküdt, arccal lefelé. Szeme csukva volt, hörgő hangon lélegzett. A vér vékony patakban csörgedezett szája sarkából.

A két úriember egy csapos segítségével fölemelte, fölvitette a lépcsőn, és lefektette a sötét padlójára. Két perc múlva embergyűrű vette körül. A sötét vezetője mindenkit megszólított, hogy ki ez a férfi, és ki van itt vele. Senki sem tudta, csak az egyik csapos emlékezett, hogy ő szolgálta ki az urat egy fél rummal.

- Egyedül volt? - kérdezte a vezető.

- Nem, kérem. Még két másik úriember volt vele.

- Azok hol vannak?

Senki sem tudta; egy hang megszólalt:

- Miért nem hagyják levegőhöz jutni, látják, hogy eszméletlen.

A bámészkodók gyűrűje szétnyílt, majd rugalmasan újra összezárult. A férfi feje köré sötét glóriává alvadt a vér a mozaikpadlón. Az üzletvezető megriadva a sápadt, hamuszínű arc láttán, rendőrért küldött.

Nyakkendőjét megoldották, inggallérját kigombolták. Egy pillanatra kinyitotta a szemét, sóhajtott, majd lezárta újra. Az egyik úriember, aki segítette felhozni a lépcsőn, a viseltes kalapot szorongatta a kezében. Az üzletvezető ismételten megkérdezte, van-e valaki, aki ismeri a sérült férfit, vagy van-e, aki tudja, hogy barátai hová lettek. A sötét ajtaja kinyílt, és egy irdatlan rendőr lépett be. A tömeg, amely az utcán jövet innen is, onnan is a nyomába szegődött, feltorladt az ajtónál, és az ablak előtt tusázott a látványért.

Az üzletvezető azonnal mesélni kezdte, amit tudott. A fiatal rendőr mozdulatlan arccal figyelt. Megfontoltan előbb jobbról balra, aztán az üzletvezetőről a padlón fekvő férfi felé ingatta a fejét, mintha attól félne, hogy valami csalásnak eshet áldozatul. Aztán lehúzta kesztyűjét, belső zsebéből előhúzott egy kis jegyzetkönyvet, megnyalta ceruzája hegyét, és íráshoz készülődött:

- Ki ez a férfi? Hogy hívják és hol lakik?

Egy sportruhás fiatalember söpört utat magának az álldogálók gyűrűjébe. Azonnal letérdelt a sérült férfi mellé, és vizet kért. A rendőr is szolgálatkészzen letérdelt. A fiatalember lemosta a vért a férfi szájáról, és brandyért kiáltott. A rendőr addig ismételte hivatalos hangon a rendelkezést, míg csak a pincér futva oda nem érkezett az üveggel. A brandyt beerőszakolták a férfi fogai közé. Pár másodperc múlva kinyitotta a szemét és körülpillantott. Az arcok karéjára nézett, aztán megértve mindent kínlódba talpra próbált állni.

- Hogy érzi magát? - kérdezte a sportruhás fiatalember.

- Hemmi baj - nyögte a sérült férfi, és megint megpróbált fölállni.

Talpra segítették. Az üzletvezető kórházat emlegetett, az álldogálók tanácsokat adtak. Az ütött-kopott kürtőkalapot feltették a fejére. A rendőr megkérdezte: - Hol lakik?

A férfi felelet helyett a bajuszát kezdte pödörni. Világot vetett balesete körülményeire: nem történt semmi, csak egy jelentéktelen baleset az egész. Nehezen forgó nyelvvel beszélt.

- Hol lakik? - ismételte a rendőr.

A férfi azt felelte, hogy hívjanak kocsit. Míg e pont fölött megindult a vita, nyurga, agilis úriember tűnt elő a bár egy távoli sarkából, ártatlan arccal, hosszú, sárga ulsterban. Alighogy megpillantotta a látványt, felkiáltott:

- Hahó, Tom, öreg fiú! Mi van veled?

- Hemmi baj - válaszolt a férfi.

Az újonnan jött szemügyre vette a szánalmas figurát, aztán a rendőrhöz fordult:

- A többit már bízza rám. Én majd hazaviszem.

A rendőr sisakjához emelte kezét:

- Természetesen, Mr. Power.

- Nincs semmi baj, Tom - mondta Mr. Power, és a férfi hóna alá nyúlt. - Csontod nem törött, igaz? Tudsz járni?

A sportruhás fiatalember a másik oldalon segített, és a tömeg kettévált.

- Hogy sikerült belemásznod ebbe a maszatba? - kérdezte Mr. Power.

- Az úr lezuhant a lépcsőn - magyarázta a fiatalember.

- Véghelenül leköhelez - mondta nehezen forgó nyelvvel a sérült férfi.

- Ó, kérem, semmi, semmi.

- Hem innánk egy kihit?...

- Most nem. Most nem.

Aztán elhagyták a söntést, és a tömeg is kiszóródott az utcára. Az üzletvezető a lépcsőhöz vezette a rendőrt, vizsgálná meg talán a baleset színhelyét. Egyetértettek abban, hogy az úriember valószínűleg megbotlott. A vendégek visszatértek a pulthoz, az egyik csapos pedig nekiállt, hogy eltüntesse a vér nyomait a padlóról.

Mikor a Grafton utcába értek, Mr. Power fütttyentett egy útszélen veszteglő bérkocsisnak. A sérült férfi a birtokában levő összes képessége latba vetésével újra kezdte:

- Véghelenül leköhelezett, uham. Hemélem, még látjuk egymáht. Nevem Kernan.

Az ütés és a fellépő fájdalmak némiképp kijózanították.

- Említésre sem érdemes - felelte a fiatalember. Kezet fogtak. Mr. Kernan feltolták a kocsira, és míg Mr. Power utasításokat adott a kocsisnak, ő is legmélyebb hálájáról biztosította a fiatalembert, és sajnálkozott, hogy e pillanatban nincs módjában vendégül látnia egy féldecire.

- Majd egyszer - mondta a fiatalember.

A kocsi a Westmoreland utca felé ügetett. A Hajózási Hivatal órája éppen fél tizet mutatott, mikor alatta elhaladtak. A folyótorkolat felől metsző szél csapdosta arcukat. Mr. Kernan magába roskadtan üldögélt. A barátja megkérte, mondaná el, mint történt a baleset.

- Nem emlékhem - felelte: - Fáh a nyelvem.

- Mutasd!

A kocsi mélyén odahajolt, és belebámult Mr. Kernan szájába, de semmit sem látott. Sercentett egy szál gyufát, és árnyékot tartva tenyerével a lángnak, ismét szemügyre vette az üreget, amelyet Mr. Kernan engedelmesen eléje tárt. A kocsi hintáló ütemére az égő gyufa előre-hátra imbolygott a nyitott száj előtt. Az alsó fogsorra és az ínyre alvadt vér feketült, és mintha hiányzott volna a nyelvből egy darabka. A gyufa elaludt.

- Ronda - állapította meg Mr. Power.

- Hemmi baj - mondta Mr. Kernan, és becsukva száját, mocskolt kabátjának gallérját a nyaka köré gyűrte.

Mr. Kernan régivágású kereskedelmi utazó volt; mélységesen hitt hivatásának méltóságában. Soha nem látták a belvárosban kürtőkalap és kamásni nélkül. E két ruházati cikk áldó birtokában, szokta mondani, a férfi bizvást megállhat az élet viharaiban. Az ő külön Napóleonjának, a nagy Blackwhite-nak hagyományait vitte tovább; gyakorta idézte emlékét, viselkedésében éppúgy, mint legendás történeteiben. A modern üzleti módszerek úgy-ahogy megkímélték, kijelölve számára egy szűk irodahelyiséget a Crowe utcában, amelynek ablakredőnyén cégének neve és címe volt olvasható: London. E. C. Ebben a kis irodában kis hadsereg sorakozott a kandallópárkányon tompa fényű bádogdobozokból, és az ablak mellett, az asztalon négy vagy öt porcelán csésze állt, félig tele valami sötét folyadékkal. E csészékből ízlelte Mr. Kernan a teákat. Egy bivalykortyot felhajtott, megáztatta benne szájpaddlását, aztán nyílegyenesen a kandallórácsra köpte. Akkor szünetet tartott és megbírálta.

A nála jóval fiatalabb Mr. Power a dublini Várban székelő Ír Királyi Rendőrség alkalmazottja volt. Társadalmi emelkedésének íve keresztezte barátja hanyatlásának ívét. E hanyatlást azonban mérsékelte az a tény, hogy ama barátai, akik sikerének ragyogó csúcsain is ismerték Mr. Kernant, mint jellemet még mindig igen nagyra értékelték. Mr. Power egyike volt ezen barátoknak. Az a hír járta, hogy megmagyarázhatatlan adósságai vannak; nagyvonalú fiatalember volt.

A Glasnevinbe vezető út egy alacsony háza előtt a kocsi megállt, Mr. Kernan végre hazajutott. Felesége ágyba dugta, míg Mr. Power helyet foglalt a konyhában, és a gyerekeket szórakoztatta elmés kérdéseivel, hogy hová járnak iskolába és pillanatnyilag mit olvasnak. A gyerekek - két lány és egy fiú - tudván, hogy apjuk tehetetlen, anyjuk meg nincs közöttük, durva tréfákat eresztettek meg a rovására. Modoruk, beszédstílusuk megdöbbenetete Mr. Powert, homloka gondterhelten elborult. Kis idő múlva Mrs. Kernan belépett a konyhába:

- Borzasztó! Egyszer úgyis ez viszi a sírba, az már szentigaz. Péntek óta folyvást iszik.

Mr. Power magyarázkodni kezdett, hogy ő igazán nem tehet róla, hogy ő csupán a legvégső pillanatban ért a színre, a legmerőbb véletlenségből. Mrs. Kernannak eszébe jutottak Mr. Power hasznos szolgálatai a házi háborúk alkalmával, valamint a számtalan apró, de éppen kapóra jött kölcsön - így szólt tehát:

- Ne is említse, Mr. Power. Tudom, hogy igazán barátja, nem úgy, mint akikkel elkujtorog. Ezek csak addig barátai, míg éreznek annyi pénzt a zsebében, amennyi távol tudja tartani feleségétől meg családjától. Szép kis barátok! Csak azt szeretném tudni, kikkel csavargott ma este?

Mr. Power megrázta a fejét, de nem szólt.

- Sajnos - folytatta az asszony -, hogy nincs a háznál semmi, amivel megkínálhatnám. De ha vár egy picit, átszalajtok ide a Fogartyhoz, a sarokra.

Mr. Power felemelkedett.

- Vártuk, hogy majd csak hazajön a pénzzel. Úgy látszik, az soha eszébe se jut, hogy családja is van.

- Nyugodjon meg, Mrs. Kernan - szólt Mr. Power -, új életet fogunk vele kezdeni. Megbeszélem Martinnal. Ha valaki, hát ő rábeszéli. Valamelyik este feljövünk, akkor majd részletesen rátérünk a dologra.

Az asszony az ajtóig kísérte. A kocsis föl-alá dobogott a járdán, és csapkodott a karjával, hogy fölmelegedjék.

- Nagyon szépen köszönöm, hogy hazahozta - szólt utána az asszony.

- Igazán semmiség volt.

Föllépett a kocsira. Amikor elindult, biztatón az asszony felé lengette a kalapját:

- Tetőtől talpig új embert faragunk belőle. Jó éjszakát!

Mrs. Kernan kételkedő pillantása kísérte a kocsit még akkor is, amikor már továtűnt. Aztán bement a házba, és kiürítette férje zsebeit. Mrs. Kernan praktikus asszony volt, középkorú és tetterős. Nemrég ünnepelte ezüstitokalmát, és ez alkalommal felújította férjével a bensőséges viszonyt egy keringő szédületében, amelyet Mr. Power zongorakíséretére táncoltak. A mátkaság napjaiban Mr. Kernan hódító volt és udvarias: Mrs. Kernan még ma is a templomajtóhoz rohan, ha esküvőről értesül, és újraéledő gyönyörűséggel emlékszik arra a pillanatra, amikor a sandymounti Star of the Sea-templomból kilépett egy kiegyensúlyozott lelkivilágú és jól táplált úriember karjára dőlve, aki nem mindennapi eleganciával viselte frakkját és levendulakék nadrágját, s utolérhetetlen gráciával egyensúlyozott egy kürtőkalapot a másik karján. Háromheti házaselet után már belefáradt a feleség sorsába, és később, mikor elviselhetetlen tehernek kezdte érezni, anya lett. Az anyai szerep nem sújtotta kibírhatatlan nehézségekkel, és huszonöt évig óvatosan kormányozta a ház életét. A két idősebb fiú már kievezett a családi kör öbléből: az egyik Glasgow-ban kötött ki egy textilüzletben, a másik egy teakereskedőnél lett tisztviselő Belfastban. A család iránti ragaszkodásuk rendszeres levélírásban és alkalmi pénzküldeményekben nyilvánult meg. A többi gyerek még iskolába járt.

Mr. Kernan másnap levelet küldött a hivatalba, és ágyban maradt. Az asszony erőlevessel és fűszeres zsörtölődéssel táplálta. Férje gyakori mértéktelenkedését úgy fogta fel, mint az éghajlat következményeinek egyikét, kötelességtudóan ápolta, és valahányszor csak megbetegedett, mindig diktálta belé az ételt. Akadnak rosszabb férjek is. Mióta a gyerekek felnőttek, soha nem gorombáskodott vele, és tudta, hogy bármilyen kis rendelésért képes megjárni a Thomas utcát oda-vissza.

Az esemény utáni második estén megjelentek a barátok. Fölvezette őket a betegszobába, és a kandalló köré telepítette őket. Sajátságos illatok sűrűsödtek itt. Mr. Kernan nyelvét napközben alattomos fájdalom marták, ingerelték, de mindez most némiképp elnyugodott. A beteg párnákkal körültámogatva ült az ágyban, puffadt arcán pír, mint hamu alatt a parázs. Elnézést kért barátaitól a szobában uralkodó rendetlenség miatt, és egy kissé büszkén nézett rájuk, a harcból megtért veterán büszkeségével.

Nézte őket, boldog tudatlanságban afelől, hogy áldozata lesz egy összeesküvésnek, amibe Mr. Cunningham, Mr. Power és Mr. M'Coy épp az imént avatták bele a feleségét. Az ötlet Mr. Power agyából pattant elő, de megvalósítását Mr. Cunninghamre bízták. Mr. Kernan protestáns ősök ivadéka volt, de házasságkötésekor megtért a katolikus egyház egyedül

üdvözítő aklába, mely aklot húsz éve gondosan el is került. Sőt, hacsak tehetne, szívesen csípett egyet a katolicizmuson.

Alkalmasabb embert keresve sem találhattak volna e feladat megoldásához, mint Mr. Cunninghamet, Mr. Power korosabb kollégáját. Nem volt az ő családi élete sem valami boldog. Az emberek mély együttérzéssel tekintettek rá, mert mindenki tudta, hogy az a nőszemély, akit feleségül vett, gyógyíthatatlan iszákosság szomorú roncsa jobb társaságok számára elfogadhatatlan. Hat ízben rendezte be Mr. Cunningham a családi fészket, és felesége hat ízben zálogosított el mindent, a legutolsó bútordarabig.

Sajátos tisztelet övezte a szerencsétlen Martin Cunninghamet. Derék, okos ember volt, befolyásos és intelligens. Borotvaéles emberismeretét, természetes ravaszságát, mely haszonnal edződött a rendőrségi ügyekkel való sokrétű kapcsolatokban, az általános filozófia vizeiben való rövid megmártózások enyhítették. Mindig jólértesült volt. Barátai fejet hajtottak véleménye előtt, és megállapították, hogy arca Shakespeare-éhez hasonlít.

Mikor az összeesküvést Mrs. Kernan elé tárták, az asszony így szólt:

- Mindent önre bízok, Mr. Cunningham.

Negyedszázadnyi házaselet után nem sok illúziója maradt. A vallás tulajdonképpen egyfajta megszokás volt a számára, és élt a gyanúperrel, hogy a férje korábban levő férfi már aligha esik át gyökeres változáson halála előtt. Valami azt súgta neki, hogy férje rászolgált a balesetre, és szívesen közölte volna az urakkal, hogy felőle Mr. Kernan háromszor ekkorát is leharaphatott volna a nyelvéből. De nem akart kárörvendőnek látszani. Mr. Cunningham mégis alkalmas ember, és a vallás csak vallás. Az ötletnek lehet némi haszna, ártani viszont semmi esetre sem árthatnak vele. Hiedelmeiben nem volt semmi különleges. Állhatatosan hitt a Szent Szívben, minthogy a katolikus hitben ezt látta a leghasznosabb tanításnak mind között, és a legnagyobb mértékben egyetértett a szentségekkel. Hitét és konyháját szoros kötelékek kapcsolták együvé, és adott esetben legalább úgy hitt volna holmi hazajáró lelkekben, mint a Szentlélekben.

Az urak a balesetet kezdték tárgyalni. Mr. Cunningham indított azzal, hogy ő tanúja volt valaha egy hasonló esetnek. Egy hetvenéves férfi epileptikus rohamában leharapott egy darabot a nyelvéből, de a nyelv később kinőtt, oly hiánytalanul, hogy nyoma sem maradt a harapásnak.

- Jó, de én nem vagyok hetvenéves - jegyezte meg a nagybeteg.

- Isten ments! - tiltakozott Mr. Cunningham.

- Fáj még? - kérdezte Mr. M'Coy.

Mr. M'Coy egy időben mint tenor némi hírnévvel dicsekedhetett. Felesége, aki szoprán volt, még most is adott zongoraórákat gyerekeknek, mérsékelt áron. Mr. M'Coy léte a legkevésbé sem példázta a két pont közötti legrövidebb távolságot, és elég rövid időközönként kényszerült arra, hogy találékonyságából éljen meg. Volt tisztviselő a Midland Vasutaknál, hirdetésszerző az *Irish Times*, a *Freeman's Journal* című lapoknál, jutalékos alapon helyi ügynök egy szenes cégnél, hírszerző magánnyomozónál, tisztviselő az alsherriff irodájában, most legutóbb pedig a városi halottkém titkára lett. Mr. Kernan esete tehát hivatalból is érdekelte.

- Fáj? Nem túlságosan - felelte Mr. Kernan. - Csak rettenetesen undorító. Mindig mintha hányni kellene.

- Ez a tüti - véleményezte Mr. Cunningham szilárdan.

- Nem - mondta Mr. Kernan. - Azt hiszem, meghűltem a kocsin. Valami állandóan a torkomba gyűlik. Slejm vagy...

- Nyálka - mondta Mr. M'Coy.

- Állandóan mintha letről tódulna a torkomba; hányingerrel jár.

- Igen, igen - erősítette Mr. M'Coy -, a tüdőlebeny az.

Mr. Cunninghamre és Mr. Powerra nézett ugyanakkor, némileg kihívóan. Mr. Cunningham sietve bólintott, Mr. Power pedig így szólt:

- Hát igen, minden jó, ha a vége jó.

- Nagyon hálás vagyok neked, öregfiú - szólt a nagybeteg.

Mr. Power legyintett.

- Az a két alak, aki velem volt...

- Kikkel voltál? - kérdezte Mr. Cunningham.

- Volt ott egy pasas. Nem tudom a nevét. Na, a fene egye meg, hogy is hívták? Alacsony pasi, szalmasárga hajú...

- Na és ki még?

- Harford.

- Hm - szólt Mr. Cunningham.

Valahányszor ez a súlyos megjegyzés elhagyta Mr. Cunningham ajkát, mindenki elhallgatott. Ilyenkor tudták, hogy a szónok jólétesültségének titkos forrásaiból merít. Ilyenkor ez az egyetlen árva szótag morális jelentést hordozott. Mr. Harford időnként kis különítményt toborzott, amelynek élén, vasárnapokon röviddel tizenkettő után, kivonult a városból azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy rajtaütésszerűen megtelepedjen a külterület valamelyik kocsmájában, ahol a különítmény tagjai - joggal - *bona fide* utazóknak adták ki magukat. Ám a bajtársiasság addig sohasem terjedt, hogy származását elnézzék. Pályáját sötét pénz-ügyletekkel kezdte: készpénzt kölcsönzött munkásembereknek, uzsorakamatra. Később társa lett egy nagyon kurta, de nagyon vastag úriembernek, bizonyos Mr. Goldbergnek, a *Liffey Loan Bank*ben. Ámbár a zsidó erkölcsi normákon túl soha nem merészkedett, katolikus testvérei, valahányszor személyesen vagy megbízottja által sanyargatást szenvedtek tőle függő ügyeik miatt, keserűen csak mint ír zsidót, mint analfabétát emlegették, és idióta gyermekében az uzsoráskodás isteni helytelenítését látták. Máskor jó oldalairól is megemlékeztek.

- Azon tűnődöm, hová lehettek - mondta Mr. Kernan. Nem bánta volna, ha az eset részletei homályban maradnak. Nem bánta volna azt sem, ha barátai elhinnék, hogy valami végzetes véletlen szakította el Mr. Harfordtól. Barátai viszont nagyon jól ismerték Mr. Harford ittas szokásait, épp ezért hallgattak. Mr. Power megismételte korábbi bölcsességét:

- Minden jó, ha a vége jó.

Mr. Kernan azonnal témát változtatott.

- Az volt egy rendes fickó, az az orvosnövendék. Ha ő nem lett volna...

- Na igen, ha ő nem lett volna - mondta Mr. Power.

- Hajszálon múltott, hogy egy hetet nem kaptál, megváltás kizárva.

- Igen, igen - próbált emlékezni Mr. Kernan.

- Most már arra is emlékszem, hogy volt ott egy rendőr is. Rendes fickónak látszott. Hogy is volt tulajdonképpen?

- Úgy volt, hogy botrányosan ittas voltál - mondta Mr. Cunningham komoran.

- Ügyészi megrovás - mondta Mr. Kernan ugyanolyan komoran.

- Remélem, elintézted a rendőrt, Jack - szólt közbe Mr. M'Coy.

Mr. Power nem szívesen hallotta keresztnévét Mr. M'Coytól. Nem mintha gőgös lett volna, de nem tudta elfelejteni, hogy a közelmúltban Mr. M'Coy valósággal feldúlta Dublint bőröndök és utazótáskák után, hogy Mrs. M'Coy teljesíthesse állítólagos vidéki turnéját. Nemcsak azt vette zokon, hogy felültették, de hogy olyan ostoba trükkel ültették fel, az fájt neki mérhetetlenül. Éppen azért úgy válaszolt, mintha Mr. Kernan kérdezte volna.

Az elbeszélés mélységesen felháborította Mr. Kernant. Állampolgári méltóságára rendkívül kényes volt. Polgártársaival a kölcsönös megbecsülés alapján óhajtott élni, és visszautasított minden gyalázatot, ami holmi vidéki tuskók részéről érhetne.

- Hát ezért fizetjük az adót? - kérdezte. - Hogy kövérré hizlaljuk és ruházzuk ezeket a bugrisokat... mert nem mások.

Mr. Cunningham nevetett. Csak a hivatalos időben volt rendőrtisztviselő.

- Miért lennének mások, Tom? - kérdezte. Zsíros tájszólással vezényelt:

- Hatvanötös! Kapja el a káposztáját!

Általános nevetés. Mr. M'Coy, aki bármi áron hajlandó volt a társalgásban részt venni, úgy tett, mintha soha nem hallotta volna a történetet. Mr. Cunningham elmesélte.

- Állítólag - úgy mondják, tudjátok -, hogy abban a kaszárnyában történt, ahová ezeket a nagy darab, tenyeres-talpas parasztokat, ezeket a bugrisokat kiképzésre osszeterelik. Az őrmester sorba állítja őket, szembe a fallal, feltartott kezükben a tányérjuk.

Groteszk mozdulatokkal kísérte a történetet.

- Na szóval, itt az ebédidő. Előtte van, az őrmesternek persze, egy baromi nagy tál káposzta az asztalon és egy baromi nagy merőkanál, akár egy lapát, a kezében. Kimer egy kupaccal, keresztülvágja a szobán, és a szerencsétlen állatoknak a tányérjukkal kell elkapni a repülő káposztát. Hatvanötös, kapja el a káposztáját!

Általános nevetés újólág: de Mr. Kernan mintha egy kicsit méltatlankodna még mindig. Fenyegetődözött, hogy levelet ír az újságoknak.

- Ideszabadulnak ezek az átkozott tahók - mondta -, és azt hiszik, hogy a nép nyakára ülhetnek. Neked igazán nem kell bemutatni őket, Martin.

Mr. Cunningham intett, hogy neki ugyan nem.

- Ez épp olyan, mint minden egyéb a világon - mondta. - Találsz köztük jót is, rosszat is.

- Igen - szólt Mr. Kernan megbékülten -, az ember talál jót is köztük, az biztos.

- Az embernek lehetőleg ne legyen dolga velük - mondta Mr. M'Coy. - Ez az én véleményem.

Mrs. Kernan lépett a szobába, és egy tálcát tett az asztalra.

- Tessék, uraim.

Mr. Power készségesen felpattant, és felajánlotta székét a hölgynek. Mrs. Kernan nem fogadta el mondván, hogy vasal lent a földszinten és Mr. Cunninghammel összenézve Mr. Power háta mögött, kifelé indult. Férje utána szólt:

- Nekem nem hoztál semmit, nyuszikám?

- Ó, te! Hát egy pofon nem kéne? - vágta rá Mrs. Kernan csípősen. Mr. Kernan felkiáltott: - Igazán nem hoztál semmit szegény kis férjecskédnek?

Olyan mulatságos arccal és hangon mondta, hogy a söröspalackok szétszórása általános vidámság közepette zajlott le.

Az urak ittak, letették a poharukat az asztalra és hallgattak. Aztán Mr. Cunningham Mr. Powerhez fordult, és mellékesen megjegyezte:

- Azt mondom, szerda estére, Jack?

- Igen, szerdán.

- Rendben.

- M'Auleynél találkozhatunk - ajánlotta Mr. M'Coy.

- Ez lesz a legalkalmasabb mindnyájunknak.

- De vigyázzunk, semmi esetre se késsen egyikünk se - mondta Mr. Power komolyan -, mert egész biztos, hogy dugig lesz.

- Fél hétkor bizvást találkozhatunk -, mondta Mr. M'Coy.

- Rendben - egyezett bele Mr. Cunningham. Rövid szünet. Mr. Kernan várt, hátha beavatják barátai a bizalmukba. Aztán megkérdezte: - Merről fúj a szél?

- Ó, semmi - felelte Mr. Cunningham. - Egy jelentéktelen kis ügyről van szó, amit szerdán akarunk kezdeni.

- Opera, talán? - kérdezte Mr. Kernan.

- Nem, nem - mondta Mr. Cunningham kitérően. - Egy kis... mondhatni szellemi, lelki ügy.

- Ügy. - Mr. Kernan nem értette.

Megint csend volt. Aztán Mr. Power megtörte, mintegy mellékesen megjegyezve:

- Az igazat megvallva, Tom, lelkigyakorlatra készülődünk.

- Igen, erről van szó - mondta Mr. Cunningham - Jack, én és M'Coy itten - mind a hárman tisztába akarjuk tenni a gyereket.

Bizonyos robusztus közvetlenséggel mondta ki a metaforát, és saját hangjától megbátorodva nyargalt a cél felé:

- És kiegészíthetjük még azzal is, tudod, hogy csinos kis csirkefogóságok száradnak a lelkünkön, mindnyájunkén, egytől egyig. Állítom, hogy egytől egyig - tette hozzá nyers emberszeretettel, és Mr. Power felé fordulva. - Ismerjétek csak be!

- Én bevallom - mondta Mr. M'Coy.

- Ezért hát együtt is tesszük tisztába a gyereket - vont le a következtetést Mr. Cunningham.

Most mintha valami isteni szikra gyúlt volna ki agyában, hirtelen a nagybeteghez fordult:

- Tudod-e, Tom, mi ötlött fel hirtelen bennem? Nem csatlakoznál hozzánk? Teljes lenne a négyes fogat.

- Kitűnő gondolat - lelkesedett Mr. Power. - Mi négyen együtt.

Mr. Kernan hallgatott. Noha az ajánlat tulajdonképpeni értelmét alig ragadta meg, annyit megértett, hogy bizonyos lelki közbenjárók az ő érdekében törik magukat, és azt gondolta, méltósága megköveteli: mutatkozzék nyakasnak. Jó időre visszavonult a beszélgetéstől, de higgadt szembenállással figyelte, hogyan vitatják barátai a jezsuiták érdemét.

- Nehogy azt higgyétek, hogy rossz véleménnyel vagyok a jezsuitákról, isten ments - avatkozott be jó sokára. - Végre is igen nagy képzettségű rendről van szó. Sőt, meg vagyok győződve a jóakaratukról is.

- Az egyház legtekintélyesebb szerzetesrendje - lelkesedett Mr. Cunningham. - A rend feje rangban közvetlenül a pápa után következik.

- Vitán felül áll - állapította meg Mr. M'Coy. - Ha az ember valamivel igazán le akar számolni, nemcsak körülnyalogni, akkor jezsuitához menjen. Elmondok egy esetet, tekintettel...

- A jezsuita rend kitűnő férfiak testülete - szögezte le Mr. Power.

- Hallatlanul érdekes dolog a jezsuita renddel kapcsolatban - mesélte Mr. Cunningham -, hogy az egyháznak összes többi rendjét előbb-utóbb megreformálták, a jezsuita rend viszont soha nem szorult reformálásra, soha meg nem rendült.

- Igazán? - kérdezte Mr. M'Coy.

- Ez tény - jelentette ki Mr. Cunningham. - Ez történelem

- Csak meg kell nézni a templomaikat - mondta Mr. Power. - Meg kell csak nézni a kongregációikat.

- A jezsuiták táplálják lelki vigasszal a felsőbb osztályokat - vetette bele magát Mr. M'Coy.

- Természetesen - helyeselt Mr. Power.

- Igen - szólt közbe Mr. Kernan. - Ezért rokonszenvezek én velük bizonyos fokig. A világi papok közül sokan tudatlanok, beképzettek...

- Azok is mind jó emberek - tiltakozott Mr. Cunningham -, mindegyik a maga módján. Az ír papság szerte a világon nagy tiszteletnek örvend.

- Az biztos - mondta Mr. Kernan.

- Nem úgy, mint sok helyütt a kontinensen - zárkózott föl Mr. M'Coy -, ahol méltatlan a papság e nevezetre.

- Nagyon valószínű, hogy igazad van - enyhült meg Mr. Kernan.

- Persze hogy igazam van - mondta Mr. Cunningham.

- Elhiheted, hogy nemhiába éltem mind ez ideig a nagyvilágban; megtapasztaltam én azt minden oldaláról, és elmondhatom, valamicskét értek az ember jellemének megítéléséhez.

Az urak újra ittak, egymás példáját követve. Mr. Kernan mintha mérlegelne gondolatban valamit. Meg volt hatva. Igen nagyra tartotta Mr. Cunninghamet, úgy is, mint az emberek jellemének bíróját, és úgy is, mint az emberi arcok kitűnő olvasóját. Részletek iránt érdeklődött.

- Pusztán csak egy icipici lelkigyakorlatról van szó - mondta Mr. Cunningham. - Purdon atya tartja. Kizárólag üzletembereknek.

- Nem lesz nagyon szigorú hozzánk, hidd el, Tom - mondta Mr. Power rábeszélően.

- Purdon atya? Purdon atya? - tűnődött a nagybeteg.

- Egész biztos, hogy ismered - erősítette Mr. Cunningham szilárdan. - Angyali víg fiú! Nagyvilági férfi, akárcsak mi.

- Aha... igen. Azt hiszem, ismerem. Meglehetősen vörös képű, jó hosszú.

- Na az, az.

- És mondd csak, Martin... jól prédikál?

- Tudod... Nem kifejezetten istentiszteletről van itten szó. Inkább amolyan barátságos beszélgetésképe, a józan ész alapján, tudod.

Mr. Kernan mérlegelte az ajánlatot. Mr. M'Coy megszólalt:

- Tom Burke atya, az micsoda legény volt!

- Tom Burke atya, persze. - Mr. Cunningham hajlandó volt egy kis kerülőre. - Született szónok volt. Hallottad őt, Tom?

- Hogy hallottam-e! - mondta a nagybeteg bosszúsan. - Meghiszem! Meghallgattam...

- És mégis azt mondják, nem sokat ért teológusnak - gondolkozott el Mr. Cunningham.

- És igaz? - kérdezte Mr. M'Coy.

- Na persze azért semmi baj nincs vele, csak némely prédikációjában - ahogy mondják - nem nagyon tartotta magát a hittételekhez.

- Ó!... Ragyogó ember volt! - lelkesült Mr. M'Coy.

- Meghallgattam egyszer - folytatta Mr. Kernan. - Arra már nem emlékszem, mi volt előadásának a tárgya. Ott álltunk Croftonnal hátul az... izé... a nézőtéren, tudod ott...

- A középhajóban - segítette ki Mr. Cunningham.

- Igen! Hátul, az ajtó mellett. Már el is felejtettem... Igen, a pápáról beszélt, a néhai pápáról. Jól emlékszem. Szavamra, nagyszerű volt. És a hangja! Istenem, na és a hangja! A Vatikán foglya, igen, így titulálta. Jól emlékszem, mikor kijöttünk, Crofton azt mondta...

- De nem református? Crofton nem református? - kérdezte Mr. Power.

- Persze hogy az - folytatta Mr. Kernan -, és hozzátehetem, bitang egy becsületes református. Utána beugrottunk Butlerhez egy pohárára - hitemre, ha tudni akarjátok a szent igazat, őszintén meg voltam hatódva -, hát akkor csak, emlékszem minden szavára, megszólal a Crofton: „Kernan - mondta -, ha más-más oltárnál imádkozunk is - így mondta Crofton -, a mi hitünk bizony csak ugyanegy.” Szíven ütött, hogy milyen találóan szólt.

- Van benne jó adag igazság - helyeselt Mr. Power. - Egész tömegével gyűltek a templomba a reformátusok, ahol Tom atya prédikált.

- Nincs közöttünk nagy különbség - vélte Mr. M'Coy.

- Mindkét részről hisszük a...

Egy pillanatig habozott.

- ...a Megváltót. Csak ők nem hiszik a pápát és az Isten Anyját.
- De természetesen - mondta Mr. Cunningham nyugodtan és hathatósan - a mi hitünk a régi, az ősi hit.
- Semmi kétség - mondta Mr. Kernan melegen. Mrs. Kernan jött be a hálószoobaajtón és bejelentette:
- Vendéged van.
- Mr. Fogarty.
- Csak tessék, csak tessék!

Sápadt tojásdad arcra hullt a fény. Szőke bajusz csüggeteg ívének mása kunkorult két kellemes meglepetésben forgó szem fölé. Mr. Fogarty tisztos szatócsként örölte napjait a Glasnevin úton. Belvárosi kocsmája tönkrement, miután anyagi helyzete arra kényszerítette, hogy másodosztályú szállítóktól vásároljon. Megnyitotta hát üzletét a Glasnevin úton, és azzal hízelgett magának, hogy modorával majd csak meghódítja a kerület háziasszonyait. Megkülönböztetett kellemmel hurcolta önmagát szerte a világban, bókolt a kisgyermeknek, és rendelkezett a kifogástalan beszédmodor adományával. Némi műveltséggel is dicsekedhetett.

Mr. Fogarty természetesen ajándékot hozott, egy fél pint extra whiskyt. Udvariasan érdeklődött Mr. Kernan állapota iránt, az asztalra helyezte ajándékát, és egyenrangú félként helyet foglalt a társaságban. Mr. Kernan örült az ajándéknak, annál is inkább, mert volt Mr. Fogartynál valami kis rendezetlen tartozása, így szólt hát:

- Nem csalódtam benned, öregfiú. Légy szíves, Jack, bontsd föl a palackot.

Mr. Power ismét közreműködött. A poharak kiürültek, és öt adag whisky illatozott a sörök helyett bennük. A lanya beszélgetés felfrissült. Mr. Fogarty, csöpp helyet foglalva el székén, roppantul érdeklődött.

- XIII. Leó pápa - mondta Mr. Cunningham - korának messzefénylő fáklyája volt. Nem tudom, tudjátok-e, hogy az ő hatalmas eszméje volt a latin és a görög egyház egyesítése. Ezt tűzte ki élete céljául.

- Sokfelől hallottam, hogy Európa egyik legnagyobb elméje volt - mondta Mr. Power. - Természetesen eltekintve attól, hogy ő ült a pápai székben.

- Valóban az egyik - gondolkozott el Mr. Cunningham -, ha nem a legnagyobb. Nem tudom, tudjátok-e, hogy mint pápának, ez volt a jelszava: *Luxot a Luxra - Fényt a Fényre*.

- Nem, nem - szólt mohón Mr. Fogarty. - E ponton, úgy hiszem, tévedsz. Helyesen így hangzik a mottó: *Lux in Tenebris - Fényt az Éjbe*.

- Nana - javított Mr. M'Coy. - *Tenebrae*.

- Már megbocsássatok - mondta határozottan Mr. Cunningham -, de így hangzott: *Luxot a Luxra - Fényt a Fényre*. És elődjének, IX. Piusnak a mottója: *Crux a Cruxon* - azaz *Kereszt a Kereszten*, hogy megláttassam a két pápa között a különbséget.

Helyeseltek. Mr. Cunningham folytatta:

- Nem tudom, tudjátok-e, hogy Leó pápa nagy tudós volt és költő.
- Erélyes arcéle volt - gondolkozott el Mr. Kernan.
- Igen - méltázott Mr. Cunningham -, latin versekben jeleskedett.

- Valóban? - kérdezte Mr. Fogarty.

Mr. M'Coy elégedetten beleszürcsölt whiskyjébe, és duplázott jelentőséggel rázta fejét:

- Én mondom nektek, nem tréfadolog ez.

- Ezt nem tanultuk - követte Mr. M'Coy példáját Mr. Power -, mikor a vasárnapi iskolába jártunk.

- Micsoda emberek jártak valaha rég az egypennys iskolába, egy nagydarab tőzeggel a hónuk alatt - bölcselkedett Mr. Kernan. - A régi rendszer volt a legjobb: egyszerű, becsületes nevelés, nem ez a modern hókuszpókusz.

- Tökéletesen igazad van - mondta Mr. Power.

- Semmi fölösleges - visszhangzott Mr. Fogarty. Előkelően ejtette ki a szót, és méltósággal ivott.

- Emlékszem - folytatta Mr. Cunningham -, hogy olvastam Leó pápától egy költeményt a fényképezés feltalálására. Természetesen latinul.

- A fényképezésre! - kiáltott fel Mr. Kernan.

- Igen - mondta Mr. Cunningham.

Ő is megízlelte italát.

- Na, gondoljátok csak el - gondolta el Mr. M'Coy -, hát nem csoda a fénykép, ha mélyen belegondolsz?

- Na igen - mondta Mr. Power - nagy szellemeknek szemük van a csodákra.

- Amint a költő mondja: Egy testvér a lángész az örülettel - idézte Mr. Fogarty.

Mr. Kernan láthatóan viaskodott lelkében. Kétségbeesetten kapkodott a protestáns teológia után, hogy bizonyos tüskés problémák megoldására segítséget találjon, és végül Mr. Cunninghamhez intézte szavait:

- Mondd csak, Martin. Nem volt a pápák között... természetesen nem a jelenlegire, de még csak nem is az elődeire gondolk, hanem a régiekre, akik... hogy durván szóljak... kaphatók voltak némi bitangságra?

Csend lett. Mr. Cunningham törte meg:

- Persze, voltak rosszfélék is. De a meglepő az: soha egyetlen pápa, a legveszekedettebb részeses, a leg... az utolsó csepp véréig bitang, soha nem hirdetett hamis tanokat, ha *ex cathedra* szólott. Hát nem megdöbbentő ez?

- De - mondta Mr. Kernan.

- Igen, mert ha *ex cathedra* szól a pápa - magyarázta Mr. Fogarty -, akkor csálhatatlan.

- Úgy van - mondta Mr. Cunningham.

- Igen, persze. Hallottam a pápa csálhatatlanságáról. Emlékszem, fiatalabb voltam... vagy hogy is...?

Mr. Fogarty félbeszakította. Felkapta az üveget, és körülkínálta a többieknek. Mr. M'Coy látva, hogy úgysem jut mindenkinek, szabadkozott, hogy még az elsőt sem itta meg. Szabadkozását a többiek ellenvetések közepette elfogadták. A poharakba ömlő whisky halk zenéje igen kellemes közjátékul szolgált.

- Mit akartál mondani, Tom? - kérdezte Mr. M'Coy.

- Pápai csálhatatlanság - mondta Mr. Cunningham -, ezzel függ össze az egyház történetének egyik legjelentősebb eseménye.

- Hogy is volt, Martin? - kérdezte Mr. Power. Mr. Cunningham két tömzsi ujját a levegőbe bökte.

- Nem tudom, tudjátok-e, hogy a püspökök, érsekek és bíborosok szent gyülekezetében volt két férfiú, akik a pápai határozat ellen szegültek, míg a többi melléállt. E kettő kivételével az egész konklávé egy akaraton volt. De ők nem! Nem és nem és nem!

- He! - szólt Mr. M'Coy.

- Egy német bíboros szegült ellene, valami Dolling nevezetű... vagy nem is tudom, Dowling... talán...

- Hogy Dowling nem volt német, az olyan biztos, mint a kétszerkettő - nevetett Mr. Power.

- Nahát, akárminek is hívták, ez a nagy német bíboros volt az egyik; a másik pedig John MacHale.

- Micsoda? - kiáltott fel Mr. Kernan. - Csak nem John of Tuam?

- Egészen biztos vagy ebben? - kérdezte Mr. Fogarty kétkedőn. - Én úgy tudtam, valami olasz vagy amerikai, vagy mi.

- Az a férfi pedig - ismételte Mr. Cunningham - John of Tuam volt.

Ivott; a többi urak követték vezérletét. Aztán összefoglalta:

- Ott voltak tehát püspökök, érsekek és bíbornokok a világ minden tájáról, és ezek ketten körömszakadtukig harcoltak, míg végül a pápa maga állt fel, és hirdette ki csálhatatlanságát, mint az egyház egyik fődogmáját, ex cathedra. Ebben a szent pillanatban John MacHale, aki eddig csak érvelt és érvelt és bizonyított és vitatkozott és ellene szegült, most felugrott, és oroszláni hangon kiáltotta: *Credo!*

- Hiszek! - tolmácsolt Mr. Fogarty.

- *Credo!* - kiáltotta oroszláni hangon Mr. Cunningham. - Ez mutatja, micsoda hite volt ennek az embernek, ennek a John of Tuamnak. Mikor a pápa megszólalt, azonnal engedelmeskedett.

- És mit szólt ehhez Dowling? - kérdezte Mr. M'Coy.

- A német bíboros nem engedett. Később elhagyta egyházunkat.

Mr. Cunningham szavaira felsötétlett hallgatóinak lelki szeme előtt az egyház irdatlan épületének képe. Mély, érdes hangjára, amint a hit és az alázat szavait zengette, a gerincük borsózott. Mikor Mrs. Kernan belépett, kezeit törölgetve, egy ünnepélyes gyülekezetet talált a szobában. Nem zavarta meg a csendet, csak ráhajolt az ágy támlájára.

- Láttam egyszer John MacHale-t - mondta Mr. Kernan -, és nem felejttem el, míg élek.

Feleségéhez fordult bizonyításért.

- Ugye, emlegettem egypárszor?

Mrs. Kernan bólintott.

- Akkor volt, amikor leleplezték Sir John Gray emlékművét. Egmond Dwyer Gray tartotta a beszédet, locsogott és locsogott, és ott állt ez az ütött-kopott öreglegény, és csak nézett bozontos, busa szemöldöke alól.

Mr. Kernan összevonta szemöldökét, és mint dühödött bivaly, leszegett fejjel meredt feleségére.

- Jóságos Isten! - kiáltott, és felöltötte valódi arcát. - Emberszemet még olyat nem láttam. Mintha azt mondta volna: tökéletesen a vesédbé látok, öregem. Olyan volt a szeme, mint a karvalyé.

- A Grayek mind semmirekellők voltak - mondta Mr. Power.

Megint hallgattak. Mr. Power kitörő vidámsággal fordult Mrs. Kernanhoz:

- Íme, Mrs. Kernan, azon fáradozunk, hogy férjéből glóriás, jámbor, istenfélő, jó katolikust eszkábáljunk.

Kiterjesztette karját a társaság felé, mintegy ölelőn:

- Lelkigyakorlatra készülünk mindahányan, bevallani bűneinket, és Isten látja, nagy szükségünk van erre.

- Felőlem - mosolygott idegesen Mr. Kernan. Mrs. Kernan jobbnak látta, ha némiképp palástolja megelégedettségét:

- Sajnálom a szerencsétlen papot, aki majd kénytelen lesz meghallgatni, amit maguk mesélnek.

Mr. Kernan arca elsötétült.

- Ha nem tetszik neki - mondta nyersen -, akkor... tehet egy szívességet. Én azért elmondom az én kis bánatos mesémet. Nem vagyok én olyan rossz gyerek.

Mr. Cunningham azonnal közbelépett.

- Mindnyájan együtt megtagadjuk az ördögöt és annak pompáját és csábításait.

- Távozz tőlem, sátán! - Mr. Fogarty nevetve kapkodta egyikről a másikra tekintetét.

Mr. Power nem szólt semmit. Láta, hogy kicsúszott a kezéből a vezénylet. De arcán öröm csillámlott.

- Mindössze az lesz a teendő - mondta Mr. Cunningham -, hogy felállunk égő gyertyákkal kezünkben, és megújítjuk a keresztségben tett fogadalmunkat.

- Tényleg, el ne felejtsd a gyertyát, Tom - szólt közbe Mr. M'Coy -, akármit is határozol.

- Micsoda? - kérdezte Mr. Kernan. - Gyertyával kell felállnom?

- Na igen - mondta Mr. Cunningham.

- Nem, egye meg a fene az egészet - mondta Mr. Kernan józanul. - Mindennek van határa. Tisztességgel megteszem a kötelességemet. Ezt a lelkigyakorlat-ügyet meg a gyónást és... mindent, ami kell. De gyertyát... nem! Egye meg az egészet a fene, gyertyáról szó sem lehet!

Nevetséges elszántsággal rázta a fejét.

- Figyelj ide - mondta a felesége.

- A gyertyáról szó sem lehet - mondta Mr. Kernan, annak tudatában, hogy megnyilatkozása nem maradt hatás nélkül hallgatóságában, és folytatta a fejrázást. - Filléres csodákat nem játszunk.

Mindnyájan szívélyesen hahotáztak.

- Na, nézzék ezt a szép kis katolikust! - mondta a felesége.

- Nincs gyertya! - hajtogatta Mr. Kernan megátalkodottan. - Ki van zárva!

A Gardiner utcai jezsuita templom kereszthajója csaknem megtelt, de az urak még mindig jöttek az oldalajtókon, és egy világi testvér vezetésével lábujjhegyen mászkáltak a padosorok között, mígnem valami ülőalkalmatosságra leltek. Kiöltöztek a nap tiszteletére, és illedelmesekek voltak. A templomi lámpák fénye fekete ruhák és fehér gallérok gyülekezetét világította meg, melyet itt-ott tweedszövetek tettek változatossá, tompa fényű zöld márványoszlopok és komor drapériák. Az urak a padokban ültek, biztonságba helyezett kalapok között, és térdükön könnyedén felhúzták a nadrágot. Nyugalmasan hátradőltek, szertartásosan bámulták a piros fény távoli pislákját a főoltár előtt.

A szószékhez közel, egy padban ült Mr. Cunningham és Mr. Kernan. A mögöttük levő padban Mr. M'Coy egyedül; mögötte pedig Mr. Power és Mr. Fogarty. Mr. M'Coy hiába próbált helyet szorítani a többiek mellett, és amikor a társaság így ötszögesen megtelepedett, ugyancsak hiába próbálkozott csintalan megjegyzésekkel. Látván a sikertelenséget, tovább nem is folytatta. Lassan átragadt rá az illedelmes hangulat, sőt a vallásos buzgalom is. Mr. Cunningham suttogva felhívta Mr. Kernan figyelmét Mr. Harfordra, a pénzkölcsönzőre, aki valamivel odább ült, és Mr. Fanningre, aki a képviselőket és polgármestereket szállította a városnak, amint közvetlen a szószék alatt ájtatoskodott, az újonnan választott árvaszéki ülnök mellett. Jobbra tőlük az öreg Michael Grimes ült, három zálogház tulajdonosa, Dan Hogan unokaöccsével, aki most pályázta meg a városi díjnokságot. Elöl, távolabb ült Mr. Hendrick, a *Freeman's Journal* főtudósítója, és a szerencsétlen öreg O'Carrol, Mr. Kernan régi barátja, aki valamikor jelentős alakja volt a kereskedelmi világnak. Az ismerős arcok láttán felbátorulva, Mr. Kernanban eluralkodott az otthoniasság érzése. Kalapja, amelyet felesége adott vissza az életnek, térdén feküdt. Megrángatta kezelőjét az egyik kezével, s a másikkal könnyedén, férfiasan markolta kalapja karimáját.

Egy tagbaszakadt alak karingben utat tört magának a szószék felé. Ugyanakkor a gyülekezet felbolydult, zsebkendők lobogtak elő, nagy elővigyázattal ezekre térdeltek. Mr. Kernan követte az általános példát. Már a szószéken magaslott a pap természetének háromnegyede, masszív vörös arcának királyi ékével már megjelent a korlát mögött.

Purdon atya letérdelt, a fény vörös pislákja felé fordult, és arcát két kezébe temetve imádkozott. Némi szünet után felemelte arcát és fölemelkedett. A gyülekezet is fölemelkedett, és betelepedett újra a padokba. Mr. Kernan visszaállította kalapjának előbbi helyzetét a térdén, és várakozó arcát a papra függesztette. A pap széles, begyakorlott mozdulattal visszahajtotta ingujja bő száját, és tekintete lassan végigsiklott az arcok sokaságán. Aztán megszólalt:

Mert e világnak gyermekei bölcsőbbek az ő nemzetségükben, mint a fénynek gyermekei. Ennek okáért a mammon bűneihez csínján nyúljatok, nehogy halálotok óráján az örök életnek kapui előttetek berekesztessenek.

Purdon atya messze zengő biztonsággal fejtegette a textust. Az egész szentírásban, mondta, talán ezt a részt a legnehezebb kielégítően megfejtetni. A felületes szemlélő talán úgy ítélné, hogy a nevezett rész eltér mind ama mély értelmű erkölcsi intelmektől, amelyeket Jézus Krisztus oly sok helyütt kinyilatkoztatott. De, elmondhatja a híveknek, számára ez a passzus mintha több lenne, mintha különösképp alkalmas vezérlő kalauz lenne azok számára, akik az e világi anyagiasság szellemében szeretnék e rövid életet irányítani. Ez a passzus az üzletemberek, a társadalmi emberek számára adatott. Jézus Krisztus, emberi természetünk gyarló mivoltának isteni értője, tudván, hogy nem mindenki érez elhivatottságot a vallásos életre, hogy az emberiség nagy-nagy sokasága kényszerítetik a világi életre, és bizonyos mértékig a világért való életre: nekik szánta hát e mondatból fénylő tanács igéjét, azok vissza-

taszító példáját állítván eléjük, akik a mammon imáadásában megfeledkeznek szorgalmasan munkálni örök életük kertjét.

Elmondta híveinek azt is, hogy nem valami rettentő, túlzott kíváncsiak érdekében van itt velük ez estén; mint világi ember az embertársaihoz, úgy kíván szólni hozzájuk. Jött, hogy üzletemberekkel beszéljen, és az üzlet nyelvén fog beszélni velük. Ha megengedhető ez a metafora, mondta, tekintsék úgy őt, mint lelki életük könyvvizsgálóját; azt kívánja híveitől, járuljanak elé egyenként és egymás után, nyissák fel előtte könyveiket, lelki életük számlakönyvét, és vizsgálják felül együtt, vajon egyezik-e a lelkiismeretükkel.

Jézus Krisztus nem engesztelhetetlen munkaadó. Megérti kis hibáinkat, megérti esendő természetünk gyengeségeit, megérti az élet csábításait. Megejthet, és mindannyiunkat meg is ejt a kísértés; elbukhatunk; és időről időre el is bukunk mindannyian. Csupán egyet kér, mondta, egyetlen dolgot híveitől. És ez: álljanak Isten elé egyenesen, férfiasan. Ha számláik minden ponton egyeznek, mondják:

- Számláimat átvizsgáltam, és rendben találtam azokat. De ha, történetesen, valahol eltérés mutatkozik, valljuk be az igazságot egyenesen, férfiasan:

- Könyveim átvizsgálása után ezt meg ezt hibásnak találtam. De Isten kegyelmével ezt meg ezt helyrehozom, hogy aktív mérleggel állhassak szent színe elé.

A HOLTAK

Lily, a házmesterlány majd elhagyta a lábát siettében. Még be sem vezette az egyik urat a földszinti iroda mögötti kamrácskába, még le sem segítette róla a télikabátot, az asztmás csengő máris újra hördült, és futnia kellett a kongó hallon át az ajtóhoz, beereszteni az újonnan érkezőt. Még szerencse, hogy a hölgyekkel nem neki kellett vesződnie, hanem Kate kisasszony és Júlia kisasszony gondolt velük a női öltözővé dúlt emeleti fürdőszobában. Ott volt a két kisasszony; pletykáltak, vihogtak, fontoskodtak, egymás sarkát taposva futkároztak a lépcsőhöz, és a korláton át kiabálva faggatták Lilyt, hogy ki jött.

A Morkan kisasszonyok évi bálja mindig esemény volt Dublinban. Akik csak ismerték őket, ez alkalommal mind megjelentek: családtagok, régi barátok, Júlia kórusának tagjai, Kate növendékei közül azok, akik már nagyok voltak hozzá, sőt Mary Jane egy-két tanítványa is. Emberemlékezet óta fényes sikerrel zárult a bál minden évben, amióta bátyjuk, Pat halála után Kate és Júlia elhagyta a Stoney Batter-i házat, és magukhoz vették egyetlen unokahúgukat, Mary Jane-t az Usher's Island-i komor házba, amelynek emeleti részét a földszintén lakó gabonakereskedőtől, Mr. Fulhamtól bérelték. Úgy megvolt ennek már jó harminc esztendeje, mint egy napja. Mary Jane, aki akkor kurtaszoknyás kisleányka volt, ma a háztartás fő támasza, mert ő a Haddington úti templom orgonistája. Mióta elvégezte az akadémiát, évente egy-egy gyerekhangversenyt ad az Antient Koncertterem felső helyiségében. A Kingstown-Dalkey vasútvonal mentén lakó jobb családok közül sokan küldték hozzá gyerekeiket zenét tanulni. Amennyire koruktól tellett, nagynénjei is megtették a magukét. Júlia már galambősz volt, mégis mindig ő énekelte az első szopránt az Ádám-Éva-templomban, és Kate a hátsó szobában, a vén pianinón adott zongoraleckéket gyerekeknek kezdő fokon, mert ahhoz már gyenge volt, hogy eljárjon hazulról. Lily, a házmesterlány látta el a szobalányi teendőket. Szerényen, de jól éltek; asztalukra mindenből a legfinomabb került: vesepecsenye, három shillinges tea, elsőrendű palackozott barnasör. S minthogy Lily is a legritkábban hibázott a rábízottak teljesítésében, nagyon jól megfért három úrnőjével. Kicsit ideges természetűek, de hát istenem. Hanem egyetlen dolgot ki nem állhatták: ha valaki visszafeleselt nekik.

Ma este persze megvolt minden okuk, hogy idegesek legyenek. Már tíz óra is elmúlt, és Gabriel meg a felesége még mindig sehol. Különben is iszonyúan féltek attól, hogy Freddy Malins részegen talál betoppanni. A világért sem szerették volna, ha Mary Jane tanítványai ilyen állapotban látnák; és ilyenkor milyen nehéz bánni vele. Freddy Malins mindig későn szokott jönni, de mi tartóztatja Gabrielt, azt végképp nem értették, ezért szuszogtak minden két percben a lépcsőkorláthoz, és szolongatták Lilyt, hogy megjött-e már Gabriel vagy Freddy.

- Jaj, Mr. Conroy - üdvözölte Lily Gabrielt, mikor ajtót nyitott -, a kisasszonyok már azt hitték, soha nem ér ide. Jó estét, Mrs. Conroy.

- Igazán lekötelező - felelte Gabriel -, de azt mindig elfelejtik, hogy nejemnek, íme, három halálos órába került, míg felöltözik.

Megállt, a lábtörlőn, és a havat kotorta kalucsnijáról, míg Lily a lépcsőfeljáróhoz kíserte a feleségét.

- Kate kisasszony, megjött Mrs. Conroy.

A kisasszonyok letipegtek a sötét lépcsőn. Mind a ketten megcsókolták Gabriel feleségét; aztán nekiestek, hogy elevenen kellene megégetni, és vele jött-e Gabriel.

- Itt vagyok, Kate néni - épen és sértetlenül. Tessék csak felmenni. Én is megyek azonnal - szólt ki Gabriel a sötétből.

Élénken folytatta kalucsnija tisztogatását, miután a három nő nevetgélve elindult a női öltözőbe. Télikabátja vállán és kalucsnija orrán kis kúpok fehérlettek könnyű hópihékből, és amint a fagyos-merev gomblyukakon csikorogva csúsztak át a gombok, jó szagú, hideg levegő áradt a kabát öbleiből, ráncaiból.

- Megint esik a hó, Mr. Conroy? - kérdezte Lily. Előtte ment a kamrácskába, hogy lesegítse róla a télikabátot. Gabriel elmosolyodott, és a lányra pillantott. Milyen furcsán mondta ki a nevét! Vézna kamaszlány volt Lily, sápadt képű, szalmahajú. A kamra gázlángjánál még sápadtabbnak tűnt az arca. Gyermekkora óta ismerte a lányt Gabriel, a legelső lépcsőfokon szokott üldögni, rongybabáját babusgatva.

- Igen, Lily - felelte -, és azt hiszem, el sem áll az éjjel. - Felnézett a kamra mennyezetére, amely remegett a csoszogástól és a lábdobogástól, egy pillanatra a zongorára figyelt, aztán a lányra nézett, aki az asztal végénél télikabátját hajtogatta össze gondosan.

- Mondd csak, Lily - kérdezte barátságos hangon -, jársz még iskolába?

- Jaj, dehogy, kérem. Az idén egyszer és mindenkorra végeztem vele.

- Hát akkor - mondta Gabriel vígan -, azt hiszem, egy szép napon mehetünk is az esküvődre, mi?

A lány a válla fölött visszapillantott, és hangjából keserűség csordult, amikor válaszolt:

- A mai férfiak csak hízelegni tudnak, azt is akkor, ha kinéznek az emberből valamit.

Gabriel megérezte, hogy bakot lőtt. Elpirult, és földre sütött szemmel rugdosta le kalucsniját, aztán nagy igyekezettel csapkodni kezdte sáljával fekete cügoscipőjét. Jól megtermett, izmos férfi volt Gabriel. Sima arcán a pirosság feltorlott homlokáig, ahol elmosódó halvány foltokra foszlott; idegesen villogó, aranykeretes szemüveg védte gyöngye, nyugtalan szemét. Középen elválasztott, sima fekete haját hosszú ívben kefélté hátra a füle mögé, ahol kissé felkunkorodott, az árok alatt, amelyet a kalap nyomott bele.

Mikor tükörfényesre csapkodta cügoscipőjét, felegyenesegett, és feszesre rántotta mellényét vaskos törzsén. Aztán gyorsan elővett egy pénzdarabot.

- Kedves Lily - mondta és a lány kezébe nyomta. - Majdnem elfeledtem, hogy karácsony van... Izé... tessék egy kis...

A feljárat felé menekült.

- Jaj, ne tessék, uram! - kiáltott fel a lány, és utána eredt. - Igazán, nem fogadhatom el.

- Karácsony van! Karácsony van! - hadarta Gabriel félig már ügetve, és gyámoltalan kézmozdulatokkal tiltakozva.

A lány, mivel látta, hogy Gabriel elérte a lépcsőt, utána szólt:

- Hát akkor köszönöm, uram.

A társalgóból szoknyasuhogás és lábak csoszogása szűrődött át az ajtón. Gabriel kint várakozott, míg abbahagyják bent a táncot. A lány váratlan és keserű kitörése még idegeiben rezgett, és kínos érzéseit azzal próbálta elűzni, hogy kezelőjét igazgatta, nyakkendőjén babrált. Aztán mellénye zsebéből előhúzott egy papírszeletkét, amelyre beszédének főbb pontjait jegyezte fel, és belepillantott. Még habozott, vajon idézzen-e Robert Browningtól, mert nem volt benne biztos, hogy meg tudják-e emésztani hallgatói. Jobb lenne talán, ha Shakespeare-

től vagy a Melódiákból idézne, ezeket biztosan felismernék. A férfisarkak durva csattogása és a csoszogás eszébe juttatta, hogy ezek és az ő kultúrszintje között reménytelenül mély szakadék sötétlik. Csak nevetségessé teszi magát, ha olyan versből idéz, amit nem tudnak megérteni. Még arra gondolnának, hogy műveltségét fitogtatja. Éppúgy pórul járna velük, mint az előbb a lánnyal, a kamrában. Nem talált rá a megfelelő hangra. Az egész beszéde elejétől végig hamis, reménytelenül rossz.

Nagynénjei és felesége épp most jöttek ki a női öltözőből. Ez a két töpörödött, egyszerűen öltözött öregasszony: a nagynénjei. Júlia néni a magasabb, egy-két centivel. Fülére fésült sima haja szürke, és szürke valamivel sötétebb árnyalatban a nagy, petyhüdt arca is. Bár termetre erős, és meredt-egyenesen tartja magát, mindig nyitott szája, fáradt szeme azt a benyomást kelti, mintha nem tudná, hol van és mit akar. Kate néni élénkebb. Arca csupa redő és szarkaláb, mint egy összeaszott piros alma, mégis egészségesebb, mint nővééré, haja pedig, amelyet ugyanolyan ódivatúan fésült, mint Júlia néni, még mit sem veszített érett gesztenyeszínéből.

Szíves csókokkal üdvözölték Gabrielt. Ő volt a kedvenc unokaöcs, fia elhalt nővérüknek, Ellennek, akit T. J. Conroy, a Hajózási Bizottmány tagja vett volt nőül.

- Épp most mondja Gretta, hogy nem akarsz ma éjjel visszakocsizni Monkstownba, Gabriel - mondta Kate néni.

- Nem - fordult Gabriel a feleségéhez -, nem volt elégünk az effajta utazásokból tavaly? Nem emlékszik Kate néni, milyen náthás lett utána Gretta? Egész úton csörömpölt a kocsia ablak, és Merriontól kezdve besüvített a keleti szél. Nagyon jó volt, mondhatom! Gretta irtózatosan meg is fázott.

Kate néni minden szónál bólintott egy szigorút.

- Tökéletesen igazad van, tökéletesen - helyeselt.

- Az ember sohasem lehet eléggé óvatos.

- De Gretta... - mondta Gabriel - Gretta még ennek a hónap is nekivágna, ha hagynánk.

Mrs. Conroy nevetett:

- Ugyan ne hallgasson rá, Kate néni. Az már valami borzasztó, amit velünk művel. Tom szemeit zöldernyős éjjeli lámpával óvja, reggelente súlyoztatja, Évába meg tömi a zabkását. Szerencsétlen gyerek! Még a látványától is irtózik pedig!... Ja, és hogy most mit adott rám, azt soha ki nem találják!

Csilingelő kacagásra fakadt, és férjére pillantott, aki csodáló, boldog szemmel bámulta ruháját, arcát, haját. A két néni is szívből nevetett, mert Gabriel aggályos gondoskodása állandóan tréfák céltáblája volt a családban.

- Kalucsni! - mondta Mrs. Conroy. - Ez a legújabb! Legyen akár csak egy csöppnyi harmat, már felhúzatja velem. Ma este is fel akarta vetetni, de nem álltam kötélnek. Azt hiszem, legközelebb már egy bűváröltönyre kerül sor.

Gabriel idegesen nevetett, és bizonytalanul tapogatta nyakkendőjét, míg Kate néni oly igen élvezte a tréfát, hogy csaknem megduplázódott nevében. Júlia néni arcáról csakhamar lehervadt a mosoly, és bánatos szemeit unokaöccse arcára emelte. Rövid hallgatás után megkérdezte:

- De hát mi a csuda az a kalucsni, Gabriel?

- Kalucsni, de Júlia! - kiáltott fel Kate néni. - Édes Istenem, hát nem tudod, mi az a kalucsni? Tudod, az az, amit az ember felhúz... a cipőjére húzza fel az ember, ugye Gretta?

- Igen - felelte Mrs. Conroy -, gumírozott vászonból van. Mindkettőnknek van most egy pár belőle! Gabriel azt mondja, a kontinensen mindenki hordja.

- Ja, a kontinensen - mormogta Júlia néni, és elgondolkodóan bólintott.

Gabriel összevonta szemöldökét, és hangjában fojtott harag remegett, amikor megszólalt:

- Igazán nincs benne semmi rendkívüli, csak Gretta nevet rajta mindig, mert azt mondja, hogy pacsnira kalucsnit.

- Hanem mondd csak, Gabriel - kérdezte Kate néni, fürgén elevezve veszélytelenebb vizek felé -, a szobának természetesen utánanéztél. Gretta említette...

- Igen, a szoba rendben van - felelte Gabriel. - A Greshamban vettem ki egyet.

- Minden bizonnyal a lehető legokosabban tetted - vélekedett Kate néni. - Hát a gyerekek, Gretta, nem aggódsz miattuk?

- Ó, csak egy éjszakáról van szó - válaszolt Mrs. Conroy. - Különben is Bessie vigyáz rájuk.

- Minden bizonnyal - vélte Kate néni újból. - Milyen jó lehet, ha van az ember körül egy ilyen lány, akiben meg lehet bízni! Itt van ez a mi Lilynk, isten bizony nem tudom, mi ütött belé. Mintha nem is ugyanaz lenne, aki korábban volt.

Gabriel szeretett volna többet is hallani erről a tárgyról, de Kate néni ámuló pillantása húga után meredt, aki, mint egy alvajáró, elindult lefelé a lépcsőn, nyakát nyújtogatva a korláton át.

- Most mondd - jegyezte meg Kate néni majdnem ingerülten -, hová megy Júlia! Júlia! Júlia! Hová a csudába mész!

Júlia feleütről visszafordult, és mikor hozzájuk ért, nyájasan közölte:

- Megjött Freddy.

Ebben a pillanatban bentről a zongora végső futamai és a taps jelezték, hogy a keringő véget ért. A társalgó ajtaja kicsapódott, és néhányan kijöttek. Kate izgatottan félrehúzta Gabrielt, és fülébe sugdosott:

- Ugorj le, Gabriel, légy olyan jó, és nézz utána, mi van vele; de fel ne engedd, ha be van állítva.

Gabriel a lépcsőhöz lépett, és a korláton át lefülelt. Két ember hangját hallotta, amint a kamrácskában beszélgettek. Kis idő múlva felismerte Freddy Malins hangját a nevetéséről. Tünető zajjal vonult le a lépcsőn.

- Nagy könnyebbség számunkra - mondta Kate néni Mrs. Conroynak -, hogy Gabriel itt van. Mindig mintha kő esne le a szívemről, ha ő megjön... Júlia, Miss Daly és Miss Power biztosan megszomjastak, légy szíves, gondoskodj frissítőkről. Köszönjük a keringőt, Miss Daly. Gyönyörű volt.

Egy magas, aszott arcú férfi lépett ki, füstös arcán tüskés szürke bajusszal, karján partnerével.

- Mi is megszomjastunk, Miss Morkan.

- Júlia, gondoskodj Miss Furlongról és Mr. Browne-ról is.

- Testestől-lelkestől a hölgyeké vagyok - bókkolt Mr. Browne, és addig csücsörítette ajkát, míg bajusza felmeredt, mint a sündiszó tuskéje, és a ráncok külön-külön mosolyra keltek az arcán. - Mindjárt azt is elmondom, miért szeretnek engem annyira...

Nem fejezte be a mondatot, hanem amikor Kate néni hallótávolságon kívül került, rögtön magával vonta a hölgyeket a hátsó szobába. A szoba közepét két összetolt négyszögletes asztal foglalta el, amelyeken Júlia néni és a házmester épp a nagy asztalterítőt igazgatták. A tálalón tál-, tányér- és pohár-hegyek, kés-, villa- és kanáldombok magasodtak. A csemegék és édességek a pianínóból átalakított másik tálalón sorakoztak. A sarokban állt még egy kisebb tálaló, mellette két fiatalember angolkeserűt ivott.

Mr. Browne közelebb vezette vendégeit, és tréfából meghívta őket forró, édes és erős puncsra. Minthogy azonban a hölgyek erőset soha nem ittak, és nincs is szándékukban inni, három üveg limonádét nyitott nekik. Aztán megkérte az egyik fiatalembert, hogy adjon egy kis helyet, és megragadva a palackot, jó adag whiskyt öntött magának. A fiatalember szeme tisztelettel kimeredt, amikor a próbakortyot szájába döntötte.

- Istenemre mondom - jegyezte meg mosolyogva -, az orvos is ezt rendelte.

Az aszott arc még szélesebb mosolyra ráncosodott, és a három hölgy nevetésének muzsikáló visszhangja jutalmazta tréfáját. A hölgyek a derekukat riszálták, idegbajosán rángatták vállukat. A legbátrabb meg is szólalt:

- Nana, Mr. Browne, annyi biztos, hogy orvos ilyesmit nem rendel a betegeknek.

Mr. Browne egy újabb korty whisky után megjátszott kancsalsággal válaszolt:

- Én, hölgyeim, én tisztelettel adózom ama híres Mrs. Cassidynek, aki állítólag azt mondta: „Bizony, Mary Grimes, ha nem akarom bevenni, vetesd csak be velem, mert érzem, hogy szükségem van rá.”

Mindezt megjátszott, durva dublini akcentussal mondta, és egy kicsit túl bizalmasan hajolt feléjük kigyúlt arcával, úgyhogy a két nő ösztönösen elhallgatott. A csendet Miss Furlong, Mary Jane tanítványa törte meg azzal, hogy megkérdezte Miss Dalytól, mi annak az édes keringőnek a címe, amit az imént játszott. Mr. Browne látva, hogy nemigen törődnek vele, a két ifjú felé fordult, akiktől több figyelmet remélhetett.

Egyszerűen öltözött, pirosposzgás fiatal nő lépett a szobába, izgatottan tapsolt és kiabált:

- Négyes! Négyes!

Kate néni közvetlenül a sarkában tipegett, ő is kiabált:

- Két urat és három hölgyet, Mary Jane!

- Milyen szerencse, itt van Mr. Bergin és Mr. Kerrigan - lelkenedett Mary Jane. - Mr. Kerrigan, felkérné Miss Powert? Miss Furlong, engedje meg, hogy partnert ajánljak önnek, Mr. Bergin személyében... Éppen ki is vagyunk!

- Három hölgy kell, Mary Jane - figyelmeztette Kate néni. A fiatal urak a hölgyek elé léptek, meghajoltak, hogy tartanak szerencsájuknak, Mary Jane pedig Miss Dalyhez fordult:

- Miss Daly, ha megkérhetném... Igazán borzasztó kedves öntől, hogy a két utolsó táncot játszott, de látja, milyen szűkében vagyunk hölgyeknek ma este...

- A legnagyobb örömmel, Miss Morkan.

- De nagyon édes partnert tartogatunk ám önnek: Mr. Bartell D'Arcyt, a tenoristát. Megkértem, hogy énekeljen később. Egész Dublin érte rajong.

- Kellemes orgánum, igen kellemes - jegyezte meg Kate néni.

Mivel a zongora másodszor is belekezdett az előjátékba, Mary Jane gyorsan kivezette a szobából toborzottjait. Alig csukódott be mögöttük az ajtó, Júlia néni maga mögé pillantgatva megjelent.

- Mi baj van, Júlia? - kérdezte Kate néni idegesen. - Ki az?

Júlia, aki egy szalvéta-csimborasszót cipelt karjában, nővére felé fordult, mintha a kérdést feleslegesnek érezné, s odavetve megjegyezte:

- Csak Freddy és Gabriel.

Valóban, közvetlenül mögötte Gabriel bukkant fel, Freddy Malinst kalauzolván a lépcső buktatóin. Az utóbbi negyven év körüli fiatalember volt, Gabriel-féle termetű. Lecsüngő vállai fölött szalonnás, sápadt arc himbálódzott, de virágzón piroslottak orrának széles szárnyai és fülén a lebegő, húsos cimpák. Érdes arcvonásai voltak, Tömpe orra, kerek, csapott homloka, duzzadt, előreugró ajka. Nehéz pilláival, dúlt ritkás hajával mintha mindig álmos lenne. Még mindig azon a történeten nevetett valószínűtlenül magas hangon, amit Gabrielnak mesélt a lépcsőn felfelé, és bal öklének bütykeivel bal szemét dörzsölte elragadtatottan.

- Jó estét, Freddy - üdvözölte Kate néni.

Freddy Malins azzal a talmi könnyedséggel üdvözölte a Morkan kisasszonyokat, amellyel a hangjában szüntelen ott vibráló elfogódottságot szerette volna elleplezni. Aztán mikor észrevette a tálaló mellől feléje vigyorgó Mr. Browne-t, meglehetősen rogyadozó térdekkel átszelte a szobát, és nekikezdett, hogy tompított hangon elismételje a történetet, amit az imént Gabrielnak mesélt.

- Nincs is olyan rossz állapotban, ugye? - kérdezte Kate néni Gabrieltől.

Gabriel felrántotta komorló szemöldökét, ahogy sietve válaszolt:

- Ó, nem, alig lehet észrevenni.

- Na mondd, hát nem egy rettenetes ember! Pedig szegény anyja még fogadalmat is tétetett vele Szilveszter éjjelén. Hanem gyere, Gabriel, nézzünk be a társalgóba.

Az ajtóból Kate néni még visszafordult, és szigorú szemöldökkel, felemelt mutatóujjal, figyelmeztetően Mr. Browne felé intett. Mr. Browne megértően bólintott, és amikor Kate néni és Gabriel mögött becsukódott az ajtó, Freddy Malins felé fordult:

- No most, Freddykém, teletöltöm neked ezt a poharat finom limonádéval, ez majd rendbe hoz bennünket.

Freddy Malins, aki épp a csattanónál tartott, türelmetlen kézmozdulattal háritotta el az ajánlatot, de Mr. Browne ellentmondást nem tűrő hangon figyelmeztette, hogy hozza elől rendbe a ruháját, aztán teletöltött egy poharat limonádéval, és átnyújtotta neki. Freddy Malins bal kézzel gépiesen átvette a poharat, jobb kezével meg ugyancsak gépiesen nekilátott, hogy megigazítsa a ruháját. Mr. Browne arca még egyszer olyan ráncos lett a jókedvtől, amikor magának egy jó pohár whiskyt töltött. Freddy Malinsból rekedt, sipító nevetés robbant ki, mielőtt sikerült volna a csattanót elnyögnie, és túlcserélő, meg sem ízlelt italát félretéve, bal öklének bütykeivel elkezdte dörzsölni bal szemét, gépiesen ismételve a történet utolsó pár szó-roncsát, már amennyire nevetőgörcsben vonagló szájától kitellett.

Gabriel figyelme szerteszét barangolt, míg Mary Jane akadémiai vizsgadarabjával örvendeztette meg az elnémult társalgót. Bárhogy szerette is a muzsikát, az elhangzó zenedarab sivatagában nem talált egyetlen melódiára sem, amely megpihentette volna zaklatott fülét, és élt a gyanúperrel, hogy a többiek hasonlóképpen éreznek, bár éppen ők kérték Mary Jane-t, hogy játsszon valamit. A büféből jövet négy fiatalember állt meg az ajtóban a zongora hangjaira, majd néhány perc múlva párosával, feltűnés nélkül kiosontak. Az egyetlen, aki szemmel láthatóan élvezte a muzsikát, maga Mary Jane volt. Ujjai egymást űzve szökeltek a billentyűkön, a szüneteknél felkapta kezét a levegőbe, mint egy papnő pillanatnyi bűvöletben. Szorosan mellette állt Kate néni, a kottát lapozta.

Gabriel pillantása a zongora mögötti falra vándorolt, mert bántotta a fényesre vikszelt padló csillogása a súlyos csillár fényözönében. A Rómeó és Júlia erkélyjelenetének képe függött ott, mellette a Towerben megölt két ifjú herceg piros, kék és barna gyapjufonalba szőtt szomorú sorsa; Júlia néni hajdani, kislánykori műve. Talán abban a régi-régi iskolában, ahová ők kislánykorukban jártak, egy évig is ezt tanították. Születésnapjára neki is himzett édesanyja egy bíbor bársonymellényt, rókafejekkel, barna selyembéléssel és málnaszem-gombokkal. Különös, hogy anyjának nem voltak zenészi hajlamai, Kate néni mégis őt tartotta a Morkan-család legtehetségesebb tagjának. Ő is és Júlia is látható büszkeséggel emlegették komoly, nagyasszonyos nővérüket. Fényképe ott állt a nagy állótükör előtt. Nyitott könyv feküdt a térdén, Constantine-nek mutatott benne valamit, aki matrózzruhában a lábánál hevert. Ő döntött két fia neve felől, mert a családi élet méltóságát mindenek fölé helyezte. Neki köszönhető, hogy Constantine most első káplán Balbrigganban, és neki köszönhető, hogy Gabriel maga is megszerezte diplomáját a Royal Universityn. Árnyék felhőzte be arcát, ahogy eszébe jutott, milyen dacosan ellenezte házasságát. A megvető szó, amit akkor használt, még most is felsajdult emlékeiben: úgy beszélt Grettáról, mint holmi falusi libáról, holott ez egyáltalán nem volt igaz. Később Gretta ápolta odaadón a hosszú betegsége alatt, a monkstowni komor házban.

Megérezte, hogy Mary Jane hamarosan végez, mert a kezdő tétel futamai súlyosodtak a társalgóra, és míg az utolsó akkordokra várt, Gabriel szívében elült a pillanatra fellobbant harag. A darab oktávok tremolójával ért véget, előbb a magas, végül a mély hangokon. Kitoró tapsvihar üdvözölte Mary Jane-t, amint kipirultan, reszkető kézzel összehajtott kottáját, és kimenekült a szobából. A legélénkebben az ajtó felől csattogott a taps, ahol ismét ott állt a négy fiatalember, akik a büfébe vonultak a zene első hangjaira, de pontosan visszatértek az utolsókra.

Tánc következett. Miss Ivors lett Gabriel partnere. Beszédes, egyenes modorú ifjú hölgy volt Miss Ivors, arcán szeplők pöttyei, barna szeme kissé kidülledt. Nem viselt kivágott ruhát, és a gallérját összefogó nagy brosson ír jelkép és jelmondat állt.

Amikor elfoglalták helyüket, a lány kitört:

- Egy kellemetlen kis elintéznivalóm van magával.
- Velem? - csodálkozott Gabriel.

Miss Ivors komolyan bólintott.

- És mi az? - kérdezte Gabriel, megmosolyogva a lány vészjósló hangját.
- Kicsoda G. C.? - kérdezte vissza Miss Ivors ráemelve pillantását.

Gabriel elpirult, és kérdőn ráncolta volna homlokát, mint aki mit sem tud, de a lány nyersen rászólt: - Ó, az ártatlan báránka! Rájöttem ám, hogy maga ír a *Daily Express*-be. Most aztán szégyellheti magát!

- Miért kellene szégyellni magam? - kérdezte Gabriel pislogva, és mosolyogni próbált.

- Hát akkor majd szégyellem én magam maga helyett is - mondta Miss Ivors kertelés nélkül. - Ez aztán szép dolog. Ilyen egy újságnak írni. Nem hittem volna, hogy maga is nyugatbrit.

Gabriel arcán zavar tükröződött. Tény és való, minden szerdán ír a *Daily Express* irodalmi rovatába, tizenöt shillinget kap érte. De ettől még nem lett senki nyugatbrit. Csaknem nagyobb örömmel fogadta a kritikára átadott könyveket, mint azt a rongyos csekket. Szerette ujjai között érezni a borítólapot, szerette forgatni a frissen nyomott könyvek jó szagú lapjait. Majd minden áldott nap, mikor a tanítást abbahagyta a kollégiumban, végigjárta a rakparti könyv-árusokat; Hickeyt a Batchelor's Walkon, Webbet vagy Masseyt az Aston rakparton, O'Clohisseyt a közben. Nem tudta hogy kivédeni a lány támadását. Azt akarta mondani, hogy az irodalom fölötte áll minden politikának. De sok éve már, hogy őszinte barátság fűzte őket össze, pályájuk párhuzamosan ívelt az egyetemen, és most is mind a ketten tanítanak: nem szűrhatja ki a szemét egy fellengzős frázissal. Csak pislogott, csak mosolyogni próbált, jámboran morogva, hogy nem lát abban semmi politikát, ha könyvkritikát ír.

Mikor megint egymás mellé kerültek, még mindig zavart és szórakozott volt. Miss Ivors rögtön megfogta kezét meleg szorítással, és lágy, barátságos hangon engesztelte:

- Na persze, csak tréfáltam. Vigyázzon, keresztlépés jön.

Mikor újra együvé kerültek, és a lány az egyetemi kérdésről kezdett beszélni, Gabriel megkönnyebbült. Egy barátnője mutatta meg neki a Browning-kötetről írt kritikát, így találta ki a titkot, de a kritika mérhetetlenül tetszett neki. Váratlanul megszorította Gabriel karját:

- Mondja, Mr. Conroy, nem lenne kedve lerándulni nyáron az Aran-szigetekre? Mi egy egész hónapot szeretnénk lenn tölteni. Ragyogó ott a nyári tenger. El kellene jönnie, Mr. Clancy is jön, Mr. Kilkelly is, és Kathleen Kearney. Grettának is jót tenne, ha eljönne. Ő Connachtba való, nem?

- A családja - felelte Gabriel röviden.

- De maga eljön, ugye? - kérdezte Miss Ivors, és meleg kezét Gabriel karjára tette.

- A helyzet az - felelte Gabriel -, hogy már elintéztam, hogy...

- Mit intézett?

- Nos, én minden évben biciklitúrára indulok barátaimmal, és így...

- De hová?

- Hát rendszerint Franciaországba, Belgiumba, néha Németországba - mondta Gabriel zavartan.

- De miért megy Franciaországba meg Belgiumba, ahelyett, hogy saját hazájában nézne szét?

- Hát hogy elevenen tartsam a nyelvtudásomat, és a változatosság kedvéért is.

- Nincs magának anyanyelve, amit elevenen kéne tartani, nagyon elevenen... az ír?

- Ha már itt tartunk, megmondhatom magának; nekem az ír nem anyanyelvem.

A szomszédos párok már felfigyeltek a keresztkérdésekre. Gabriel idegesen pislogott jobbra-balra, és megpróbálta jó kedéllyel átvészelní a megpróbáltatást, bár a pirosság már homlokára szökött.

- Nincs talán hazája, megnézni száz csodáját - folytatta Miss Ivors -, népe, amit nem ismer, itthoni tájak, amelyekről semmit sem tud?

- Az igazat megvallva - vágott vissza váratlanul Gabriel -, torkig vagyok szép hazámmal, torkig!

- Miért?

Kettőt léptek, Gabriel még mindig nem válaszolt.

- Na látja, erre nem tud felelni - mondta Miss Ivors melegen.

Gabriel nagy igyekezettel vetette magát a táncba, hogy kínlódását leplezze. Kerülte a lány szemét, keserű, vádló pillantását. Mikor a tánc végén megint egymás mellett lépegettek, meglepetve érezte meleg, erélyes szorítását a karján. Szigorú szemöldökei alól incselkedve nézett rá a lány, míg csak el nem mosolyodott. Mielőtt elváltak volna, lábhegyre állt, és fülébe súgta:

- Nyugatbrit!

A tánc véget ért. Gabriel a szoba egy elhagyatott sarkába vonult, ahol Freddy Malins édesanyja ült magányosan. Fehér hajú öregasszony volt, erőtlen, bár magas. Hangja elfogódottan csengett, akár a fiáé, kicsit dadogott is. Már tudta, hogy Freddy megjött, és azt is, hogy kis híján józan. Gabriel érdeklődött, milyen volt az átkelés. Glasgow-ban élt az öregasszony, férjes lányánál, és évente egyszer látogatott át Dublinba. Nyájasan elmesélte Gabrielnek, milyen kellemes volt, és milyen figyelmesen bánt vele a kapitány. Beszért a mesésép házról is, ahol leányával él Glasgowban, és felemlégette mind a barátokat, akik hozzájuk el-eljárogatnak. Míg az asszony nyelve botladozott, Gabriel igyekezett kitépni agyából a kellemetlen közjáték emlékét Miss Ivorsszal. Világos, hogy a lány, vagy asszony, vagy akármi legyen is, megszállott, de elvégre mindennek megvan a maga ideje. Talán az ő válasza is durva volt egy kicsit. De akkor sincs joga, hogy nyugatbritnek nevezze annyi ember füle hallatára, még tréfából sem. Nyilván nevetségessé szeretne volna tenni, azért nyaggatta, azért bámult rá azzal a nyúl szemével.

Feleségét pillantotta meg, aki a táncoló párok között tört utat magának; hozzá igyekezett. A füléhez hajolt:

- Gabriel, Kate néni azt szeretné, ha szokás szerint te szeletelnéd fel a libát. Miss Daly a sonkát tálalja majd, én a pudingot.

- Jól van - felelte Gabriel.

- Mihelyt ez a keringő véget ér, Kate néni átküldi a fiatalságot a másik szobába, hogy magunkra maradjunk a vacsora előkészületeihez.

- Táncoltál? - kérdezte Gabriel.

- Táncoltam, hogyne. Nem láttál? Min kaptatok hajba Molly Ivorsszal?

- Szó sincs hajbakapásról. Miért? Mondott neked ilyesmit?

- Valami hasonlót. Rá akarom beszélni ezt a Mr. D'Arcyt, hogy énekeljen. Azt hiszem, rettenetesen beképzelt.

- Nem veszekedtünk - mondta Gabriel rosszkedvűen. - Csak rá akart venni, hogy nézzek szét Nyugat-Írországbán, de én nem álltam kötélnek.

Felesége izgatottan megragadta kezét, és ugrált örömeiben.

- Jaj, Gabriel, menjünk velük - könyörgött. - Úgy szeretném újra látni Galwayt.

- Te elmehetsz, ha annyira akarsz - felelte Gabriel hidegen.

Az asszony rámeredt egy pillanatra, aztán Mrs. Malins felé fordult:

- Na tessék, ez ám egy aranyos férj, Mrs. Malins.

Az asszony eltűnt a táncolók között, és Mrs. Malins figyelembe sem véve, hogy félbeszakították, csak mondta tovább a magáét Gabrielnek arról, hogy milyen csodás a táj Skóciában, milyen szépek a városok. Veje minden évben a tavakhoz viszi nyaralni őket, halászni szoktak ott. Veje ragyogó horgász. Egyszer fogott egy mesés, nagy halat, a szállodában sütötték meg vacsorára nekik.

Gabriel alig hallotta, mit mesél az öregasszony. Most, hogy a vacsora vészesen közelgett, gondolatait megint a beszéd és az idézet töltötte el. Mikor meglátta Freddy Malinst, hogy feléjük tart, üdvözölni anyját, Gabriel átadta székét, és az ablakmélyedésbe vonult. A szoba már kiürült, a hátsó helyiségből tányérok és kések csörömpölése hangzott. Akik még itt maradtak, kifáradva a táncban, kis csoportokba verődve halkan beszélgettek. Gabriel forró, remegő tenyerét a hűs ablaktáblára nyomta. Milyen hideg lehet odakinn! Milyen szép lenne egyedül sétálni, először a hideg leheletű folyó partján, aztán a parkban! Hótól fehér a tar faág most, fehér sapka borítja a Wellington-emlékművet is. Mennyivel jobb lenne ott kinn, mint az ünnepi asztalnál!

Átfutotta beszéde vázlatát: ír vendégszeretet, szomorú emlékek, a három grácia, Párizs, a Browning-idézet. Felidézte kritikájának egy mondatát: „Az ember mintha döbbenetes, agytépő zenét hallana.” Miss Ivors dicsérte a méltatást. Komolyan gondolta vajon? Valódi élet lappang-e a propagandista felszín alatt? Mindeddig soha meg nem bántották egymást. Elcsüggesztette az a gondolat, hogy az ünnepi asztalnál ott ül majd a lány is, és nézi őt kötekedő, bíráló szemével, míg beszél. Talán még azt sem bánná, ha belesülne a beszédbe. Egy ötlete támadt, és ez felbátorította. Kate és Júlia néniére célozva, ezt mondja majd:

„Hölgyeim és uraim, annak a nemzedéknek, amely már hanyatlóban van itt, lehetnek hibái; én magam mégis úgy hiszem, olyan kiváló tulajdonságok hordozói voltak, mint a vendégszeretet, víg kedély, emberiesség - amelyek a felnövő, nagyon szigorú és túl okos nemzedék tagjaiból láthatóan hiányzanak.” Nagyon jó: ez megadja Miss Ivorsnak.

Mit törődött Gabriel azzal, hogy nagynénjei csak tudatlan öregasszonyok?

Zsivaj kelt a szobában, és elragadta figyelmét. Mr. Browne tűnt fel az ajtóban, lovagiasan gardírozva Júlia nénit, aki lehajtott fővel dőlt a karjára és mosolygott. Szaggatott taps-sortűz kísérte egész a zongoráig, és amint Mary Jane elhelyezkedett a széken, Júlia néni, most már nem mosolyogva, félig a közönség felé fordult, hogy hangja minél jobban uralhassa a szobát. A tapsvihar lassan elült. Gabriel felismerte az előjátékot. Az volt, az a régi nótája Júlia néninek - a *Menyegzői tánc*. Hangja - átható, tiszta tónus - kecses szárnyalással kapta el a futamot, amely megszépítette a dalt, és habár túl gyorsan énekelt, nem kente el még a legapróbb díszítő-hangokat sem. Aki nem nézett az énekes arcába, sebes, biztonságos repülés mámora tépte magával. Gabriel a többiekkel együtt tapsolt az ének végén, és tapsorkán kavargott a sötétben is, az ünnepi asztal felől. Olyan őszinte elragadtatást tolmácsoltak a láthatatlan tenyerek, hogy Júlia néni arcát halvány pír öntötte el, ahogy lehajolt, hogy a

kottatartóba visszategye a vén, bőrkötésű nótáskönyvet, amelyen nevének kezdőbetűi álltak. Freddy Malins, hogy jobban halljon, fejét oldalra hajtva figyelt, és még mindig tapsolt, amikor a többiek már rég abbahagyták, és lelkesen magyarázott anyjának, aki lassú, méltóságos bólingatásokkal jelezte egyetértését. Végül, mikor már nem tapsolhatott tovább, váratlanul felugrott, és átrohant a szobán Júlia nénihez, két kézzel ragadta meg kezét, és rázta, hangtalanul rázta, mert az elfogódottság megbénította nyelvét.

- Épp most mondtam édesanyámnak - szólalt meg végre -, ilyen szépen még soha nem hallottam magát énekelni, soha. Nem, soha ilyen szép nem volt a hangja, mint ma este itt. Igen! Elhiszi nekem? Mert igaz. Becsület istenemre, így igaz. Soha ilyen tiszta, üde nem volt a hangja, és ilyen... ilyen lágy és üde, nem, soha.

Júlia néni szélesen mosolygott, és bókokról motyogott valamit, miközben kiszabadította kezét Freddy markából. Mr. Browne nyitott tenyérrel Júlia nénire mutatott; és egy kikiáltó modorában, aki páratlan csodát mutat be hallgatóinak, a körülállókhoz fordult:

- Íme, Miss Morkan, legújabb fölfedezésem. - Nagyon jót nevetett saját tréfáján, de Freddy Malins rászólt:

- Csak vigyázzon a fölfedezésekkel, Browne. Mert annyit mondhatok, fele ilyen jól sem hallottam őt énekelni, amióta ide járok. Ez a szintiszta igazság.

- De még én sem - helyeselt Mr. Browne. - Azt hiszem, óriásit fejlődött a hangja.

Júlia néni megrántotta a vállát, és jámbor büszkeséggel megjegyezte:

- Harminc évvel ezelőtt nem volt éppen rossz a hangom, szó se róla.

- Én sokszor mondtam már Júliának - szólt közbe sokat jelentőn Kate néni -, hogy ebbe a kórusba csak belepazarolja a tehetségét. De ne adj Isten, hogy hallgatna rám.

A többiekhez fordult, mintha józan eszűkhöz fellebbezne egy kölyök konoksága ellen, míg Júlia néni maga elé bámult, emlékek halvány mosolyával az arcán.

- Nem - folytatta Kate néni -, dehogy hallgatna ő akárki szavára vagy tanácsára, csak dolgozik, mint egy rabszolga, éjjel-nappal a kórusban, éjjel-nappal. Karácsony szent napján reggel hat óta! És miért?

- Hát mi másért, ha nem Isten dicsőségére? - perdült hátra mosolyogva a zongoraszéken Mary Jane.

Kate néni dühösen fordult unokahúgához:

- Nem kell nekem magyarázni, tudom én, mit kell tenni az Isten dicsőségére, de azt hiszem, egyáltalán nem szép a pápától, hogy kirakja a kórusokból a nőket, akik egész életüket odaáldozták, és hebrencs kis kamaszokat tol az élre. Én elhiszem, hogy ha a pápa ezt csinálja, egyházunk üdvéért teszi. De se helyesnek nem tartom, se igazságosnak, Mary Jane.

Fokozatosan lovalta magát az indulatba, mert fájó pont volt ez életében, és folytatta volna, ha Mary Jane közbe nem lép, észrevéve a körjük gyülekező táncosokat:

- Ugyan, ugyan, Kate néni, még meg találja botránkoztatni Mr. Browne-t itt, aki más meggyőződést vall.

Mr. Browne elvigyorodott a vallására tett célzás hallatán. Kate néni pedig sietve feléje fordult, és így szólt:

- Arról igazán szó sincs, mintha kétségbe vonnám a pápa igazát. Én csak egy buta öregasszony vagyok, és nem is mernék még kételkedni se. De hol itt a mindennapi életben nélkülözhetetlen

udvariasság, hol a hála? És ha én lennék Júlia helyében, bizony megmondanám én annak a Healy atyának, meg én, egyenesen a szemébe...

- Azonkívül - folytatta Mary Jane a magáét - mindahányan biztosan éhesek vagyunk már, és ha az ember éhes, könnyen dühbe gurul.

- És ha az ember szomjas - vigyorgott Mr. Browne -, akkor is.

- Jobb, ha most az asztalhoz ülünk - mondta Mary Jane -, és a vitát azutánra hagyjuk.

A társalgó előtt, a lépcsőfordulóban Gabriel Júlia nénire és feleségére akadt, akik Miss Ivorst próbálták rábeszélni, hogy maradjon itt vacsorára. Miss Ivors már a hajára tűzte kalapját, kabátját épp most gombolta be, és nem akart maradni. Egyáltalán nem éhes, és máris túl soká maradt.

- Csak tíz percre maradj még, Molly - mondta Mrs. Conroy. - Tíz perc igazán nem számít.

- Pár finom falat vár magára - mondta Mary Jane - a hosszú tánc után.

- De igazán nem maradhatok - makacskodott Miss Ivors.

- Most már tudom, nem érezte jól magát minálunk - mondta Mary Jane elkeseredetten.

- Higgyék el, soha jobban - biztosította őket Miss Ivors -, de most már igazán rohannom kell.

- De hogy mész haza? - kérdezte Mrs. Conroy.

- Pár lépés itt a rakparton - felelte Miss Ivors.

Gabriel habozott egy pillanatig, aztán közbeszólt.

- Ha megengedné, Miss Ivors, ha tényleg mennie kell már, hazakísérném.

De Miss Ivors kitepte magát közülük.

- Hallani sem akarok erről - kiáltotta. - Az isten szerelmére, menjenek már vacsorázni, és hagyjanak engem az utamra. Higgyék már el, hogy tudok magamra vigyázni.

- Na, muris egy nő vagy te, Molly - mondta Mrs. Conroy szívélyesen.

- *Beannacht libh* - kiáltotta Miss Ivors nevetve, és leszaladt a lépcsőn.

Mary Jane utána bámult, zavartan, rosszkedvűen; Mrs. Conroy meg áthajolt a lépcsőkorláton, és a hallajtó felé figyelt. Gabriel azt kérdezte magától, nem ő volt-e az oka a lány pánikszerű távozásának. Nem, egyáltalán nem látszott rajta rosszkedv: nevetett, amikor elrohant. Gabriel bambán meredt a lépcsőre.

Ebben a pillanatban Kate néni csoszogott elő az ebédlőből, kezét tördelve, elkeseredetten.

- Hol van Gabriel? - kiáltotta. - Hol az ördögben van Gabriel? Mindenki ott vár, vacsorára készen, és nincs, aki felszeletelné a libát.

- Itt vagyok, Kate néni! - kiáltotta Gabriel hirtelen támadt lelkesedéssel. - Terelje elém, ahány csak van, s én máris szeletelem!

Az asztal egyik végén pácolt borjúszege és egy barnára pirított, kövér liba illatozott, szemben vele fodros papírágyon gömbölyű sonka bőre dagadt a zsinegek árka közt, behintve barna fahéjjal és friss petrezselyemmel, a csánkja tiszta papír selymébe csavarva. Közöttük két sor tál jó szagú útja húzódott: két sárgapirosan remegő zselé-kupola, két tálcan fehér vaníliakrém-palota, dzsem pirosító tava körülöttük, egy halványzöld, falevél alakú tálon bíbor domb mazsolából, mellette friss mandulahalmok, szmirnai fügek arányló négyszögei, egy tálban tejszín, tetején mogoró, áttetsző üvegtálca, tele csokoládészeletekkel, arany- és ezüstpapírba csoma-

golt cukorkákkal, magas üvegtálcán harsányzöld zeller. Narancs és kaliforniai alma roppant piramisa alatt egy gyümölcsöstál roskadozott az asztal közepén, mellette kétoldalt két ódivatú, metszett üvegpalackban portói és sűrű sherry örködött. Hatalmas sárga tálban várt a puding a lezárt pianínón, mögötte három osztagban felsorakoztatva palackozott barna sör, malátasör és ásványvíz, egyenruhájuk színe szerint: az első kettő fekete, barna illetve piros címkéssel, a harmadik, kisebb osztag fehér, átlós zöld csíkokkal.

Gabriel bátran az asztalfőhöz állt, megvizsgálta kése élet, és villáját keményen a libába döfte. Nem zavarta semmi most, mert szakértője volt a felszeletelésnek, azonkívül semmit sem szeretett annyira, mint egy jól megrakott asztal főhelyén ülni.

- Miss Furlong, mit adhatok magának? - kérdezte Gabriel. - Szárnyat, vagy a mellehúsából?

- A mellből kérnék, de csak egy pici szeletkét.

- És magának, Miss Higgins?

- Ó, amit csak akar, Mr. Conroy.

Miközben Gabriel és Miss Daly a sült libás, a sonkás és a pácolt borjúszegecs tálakat kicserélték, Lily sorra járta a vendégeket egy fehér szalvétával letakart, nagy tál forró krumplipürével. Ez Mary Jane ötlete volt, mint ahogy azt is ő javasolta, hogy almaszószt adjanak a sült liba mellé, Kate néni viszont kijelentette, hogy ha eddig jó volt a sima sült liba, talán ezután is megfelel nekik, és csak azt kívánja, soha rosszabb ne kerüljön az asztalukra. A tanítványait maga Mary Jane szolgálta ki, és ügyelt arra, hogy ők kapják a legjobb falatokat. Kate és Júlia néni a palackokat bontották fel, és hozták az asztalhoz. Barnasöröt és malátasöröt az uraknak, ásványvizet a hölgyeknek. Nagy lármá és nevetés zajlott az asztal körül, csörömpöltek a kések, a villák, pukkantak a dugók, csengtek a poharak. Gabriel másodszor is hozzálátott, hogy kiszolgálja a vendégeket, bár ő maga még egy harapást sem evett. Mindenki hangos tiltakozásba tört ki, és végül úgy egyeztek meg, hogy Gabriel lemossa torkát egy jó adag barnasörrel, mert a szeletelés kemény munkája közben beszáradt a nyelve. Mary Jane nyugodtan letelepedett a vacsorája mellé, de Kate és Júlia néni egyre ott csoszogtak az asztal körül, egymás sarkát taposva, összevissza ütközve végtelen útjukon, oly parancsokat osztogatva egymásnak, amelyeket egyikük sem méltatott figyelemre. Mr. Browne könyörögve kérte őket, üljenek le végre enni, Gabriel is erősködött, de ők csak rótták útjukat, és azt felelték, van még idő elég, míg végül Freddy Malins megragadta Kate nénit, és általános kacagás közepette belenyomta a székbe.

Mikor már mindenki tányérja tömve volt, Gabriel mosolyogva kijelentette:

- Na kérem, ha valaki még kér abból, amit a közönséges népek tölteléknek hívnak, az most szóljon.

Kórusban kérték, hogy lásson végre már a vacsorájához, és Lily előhozta a krumplit, amit neki tettek félre.

- Rendben van - mondta Gabriel, és újra meghúzta poharát étvágygerjesztőnek. - Hölgyeim és uraim, pár percre szíveskedjenek hát megfeledkezni létezéséről.

Nekilátott vacsorájának, bele sem szólt a társalgásba, amely, mihelyt Lily elhordta a tányérokat és az evőeszközöket, az asztal körül élénken megindult. A beszélgetés a Royal Színházban vendégszereplő operatársulat körül forgott. Mr. Bartell D'Arcy, a barna képű, ifjú tenorista, aki a legdivatosabb nyakkendőket és bajuszt hordta Dublinban, a szóló alt dicséretére hosszú tirádára fakadt, de Miss Furlongnak az volt a véleménye, hogy a hölgy játékszílus a igen-igen közönséges. Freddy Malins közbevetette, hogy énekelt egyszer a Gaiety

Színházban egy varieté második felében egy néger törzsfőnök, és elmondhatja, soha életében nem hallott olyan csodálatos tenorhangot.

- Hallotta őt énekelni? - kérdezte Mr. Bartell D'Arcytól, át az asztalon.

- Nem - felelte Mr. Bartell D'Arcy, hangsúlyozott könnyedséggel.

- Azért - magyarázta Freddy Malins -, mert kíváncsi lennék a véleményére. Szerintem nagyszerű hangja volt.

- Ez Freddyre vall, megtalálni a valóban értékes dolgokat - jelentette ki a társaságnak Mr. Browne cinkoskodva.

- Miért ne lehetne jó hangja? - kérdezte Freddy Malins élesen. - Talán azért, mert fekete a bőre?

Senki sem válaszolt; Mary Jane visszaterelte a beszélgetést a hagyományos opera kérdéseire. Kapott egyszer egy szabadjegyet a *Mignon*ra egyik tanítványától. Nagyon szép volt persze, csak hát őt szegény Georgina Burnsre emlékeztette. Mr. Browne még távolabbi múltakba kalandozott vissza, régi olasz társaságokat emlegetett, akik annak idején Dublinban jártak - Tietjens, Ilma de Murzka, Campanini, a nagy Trebelli, Giuglini, Ravelli, Aramburo. Abban az időben, tette hozzá, volt valami, amit dalkultúrának lehetett nevezni Dublinban. Elmondta azt is, estéről estére hogy tömve volt a régi Royal Színház kakasülője, egyik este egy olasz tenoristát hogy újrátak meg ötször, hogy énekelte el ötször az olasz tenorista az *Ó, harctéren hullni vágyom el-t*, és mindannyiszor hogy vágta ki a magas C-t, az erkély lelkes ifjú tapsolói hogy rohanták meg-egy egy híres *primadonna* kocsiját, hogy fogták ki előle a lovakat, és húzták a kocsit a városon át a szállodáig. Miért nem játsszák soha mostanában a régi nagy operákat, kérdezte, a *Dinorah-t*, a *Lucrezia Borgia-t*? Mert nincs művész, aki énekelni tudná: azért.

- Persze - szólt közbe Mr. Bartell D'Arcy - merem állítani, ma is akadnak olyan jó énekesek, mint akkor.

- Hol vannak? - kérdezte Mr. Browne kihívón.

- Londonban, Párizsban, Milánóban - felelte Mr. Bartell D'Arcy lelkesen -, nem kétséges, hogy Caruso van olyan jó, mint bárki azok közül, akiket ön említett.

- Meglehet - mondta Mr. Browne. - Mégis, meg kell mondanom önnek, én erősen kétlem.

- Jaj, bármit megadnék, ha Carusót énekelni hallanám - mondta Mary Jane.

- Részemről - jegyezte meg Kate néni, egy csonton csipegetve - csak egy tenorista létezett. Már úgy értem, aki nekem tetszett. De azt hiszem, egyikőjük sem ismeri már a nevét.

- Ki az a szerencsés, Miss Morkan? - kérdezte Mr. Bartell D'Arcy udvariasan.

- A neve - emlékezett vissza Kate néni -, Parkinson volt a neve. Akkor hallottam őt énekelni, amikor még virágkorát élte. Azt hiszem, neki volt a legtisztább tenorhangja, amivel emberi torkot valaha is megáldott az ég.

- Különös - mondta Mr. Bartell D'Arcy -, még a nevét sem hallottam soha.

- Igen, igen - állította Mr. Browne is -, Miss Morkannak tökéletesen igaza van. Még én is hallottam emlegetni az öreg Parkinsont, mert őt magát én már nem hallhattam.

- Csodálatos, tiszta, megejtő, lágy angol tenor volt - lelkesedett Kate néni.

Miután Gabriel végzett, a pudingot áttelepítették az asztalra. Újra felcsörömpöltek a kanalak és a villák. Gabriel felesége egy-egy kanálnyi pudingot tett mindenkinek, és a tele tányérokat kézről kézre adatta az asztal hosszán. Fele útjukon Mary Jane tartotta fel, és málna- meg narancsízű, vaníliakrémmel és dzsemmel körítette. A puding Júlia néni készítménye volt, az asztal minden tájáról zengett a dicséret. Ő maga megjegyezte, hogy nem sikerült elég barnára.

- Miss Morkan, remélem, az én barnaságom megfelel önnek - jegyezte meg Mr. Browne -, mert hiszen tudja, én aztán barna vagyok, mindenestől.

Az urak, kivéve Gabrielt, mind megkóstolták a pudingot, leróva bókjaikat Júlia néninek. Gabriel soha nem evett édességet, neki tették félre a zellert. Freddy Malins is kivett egy szál zellert, és azt ette a pudinghoz. Hallotta, hogy a zeller jót tesz a vérnek, és épp most orvosi felügyelet alatt állt. Mrs. Malins, aki az egész vacsora alatt hallgatott, most megjegyezte, hogy a fia a Mount Melleraybe utazik fel jövő héten. Az egész asztal tüstént Mount Mellerayról kezdett beszélni: milyen üde ott fenn a levegő, milyen vendégszeretők a szerzetesek, és hogy soha egy árva pennyt még nem kértek vendégeiktől.

- Csak nem azt akarják mondani - hitetlenkedett Mr. Browne -, hogy ha egy pasas csak úgy meggondolja magát, és felmegy oda, mintha szállodába menne, él egy darabig a nyakukon, utána csak úgy odább állhat fizetés nélkül?

- Általában adományt szokás otthagyni, mikor az ember eljön - mondta Mary Jane.

- Bárcsak a mi egyházunknak is lennének ilyen intézményei - jegyezte meg Mr. Browne őszinte lelkesedéssel.

Megütközve vette tudomásul, hogy a szerzetesek ott némaságban élnek, hajnalban kettőkor kelnek, és a koporsójukban alszanak. Megkérdezte, mire való ez.

- Ezt írja elő rendük szabályzata - magyarázta Kate néni tömören.

- Értem, de miért? - kérdezte Mr. Browne.

Kate néni megismételte, hogy ez a szabály és kész. Mr. Browne láthatólag még mindig nem értette. Freddy Malins megmagyarázta, amennyire tőle telt, hogy a szerzetesek a nagyvilág bűneit akarják jóvátenni ezzel. A magyarázat nem lehetett elég világos, mert Mr. Browne vigyorogva megjegyezte:

- Ez a gondolat fölöttébb tetszik nekem, csak azt nem értem, miért nem jó nekik a kényelmes, sodronyos ágy?

- A koporsó - mondta Mary Jane - azért van, hogy mindig emlékeztesse őket a halálra.

A gyászos témát mihamar elejtették, és a beállott csendben hallani lehetett, amint Mrs. Malins a szomszédjának suttogta: nagyon-nagyon jó emberek ők, a szerzetesek, nagyon-nagyon jámborak.

A mazsola, a mandula, a füge és a narancs, a csokoládé és az édesség körbejárt az asztalon, és Júlia néni felszólította a vendégsereget, lássanak hozzá a portóihoz vagy a sherryhez, ki mit szeret. Mr. Bartell D'Arcy először egyikből sem kért, de szomszédja oldalba bökte, és valamit a fülébe súgott, mire megengedte, hogy poharát teletöltsék. Ahogy teltek a poharak, a beszélgetés lassacskán megszakadt. A csendet csak a pohárba csorduló bor zenéje és a nyugtalan széknykorgás törte meg. Valaki köhentett, valaki finoman az asztalra koppintott, csendre intve a társaságot. Csend lett. Gabriel hátratolta székét és felállt.

A kopogtatás bátorítóan felerősödött, aztán végképp elült. Gabriel az asztalterítőre tapasztotta remegő tenyerét, és idegesen mosolygott a társaságra. A feléje forduló arcokról a csillárra

kapta tekintetét. Keringőt játszottak a másik szobában, és áthallatszott a szoknyák suhogása a társalgó ajtaján. Kint, a rakparton, emberek állnak a hóban, nézik a fénylő ablakokat, hallgatják a keringő dallamát. Kristálytisza kint a levegő. Távolabb, a park fái hó alatt roskadoznak. A Wellington-émlékmű szikrázó hósapkába búj, ide csillan fénye nyugatról - át a Fifteen Acres fehér takaróján.

Belevágott:

- Hölgyeim és uraim! Ezen az estén is, mint évek során át mindannyiszor, osztályrészemül jutott, hogy egy nagyon megtisztelő feladatnak tegyek eleget, egy feladatnak, amely, attól tartok, szerény képességeimet, mint szónokét, lebírhatalan nehézségek elé állítja.

- Dehogy, dehogy! - szólt közbe Mr. Browne.

- Mindazonáltal legyen szabad önöket arra kérnem ez estén - jóindulatukba ajánlva gyarló képességeimet -, hadd vegyem igénybe néhány percre figyelmüket, míg megpróbálom szavakba önteni érzéseimet, melyek ez alkalommal megrohantak.

- Hölgyeim és uraim, nem először gyűltünk össze itt ma, e vendégszerető falak közé, a dús asztal köré, nem először vagyunk élvezői - helyesebben áldozatai - bizonyos hölgyek vendégszeretetének. - Karjával a levegőbe kaszált, és szünetet tartott. Mindenki Júlia nénire, Kate nénire és Mary Jane-re nevetett vagy mosolygott, akik rózsaszínre váltak gyönyörűségükben. Gabriel bátrabban folytatta:

- A tűnő évekkel egyre csak szilárdul bennem az az érzés, hogy nincs még egy olyan hagyomány hazánkban, amely annyi dicsőséget hozott volna, és amelyet oly féltékenyen őriznénk, mint a vendégszeretet ősi hagyománya. Olyan hagyomány ez, amely, tapasztalatom szerint (és nem egy országot bejártam) párját ritkítja a modern nemzetek között. Mondhatná valaki azt is talán, hogy gyöngeség ez inkább, kár vele dicsekedni. Szívem szerint azt felelném erre, királyi gyöngeség ez, és olyan, hogy azt kívánom, soká éljen és viruljon itt közöttünk. De egyet biztos mondhatok: amíg ez egyetlen tető ója a fent említett drága hölgyeket - és leghőbb óhajom, hogy sok-sok hosszú évig ója még -, az ősi, meleg szívű, udvarias ír hazaszeretet, melyet őseink bíztak reánk, és amelyet épen kell átadnunk utódainknak, még él közöttünk.

Szívből jövő, helyeslő mormogás kelt az asztalok körül. Gabriel agyán átsuhant, hogy Miss Ivors elment, és milyen udvariatlanul ment el - és magabiztosan folytatta:

- Hölgyeim és uraim! Egy új nemzedék nő soraink közé, új eszmék, új elvek fűtik. Ez a nemzedék komolyan veszi elveit, lelkesedik értük, ez a nemzedék - még ha rossz utakon tévelyeg is, szilárdan hiszem, hogy alapjában véve őszinte nemzedék. De, hölgyeim és uraim, szkeptikus, és ha szabad ezzel a kifejezéssel élnem, agytépő korban élünk: és néha attól rettegek, hogy ebből az új, okos, jobban mondva, és ez áll, túl okos nemzedékből kihál a humánus, a vendégszeretet, a megbocsátó jó kedély, amely egy szebb kornak volt a része. Ahogy ma este itt a múlt nagy énekeseit hallottam fölemlegetni, be kell vallanom, az jutott eszembe, hogy a szűkülő korlátok korában élünk. Abban a korban, és ezt ne tekintsük túlzásnak, tág terek várták az embert: és ha el is múlt visszahozhatatlanul, legalább reméljük azt, hogy a maihoz hasonló összejöveteleken, mikor büszke és hő ragaszkodással beszélünk róla, mindig újra éled, és elhunyt nagyjai emlékét, kiknek hírét-nevét nem fogja a világ halni hagyni, még mindig ápoljuk szíveinkben.

- Halljuk, halljuk - lelkesedett Mr. Browne.

- De - folytatta Gabriel lágyabban rezgetve hangját - ilyen összejöveteleken, mint most a mienk, mindig elménkbe tolakodnak szomorúbb gondolatok is: a múlt, az ifjúság emlékei, a változásoké, hiányzó arcoké, akiket valaha szeretünk. Életünk ösvényén sok-sok ilyen

szomorú emlék áll utunkba, ha minduntalan megállnánk eltűnődni rajtuk, elhagyna erőnk, nem tudnánk derekasan helytállni az életben, a munkában. Pedig mindannyiunkat vár a kötelesség, várnak a gyengéd kötelékek, amelyek megkövetelik, és jogosan követelik meg a szívós igyekvést.

- Éppen ezért nem időzöm hosszasan a múltnál. Nem azért gyűltünk ma össze, hogy borús elmélkedéssel töltsük időnket, hanem a hétköznapiak taposómalmából, a rohanásból és a tolongásból menekültünk ide egy röpke pillanatra. A jó barátság szellemében, mint barátok vagyunk ma itt, és mint kollégák, bizonyos fokig a *camaraderie* igaz szellemében is; és mint vendégek - hogy találóan szóljak - Dublin zenei világának Három Gráciájánál.

Taps és nevetés tört ki az asztal körül a nyílt célzásra. Júlia néni hiába kérte meg egymás után szomszédjait, hogy mondják, miket beszélt Gabriel.

- Azt mondja, hogy mi vagyunk a Három Grácia - mondta Mary Jane.

Júlia néni ugyan nem értette, de mosolyogva felnézett Gabrielre, aki az előbbi modorban folytatta:

- Hölgyeim és uraim! Nincs szándékomban átvenni ma este azt a szerepet, amelyet Párizs játszott valaha, egy más alkalommal. Nincs szándékomban választani közöttük. Ez a feladat számomra gyűlöletes lenne, és gyarló erőmet meg is haladná. Mert amint sorba nézem őket, legyen szemem előtt akár fő vendéglátó asszonyunk, akinek jó szíve, túl jó szíve immár szóbeszéd tárgya mindazok körében, akik őt ismerik; akár húga, akinek ma esti éneke reveláció volt, csoda - úgy látszik, örök ifjúsággal áldott meg -, és végül, de nem utolsósorban, ha tehetséges, vidám, szorgos kezű legifjabb háziasszonyunkat tekintem, uraim, nem tudom, melyiküknek nyújtanám az almát.

Gabriel nagynénjeire pillantott, és amikor meglátta Júlia néni szélesen mosolygó arcát, és a könnyeket, amelyek Kate néni szemét elfutották, sietett befejezni mondókáját. Gálánsan a magasba lendítette borospoharát, és miközben az egész társaság várakozásteljesen poharat fogott, emelt hangon megszólalt:

- Mindhármójukat köszöntse ez az áldomás. Igyunk egészségükre, jólétükre, hosszú életükre, boldogságukra és boldogulásukra, tartsák még sok-sok évig azt a büszke, önerejükkel kivívott helyet, amelyet hivatásukban betöltenek, élvezzék még nagyon sokáig azt a tiszteletet és ragaszkodást, amely irántuk a szívünkben él.

A vendégsereg felállt, a poharak magasba lendültek. Mindenki a három hölgy felé fordult, akik ülve maradtak, és Mr. Browne vezetésével felcsendült a dal:

*Hát mulat a, vigad a gárda,
Hát mulat a, vigad a gárda,
Hát mulat a, vigad a gárda,
Senki se mondja: nem.*

Kate néni zsebkendőjébe temette arcát, és még Júlia néni is meghatódott. Freddy Malins pudingos villájával verte az ütemet, az éneklők egymáshoz hajoltak, mint tanácskozó tagok valami énekes konferencián, és lendületesen daloltak:

*Ha mondja, sem hiszem,
Ha mondja, sem hiszem.*

Aztán újra vendéglátóik felé fordultak:

*Hát mulat a, vigad a gárda,
Hát mulat a, vigad a gárda,
Hát mulat a, vigad a gárda,
Senki se mondja: nem.*

A felharsanó üdvívalgást átvették a társalgóban szórakozó vendégek is, ütemesen újra meg újra felcsapott a lárma, Freddy Malins vezénylőtiszti minőségben verte az asztalt villája nyelével.

A csípős, hajnali szél belopódzott a hallba, ahol álltak. Kate néni meg is jegyezte:

- Valaki csukja már be az ajtót. Mrs. Malins még halálra fázik.

- Browne van odakint, Kate néni - felelte Mary Jane.

- Mindig, mindenütt Browne - mondta Kate néni fojtott hangon.

Mary Jane nevetett nénje óvatosságán.

- Csupa előzékenység ma ez az ember.

- Szépen idetelepedett szent karácsony estéjén is - fűzte hozzá Kate néni az előbbi hangon -, hat ökör nem mozdította volna el. Jókedvűen nevetett saját magán, aztán sietve hozzátette:

- Hívd be gyorsan, Mary Jane, és csukd be az ajtót. Az isten szerelmére, remélem, nem hallotta meg.

Ebben a pillanatban kinyílt a hallajtó, és Mr. Browne jelent meg a küszöbön olyan nevetéssel, hogy attól lehetett tartani, a szíve szakad bele. Hosszú, zöld télikabát volt rajta, hamis asztrakán gallérral és kézelővel, fején lapos szőrmesapka. Kimutatott a hófedte rakpartra, ahonnan éles, hosszú fütty hangja hasított be a nyitott ajtón.

- Freddy ide csődíti Dublin összes fiákerét - mondta. Gabriel bukkant elő az iroda mögötti kamrácskából, nagykabátját rángatta magára, és körülpillantva a hallban, megkérdezte:

- Gretta nincs még ideleenn?

- Most szedegeti a holmiját - válaszolta Kate néni.

- Ki zongorázik odafönt? - kérdezte Gabriel.

- Senki. Már mindenki elment.

- Dehogyan, Kate néni - szólt közbe Mary Jane. - Mr. Bartell D'Arcy meg Miss O'Callaghan még nem ment el.

- Valaki a zongorával bolondozik - mondta Gabriel. Mary Jane Gabrielre és Mr. Browne-ra pillantott, és fázósan összerázkódott. - Szinte fázom, ha erre a két bebugyolált úrra nézek. Még elgondolni is rémes, milyen útjuk lesz hazafelé.

- E pillanatban jobbat elképzelni se tudnék - mondta Mr. Browne rettenthetetlenül -, mint egy csuda jó sétát kint a szabadban, vagy ami még jobb, vágató szánon ülni, egy jól futó ló gyeplőjével a kezemben.

- Valaha nekünk is volt egy szép lovunk, azzal szoktunk hazajárni - mondta Júlia néni szomorúan.

- Az örökmélekű Johnny - mondta nevetve Mary Jane.

Kate néni és Gabriel is nevetett.

- Na és mi volt abban a Johnnyban olyan csodálatos? - kérdezte Mr. Browne.

- Néhai nagyapánk, a rég elsiratott Patrick Morkan ugyanis - magyarázta Gabriel -, akit utolsó éveiben másként, mint öregúr, nem is szólítottak, csirizfőző volt.

- De Gabriel - mondta Kate néni nevetve -, hiszen keményítőmalma volt.

- Csiriz vagy keményítő - folytatta Gabriel -, egyre megy. Szóval, az öregúrnak volt egy Johnny nevű lova. Ez a Johnny volt az öregúr energiatelepe, körbe-körbe trappolva a járgány rúdja előtt, ez tartotta üzemben a malmot. Minden nagyon jól ment, de most jön a tragikus eset a Johnnyval. Egy szép napon az öregúr fejébe vette, hogy ezzel a kiválósággal vonul ki egy katonai díszszemlére a parkba.

- Az Úr kegyelme legyen vele haló poraiban - szólt Kate néni kegyesen.

- Ámen - hagyta helyben Gabriel. - Az öregúr tehát, amint már említettem, felöltötte legszebb keménygallérját, fejébe nyomta legszebb csúcsos kalapját, befogta Johnnyt, és nagy pompásan kihajtott ősei kastélyából, amely a Back Lane-en volt, ha jól tudom.

Mindenki nevetett, még Mrs. Malins is, Gabriel előadásán. Kate néni közbeszólt.

- Ugyan, Gabriel, hisz nem is a Back Lane-en lakott, csak a malma volt ott.

- Kihajtott hát elődei hajlékából - folytatta Gabriel - ama Johnnyval. Gyönyörűen ment is volna minden, ha Johnny meg nem látja Vili őfelsége szobrát: már most vagy beleszeretett abba a lóba, amin Vili őfelsége ült, vagy azt hitte, hogy a malomban van megint, mert váratlanul ügetni kezdett a szobor körül, körbe-körbe.

Gabriel körbejárt a hallban kalucsnijával, a többiek nevetése közepette.

- Csak ügetett a ló körbe-körbe - mesélte Gabriel -, az öregúr meg, ragyogó, öntelt öregúr, nagyon méltatlankodott: „Na, mi lesz, kérem? Gyerünk, gyerünk, kérem, Johnny! Johnny! Micsoda méltatlan viselkedés ez? Nem értem ezt a lovat!”

Gabriel meséjét és mozdulatait fel-felzúduló nevetés kísérte, ahogy eljátszotta az esetet. Egyszerre kopogás visszhangzott a hallban. Mary Jane az ajtóhoz szaladt és kinyitotta. Freddy Malins lépett be, tarkójára lökött kalappal, fázósan felhúzott vállal, szuszogva és gőzölögve a szokatlan testgyakorlattól. - Csak egy kocsit tudtam keríteni - közölte.

- Semmi baj, biztosan találunk még egyet a rakparton - mondta Gabriel.

- Persze - helyeselt Kate néni - jobb, ha Mrs. Malins nem vár sokáig itt a huzatban.

Fia és Mr. Browne karjára támaszkodva Mrs. Malins szerencsésen lejutott a lépcsőn, és némi mesterkedés árán sikerült felvonszolni a kocsira. Freddy Malins felkapaszkodott melléje, és jó ideig foglalatoskodott körülötte, Mr. Browne meg tanácsokkal segédkezett. Végre kényelembe helyezkedett az anyja, és Freddy Malins felszólította Mr. Browne-t, hogy szálljon ő is be. Hosszú, zavaros beszélgetés után Mr. Browne fellépett a kocsira. A kocsis beburkolózott pokrócába, és hátrahajolt a címért. A zűrzavar nőttön-nőtt. A szerencsétlen kocsis ide-oda kapkodta a fejét a kocsik két ablaka között: az egyikből Freddy Malins feje állt ki, és árasztotta el utasításokkal, a másikkól Mr. Browne-é, aki homlokegyenest az ellenkezőjét mondta. Hol szálljon ki útközben Mr. Browne, ezt kellett volna eldönteni; Júlia néni, Kate néni és Mary Jane a küszöbről vettek részt a vitában, egymásnak ellentmondó, egymást cáfoló tanácsokkal, fuldokolva a nevetéstől.

Ami Freddy Malinst illeti, ő már megszólalni sem bírt, annyira nevetett. Ki-be kapkodta fejét az ablakon pillanatonként, mindannyiszor kockára téve kalapját, és közvetítette anyjának a vita állását, míg végre Mr. Browne túlordítva a nevetés lármáját, a megzavarodott kocsisra süvöltött:

- Tudja, hol van a Trinity College?

- Tudom, kérem.

- Hát akkor irány a Trinity College kapuja, majd ott megmondjuk, merre hajtson tovább. Érti?

- Igenis, kérem.

- A Trinity College-hez, sebesen, mint a madár.

- Igenis, kérem.

Csattant az ostor, és a kocsi elzörgött a rakpart mentén, nevetés és istenhozzádok kíséretében.

Gabriel nem ment ki az ajtóba a többiekkel. A hall egyik sötét sarkából bámult fel a lépcsőn. Az első kanyarban egy nő állt, árnyékban. Arcát nem látta, csak szoknyájának téglavörös és halvány arany csikjait, amelyek az árnyékban fehér-feketéknek látszottak. A felesége volt. A korlátra dőlve hallgatott valamit. Az asszony mozdulatlan némasága különösnek tűnt Gabriel előtt, és ő is hegyezte fülét, hátha elkap valami hangot. De alig hallott valamit, kivéve a nevetés és vita lármáját a kapulépcső felől, néhány zongoraakkordot és egy éneklő férfihang el-elúszó dallamfoszlányát.

Némán állt a homályban, és megpróbálta elkapni a dallamot, amit a férfi énekelt, közben a feleségét bámulta. Bájj és titok áradt a tartásából, mintha valaminek a szimbóluma lenne. Feltette magának a kérdést, minek a szimbóluma lehet egy mozdulatlan asszony, lépcsőkorlátra dőlve, árnyékban, amint távoli zenére figyel. Ha festő lenne, ebben a helyzetben festené meg. A sötét háttérben kék filckalapja élesen elválna hajának bronzvörösétől, szoknyáján a sötét csíkok ugyancsak élesen elválnának a világosabbaktól. *Távoli zene*, ez lenne a kép címe, ha festő lenne.

A hallajtó csattant; Júlia néni, Kate néni és Mary Jane jöttek be, még mindig nevetve.

- Hát nem szörnyű alak ez a Freddy? - mondta Mary Jane.

- Igazán szörnyű alak.

Gabriel némán felmutatott a lépcsőre, arrafelé, ahol a felesége állt. Most, hogy a hallajtó becsukódott, tisztábban lehetett hallani a zongorát és a dalt. Gabriel figyelmeztetően feléjük intett, hogy maradjanak csendben. A dal mintha ősi ír hangszerelésű lett volna, és az énekes, úgy tűnt, nehézkesen ejti a szavakat, és a dallamban sem biztos. A távolság és az énekes rekedtsége panaszossá nyújtana a hangot, elmosta a dal ritmusát és a bánattól zokogó szavakat:

*Nézd, eső verdesi fürtömet,
Bőrömet harmat lepi,
Kicsim reszket a hidegben...*

- Ó - kiáltott fel Mary Jane -, Mr. Bartell D'Arcy énekel, pedig hiába könyörögtünk neki egész éjszaka. Megkérem, hogy énekeljen, mielőtt elmegy.

- Jaj, beszéld rá, Mary Jane - mondta Kate néni. Mary Jane félretolta őket, és a lépcső felé iramodott, de mielőtt még elérte volna, az énekes elhallgatott, és a zongora fedele hirtelen lecsapódott.

- Milyen kár! - kiáltott fel. - Jön már lefelé, ugye, Gretta?

Gabriel hallotta a felesége igenlő válaszát, és látta, hogy elindul lefelé. Pár lépcsőfokkal mögötte ott jött Mr. Bartell D'Arcy, Miss O'Callaghan társaságában.

- Jaj, Mr. D'Arcy - kiáltotta Mary Jane -, tudja-e, mennyire nem szép magától, hogy csak így abbahagyja, amikor itt mi mindannyian elragadtatva hallgatjuk!

- Mr. D'Arcy társaságában voltam egész éjjel - mondta Miss O'Callaghan -, különben Mrs. Conroy is velünk volt, és nekünk elmondotta, hogy nem énekelhet, mert borzasztóan meghűlt valahol.

- Jaj, Mr. D'Arcy - mondta Kate néni -, most füllentett egy nagyot.

- Nem hallja, hogy olyan rekedt vagyok, mint egy varjú? - válaszolta Mr. D'Arcy gorombán.

Besietett a kamrácskába, és magára öltötte télikabátját. A többiek megrökönyödve durva szavára, nem tudtak hirtelen mit felelni. Kate néni összeráncolta szemöldökét, és jelt adott a többieknek, hogy ne bolygassák tovább a témát. Mr. D'Arcy a torkát bugyolálta gondosan és mogorván.

- Az időtől van - mondta Júlia néni kis szünet után.

- Igen, mindnyájan meg vagyunk hűlve - tette hozzá Kate néni készségesen -, egytől egyig.

- Azt mondják - mondta Mary Jane - harminc éve nem esett ennyi hó, és ma reggel olvastam az újságban, hogy szerte az országban havazik.

- Én szeretem a havat - mondta Júlia néni szomorúan.

- Akárcsak én - helyeselt Miss O'Callaghan. - Nem is karácsony a karácsony, ha nem fehér.

- Szegény Mr. D'Arcy biztosan nem rajong a hóért - mondta Kate néni mosolyogva.

Mr. D'Arcy kijött a kamrácskából, fülig pólyált nyakkal, állig begombolkozva, és bűnbánó hangon elmondta meghülésének szomorú történetét. Mindenkitől kapott tanácsot, mindenki mélyen sajnálkozott; és lelkendezve ösztökélték, nagyon vigyázzon a torkára az éjszakai levegőben. Gabriel feleségét figyelte, aki nem kapcsolódott bele a beszélgetésbe. Közvetlenül a poros lámpaernyő alatt állt; a gáz lángja csengve szikrázott dús, bronzvörös haján, pár napja látta, kibontva a kandallónál szárogatta. Még mindig az előbbi hangulatban volt, és úgy látszott, fogalma sincs arról, ami körülötte történik. Végre feléjük fordult, és Gabriel észrevette, hogy arca izzik, szeme csillog. Áradó öröm öntötte el hirtelen szíve táját.

- Mr. D'Arcy - hallotta felesége hangját -, mi a címe annak a dalnak, amit az előbb énekelt?

- *Az aughrimi leány* - felelte Mr. D'Arcy -, de nem emlékszem rá egész pontosan. Miért? Ismeri talán?

- *Az aughrimi leány* - ismételte -, nem emlékeztem a címére.

- Tündéri dallam - mondta Mary Jane - igazán sajnálom, hogy nem énekelhetett ma este.

- Ugyan, Mary Jane - szólt rá Kate néni -, ne bosszantsd Mr. D'Arcyt. Nem engedem bosszantani.

Amikor látta, hogy mindnyájan felkészültek a távozásra, az ajtóhoz terelte őket, és elköszöntek egymástól:

- Hát akkor jó éjszakát, Kate néni, és köszönjük a szép estét.

- Jó éjszakát, Gabriel, jó éjszakát, Gretta!

- Jó éjszakát, Kate néni, és nagyon köszönjük. Jó éjszakát, Júlia néni.
- No nézd csak, jó éjszakát, Gretta, nem is láttalak.
- Jó éjszakát, Mr. D'Arcy. Jó éjszakát, Miss O'Callaghan.
- Jó éjszakát, Miss Morkan.
- Még egyszer jó éjszakát.
- Jó éjszakát, mindenkinek. Jó utat.
- Jó éjszakát. Jó éjszakát.

Sötét volt még a hajnal. Álmos, sárga fénysugár nyújtózott a házak fölé, a folyó fölé: az ég mintha leszállni készülődne. Latyak fénylett az úton. A hó csíkokban, foltokban ült meg a tetőkön, a rakparti járdán, a korlátokon. A lámpák még róten lobogtak a barna hajnalban, túl a folyón fenyegetően meredt a súlyos égbe a Four Courts palotája.

Előtte ment az asszony Mr. D'Arcyval. Cipője, barna csomagban a hóna alatt, szoknyáját felhúzta kicsit, hogy le ne érjen a sárba. Már nem volt olyan titkot sejtető báj a tartásában, de Gabriel szeme még izzott a boldogságtól. Ereiben zubogva száguldott a vér, gyújtó gondolatok torlódtak mámoros agyában.

Előtte ment az asszony, sudáran, a lépte könnyű, mint a fény; vágy rohanta meg, hogy zajtalanul mögéje lopóddzon, és két vállát átfogva ölelőn, bolondos-édes szavakat suttogjon a fülébe. Olyan törekenynek látta most az asszonyt, hogy szerette volna, ha valamit lebírva megvédehetné, és utána kettesben valahol... Kettejük titkos élete, mint gyémántcsillagokkal ékes nyári ég, borult emlékei fölé. Egy halványrózsaszín boríték reggel a kávéscsészéje mellett, amelyet álmodozva becéz a keze. A borostyán közt madárzsivaj, a függöny napsütötte bársonya remegőn csillámlik a padlón: boldogságában még enni sem tud. A zsúfolt peronon állnak, és ő egy jegyet csúsztat a meleg, illatos tenyérkébe, a kesztyűje alá. Állnak a téli hidegben, egy rácsos ablakra bámulva, amely mögött üveget fúj a dörgő kohó mellett egy ember. Csikorgó hideg van. Arcukat egymás mellé szorítva néznek befelé, az ifjú asszony arcáról illat száll a hideg levegőben, és hirtelen nem tudja, miért, csak bekiabál az embernek, a kohó mellett:

- Meleg a tűz, uram?

De a kohó zajától nem hallotta az ember, így a legjobb. Még valami gorombaságot mondott volna, és elrontotta volna a hangulatot.

Meghitt boldogság hullámai áradtak szívéből, meleg özönét lüktetve röpítette teste minden tája felé a vér. Mint csillagok bágyadt sugara, tört és gyengéd fénnel ragyogták be emlékeit kettejük közös életének boldog percei, amelyekről senki, de senki nem tud, és nem is fog majd soha. Ezeket a percek szerette volna most visszaidézni az asszonynak, hogy feledje hosszú házasesetük unalmas éveit, és csak a mámoros pillanatok éljenek emlékében. Mert az évek, úgy érezte most, nem ölték még meg lelkeiket. A gyerekek, az ő irodalmi ambíciói, az asszony háztartási gondjai nem fojtották még teljesen el a gyengéd tüzet a szívükben. Hogy is mondta az egyik levélben, amelyet akkortájt írt az asszonynak? „Miért van az, hogy ezeket a szavakat szárazaknak és hűvöseknek találom? Azért talán, mert nincs szó, mely méltó nevednek.”

Mint távoli zene dallamárja, úgy törtek elő a múltból a régi szavak. Egyedül szeretett volna már lenni az asszonnyal. Ha elmennék a többiek, ha magukban lesznek majd a szobában, fent a szállodában, lágyan suttogja majd a nevét:

„Gretta!”

Lehet, hogy meg se hallja rögtön: épp akkor vetkőzik. Akkor valamit, valami lázasat zenget meg a hangja az asszonyban. Feléje fordul majd...

A Winetavern utca sarkán fogtak végre egy bérkocsit. Felderült nyikorgó lármájára, mert ez megmenti majd a beszélgetéstől. Az asszony az ablakon át kifelé bámult, fáradtnak látszott. A többiek is alig beszéltek, egy-egy épületre vagy utcára hívták fel egymás figyelmét. A ló kedvetlen vonszolta terhét, unott, zörgő dobozát maga mögött, és Gabriel egy kocsiban ült ismét az asszonnyal, száguldó kocsiban, hogy hajójukat elérjék, vágattak mézesheteik elébe.

Mikor a kocsi az O'Connel-hídon haladt át, Miss O'Callaghan megjegyezte:

- Azt mondják, aki átmegy az O'Connel-hídon, mindig találkozik egy fehér lóval.

- Ezúttal egy fehér emberrel találkoztunk - mondotta Gabriel.

- Hol van? - kérdezte Mr. Bartell D'Arcy.

Gabriel az emlékműre mutatott, amelyen hófoltok fehérlettek. Aztán ismerősen odaintett a néma szobornak.

- Jó éjszakát, Dani - szólt derűsen.

Mikor a kocsi a szálló elé ért, Gabriel kiugrott, és Mr. Bartell D'Arcy szabadkozása ellenére kifizette a kocsist. Egy shilling borralalóval toldotta meg a bért. A kocsis tisztelgett:

- Boldog új évet kívánok, uram!

- Magának is - mondta Gabriel barátságosan.

Egy pillanatig a karjában tartotta az asszonyt, amikor kisegítette a kocsiból, és a járdaszélen állva elköszönt a többiektől. Könnyedén dőlt a karjára, mint pár órával ezelőtt, amikor táncolt vele. Boldog és büszke volt akkor is, hogy az övé, büszke gyengéd bájára, asszonyi varázsára. De most, a régi emlékek tüzeiben, az első mozdulatra, a zengő, különös, illatos asszonyi test első érintésére végigremegett rajta a vágy. Magához szorította a karját, és ahogy álltak a szálloda ajtajában, a csend sátra alatt, úgy érezte, megmenekültek az élet, a kötelesség robotjától, megmenekültek a család, a barátok elől, és vad, lobogó szívvel új kalandokba rohannak.

A hallban egy öregember szunyókált hatalmas, mély öblű székben. Gyertyát gyújtott a portánál, és ment előttük a lépcsőn. Némán lépkedtek utána a vastag szőnyegekkel borított lépcsőfokokon. Puhán, tompán dobbant a léptük. Az asszony a portás mögött lépkedett, lehajtott fejjel, törékeny válla előregörnyedt, mintha terhet cipelne, szoknyája feszült a testén. Gabriel karjai ölelésre rándultak az asszony csípője felé, remegve a vágyban, hogy némán magához szorítsa; mind a tíz körmével a tenyerét marcangolta, hogy féken tartsa teste vad fellobbbanását. A portás megállt, az olvadó gyertyát igazgatta a tálcán. Egy lépcsőfokkal mögötte ők is megálltak. A csendben Gabriel hallotta az olvadó viaszecseppek koppanását a fémen, és saját szívének dörömbölését a bordáin.

A portás végigvezette őket egy folyosón, és kinyitotta az egyik szoba ajtaját. Aztán letette a gyertyát egy pipereasztalkára, és megkérdezte, mikorra óhajtják, hogy felébressze őket.

- Nyolckor - mondta Gabriel.

A portás a villanykapcsolóra mutatott, és valami mentegetőzést motyogott, de Gabriel röviden elvágta szavát:

- Nincs szükségünk fényre. Elég világosságot kapunk az utcáról. És kérem - tette hozzá a gyertyára mutatva -, elvihetné magával ezt a bájos iparcikket is, ha lenne olyan jó.

A portás megint magához vette a gyertyát, elgondolkodva ugyan, mert meglepte ez az eredeti ötlet. Aztán jó éjszakát motyogott és kiment. Gabriel bezárta az ajtót.

Az utcalámpa kísérteties világa hosszú fénycsíkot vetett az ablaktól az ajtóig a padlóra. Gabriel a díványra dobta kabátját és kalapját, aztán az ablakhoz sietett. Lenézett az utcára, hogy szenvedélye elülne talán egy kicsit. Aztán visszafordult, és a szekrényhez dőlt, háttal a fénynek. Az asszony már levette kalapját, kabátját is levetette; most ott állt az állótükör előtt, blúzát kapcsolta ki éppen. Gabriel várt még pár pillanatig, nézte, aztán megszólalt:

- Gretta!

Az asszony lassan elfordult a tükörtől, és a fénysugárban feléje indult. Arca olyan komor volt, olyan fáradt, hogy Gabriel ajkáról lehervadtak a szavak. Nem, még nem jött el az a pillanat.

- Fáradtnak látszol - mondta.

- Az is vagyok egy picit - felelte az asszony.

- Nem érzed rosszul magad?

- Nem. Fáradt vagyok: ez az egész.

Elment mellette az ablakhoz, ott megállt, kinézett. Gabriel megint elhallgatott, és mert attól félt, hogy félszége ismét hatalmába keríti, kitört:

- Az ám, Gretta!

- Mi az?

- Ismered azt a szerencsétlen flótást, azt a Malinst? - hadarta sebesen.

- Igen. Mi van vele?

- No, a szerencsétlen, derék fickó különben - folytatta Gabriel hamis hangon -, visszaadta azt az egy aranyat, amit valamikor kölcsönadtam neki, és igazában le is mondtam róla. Kár, hogy nem tud elszakadni attól a Browne-tól, mert tulajdonképpen egészen rendes ember.

Remegett most már a bosszúságtól. Miért látszik az asszony olyan szórakozottnak? Már nem tudta, hogyan kezdhetné. Az asszony is bosszús talán valamiért? Csak feléje fordulna hát, csak önszántából odajönne hozzá! Magáévá tenni így, esztelen durvaság lenne. Nem, először lobogást akart látni a szemében. Fölé akart kerekedni az asszony különös hangulatának.

- Mikor adtad kölcsön neki azt a fontot? - kérdezte kis szünet után.

Gabriel kínlódva gyűrte magába a kitörni kívánczó szennyes szavakat az italtól elhülyült Malinsról és az egy fontjáról. Lelkét szerette volna ordítva kitárni az asszonynak, testét a testéhez szorítani, leteperni. De csak azt mondta:

- Karácsonykor, igen, mikor azt a kis levelezőlap-bódéját megnyitotta a Henry utcában.

A düh és a vágy úgy megbénította, hogy észre sem vette, mikor eljött az ablaktól. Egy pillanatra megállt előtte az asszony, arcába nézett, különös pillantással. Aztán váratlanul lábhegyre állt, pihekönnyű kezét vállára tette és megcsókolta.

- Gabriel, te olyan nagyvonalú vagy - mondta.

Gabriel, gyönyörben remegve váratlan csókjától és különös szavaitól, hajára tette a kezét, és alig érintve a mosástól még puha, csillogó fürtöket, simogatni kezdte. Szíve csordultig telt boldogsággal. Önszántából mégis ide jött hozzá, és éppen akkor, amikor erre vágyott. Talán gondolatai együtt rohantak az övéivel. Talán megérezte benne a fellobogó vágyat, és az

odaadás ösztöne idehozta a karjaiba. Most, hogy olyan könnyen megkapta, amire vágyott, azon tűnődött, miért volt olyan habozó az előbb.

Két tenyerébe fogta az arcát. Aztán egyik kezét sebesen a derekára csúsztatta, közelebb húzta magához a testét, és lágyan suttozta:

- Gretta drágám, mire gondolsz?

Nem válaszolt, és nem is simult teljes megadással a karjába. Újra megkérdezte, lágyan:

- Mondd, mire, Gretta? Azt hiszem, tudom, mi bánt. Na, tudom?

Nem válaszolt azonnal. Aztán kitörő könnyek között zokogta:

- Arra a dalra, *Az aughrimi leányra*.

Kitépte magát a karjaiból, és az ágyhoz rohant, és támlájára borulva karjaiba temette arcát. Gabriel sóbálvánnyá meredt egy pillanatra a meglepetéstől, aztán utána ment. Amikor a nagy állótükör előtt elhaladt, tetőtől talpig meglátta magát: a széles, duzzadó ingmellet, az arcot, amelytől mindig zavarba jött, ha a tükörből visszanézett rá, villogó, aranykeretes szemüvegét. Pár lépésre az ágytól megállt és megszólalt:

- Mi van azzal a dallal? Miért ríkatott meg?

Az asszony felemelte fejét, és gyerekesen a keze fejével törölgette le könnyeit. Részvevőbb volt a hangja, mint ahogy szerette volna, mikor újra megkérdezte:

- Miért, Gretta?

- Arra gondolok, aki réges-régen ezt a dalt énekelni szokta.

- És az ki volt? - kérdezte Gabriel mosolyogva.

- Valaki, akit akkor ismertem, mikor a nagymamánál laktam, Galwayban.

A mosoly lehervadt Gabriel arcáról. Sötét harag gyúlt megint a lelke mélyén, és a kék sötét lángja lobbant fel dühödten ereiben.

- Valaki, akit szerettél? - kérdezte ironikusan.

- Valaki, aki majdnem gyerek volt még akkor - felelte. - Michael Furey volt a neve. Ő szokta énekelni ezt a nótát, *Az aughrimi leányt*. Nagyon vézna fiú volt.

Gabriel hallgatott. Nem akarta, hogy azt higgye az asszony, mintha érdekelné őt a vézna fiú.

- Mintha most is látnám - folytatta kis idő múlva az asszony. - Istenem, milyen szeme volt: nagy sötét szeme! És milyen lélek lobogott benne... lélek!

- Ó, igen. Szeretted?

- Együtt szoktam sétálni vele, mikor Galwayban voltam.

Egy gondolat suhant át Gabriel agyán.

- Talán ezért akartál Galwayba menni azzal az Ivors lánnyal? - kérdezte hidegen.

Az asszony fölneézett rá, és meglepetten kérdezte:

- Miért?

Pillantása zavarba hozta Gabrielt. Megrántotta a vállát:

- Én honnan tudjam? Talán, hogy találkozott vele.

Az asszony elkapta róla pillantását, elnézett a fénysugár nyomán az ablakig, némán.

- Már nem él. Halott - mondta elnyújtva a szót. - Tizenhét éves volt, mikor meghalt. Nem borzasztó dolog meghalni ilyen fiatalon?

- Miféle volt? - kérdezte Gabriel még mindig ironikusan.

- A gázgyárban dolgozott - felelte.

Gabriel iróniája megsemmisült, őt magát megalázta, összetörte ez a felidézett halotti árny, ez a gázgyári fiú: míg őt túlcorduló boldogsággal, gyengédséggel, örömmel és vágygal töltötték el a kettejük titkos életének emlékei, addig az asszony azzal a másikkal hasonlítottatta őt össze magában. Önnön valójának szégyenteljes tudata rohanta meg. Láta magát: nevetséges figura, mint madárijesztő ugrál a nénei körül, ideges jóindulatú, érzelő, ostobáknak szónokol, s egekig magasztalja saját földhözragadt vágyait - az a szánnivaló bolond, akinek a képét az előbb a tükörben pillantotta meg. Ösztönösen még jobban elfordult a fénytől, nehogy az asszony meglássa szégyenét, amely a homlokán lángolt.

Megpróbálta hideg, kérdő tónusban folytatni a beszélgetést, de hangja, amikor megszólalt, jellegtelen volt és alázatos.

- Egész biztosan szeretted ezt a Michael Fureyt, Gretta.

- Nagyon jóban voltunk mi akkor - felelte. Hangja fátyolozott volt, szomorú. Gabriel érezte, hogy hiú próbálkozás arrafelé terelni a beszélgetést, amerre ő szerette volna, cirógatni kezdte az egyik kezét, és ő is szomorúan mondta:

- És miben halt meg olyan fiatalon, Gretta? Tüdővész?

- Azt hiszem, értem halt meg - felelte.

Bizonytalan rémület ragadta meg Gabriel torkát a feleletre, mintha épp a remélt győzelem órájában valami tapinthatatlan, bosszúálló lény rohanna rá, egy ismeretlen, más világból. A józan ész erőfeszítésével lerázta magáról a félelmet, és tovább simogatta az asszony kezét. Nem kérdezősködött tovább, mert érezte, hogy úgyis meg fog tudni mindent. Az asszony keze meleg volt, nedves: nem felelt az ő kezének érintésére, mégis tovább simogatta, mint ahogy simogatta az első levelet azon a tavaszi reggelen.

- Azon a télen történt - folytatta az asszony -, a tél elején, amikor el kellett jönni nagymamától, fel ide, a zárdába. Betegen feküdt akkor szobájában, ott Galwayban, ki sem jöhetett a szabad levegőre, és rokonait, akik Oughterardban laktak, már értesítették. Nem sok ideje van hátra, úgy hírlett, vagy legalábbis nem nagyon sok. Igazában sohasem tudtam.

Kis szünetet tartott és felsóhajtott.

- Szegény fiú. Nagyon szeretett és olyan finom lelkű volt. Együtt szoktunk sétálni, mint ahogy az faluhelyen szokás. Éneket szeretett volna tanulni, de betegsége nem engedte. Nagyon jó hangja volt, szegény Michael Furey.

- Na és aztán? - kérdezte Gabriel.

- És amikor letelt az időm, és el kellett jönnöm Galwayból, fel, ide a zárdába, szegény fiú nagyon rosszul volt már, és nem engedték meg, hogy meglátogassam, csak egy levelet írhattam neki, amelyben elmondtam, hogy Dublinba készülődöm, de nyáron újra visszajövök, és remélem, akkor már jobban lesz.

Szünetet tartott, mert hangja nagyon remegett, aztán folytatta:

- Elutazásom előtti estén, a Nun-szigeten, nagymama házában, éppen összepakoltam, mikor meghallottam, hogy valaki kavicsal dobálja az ablakot. Az ablak olyan nedves volt, hogy

nem láttam át rajta, lerohantam hát, és hátul kilopódoztam a kertbe; ott volt szegény fiú, ott vacogott a kert sarkában.

- És nem küldted haza? - kérdezte Gabriel.

- Könyörögtem neki, hogy menjen haza rögtön, és azt is megmondtam neki, hogy halálra hül itt a hideg esőben. De azt felelte, nem akar tovább élni. Még most is mintha látnám, mintha most is látnám a szemét! A kerítés sarkában állt egy fa alatt.

- És hazament? - kérdezte Gabriel.

- Igen, hazament. És alig voltam egy hétig a zárdában, meghalt, és eltemették Oughterardban, ahonnan a családjá származott. Ó, az a nap, az a szörnyű nap, amikor meghallottam, hogy nem él, hogy halott!

Zokogás fojtogatta, érzelmei annyira erőt vettek rajta, hogy az ágyra vetette magát, és arcát a párnákba temetve zokogott, zokogott. Gabriel még fogta a kezét egy pillanatig, gyámoltalanul, aztán, mert szégyellt volna gyászába beavatkozni, finoman elengedte, és lábujjhegyen az ablakhoz sietett.

Az asszony mélyen aludt. Gabriel jó néhány perce már a könyökére támaszkodva nézte kócos haját, félig nyílt száját, és hallgatta mély lélegzését. Már nem haragudott rá. Hát volt egy nagy kaland az életében: egy férfi érte halt meg. Alig fájt már neki, hogy ha arra gondolt, milyen nevetséges szerepet játszott ő, a férje ennek az asszonynak, aki most itt fekszik mellette, mély álomba hullva. Úgy nézte most, mintha soha férj és feleség nem lettek volna. Kíváncsi pillantása hosszan nyugodott a haján meg az arcán: és amikor arra gondolt, milyen lehetett akkor, első lányságának üde szépségében, különös, részvevő szájalom szorította össze szívét. Még magának sem akarta bevallani, hogy már nem szép az asszony arca, csak annyit tudott, hogy ez már nem ugyanaz az arc, amiért egykor Michael Furey bátran halni indult.

Talán nem mondta el az egész történetet. A székre esett a pillantása, amelyen az asszony ruhái heverték. Az alsószoknyáról egy szalag a padlóra lógott. Egyik cipője szárával lefelé feküdt, a puha bőr szétterült a padlón, a párja mellette hevert. Csodálkozott szenvedélyes viharzásán, amely pár órával ezelőtt még a lelkét dúlta. Hol is kezdődött? Igen ott, az ünnepi vacsoránál, ostoba szónoklatánál, a bornál, a táncnál és a buta vicceknél, amikor a hallban elköszöntek egymástól, a magányos séta gyönyörénél a hófedte folyóparton. Szegény Júlia néni! Ő is hamarosan árnyék lesz, árnyék az árnyékok között ott, ahol Patrick Morkan lovagol a Johnnyn. Egy pillanatra, mikor a *Menyegzői táncot* énekelte, már kiült arcára a halotti álca. Hamarosan, talán nagyon is hamarosan ugyanabban a társalgóban, ahol tegnap este táncolt, ott fog majd ülni gyászfeketében, kürtőkalapja a térdén, a redőnyök leeresztve, a sötét szobában Kate néni üldögél mellette, zokog, fújja az orrát, és elmeséli, hogyan halt meg Júlia. Ő meg majd szavakat keres, amelyekkel esetleg megvigasztalná, és nem talál mást, csupa sántító, értéktelen frázisokat. Igen, igen: hamarosan így lesz.

Fázott a válla: a szoba kihűlt. Óvatosan kinyújtózkodott a takaró alatt, és felesége mellé húzódott. Igen, árnyakká válnak, egymás után mind-mind árnyakká válnak. Jobb bátran betörni abba a másik világba, valami szenvedély szent lobogásával, mint elhervadni, elszáradni rútul az évek súlya alatt. Arra gondolt, hogy ez az asszony, aki most itt fekszik mellette a közös takaró alatt, hogy megőrizte hosszú-hosszú évekig szívébe zárva kedvesének lobogó szemeit, amikor azt mondta, hogy nem akar tovább élni.

Nagylelkű könnyek öntöttek el Gabriel szemét. Asszony iránt még soha nem érzett így, soha, de tudta, hogy ez a szerelem, annak kell lenni. Még sűrűbben gyűlt szemébe a könny, és a fél-

homályban látni vélte egy lobogó szemű fiatalember elmosódó árnyát, csepegő fa alatt. Mérhetszerűen birodalom felé hullott a lelke, ahol a holtak nagy sokasága lakik. Tudta, látta, elfogadni mégsem akarta konok, erőszakos, lebegő létüket. Saját személyisége is kezdett belemosódni egy szürke, érzékföltött világba: maga ez a szilárd világ is itt körülötte, amelyen egykor ezek a halottak éltek és tenyészték, lassan oszlik, apad, megsemmisül.

Néhány puha koppanást hallott az ablaktáblán: arrafelé fordult. Megint esett a hó. Félálmban látta a puha pihéket, hulltak az ezüst pihék, a sötét pihék, puhán a lámpafény felé. Itt az ideje, hogy elinduljon nagy útjára nyugat felé. Igen, az újságok igazat írtak: általános havazás Írországból. Hull a hó a sötétbe burkolt központi síkságon, hull a hó mindenütt, a tar dombokon, lágyan hull a hó a Bog of Allenre, és távol nyugatabbra, lágyan hull a hó a komoran zajló Shannon habjaiba. Hull a hó, a magányos temetőre hull a hó, ahol Michael Furey holtan fekszik a földben. Vastag fűvásokban megtelepszik a dőlt kereszteken, a besüppedt sírhalmokon, a kis temetőkapu rácsán, a meztelen tövisen. Lelke lankadt ájulatba ringott, hullott, ahogy hullott a hó, át a világűrön, kábán, hullott, mint a halott hull a sírba, és mint a sírra a hó, amely hullik, hullik, és betemet elevenet, holtat.

FÜGGELÉK

KÜLÖNÖS TÖRTÉNET

Az alábbi levelet, amely egy novelláskötet történetét beszéli el, két éve küldtem el az Egyesült Királyság sajtójának. Tudomásom szerint két újság közölte: a *Sinn Fein* (Dublin) és a *Northern Whig* (Belfast).

„Tisztelt uram, kérem, szíveskedjék helyt adni lapjában ennek a levélnek, amely világot vet az irodalmi alkotás némely körülményére a mai Angliában és Írországbán.

Csaknem hat évvel ezelőtt Mr. Grant Richards londoni kiadó szerződést kötött velem *Dublini emberek* című novellagyűjteményem kiadásáról. Mintegy tíz hónappal később levélben felszólított, hogy hagyjak ki egy novellát, és bekezdéseket töröljek néhány másikkól, amelyeket állítása szerint a nyomdász nem volt hajlandó kinyomtatni. Mindkét kérést megtagadtam, s ezzel több mint háromhónapos levelezés kezdődött Mr. Grant Richards és én között. Felkerestem egy nemzetközi jogászt Rómában (akkoriban ott éltem), aki azt tanácsolta, egyezzek bele a húzásokba. Ismét megtagadtam, a kéziratot a kiadó visszaküldte, megszegve saját, szerződésben foglalt ígértét, aminek írott bizonyítéka ma is birtokomban van.

Hat hónappal később Mr. Honé írt nekem Marseille-ből, elkérve a kéziratot a Maunsel és Tsa dublini kiadóvállalat számára. A kérést teljesítettem, és körülbelül egy év múlva, 1909 júliusában a Maunsel és Tsa szerződést kötött velem arról, hogy a könyvet legkésőbb 1910. szeptember 1-éig megjelenteti. 1909 decemberében a Maunsel és Tsa igazgatója arra kért, változtassak meg egy részletet a *Borostyán-nap az ülésteremben* című novellában, amelyben VII. Edwardról is szó esik. Noha egyáltalán nem értettem egyet, egy-két kifejezést megváltoztattam. A Maunsel és Tsa egyre tovább halasztotta a megjelenés időpontját, és a végén azt kérték, vagy hagyjam el az egész passzust, vagy változtassam meg radikálisan. Mindkettőt megtagadtam, rámutatva, hogy a londoni Mr. Grant Richards nem emelt kifogást a passzus ellen VII. Edward életében, nem értem tehát, miért emel kifogást egy ír kiadó, amikor VII. Edward már a történelmi múltba távozott. Azt javasoltam, megváltoztatom vagy törölöm a kérdéses passzust, amennyiben bevezető, magyarázó jegyzetet csatolhatok a szöveghez, de a Maunsel és Tsa ezt nem fogadta el. Mr. Hone (aki a kezdet kezdetén maga kereste velem a kapcsolatot) elhárított minden felelősséget az ügyben, mondván, semmiféle kapcsolatban nem áll a céggel. Kikértem egy dublini ügyvéd tanácsát, aki azt javasolta, végezzem el a kért törlést, mivel - minthogy nem élek az Egyesült Királyságban - csak 100 font illeték befizetésével perelhetném be a Maunsel és Tsát szerződésszegésért, és még ha be is fizetném a 100 fontot, semmiképp sem számíthatnék kedvező ítéletre egy dublini bíróság részéről, amennyiben a szóban forgó szövegrész bármily kis mértékben is sértő lehet a néhai királyra nézve. Ekkor levelet írtam a jelenlegi királynak, V. Györgynek, mellékelve a kérdéses novella kefelevonatát, megjelölve az illető passzust, s arra kértem, kegyeskedjék közölni velem, hogy véleménye szerint el kell-e távolítani ezen a passzust (amelyben a beszélő saját társadalmi osztályának nyelvén tesz néhány utalást), mint atyja emlékének megsértését. Ófelsége személyi titkára az alábbi választ küldte:

Buckingham Palace

A személyi titkár azt az utasítást kapta, hogy jelezze Mr. James Joyce levelének vételét, továbbá, hogy informálja őt, miszerint Őfelsége rangjával nem összeegyeztethető, hogy ilyen kérdésekben véleményt nyilvánítson. A mellékleteket ezennel visszaszámaztatjuk.

1911. augusztus 11.

Íme a kérdéses szövegrész:

- De idefigyelj, John - vitatkozott Mr. O'Connor. - Miért kell nekünk Edwardot, Anglia királyát üdvözlő szózáttal fogadni? Nem Parnell maga...

- Parnell meghalt - állapította meg Mr. Henchy. - Most elmondom, hogyan látom én a dolgokat. Adva van ez a fickó, aki - miután vén mamája addig tartotta távol az uralkodástól, míg beleöszült - végre trónra került. Világfi, és jóindulattal van irányunkban. Ha engem kérdeznél, szerintem rém rendes fickó, és nem csinál semmi marhaságot. Na már most azt mondja magában: „A mamának eszébe sem jutott, hogy meglátogassa ezeket a veszett íreket. Krisztus nevére mondom, magam megyek el, majd én megnézem, kik ezek.” És sértsünk meg egy embert, aki baráti látogatásra jön el hozzánk? Mi? Nem igaz, Crofton?

Mr. Crofton bólintott.

- De azért mégiscsak - érvelt Mr. Lyons - Edward király életében vannak...

- Borítsunk fátlat a máltra - mondta Mr. Henchy. - Én az embert csodálom benne. Éppen olyan közönséges tökfilkó, mint te vagy én, ő is szereti a mindennapi pohár whiskyket, valószínűleg a női bájok iránt sem érzéketlen, és kitűnő sportember is. A fene egye meg, miért éppen mi írek ne bánhatnánk vele tisztességesen?

- Mindez nagyon szép - így Mr. Lyons. - De nézzük csak meg ezt a Parnell-ügyet.

- Az Isten szent nevére, hát hogy kerül ez a kettő egymás mellé?

- Arra gondolok, hogy nekünk is megvannak a magunk eszményei. Miért üdvözlünk szózáttal mi egy ilyen embert? Gondolod, hogy azután, amit tett, Parnell alkalmas volt rá, hogy a vezetőnk legyen? Akkor miért viselnénk el egy VII. Edwardtól?

Ezt a könyvet hét évvel ezelőtt írtam, és belátva, hogy jogaim védelmét senkitől sem remélhetem, ezennel nyilvánosan engedélyt adok a Maunsel és Tsának, hogy ezt a novellát megjelentessék, olyan változtatásokkal és törlésekkel, amit csak jónak látnak; egyben kifejezve reményemet, hogy ami megjelenik, emlékeztet arra az írásra, amelybe nem kevés időt és munkát fektettem, ír kiadvállalatként viselkedésüket majd az ír nagyközönség fogja megítélni. Íróként csak tiltakozni tudok a jogi, társadalmi és szokásrend ellen, amely erre a lépésre kényszerített. Odaadó híve

James Joyce”

Kilenc hónapot vártam e levél közreadása után. Ekkor Írországba utaztam, és tárgyalásokat kezdtem a Maunsel és Tsával. Azt kérték, hagyjam ki a *Találkozás* című novellát, néhány passzust a *Két úrfiakból*, a *Koszt és kvartélyból* és a *Sajnálatos esetből*, és végig az egész könyvben változtassam meg az éttermek, a cukrászdák, a vasútállomások, a kocsmák, a mosodák, a bárók és egyéb nyilvános helyek neveit. Hat héten keresztül nap nap után érveltem

álláspontjuk ellen, és két ügyvéd tanácsát is kikértem, akik, miután biztosítottak róla, hogy a kiadóvállalat részéről valóban szerződésszegés történt, mindketten visszautasították, hogy képviseljenek az ügyben, vagy hogy nevük az ügygel bármilyen összefüggésben kapcsolatba kerüljön. Ezek után kétségbeesésemben beleegyeztem valamennyi változtatásba, azzal a feltétellel, hogy a könyv késedelem nélkül megjelenik, és a későbbi kiadásokban (ha ilyenre sor kerül) helyreállítható lesz az eredeti szöveg. Ekkor a Maunsel és Tsa azt kérte, hogy fizessek be a bankjukba 1000 font letéti biztosítékot, vagy szerezzek két kezeslevelet egyenként 500 fontról. Mindkettőt megtagadtam, mire levélben közölték, hogy a könyvet sem változatlan, sem megváltoztatott formában nem adják ki, és amennyiben nem teszek ajánlatot a könyv kinyomtatása miatt felmerült költségeik fedezésére, be fognak perelni, hogy ezen költségeket visszaszerezzék. Én felajánlottam, hogy kifizetem az első kiadás - ezer példány - nyomdai költségeinek hatvan százalékát, amennyiben a kiadást a rendelkezésemre bocsátják. Ezt az ajánlatot elfogadták, és megszerveztem, hogy Dublinban fivérem végezze a kiadás és terjesztés munkáját. Az szerződés aláírására és az összeg kifizetésére kitűzött napon a kiadó részéről közölték velem, hogy az egyezség kútba esett, mert a nyomdász nem hajlandó átadni a példányokat. Ekkor elmentem a nyomdászhoz. A művezető azt mondta, hogy a nyomdász úgy határozott, lemond minden követeléséről a neki járó pénzt illetően. Megkérdeztem, hajlandó lenne-e a nyomdász átadni a teljes kiadást egy londoni vagy európai cég, illetve a bátyám vagy magam számára, amennyiben minden költségét kifizetem. Azt felelte, a példányok nem hagyhatják el a nyomdát, a nyomólemezeket már szétverték, és másnap a teljes kiadást, mind az ezer példányt el fogják égetni. Másnap elhagytam Írországot, magammal hozva a könyv egyetlen példányát, amit a kiadótól szereztem.

James Joyce

-oOo-